

VECHÎ DÎVÂNÎ

Veli ATALAY

**Yüksek Lisans Tezi
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. Selami ECE
2017
Her Hakkı Saklıdır**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Veli ATALAY

VECHÎ, DÎVÂN-I VECHÎ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Selami ECE

ERZURUM - 2017

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

17.00.2017

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “**VECHÎ, DÎVÂN-I VECHÎ**” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Veli ATALAY

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Selami ECE danışmanlığında, Veli ATALAY tarafından hazırlanan bu çalışma 17/03/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Selami ECE

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Meheddin İSPİR

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Ahmet TOPAL

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	II
ABSTRACT	III
İŞARETLER VE KISALTMALAR.....	V
ÖNSÖZ.....	VI

BİRİNCİ BÖLÜM

VECHÎ

1.1. HAYATI.....	1
1.1.1. Gelibolulu Vechî	1
1.1.2. Antalyalı Vechî.....	6
1.2. ESERLERİ	7
1.3. EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	11

İKİNCİ BÖLÜM

VECHÎ DÎVÂNİ

2.1. İNCELEME	18
2.2. DİL VE İMLA	21
2.3. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	26
2.3.1. Nazım Şekilleri.....	26
2.3.2. Vezin	28
2.3.3. Kafiye ve Redif	31
2.3.3.1. Kafiye Uyumsuzluğu	35
2.3.3.2. İta	36
2.3.3.3. Aynı Kelimenin Tekrarı.....	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN VE SADELEŞTİRME	38
SONUÇ.....	150
KAYNAKÇA	151
DİZİN	153
ÖZGEÇMİŞ.....	156

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**VECHÎ, DÎVÂN-I VECHÎ
(Metin – İnceleme)**

Veli ATALAY

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Selami ECE

2017 – 156 Sayfa

Jüri: Prof. Dr. Selami ECE

Yrd. Doç. Ahmet TOPAL

Yrd. Doç. Meheddin İSPİR

Vechî, XVI. yüzyılda yaşamış bir Klasik Türk Edebiyatı şairidir. Eserinden hareketle Gelibolulu olduğu anlaşılmaktadır. Doğum ve ölüm tarihi hakkında kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. Vechî'nin tek eseri üzerinde çalıştığımız divanıdır. Bu divan Atatürk Üniversitesi Seyfettin ÖZEGE Kütüphanesinde kayıtlıdır.

Vechî Divan'ı üzerine yaptığımız çalışmanın konusu şairin hayatı, edebî kişiliği, eserin şekil ve dil özellikleri ve transkripsiyonlu metin ve Türkiye Türkçesidir.

Çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. Bölümün sonunda çalışmada kullanılan kaynaklara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Vechî, Divan, Klasik Türk Şiiri, Tasavvuf

ABSTRACT

MASTER’S THESIS

**VECHÎ, DÎVÂN-I VECHÎ
(Text- Study)**

Veli ATALAY

Thesis Advisor: Prof. Dr. Selami ECE

2017- Page: 156

Jüri: Prof. Dr. Selami ECE

Assist. Prof. Dr. Ahmet TOPAL

Assist. Prof. Dr. Meheddin İSPİR

Vechi was a classical Turkish Literature poet, who lived in the XVI century. It was understood his work that he is from Gallipoli. There isn’t any information about his birth and date in the books. The only work of Vechi is Divan we study on. This book is registered with 61-62 numbered ASL books in Seyfettin Özege library, Atatürk University.

Our study on Vechi Divan consists of three sections. In the first section, the life of the poet and his literary identity’s in the second section, the linguistic and figuristic feature of his work, and in the third section, the transcribed text and Turkey Turkish of Vechi Divan are taking places.

Our study consists of three main section. At the end of the section, source books used on the study are mentioned.

Key Words: Vechi, Divan, Classical Turkish Poetry, Tasavvuf.

İŞARETLER ve KISALTMALAR

< >	: Tahmini İlaveler
[]	: Kayıp Metin
[[]]	: Metinden Çıkarma
C	: Cilt
G.	: Gazel
H	:Hicrî
K.	: Kaside
M	:Miladî
Mh.	: Muhammes
mm	: Milimetre
Mr.	: Murabba
Ms.	: Mesnevi
N.	: Nazm
n.	: Numara
yk.	: Yaprak

ÖN SÖZ

Vechî, 16. yüzyılda yaşamış bir divan şairidir. Şairden birkaç cümle ile söz eden kaynaklar Sehî Bey ve Tuhfe-i Nailî'dir. Şairin hayatına ve sanatına dair bilgileri şiirlerinden hareketle ortaya konmaya çalışıldı.

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığımız bu çalışmamızın amacı ismi edebiyat sahasında geçip de hayatına ve eserine dair bilgi bulunmayan Vechî'yi günümüz için gün ışığına çıkarmak, eserini günümüz edebiyatında anlaşılır kılmak, şairin hayal dünyasını okuyucuya sunmaktır.

Vechî Dîvânı'nın tek nüshası Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanesinde Agâh Sırrı Levent kitapları 61-62 numarada kayıtlıdır. Dîvân 44 varaktır. Bu nüsha üzerindeki çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde çeşitli kaynaklara ve divanına bakarak Vechî'nin hayatı ve edebî kişiliğini ele aldık. Şiir dünyası hakkında bilgi verdik.

İkinci bölümde divanı dil ve imla bakımından ele aldık. Takiben, eserde kullanılan nazım şekilleri, şiirlerin vezinleri ve kafiye – redif hususlarını inceledik.

Üçüncü bölümde Vechî Divanı'nın transkripsiyonlu metni ve Türkiye Türkçesine aktarılmış hali vardır. Divanı yazıldığı gibi ve Klasik Türk Edebiyatı çalışmalarında genel kabul görmüş kriterlere uyularak aktarılmıştır. Her nazım şeklini kendi içinde numaralandırdık. Şiirlerin vezinlerini gösterdik. Divanda geçen Arapça ibareleri “bold” yazdık, kaynak göstererek dipnotla karşılıklarını verdik. Eserin “Sonuç” kısmında eser ve şair hakkında varılan sonuçları özetledik.

Bu çalışma boyunca benden destek ve yardımlarını esirgemeyen, çalışmamın her aşamasında bana emeği olan ve değerli vakitlerini ayıran tez danışmanım ve kıymetli hocam Prof. Dr. Selami ECE'ye yürekten teşekkür ediyorum.

BİRİNCİ BÖLÜM

VECHÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1.1. HAYATI

Klasik Türk Edebiyatı şairlerinin hayatlarını, eserlerinin isimlerini ve eserlerinden bazı kısımları günümüze ulaştıran önemli kaynak saydığımız tezkirelerde Vechî adına aşağıya çıkarılan kaynaklarda rastlanılmaktadır. Vechî adında iki şairin var olduğu tespit edilmiştir. Birisi Gelibolulu Vechî, diğeri Antalyalı Vechî'dir. Şairlerimiz hakkında verilen bilgiler aşağıya çıkarılmıştır:

a) Gelibolulu Vechî:

Sehî Bey, Heşt – Behişt: Vechî adını ilk zikreden kaynak XVI. yüzyıl tezkirelerinden Sehî Bey'in Heşt - Behişt adlı eseridir. Vechî'nin doğum ve ölüm tarihi hakkında kesin bilgi bulunmamaktadır. Sehî Bey tezkiresinde Gelibolulu Vechî için: “*Hoş tabiatlı gençtir.*” diye bahsetmektedir.¹

Sehî Bey tezkiresinde Vechî'nin beyti diye yer alan:

*“Tâ ki girdi dost düşmenle muhabbet bağına
Lerze düşdü cismime döndüm hazan yaprağına”*

beytine divanda rastlanılmamıştır. Fakat Vechî'nin bu beyti Mecmau'n- Nezâir'de Vechî'nin Nihâlî'ye nazire yazdığı tespit edilmiştir. Gazelin tümü aşağıya çıkarılmıştır:

*Tâ ki girdi dost düşmenle mahabbet bâğına
Lerze düşdi cismüme döndüm hazân yaprağına*

*Kadr-i ‘âlîler buluban ‘âleme sultân olur
Baş koyan ol pādşāhuñ atınuñ ayagına*

*Hasret ile gözlerüm şol deñlü giryân oldu kim
Katre gelmez bahr-i ‘Ummān eşkümün ırmagına*

*Vasf-ı la'lün yazdugumca akmaz idi âb-ı zülâl
Hak kerâmet virmeseydi hâmemün barmagına*

¹ Mustafa İsen, *Sehî Bey Tezkiresi “Heşt – Behişt”*, Akçağ Yayınları, Ankara 1998.

*Vechi-i üftādeñe gönlüñ niçün meyl eylemez
Su hod akar dostum her dem yirüñ alçagina²*

Sehî Bey tezkiresini 1538 yılında tamamlamış ve Kanuni Sultan Süleyman’a sunmuştur. Sehî Bey eserini sekiz tabakaya ayırmıştır. Vechî bu tabakaların sekizinci bölümünde yer almaktadır. “8.Tabaka: Eserin yazıldığı sırada yeni yeni duyulmaya başlayan, Sehî’nin kabiliyetli bulduğu “nev-heves”, genç şairler. ³”

Vechî, üçüncü tabakadaki bazı devlet büyüklerini eserinin son kısmında bulunan şehrengizinde övmüştür:

Kasım Paşa:

Bu yıl ħod Ĥazret-i Pāšā’yı Kāsım⁴
Ki oldur ħullara erzāķı kāsım

Mehemmed Çelebi:

Ķapucı oğlı birisi Meĥemmed⁵
Muṭni olsun Allāh u Muĥammed

Ali Bey:

Biri Rüstem beg oğlı beg ‘Alī’dür
Sedef içinde şankim bu ‘alīdür

Ahmed Bey:

Ķarındaşı Aĥmed ol şūĥu cefā-kār
Ala mihr u vefā aña cefā kār

Vechî’nin

² M. Fatih Köksal, *Edirneli Nazmî’nin Mecma’u’n- Nezâ’ir*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphane ve Yayımlar Genel Müdürlüğü 2012, 2252.

³ Haluk İpekten, *Şair Tezkireleri*, Grafiker Yay., Ankara 2002, s. 30.

⁴ **Kasım Paşa:** “Safî mahlasını kullanmıştır. Edirneli bir kocakarının kuludur. Kadın onu oğlu gibi besleyip okuttu. Fazilet ve kemal tahsin edip ilimle meşgul oldu. İlme talip olup okurken Mahmut Paşa’ya bağlandı ve onun terbiyesi ile yetişti. Merhum Sultan Bayezid, Amasya’da Çelebi Sultan iken ona defterdar oldu. Bayezid saadetle tahta oturduktan sonra da, kendisine vezir yaptı. Epey müddet vezirlik yaptıktan sonra Selanik’e gönderildi ve orada beylik yaparken öldü.” bilgileri verilmiş olan kişi olabilir.

⁵ **Mehemmed Çelebi:** “Cendereci oğlu adıyla tanınır. Şemsi mahlasını kullanmıştır. Merhum Sultan Bayezid’e defterdar olmuştur. Titiz bir muhasiptir. Hesap ve sözleşme konusunda eşsiz, anında parmak hesabı sayıp cevap vermekte son derece kabiliyetli, cevahir bilmekte eşi olmayan, marifet sahibi, cevahiri mahir kimseydi.” bilgileri verilmiş olan kişi olabilir.

“Gülsitân-ı Rûm’a çün ol verd-i handândur gelen
 Mülk-i İslâm’uñ tamâmet cismine cândur gelen
 Hamdu lullâh kim penâh-ı dîn ü imândur gelen
 Şâdlık devrânıdur Sulţân Süleymân’dur gelen”

şeklinde yazdığı murabbadan da anlaşıldığı üzere Kanuni Sultan Süleyman döneminde yaşamıştır. Ayrıca bir şiirinde

“Vezâret gülsitânundan iki üç gönçe dūr oldu
 Kālub pâşâda nâr-ı ğam evlâduñ yiri nūr oldu” şehzadelerin ölümünü ifade etmiştir.

Mecma‘u’n - Nezâ’ir: Edirneli Nazmî’nin H. 930 = M. 1523’de topladığı bu mecmuada, 243 şairin vezinlere ve kafiyelere göre sıralanmış 3356 gazeli vardır.⁶

Divan şairi Vechî’nin bu mecmuada yer alan şiirleri aşağıya çıkarılmıştır:⁷

Deşt-i belâda sine ki ğam kûhsârıdur
 Yir yir bu tâze dağlar anuñ bîñârıdur (G. 60)

Cânı gitmek şabr ider cevvrüne sen cânânenüñ
 Âşinâsısun hemîşe gördüğün bîġânenüñ (G. 95)

Dil vireliden ol boyı serv ü yüzi aya
 Raĥm eyledi yir gök bu belâ-dîde gedâya (G. 176)

Mutribâ naqşı cemâlün seyri egler gönümüz
 ‘Âşıkun olur nigâr-ı dil-sitân eglencesi

Hâ çeker gönümüz beni her laḫza şahrâdan yaña
 Seyre çıkmışdur meger dilber muşallâdan yaña (G. 6)

Döker yaşlar gözide yummaz şem‘ her şeb uyukdur
 Cemâlün mihrine ey meh senün benzer ki ‘âşıkdur (G. 29)

Eserde Vechî’nin; Ulvî (Yavuz Sultan Selim döneminde öldüğü), Atâyî (1538 yılından önce ölmüş olanlar)⁸, Hafî (öl.1503), Safî (1538 yılından önce ölmüş olanlar)⁹,

⁶ Agâh Sırrı Levent, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2008, C. I, 168.

⁷ Köksal, 83.

⁸ İsen, 260.

⁹ İsen, 260.

Ahî (öl. 1517), Hızrî Beg (öl. 1459), Nihâlî (1538’de yaşayanlar)¹⁰ ve Zülâlî (1538’de yaşayanlar)¹¹ye nazire yazdığı bilinmektedir.

Zübdetü’l - Eş’ar: *Kafzâde Fâizî XV. yy. ortalarından yazıldığı 1621 yılına kadar yaşamış 14’ü kadın olmak üzere 515 şair alfabe sırasına göre verilmiştir.*¹² Bu tezkirede Vechî adında iki şairin ismi geçmekte olup birisi Antalyalı Vechî, diğeri İstanbullu Vechî’dir.

Pervane Beg Mecmu’ası: Vechî hakkında bilgi veren diğer bir kaynak ise saray hizmetkârlarından Pervane b. Abdullâh tarafından 1560 yılında derlenen Pervane Beg Mecmu’ası’dır. Eserde şair ile ilgili olarak, “*Merhûm, kuḍât cinsinden Vechî Efendi*”¹³ diye söz edilmektedir. Mecmuada Revânî’ye nazire yazdığı şiir aşağıya çıkarılmıştır:

*“Dür döker çeşmüm dem-â-dem sen leb-i mercâniçün
Zerd olubdur ruḥlarum sen sîm-i ten cânâniçün*

*Günde biñ ker miḥnetiyle öl diriseñ rāzıyım
Dostum billâhi ben ğam yimez bir cânîçün*

*La’l-i cân bâḥşuñ Sikerder görse ey Hızr-ı zamân
‘Azm-ı zulmet eylemezdi çeşme-i ḥayvâniçün*

*Baş açuk yalın ayak her gün tolanur küyuñı
Bir ışıkdur didiler ḥurşîd-i nûr- efsâniçün*

*Dilberi yolunda Vechî ḥâk olursa n’ola kim
Şimdi cân virdi ‘âşıklar güzel o cânâniçün*^{14,15}

Tuhfe-i Nâilî: Vechî isminden bahseden kaynaklardan biri de Mehmet Nail Tuman’ın Tuhfe-i Nâilî’sidir. Mehmet Nail Tuman’ın eserinde *Vechî’den*; “*Gelibolulu, Mısır müteferrikalarından, vefâtı Hicrî 1019, Milâdî 1610, Sicil ve Riyâzî Antalyalı olduğunu yazıyorlar.*”¹⁶ şeklinde bir kayıt geçmektedir.

¹⁰ İsen, 260.

¹¹ İsen, 260.

¹² İpekten, 89.

¹³ Ömer Zülfe, “*Biyografik Bilgiler Açısından İki Nazire Mecmuası*”,
http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt4/sayi18_pdf/1_dil_edebiyat/zulfe_omer.pdf,
Erişim Tarihi: 02 Ağustos 2016.

¹⁴ Divanda gülâmiçün yazılıdır.

¹⁵ Fatma Baş Çetinkol, *Pervâne Beg Nazire Mecmuası*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul 2004.

¹⁶ Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî*, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler:

“(Gelibolulu). *Divan şairi (XVI. a). Hayatı hakkında bilgi yoktur. Sehî tezkiresi’nde kabiliyetli genç şairlerinden biri olarak tanıtılmaktadır.*”¹⁷

Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü:

Yapılan araştırmalar sonucunda Vechî hakkında en kapsamlı bilgi bu kaynakta yer almaktadır:

“Hakkında bilgi veren tek tezkire olan *Heşt Bihişt*’te Gelibolulu “hoş-tab’ bir yiğit” olduğu ibaresi bulunmaktadır. Bu hâlde Sehî’nin tezkiresini yazdığı dönemde genç olan şairin Kanunî devri şairlerinden olduğunu söyleyebiliriz. Nâil Tuman’ın *Sicill-i Osmânî, Riyâzu’ş-Şu’arâ* ve *Zübdetü’l-Eş’âr*’da hakkında bilgi bulunan diğer Vechî’yle bunu aynı şair olarak takdim etmesi yanlış olmalıdır. Çünkü 1019’da /1610 /11 ölen o Vechî’nin Sehî’nin tezkiresini yazdığı zamanda hayatta olması çok zordur. Hele bu şairin Edirneli Nazmî’nin *Mecma’u’n-Nezâ’ir*’inde ve Pervane Bey *Mecmuası*’nda nazirelerinin bulunduğunu göz önüne aldığımızda ikisinin aynı şair olmasının imkânsız olduğu ortaya çıkar. Vechî’nin Pervane Bey *Mecmuası*’nda 10, *Mecma’u’n-Nezâ’ir*’de sekiz adet şiiri yer almaktadır.”¹⁸

Şairin Gelibolulu olması ve Gelibolu’nun konumu itibari ile ilgili olarak “Bu sıralamada otuz şairle şaşırtıcı bir yere yükselen Gelibolu, bu iyi yerini XVI. yüzyıl sonlarına kadar süren askerî ve coğrafi konumuna borçludur. Türk donanmasının uzun süre merkezi olması yanında, ilk acemi oğlanlar kışlasının burada bulunması, özellikle de ilk Rumeli fetihlerine üs vazifesi görmesi dolayısıyla pek çok vakıf eser ve desteğine sahip olması ona bu imkânı vermiştir. Nitekim bu otuz şairin 11’i XVI. yüzyıla kadar yetişmiştir”.¹⁹ yukarıdaki bilgilerden hareketle ve aşağıya çıkardığımız beytine bakarak Vechî’nin devlet görevinde bulunduğu kanaati taşımaktayız.

Bār-ı girān olupdur defterle baña destār
Şāhiddür bu hāle müfti ile müderris (G. 70/3)

¹⁷ Ezel Erverdi, vd., *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*, Dergâh Yay., İstanbul, C. VIII, 522.

¹⁸ Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=344> (Erişim Tarihi: 26 Eylül 2016)

¹⁹ Mustafa İsen, vd., *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yay., Ankara 2006, 380.

Elde edilen bilgiler doğrultusunda ele aldığımız divan şairimizin doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak belli olmadığı tespit edilmiştir. Şiirinin yer aldığı Mecmau'n-Nezâir, 1523 yılında toplanmıştır. Sehi Bey eserini 1538'de padişaha sunmuş, Pervane Beg Mecmu'ası 1560 yılında derlenmiş olması nedeniyle ve divanın da ferağ kaydında H. 959 yazılı olması sebebiyle ele aldığımız şairimizin XVI. yüzyılın ortalarında yaşadığı ortaya çıkmaktadır.

b) Antalyalı Vechî:

“Divan şairi (XVI. a.) Sicill-i Osmanî’de Antalyalı, Riyazî tezkiresinde Antakyalı gösterilmektedir. Mısır müteferrikası olmuş ve orada vefat etmiştir(1610). Bir beyti:

Yoktur bedelim deyi bizi odlara yakma

Bir dahi ölürsün sakın âyineye bakma”²⁰

Riyâzü’ş - Şuara: *“Riyazî’nin en önemli eseri tezkiresidir. Tezkirenin 1016/1607 yılında yazılmaya başlanıp 1018 yılı recep ayında (1609) bitirildiği eserin sonuna düşürülen iki tarihten anlaşılmaktadır.”²¹*

“Riyazî 1609 tarihinde bitirip I. Ahmed’e sunduğu eserini iki ravzaya ayırmış olup Vechî de ikinci ravzada- XV. yüzyıldan kendi zamanına dek, kimisi öteki tezkirelerde geçen şairler arasında- yer almaktadır.”²²

Yukarıdaki bilgilerden hareketle Vechî adında 16. yüzyılda yaşamış iki şairin olduğu ve bunların bilgilerinin kaynaklarda birbiriyle karışmış olduğu tespit edilmiştir. Fakat divanı üzerinde çalıştığımız Vechî’nin Gelibolulu Vechî olduğu kesinlik kazanmıştır.

²⁰ Elverdi, 521.

²¹ İpekten, 84.

²² Levent, 291-292.

1.2. ESERLERİ

Vechî'nin bilinen tek eseri üzerinde çalıştığımız divanıdır. Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege kütüphanesi Agâh Sırrı Levent Kitapları ASL 61/62 numarası ile kayıtlıdır.

Ayrıca yaptığımız araştırmalar sonuncunda Vechî'nin bir de şehrengizinin olduğu tespit edilmiştir. “*Rumeli şairlerinin özelliklerinin başında, birçoğunun şehrengiz sahibi olması gelir. Mesîhî, Taşlıcalı Yahyâ, Hayretî, İshak Çelebi, Usûlî, Kerîmî, Firdevsî, Feyzî Alî, veya Tabîî, Âlî, İntizâmî, Vechî, Kâtip, Hacı Dervîş, Neşâtî ve Hâdî Rumelili olup da şehrengizi bulunan şairlerdir.*”²³

“*Kaynaklar tarandığında bu yüzyıl mesnevi edebiyatının oldukça zengin olduğu görülmektedir. 17. yüzyılda Osmanlı sahasında yazılan şehrengizler konularına göre genel hatlarıyla şöyle tasnif edilebilir.*”²⁴

Şehrengizler	<i>Neşâtî</i>	<i>Edirne Şehrengizi</i>
	<i>Tab'î</i>	<i>İstanbul Şehrengizi</i>
	<i>Fehîm</i>	<i>İstanbul Şehrengizi</i>
	<i>Gelibolulu Vecihî</i> ²⁵	<i>Gelibolu Şehrengizi</i>

Vechî'nin şehrengiz yazdığı biliniyor fakat yaptığımız araştırmalarda içerik hakkında ilk kez bilgi veren bir metin aşağıya çıkarılmıştır:

“*Gelibolulu Vechî: Şehrengiz-i Gelibolu. Başlangıç, güzeller (10 tasvir) ve hatime bölümlerinden oluşmuştur.*”²⁶

Divanın son bölümünde yer alan şehrengiz şu şekildedir:

Begâyet hübdur âb-ı revânı
Kişi bakdıķca hazz eyler revânı

Varırsañ seyr için bir mürğ-zâra
Gelüb feryâd ider her mürğ zâra

Öter kumri ve bülbül bâğ içinde
Bu resme nağme olmaz bâğ-ı çinde

²³ Yaşar Aydemir, *Behîştî Dîvânı*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s. 107.

²⁴ Nilgün Büyüker, *Kağzâde Fâ'izî Leylî vü Mecnûn*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul 2011.

²⁵ Vechî'nin eserinin sonunda yer alan şehrengizden hareketle Vecihî'nin Vechî olduğunu düşünüyoruz.

²⁶ Rıdvan Canım, *Divan Edebiyatında Türler*, Grafiker Yay., Ankara 2010, s. 299.

Bu ŧehr olduğıün meyve-hâne
Nazar kılsañ toludur meyve hâne

Olub her ravzanuñ bir gülsitānı
Geyer kemhā-yı güller gülsitānı

Şuy-ı cülāb u hākī ‘anber-i hām
Nazar kılsañ hişārı sīm u ruḥām

Huṣūṣā kullesi irmiş hevāya
Niçe yeltene düşmen ol hevāya

Taşından bir gümüş kandīle beñzer
İçi toptoludur kandīle beñzer

Leb-i deryāsı ḥōd-cāna feraḥ-bāḥş
Bu ki çok düşmüş olduğda feraḥ-bāḥş

Varırlar seyr içün anda güzeller
Görür ‘āşıkları ġarrā güzeller

Girüb deryāya oynar sīm tenler
Açılur aq göğüsler sīm tenler

Muḥaṣṣal bī-bedel ŧehr-i mu‘azzam
Buña inkār virür kār-ı mu‘azzam

İçinde var melek şüret şanemler
Tapar anlara deyr içre şanemler

Görüb ŧehr içre bir hoş yār-ı cānı
Kişinüñ tende kalmaz yarı cānı

Bu yıl ḥod Ḥazret-i Pāṣā’yı Kāsım
Ki oldur kullara erzākı kāsım

Sa‘adet birle kışladı içinde
Müşerref kıldı taşunda içinde

İlāhī menzile irgür bu māhı
Sa‘adet birle geçsün sāl u māhı

Keremile luṭf u ḥulḳ ise ‘adet
Başundan gitmesün tāk-ı sa‘adet

Nazar kıldı keremden ben ġarībe
Anuñçündür bu elfāz-ı ġarībe

Çü şehriñ vaşfı irdü intihāye
Yazılsun vaşf-ı hūban bī-nihāye

Bugün ser-defter-i hūbān şāhı
‘Alī beg oğlu Yūsuf Ḥasan şāhı

Ümīd olan vefādur ol güzelden
Nice bir ağlayub çıka göz elden

Birisi şol Ḥüseyn oğlu Ḥasandur
Boyı serv-i revān hüsni-i Ḥasandur

Gören taḥsīn ider zībā cemālün
İbil aña ḥarc ider dünyāca mālun

Birisi kethüdā oğlu Memī şāh
Göñül mülkünde şimdi oldurur şāh

Didüm vaşline ol şūḥuñ bahā ne
Didiler kim gerek aña bahāne

Ḳapucı oğlu birisi Meḥemmed
Muṭni olsun Allāh u Muḥammed

Vefāsı ‘āşıkına her dem olsun
İlāhī bir demi yüz biñ dem olsun

Birisidür hemi şāh ibn-i Ḥusrev
Leb-i şīrīn özi pür-süz Ḥusrev

Göñül Ferhād- veş āvāresidür
Sürüb yüz işigine varasıdur

Biri Rüstem beg oğlu beg ‘Alīdür
Sedef içinde şankim bu ‘Alīdür

Nazar kılsañ yüzi bedr aya beñzer
Şu kim sevmez anı bed-rāya beñzer

Ḳarındaşı Aḥmed ol şūḥ vü cefā-kār
Ala mihr u vefā aña cefā kār

Gözümüze görünmez çün müdāmī
Lebi yādına çekeriz müdāmī

‘Amcazāde birisi H^vāce Bayrām
İrüb vaşluna ide H^vāce Bayrām

Kitāb-ı tāz oğur yazar mişālī
Kara gözlüler içre yok mişālī

Oruç oğlı birisi ism-i Yūsuf
Varise anda varur hüsni-i Yūsuf

Göñül mısırında sultāndur hayālī
Hayāline kimüñ ire hayālī

‘Alīdür birisi Turgut-zāde
Metā^c-ı vaşlını koysa mezāde

Aña cānıyla göñlüm müşterīdür
‘Aceb almaz mı bulsa müşterīdür

Bi-ḥamdillāh ki bu medḥ oldı āḥir
Qabul ola du‘amız evvel āḥir

İlāhī Ḥazret-i Pāşā hemīşe
Muzaffer fer ola pāşā hemīşe

Olub Sultān Süleymān’uñ vezīri
Ri‘āyet ide her bālā vezīri

İki ‘ālemde yā Rābb ber-murād it
‘Adūsın qahruñıla nā- murād it

İlāhī Vechī’ nūñ budur du‘ası
Ki kapuñda qabul ola du‘ası

1.3. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Vechî'nin, tezkirelerde sanatı ile ilgili çok fazla bilgi yer almaması sebebiyle edebî kişiliği ve sanatı hakkında söyleyeceklerimiz ele aldığımız divanından ibaret olacaktır. “*Sehî Bey'in yetenekli birer genç olarak eserine aldığı şairlerin çoğu daha sonraki tezkirelere girememiş, kendi zamanlarında unutulup gitmiştir.*”²⁷ denilmesine rağmen Vechî'nin günümüz araştırmalarında adından çokça söz edilen bir divan şairi olduğu görülmektedir.

Vechî'nin edebî kişiliğini ve sanatını ortaya koyacak çokça beyti vardır. Biz ilk önce şairimizin Vechî mahlasını kullanmasının sebebini ele alalım:

“Sevgilinin yüzünün güzelliğine bağlılığım olduğu için, ben bana âlem içinde Vechî diye nam saldım.”

Vech-i zîbâsına yâruñ olduğıçün nisbetüm
‘Âlem içre ben baña Vechî diyü nâm eyledüm (G. 104/5)

Vechî, kendisinin devrin gül bahçesinin bülbülü olduğunu söyler:

Vechiyâ ben ‘andelib-i gülsitân-ı dehriken
Kimse hergiz añmasuñ mürğ-i hoş-âvâzı baña (G. 10/5)

Şair, kendisinin görünüşte derviş, manada cihan sultanı olduğunu bildirir.

Āsitânında o şāhuñ bende-i kurbānıyım
Şūretā dervīş ma‘nāda cihān sulṭānıyım (G. 103/1)

Aşağıdaki beyitte sözünü cevhere benzetmektedir:

Cevher diseñ sözine bu Vechî’nüñ revādur
Çün ḥāk-i pâyüñe ol yeg didi kimyādan (G.124./5)

Vechî'nin divanındaki taze şiirlerini gören biri mühendisin hendeseyle gül bahçesine su akıttığını söylediğini ifade ederek şiirlerinin ölçülü ve güzel olduğundan bahsetmektedir:

Vechî dīvānuñda şi‘r-i āb-dāruñ dir gören
Bir mühendis hendeseyle aqıdur gül-zāra şu (G. 155/7)

Vechî'nin eserinde ismini zikrettiği tek şair Necâtî'dir. Eserinde şikâyet ettiği ve sızlandığı şu beyti sunalım:

²⁷ Levent, 261.

Vechî dir idi şîr-i Necâtî'ye nazîre
Ger cânib-i şehden nazar olsa şu'arāya (G. 176/5)

Şair bir beytinde şiirinin büyü gibi tesirli olduğunu ve bundan dolayı sevgiliyi ele geçirdiğini söylüyor:

Şîrûñ efsânıla cânı musahhar eyledi
Vechî'yâ teshîr olur dâim perî efsûnıla (G. 180/5)

Divan şairleri genellikle medhi severler. Vechî de kendini methetmekten geri durmaz. Şiirinin ölümsüzlük suyu gibi olduğunu, okuyan kimsenin ebedî ölmeyeceğini bildirir:

Okıyan âb-ı hayât içmiş gibi ölmez ebed
Yazalı şîrümde ben vaşf-ı leb-i cânānumı (G. 189/4)

Şair, şiirin aşıkların sevgiliye olan tutku ve durumlarını bildiren bir araç olduğunu söyler:

Yâre aşıklar neçe i'lām iderdi hālını
Levh-i hâtırdan gelür ebyât u eş'âr olmasa (G. 173/4)

Vechî, divanında aşk, hasret, ayrılık, tabiat ve sevgiliyi övme konularını ele almıştır. Şiirlerinde işlediği konuların başında aşıkane şiirler gelir. Vechî bu duyguları “aşık-maşuk-rakib” üçgeni içerisinde ve klasik kalıp ve teşbihlere yer vererek dile getirmiştir. “ Aşık-maşuk-rakib” Klasik Türk Edebiyatı geleneğinde nasıl ele alınmışsa Vechî divanında tümünü görmek mümkündür.

Vechî eserinde belirgin bir şekilde bir tasavvufî anlayış sergilememiştir. Ancak eserinde dergâh, tekke, meyhane, asitan, saki, rind, zahid gibi kavramları çokça kullanmıştır.

Vechî'nin şiir hakkındaki duygu ve düşüncelerini divanında “şîr” redifli gazelinde bulabiliriz.

Okıdıkça nāzla ol la'l-i şeker bār şîr
Lezzet-i güftâri ile oldu şîrîn-kâr şîr
Bu kadar elden ele varıb düşer miydi dile
Gül gibi ger olmasaydı şâhid-i bāzâr-ı şîr

Pādiṣāh-ı ‘ālem-āranuñ yanında qadr var
Ey gönül kılma ta‘accüb olsa zer miqdār şi‘r

Şol kadar tolmışdur eş‘arıyla gönlüm hānesi
Ger nazar kılsañ görünür heb derī-vār şi‘r

Tīg-veş keskin olur Vechī muraşsa‘ sözlerüñ
Çünkü yazarsun hemişe böyle cevher-dār şi‘r (G. 30)

Dudağının şeker saçan şiirini nazla okudukça; şiir, söz lezzeti ile hoş muamele eden oldu. Eğer şiir güzel olmasaydı gül gibi elden ele bu kadar varıp dile düşer miydi? Âlemi süsleyen padişahın yanında değeri var. Ey gönül! Şiir altın ölçüsünde olsa şaşıрма. Gönlümün evi şiirlerin değeriyle o kadar dolmuştur ki, eğer göz atsan şiirin hepsi, Farsçanın fasihi gibi görünür. Vechî, kıymetli taşlarla bezenmiş sözlerin kılıç gibi keskin olur. Çünkü her zaman böyle mücevherlerle süslü şiir yazarsın.

Vechî, şiirinin eğer cihan içinde bilinmiş olursa şairlerin şiirlerinden hep utanacağını söylüyor:

Şu‘arā ehlüñ eş‘arına haclet vire heb
Vechî’yā şi‘rün eger bulsa cihān içre şühūr (G. 35/5)

Vechî’nin gönlü parlak manalar ile doludur. Değer itibarıyla böyledir fakat görünüşte boştur:

Derūnī pürdür envār-ı ma‘ānī birle Vechî’nüñ
Tehīdür şūretā kim zerreden qadriyle kemterdür (G. 43/5)

Cinas, “*Lügat anlamı iki veya daha fazla şeyin birbirine benzemesi olan cinas, manzum veya düz yazı bir metinde anlamları farklı lafızlar arasındaki yazılış ve söyleyiş benzerliğidir.*”²⁸ Cinaz daha çok halk şairleri tarafından kullanılan bir sanat olmakla birlikte divan şairleri tarafından da sıkça kullanılmıştır. 16. yüzyıl şairlerinden olan Vechî de eserinde cinas sanatına yer vermiştir:

Varırsañ seyr için bir mürğ-zāra
Gelüb feryād ider her mürğ zāra

Öter kumri ve bülbul bāğ içinde
Bu resme nağme olmaz bāğ-ı çinde

²⁸ M. A. Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*, Gökkuşbe Yay., İstanbul 2010, s. 245.

Bu şehir olduğuün meyve-hâne
Nazar kılsañ toludur meyve hâne

Olub her ravzanuñ bir gülsitānı
Geyer kemhā-yı güller gülsitānı

Şuy-ı cülāb u hākī ‘anber-i hām
Nazar kılsañ hışārı sīm u ruḥām

Huşūşā kullesi irmiş hevāya
Niçe yeltene düşmen ol hevāya

Taşından bir gümüş kandīle beñzer
İçi toptoludur kandīle beñzer

Varırlar seyr içün anda güzeller
Görür ‘aşıkları ğarrā güzeller

Girüb deryāya oynar sīm tenler
Açılur aķ göğüsler sīm tenler

Görüb şehir içre bir hoş yār-ı cānı
Kişinüñ tende kalmaz yarı cānı

Bu yıl ḥod Ḥazret-i Pāşā’yı Qāsım
Ki oldur kullara erzākı kāsım

Sa‘ādet birle kışladı içinde
Müşerref kıldı taşunda içinde

Gören taḥsīn ider zībā cemālün
İbil aña ḥarc ider dünyāca mālun

Didüm vaşline ol şūḥuñ bahā ne
Didiler kim gerek aña bahāne

Göñül Ferhād- veş āvāresidür
Sürüb yüz işigüne varasıdur

Nazar kılsañ yüzi bedr aya beñzer
Şu kim sevmez anı bed-rāya beñzer

Aña cānıyla göñlüm müşterīdür
‘Aceb almaz mı bulsa müşterīdür

(Ms. 213)

Vechî, devrinin diğer şairleriyle nazirecilik geleneğine uyarak onların şiirlerini tanzir etmiştir. “Bir şairin daha önce söylenilmiş bir gazelle aynı vezin ve kafiye ve o gazeli andıracak bir üslûpla yeni bir gazel yazmasına tanzir etme, nazire yazma, bu yolla yazılan gazellere de nazîre denir.”²⁹ Bunlar aşağıya çıkarılmıştır:

Ulvî	<i>Zülfüñi göz gördi vü dil oldu sevdâyı mizâc³⁰ Söze gel yâkûtuñı kim bula cân kût-ı ‘ilâc</i>
Vechî	Ey gönül çün ‘ışk-ı cânânile kılduñ imtizâc Derdüñe cân- ı mey olur hem tabîb u hem ilâc (G. 20)
Safî	<i>Bahâr-ı ‘âlem-i cāndur yüzüñ kim sun’-ı Hâlık’dur³¹ Cenân zülfüñe vâlihdür cinân hüsnüñe ‘âşıkdur</i>
Vechî	Döker yaşlar gözide yummaz şem‘ her şeb uyukdur Cemālūñ mihrine ey meh senūñ benzer ki ‘âşıkdur (G. 29)
Necâtî	<i>Dostum serv-kāmet olmışsın³² Turduguñla kıyāmet olmışsın</i>
Vechî	Başdan ayağa zīnet olmuşsın Hey güzel ne kıyāmet olmuşsın (G. 143)
Hafî	<i>Diñ iñen yüz virmesün āyīneyi cânāneye³³ Āşinālîk sūretin göstermesün bîgāneye</i>
Vechî	‘Āşık olaldan berü şem‘-i ruḥ-ı cânāneye Āhum âteş-bāzı yanmağ öger o pervāneye (G. 168)
Āhî	<i>Güzellik nev-bahārında cihān bāg-ı bahār olsa³⁴ Baña ol yüzi gülşensüz gerekmez ger hezār olsa</i>
Vechî	Cemāl-i yārla gam-hānemiz bāg u bahār olsa Baña cennet gerekmezdi cihānda ger hezār olsa (G. 182)

²⁹ Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim - Ölçü - Kafiye*, s. 49.

³⁰ Köksal, 437

³¹ Köksal, 866

³² Köksal, 2101

³³ Köksal, 2279

³⁴ Köksal, 2448

Hızır Beg	<i>Şeh-bâz-ı zülfünün ki gönül saydkârıdır³⁵ Dil murgı dâyim ey sanem anuñ şikârıdır</i>
Vechî	<i>Deşt-i belâda sine ki gam kühsârıdır Yir yir bu tâze dâğlar anuñ bîñârıdır</i> (G. 60)
Zülâlî	<i>La'l-i cânân şevkidür her lahza cân eglencesi³⁶ 'Âşıkun olur şarâb-ı ergavân eglencesi</i>
Vechî	<i>"Ey gönül ârâmı ruh-i revân eglencesi Ârzû-yı leblerüñdür şimdî cân eglencesi</i>
Tâcî-zâde	<i>Reşha-i câm ile hâk-i dili nemnâk idelüm Gerd-i gam kalmasun anda sulayup pâk idelüm Gül ü mül sohbetini yâr ile bî-bâk idelüm Mest-i lâ-ya'kıl olalum yakalar çâk idelüm</i>
Vechî	<i>Niçe bir gönlümüzi derdile gam-nâk idelüm Gelüñüz bâğa varıb ıñ u tarab-nâk idelüm Muṭribün nâlesinün yirini eflâk idelüm Mest-i lâ-yâ'kıl olalum yakalar çâk idelüm</i> (Mr. 109)
Necâtî	<i>Şöyle muhkem tutayın 'ışk ile dildâr etegin³⁷ Yâ elüm kat' ideler yâ keseler yâr etegin</i>
Vechî	<i>Dutdı dîvâne gönül kâkıl -i dildâr etegin Yine manşûr-ı şafta istedi dildâr etegin</i> (G. 133)
Necâtî	<i>Kogıl ey bâgbân bûy-ı vefâ gülden ırag olsun³⁸ Hezârân bûlbül ölürse kayırmaz kendü sag olsun</i>
Vechî	<i>Olmalu hastayum ben ol gözi bîmâr sağ olsun Cihânı tutdı feryādum işidenden ırag olsun</i> (G. 131)
Necâtî³⁹	<i>Olsa dünyâ salınurdum dil-ber-i ra'nâyıla Gerçi dil-ber kimseye itmez vefâ dünyâyıla</i>
Vechî	<i>Sen yüzi mâhı gören bu hüsn-i bî-hemtâyile Ėayrı kılmadı nâzar yıllarla 'ömrüm ile</i> (G. 160)

³⁵ Köksal, 968

³⁶ Köksal, 2654

³⁷ Köksal, 2031

³⁸ Köksal, 2058

³⁹ Necâtî, Nesîmî'ye nazire yazmış olup Vechî de Necâtî'ye nazire yazmıştır.

“Lügat anlamı bir şeyi bir şeyin içine koymak ve gizlemek olan tazmin, bir şairin diğer bir şairin şiirinden bir parçayı (bir mısra, beyit veya iki beyit) kendi şiirinin içinde zikretmesidir.”⁴⁰ Vechî, Cem Sultan’ın bir mısrasını alarak onu tazmin etmiştir:

Cem Sultan	<i>Cam-ı Cem nuş eyle iy Cem bu Frengistan’dur</i> ⁴¹ <i>Her kulun başına yazılan gelür devrandur</i>
Vechî	Çünkü Hâk emriyle bu çarh-ı ser-gerdândur Hikmetile kudrete eşyâ kamu hayrândur Kimisi halkuñ gedâ vü kimisi sulţândur Fehm idersen ‘ömr-i fânî ey gönül bir ândur Her kuluñ başına yazılan gelür devrândur (Mh. 34)

“Divan şairleri Arap alfabesindeki harflerin biçimlerinden, istifinden yararlanarak benzetmeler yapar, hüner gösterisinde bulunurlar. Sözgelimi güzelin boyunu elif, saçını cim veya lām, kaşını ra, ağzını mim harfine benzeten şairler, bu harflerin farklı şekillerde sıralayarak anlamlı sözcükler elde ederler.”⁴² ifadelerinden hareketle Vechî’nin de harf ile ilgili sanat yaptığı görülmektedir. Harf sanatına örnek olacak beyitleri aşağıya çıkarılmıştır.

Dāl zülfile elif kıddüm getürüb bir yire
‘Āşık oldıgum cihānda bir iyü **ād** eylesün (G. 140)

‘Anberin kaşını çeşm üzre görüb ehl-i nazar
Nazar üstünde yazılmış didiler meşkile **Nūn** (G. 137)

Vechî’nin eserine bakıldığında onun iyi bir eğitim gördüğü, iki bin beş yüz kelime civarında Arapça ve Farsça ile eserini yazdığı, her harf ile redifli şiirler yazdığı görülmektedir. Şair, eserinde en çok gazel şeklini kullanmıştır. Onun gazellerinde öne çıkan taraf bu şiirlerin oldukça lirik bir hususiyete sahip olmasıdır. Hemen hemen gazellerinin tamamında aşk, acı, ızdırıp, elem, keder vardır. Bunun yanında dinî muhtevalı ve nasihat içerikli şiirlerinin de mevcut olduğunu söyleyebiliriz. Dili çok iyi kullanmıştır. Deyimlere çokça rastlanmaktadır. Atasözleri nadir olarak kullanılmıştır. Edebî sanat olarak da teşbih, tezat, telmih, tenasüp sıkça kullanılmıştır. Aruzu kullanma noktasında fazla kusurlu değildir.

⁴⁰ Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*, s. 280.

⁴¹ Sedat Engin, *Cem Sultan’ın Türkçe Dîvânı’nın Tahlîlî*, Çukurova Üniversitesi, (Yüksek Lisans Tezi), Adana 2006.

⁴² İsen, vd., 299.

İKİNCİ BÖLÜM

VECHÎ DÎVÂNİ

2.1. İNCELEME

GENEL BİLGİLER⁴³

Arşiv Numarası:	ASL 61- 62
Eser Adı:	Divan
Yazar Adı:	Vechî
Müstensih:	Muhammed b. Mehmed Mü'min-zâde
Konu:	İlahi ve beşerî konular, aşk, ayrılık, keder
Dil:	Türkçe
Telif Tarihi:	Tarih belli değil
İstinsah Tarihi:	959
İstinsah Yeri:	Rodoscuk
Bulunduğu Yer:	Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi / Erzurum
Koleksiyon:	Agâh Sırrı Levent Kitapları 61- 62

Özellikler

Boyut(Dış - İç):	(155 x 100 – 114 x 63 mm)
Yaprak:	44 yk.
Satır:	17
Yazı Türü:	Talîk
Sütun:	2

⁴³ Nüsha tavsifinde www.yazmalar.gov.tr adresinden yararlanılmıştır.

Zahriye:

Eserin zahriye kısmında aşağıdaki metin yer almaktadır:

“Yā Allāh Yā Raḥman Yā Vāhid Yā Nāfi^c

Yā Hayy

‘aded

655

Vakt-i hacetde eger celb-i nef^c ve eger def^c -i zarar için ol esmāya mezbûreye ‘aded-i mektûb üzre üç gün ‘akab-i şalâvatda meşgûl oluna ve evvelinde ve âhîrinde şalâvât virile ve ‘ale’d-devām kendünden cüdâ kalmayasın ve eger okumak mümkün olmaz ise âhîr kimseye okıdıla veyâ du‘â olunub Allāhümme bi-ḥaḳḳi hâzihi’l esmâi es’elûke inne takşire ‘asiyyün yâ kâdiyye’l -ḥacât diyü du‘â oluna bi-izni’l-lâhi Ta‘âlâ redd olunmaz ve gayet ta‘zîmile istimâl oluna gaflet olunmaya ve’s-selâm.

{ Niyaz vaktinde ister fayda temin etmek isterse zararı def etmek için olsun sözü edilen isimleri yazıda sayıda, üç gün salavat-ı şerifelerden sonra zikretmek ve başında ve sonunda yine salavat getirmek gerekir. Bu esnada kendini yitirmemelisin ve eğer okumak mümkün olmazsa başka birine okutup dua edilmeli: “ Ey Allāh’ım, ey duaları kabul eden Mevla, bu isimlerin hürmetine senden asi günahımı affetmeni diliyorum” diye yalvarmalı. Allāh’ın izniyle geri çevrilmez ve okudukça tazimle ifade edile, kulakardı edilmeye vesselam}.

El-ḥamdülillāhi’l-lezi eṭṭamenā ve seḳanā ve ce‘alenā min-el-müslimîn ve raḥmetullāhi ve berekātihi ‘alā şāḥibi’ṭ - ṭa‘ām ve’l-ākilîn ve’ş-şāribîn ve’l-cemā‘ati ve’l-ḥāzîrîn. Eṭṭamekümü’l-lāhü min-ṭa‘ami’l-cenneti ve saḳākümü’l-lāhü min-şarābi’l Kevser ve zevvecekümü’l-lāh min ḥürî’l- ‘ayn. Ni‘meti Celîl ve berekāti Ḥalîl! Rızâen li’l-lāhi < Ta‘āle’l- fātiḥa>.

{Bizi yedirip içiren ve Müslümanlardan kılan Allāh’a hamd olsun. Allāh’ın rahmeti ve bereketi yemek sahibine, yiyip içenlerin, cemaatin ve hazır bulunanların üzerine olsun! Allāh onları cennet nimetleriyle doyursun, Kevser şarabına kandırsın ve güzel gözlü hurileri onlara zevce kılsın! Celal sahibi olan Allāh’tan nimetini ve Halil İbrahim bereketi dileriz. Allāh rızası için fatiha}.⁴⁴

⁴⁴ Selami Ece, *Klasik türk edebiyatı araştırma yöntemleri (I-II)*, Eser bs. Yay. Dağ. Mat., Erzurum 2015, s. 332.

Sayfa düzeni ve yazı: Metin kenarları kırmızı cetvelli, başlıklar kırmızı veya siyah mürekkeple yazılmış, rekabe kaydı mevcuttur.

Serlevha: Dikdörtgen şeklindedir. İçerisinde Divan-ı Vechî yazılıdır.

Kâğıt Türü: Saman sarısı ince kâğıt

Ferağ Kaydı: Kād ve ka'al-ferāgu min tesvīde fī şeh̄r-i şevvāl ḥatime bil-ḥayr ve'l-iḳbāl sene tis'ā ve ḥamsīn ve tis'āmine el- hicretiye el-Muştafaviyye 'ālā yedi'l-'abdil-fakīr el- ḥakīr Muḥammed bin Meḥmed e's-şehīr bi-Mü'minzāde ḡafara zünūbehümā ve setera u'yūbehümā v'el-ḥamdü levliye ves-şalatü 'ālā nebīyyi fi- beldeti Rodoscuḳ

Başlangıç: 1^b

Ey ḥükmünile mübdi'-i her şüret-i zībā
V'ey kudretile muḥteri'-i cümle-i eşyā

Ey bāğ-ı cihān içre ḳoyub gülde leṭāfet
V'ey sırr-ı faşāḥāt ile iden bülbül-i gūyā

Son: 45^b

İki 'ālemde yā Rāb ber-murād it
'Adūsın ḳahrınile nā- murād it

İlāhī Vechī'nüñ budur du'āsı
Ki ḳapuñda ḳabül ola du'āsı

Temmet

2.1. DİL VE İMLÂ

Dil özellikleri açısından 16. yüzyıl Türkçesinin özelliklerini taşıyan bu eser Arapça, Farsça ve Türkçe kelimeleri ihtiva etmektedir. Yazıldığı dönem itibariyle eserin dili çok fazla ağır değildir. Eserde yaklaşık iki bin beş yüz Arapça ve Farsça kelime kullanılmıştır. Terkiplerin en uzununu dört kelimedenden oluşmaktadır.

Hasret-i cām-ı leb-i yārıyla ey pīr-i muḡān
Ki olam luṭf eyle başum kāse-i meyḡāne it (G. 17/3)

Tūtīyā-yı ḡāk-i pāy-i yārıla geldi şabā
Merdüm-i çeşmüm var istiḡbāl ile gözün<i> ac (G. 20/4)

Eserde üç kelime ile oluşturulmuş çok fazla terkip vardır:

Vākıf-ı esrār-ı ıṣṡ olan kişi ḡayrān olub
Baḡmadı dünyā-yı dūne ṡālib-i Raḡmān olub (G. 14/1)

Ger baña **ḡūn-i viṡāl-i dilber** olursa naṡīb
Pir uğurdan pādīṡāh-ı ʿālem olam ben ḡarīb (G. 15/1)

Vechî Divanı'nda imlada tam bir kesinlik görülmez. Aynı kelimeleri bile aynı varakta olmasına rağmen farklı yazmıştır. Eserde birçok yerde baña saña kelimeleri kalıba uygun olsun veya göze hitap etsin diye ayrı yazmıştır:

Baña: ب سا > ب كا

Fıkr-i ḡayālūñile ölürsem **baña** ne ḡām (ب كا)
Maḡbūbıla sipāhiye olur sefer lezīz (G. 26/3)

Vechi'yā mihr u maḡabbet olduğunca bende çok
Ol mehi nā- mihr-bānuñ **baña** meyli azdur (ب سا >) (G. 27/5)

Saña: سا > سا كا

Şubḡ-dem didüm ki gice düşde görem zūlfūñi
Didi ey bī-çāre görünmüş **saña** uzun sefer (سا كا) (G. 41/4)

Vechi'yā bundan ulu ʿizzet olur mu **saña** (سا كا)
Yār işigünde seni bağlaya itler yirine (G. 174/5)

Ƙan **eylemegi** öğrenür elleri gözleri (اي لماكه)
Rûm ilinüñ güzelleri heb bî- îmân olur (G. 59/2)

Eski Türkçeye ait di-, vir-, it- fiillerini bazen ünlü ile yazmış bazen de terk etmiştir. Hatta aynı beyit içinde bile it- fiilini iki farklı şekilde yazmıştır:

‘Aklıñı cem’ **it** seni mest **itmesün** cām-ı gurur
‘Âkıll olan kimse ölse mest-i lâ-yā’kıll ‘abeş (G. 19/3)

Ey şanem ruḥlarıña dīnile îmān **dimese**
Küfr-i zülfüñ ḥaḳḳıçün zāhidüñ îmānı mı var (G. 28/2)

Mesken **olsun** dirseñ künc-i ḥayāl-i dilbere
Tā ebed dil-ḥānesini Vechi’yā vīrāne it (G.17)

Şekerden tatlıdur **dırsün** leb-i cānānı şîrûñde
Añunçün sözlerüñ Vechî hemîşe şehd-i fāyıkdur (G. 29/5)

Şu‘arā eḫlinüñ eş‘ârına ḥaclet **vire** heb
Vechi’yā şîrûn eger bulsa cihān içre şühür (G. 35/5)

Elüm irmez leb-i cān baḥşına ‘İsā dek⁴⁵
Vireyin cānumı cānāna elümden ne gelür (G.39/4)

Eserde ƙanƙı, özge, ƙaçan, yaḥşi, ır- gibi Türkçe arkaik kelimeleri görmek mümkündür:

Yine gözüm göñlümi bir derde ƙıldı mübtelā
Âh kim ölmekden **özge** aña bulmadum devā (G. 5/1)

Nigār elüne **ƙaçan** dāre diyü meclisde
Ne ƙān yudur çeküben ḥaylî intizār ƙadeḥ (G. 23/4)

Beni yārumdan ayırub ser-i kūyundan **ırdılar**
Ne müşkildür cüdā düşmek kişi yār u diyārundan (N. 147/3)

Ƙanƙı ƙāfir ki yüzün gördi müselmān oldu
Maşaallāh ol dilber tersā- beçe îmāna gele (G. 166/3)

⁴⁵ Vezne uymuyor.

Gūyā iti dilinden ki nām-dār olduñ
İrmez cihānda Vechī bu nesne **yaḥṣi** ada (G. 179/5)

Eserde birçok yerde vezne uygunluk sağlansın diye ünlü düşmesine müracaat etmiştir.

Ey ḥātem-i risālet ü ser-ḥayl-i enbiyā
Cemī^c melāyik n'ola kılsa saña iktidā (K. 2/1)

Ol mehi nā-mihr içün üstüme bir gün düşmedüñ
Ey felek bilmem nedür şuçum 'aceb **n'itdüm** saña (G. 12/2)

Vechi'yā ḥaste dīl ister leb-i şeftālüsini
N'ola görürse o bī-çāreye bir dāne meded (G. 25/5)

Cānā gönül meyānuña n'ola virürse cān
K'olur ḳalenderüñ nesi varise dermiyān (G. 127/1)

Tūtī-i dil medḥ oḳur bir ḥüb-ı zībā üstüne
K'işidüb taḥsīn iderler ol şeker-ḥā üstüne (G.172/1)

N'ola> n'ola kelimesi eserde 58 yerde geçmektedir.

Soru eki eserde 49 kez kullanılmıştır:

Aḡzuñla bilki 'acabā var **mı** yok **mı**dur
Derk idemedi hīç anı 'aḳl-ı ḥurdedān (G. 127/4)

Hitap cümlesi eserde 79 kez kullanılmıştır:

Ol boyı servi yūzi ayı benüm sevdigüme
Vechi'yā yiri gögi Tañrı kerāḥ itdi baña (G. 4/5)

Nāṣihā pend itme sevme gördüğün ḥūbi diyü
Ḥūblar sevmekde çünkim ihtiyār olmaz baña (G. 8)

Ruḥlaruñda **şanemā** olmasa zūlf ü ḥaṭ u ḥāl
Misk ü 'anberle benefşe bugün olmazdı mişāl (G. 98)

d > t değişimi

Dāmen-i vaşla umardum ki irişeydi elüm
Dest-i şasret beni **şutmasa** girĩbānumdan (G. 126/2)

Kūh-ı ğamda yaķasuz ķalsa ‘acabā Vechĩ
Hiķ yĩķıldıđına baķmaz **dutar** ol yār etegin (G. 133/5)

Eserde aynı kelimeyi bile farklı şekilde yazdığı ğorũlmũř olup örnekleri aşağıya
ķıkarılmıřtır:

d		ř	
dutar	Mr. 120	şutar	G. 23
dutdı	G. 133	şutdı	G. 212
dutalum	G. 133	şutalı	G. 102
dutardı	Mr. 120	şutarmışum	Mr. 146
dutan	G. 133	şutduğı	K. 2

b > p değişimi

Bār-ı giran **olup**dur defterle baña destār
řāhiddür bu ğāle müftĩ ile müderris (G. 70/3)

řāk-ı ebrũsun o ğurřĩd-i cemālũn ğoreli
Māh-ı nev ğalkā begũř oldu **olup** aña ğulām (G. 105/4)

Saña dil vireli Vechĩ **olub** řũrĩde vũ řeydā
Melāmet iřtiyār itdi ğeķũb nāmũs u ‘ārundan (N. 147/4)

Eserde “**olub**” kelimesini 26 yerde, “**olup**” kelimesini ise 3 yere kullanmıştır.

Ub	yanub	şalub	alub	olub	idũb	diyũb
Up	virũpdür	ũpũp	<i>tolanup</i>	olup	olupdur	uyup

“Öpmek” kelimesini bir yerde -p ile başka bir yerde ise -b ile yazmıştır.

Dilberüñ engüşt-i sîmînine teşbîh ideli
Gözün **öpüp** başına қor şi'rümünñ tûmârını (G. 194/4)

Gören **öpüb** başına қor Vechi'yâ beñzer diyü
Dilberüñ barmağına tûmâr-ı eş'arum benüm (G. 102/5)

Zarf-fiil eki olan “dıkça/dıkca” olarak iki şekilde de yazılmıştır:

Okıdıķça nâzla ol la'î-i şeker bâr şi'r
Lezzet-i güftâriyile oldu şîrîn-kâr şi'r (G.30/1)

Rûz-i hicrûñde nazâr **kıldıķca** rû-yızerdime
Saña ey sîmîn beden kim dir ki aña zer dime (G.162/1)

dıkça	çıkdıķça	okıdıķça	aқdıķça	vardıķça
dıkca	baқdıķca	kıldıķca	yatdıķca	

2.3. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

2.3.1. Nazım Şekilleri:

Vechî Divanı'nda yer alan nazım şekilleri aşağıdaki tabloya çıkarılmıştır:

TÜR	ADEDİ	BEYİT SAYISI	BEND SAYISI
KASİDE	2	11 - 13	
GAZEL	196	5 - 6 - 7	
MESNEVİ	2	21 - 25	
KIT'A	1	4	
NAZM	4	2 - 4 - 4 - 4	
MUHAMMES	3		5 - 8 - 10
MURABBA	5		5 - 5 - 5 - 5 - 6
TERCİ-İ BENT	1		5

Genel olarak bir divan şu şekilde tertib olunur: Mukaddime / Dibace - Kasideler ve Mesneviler - Musammatlar - Gazeller - Mukattaat. Fakat Vechî divanında bu sıraya uyulmamıştır. Vechî Divanı'nı gazeliyat olarak nitelendirebiliriz. Çünkü şair eserinin çoğunluğunu gazellerden oluşturmuştur. Her harften gazel yazmıştır. Gazellerin harflere göre dağılım şekli aşağıdaki tabloya çıkarılmıştır:

HARF	GAZEL SAYISI	HARF	GAZEL SAYISI	HARF	GAZEL SAYISI
ا	12	ز	7	ك	10
ب	3	س	1	ل	3
ت	3	ش	3	م	19
ث	1	ص	1	ن	36
ج	1	ض	1	و	1
چ	2	ط	1	ه	19
ح	1	ظ	1	ه	8
خ	1	ع	1	ى	29
د	1	غ	1		
ذ	1	ف	3		
ر	36	ق	4		

Gazellerin beyit sayılarına göre dağılımları şu şekildedir:

Beyit Sayısı	5	6	7
Gazel Sayısı	169	12	15

“Karşılıklı konuşmanın nakledilmesi şeklinde ‘dedim’, ‘dedi’ sözcükleriyle yazılan gazellere mürâcaa şiiri adı verilir. Bu şiirler sade bir dille yazılırlar, konuşma havası taşırlar, aşk konusunu işlerler ve en dikkat çekici örnekleri ‘dedim’ ve ‘dedi’ kelimelerinin mısra başlarında olanlarıdır.”⁴⁶ Vechî de mürâcaa şiiri yazmıştır:

Didüm kim vaşf-ı hüsnüñle bu şi'rüm tâze gülşendür
Didi kim bülbül-i tab'ün anuñçün şâd u rüşendür

Didim kim Ka'be'ye karşı iki çeşme durur çeşmim
Didi kim kûyımı gözler benüm añlar mu'indür

⁴⁶ Saraç, 50.

Didim kânûnuñ oldu kâmet-i ıṣāmı çeng itmek
Didi bu bezm-i şehlerde ulu geldi muḳannandur

Yağarsa başuma kūyuñda gökden laʿlile yâḳût
Gerekmez heb baña sensiz olar senüñ felâḫandur

Bahāristān-ı ḫüsnüñde ḡazeller kim yazar Vechî
Gören dir vaṣf-ı rûyîñıla gülîstān mezîyetdür (G. 52)

2.3.2. Vezin

Metnin Türkçe bölümlerinde kullanılan kalıplar ve nazm türleri aşağıdaki tabloya çıkarılmıştır.

BAHİR	KALIP	KASİDE	GAZEL	MESNEVİ	NAZM	KİT'A	MURABBA	MUHAMMES	TERCİ'İ BEND	TOPLAM
HEZEC	Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün	1	6							7
	Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün		25		2				1	28
REMEL	Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün		102		2	1	4	1		110
	Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün		26				1			27
	Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün		2	2						4
MUZÂRÎ	Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün	1	20					2		23
	Mef'ülü Fā'ilātün Mef'ülü Fā'ilātün		11							11
HAFÎF	Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün		2							2
MÜCTES	Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilünFe'ilün		2							2
TOPLAM		2	196	2	4	1	5	3	1	214

Vechî Divanı'nda en fazla kullanılan kalıp remel bahrinin *Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün* kalıbı (102 şiirde) kullanılmıştır. Remel, Arapçada “koşma, hızlı yürüme” demektir. Remel bahrinin bu kalıbı, hem ahengi hem de kullanımının kolaylığı nedeniyle Türk şairlerince en çok benimsenen ve kullanılan kalıptır. Her devirde ve her tür nazım şeklinde, özellikle kaside, gazel ve kıt'alarda çok görülür. Türk şiirindeki

gazellerin üçte birine yakın kısmı bu kalıpla söylenmiştir.⁴⁷ Divan’da ikinci sırada kullanılan diğer bahir ise *Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün* (25 şiirde) hezectir. *Hezec Arapçada “güzel sesle bağırarak şarkı söyleme demektir.”*⁴⁸

Şiirlerinde vezne önem veren Vechî, divanında 28 beytin vezne uymadığı gözlemlenmiştir.

Eserde imale, vasl ve medlere sıkça rastlanılmaktadır:

Vasl (= Ulama)

*Sözcük anlamıyla vasl “birleştirme, ulaştırma” demektir. Aruz terimi olarak vasl (=ulama), iki kelimenin birleştirilmesi, birlikte okunmasına denir.*⁴⁹ Vechî Divanı’nda çok fazla vasl yapmıştır. Aşağıda birkaç örnek çıkarılmıştır:

Cânı yokdur adım_ata serv-i boyıñdan yaña
Yüzi mi vardur ki gel söz açā rūyıñdan yaña (G.7)

Ġamzeñ_oklarına kırbān eylemezsem ben beni
‘Aşık_olmak sen kemān ebrūya bühtāndur baña (G. 11)

Mesken_olsun dirseñ künc-i ħayāl-i dilbere
Tā ebed dil-ħānesini Vechi’yā vīrāne it (G.17)

İmale (= Uzatma)

*“Arapçada imale “çekme, uzatma, bir tarafa eğme” demektir. Aruz terimi olarak aruz ölçüsüne uydurulmak üzere kısa hecenin vezin gereği uzatılmasına da imale adı verilir.”*⁵⁰ Eserde hem imale-i maksur (= kısa uzatma) hem de imale-i memdud (= çok uzatma) sıkça kullanılmıştır.

İmale-i Maksur (= Kısa Uzatma)

↑ ↑
Vechi’yā ol taş boğumlu göñlüni nerm eyleyüb
↑ ↑ ↑
Sīneñe urduğı senüñ ħāresün añmaz mı <hīç> (G.21)
↑ ↑ ↑ ↑

⁴⁷ Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yay., İstanbul 2014 s. 222.

⁴⁸ İpekten, 170.

⁴⁹ İpekten, 143.

⁵⁰ İpekten, 146.

Yağarsa başuma kūyuñda gökden la^lile yāķūt
 ↑ ↑
 Gerekmez heb baña sensiz olar senüñ felāḥandur (G.52)

İmale-i Memdud (= Çok Uzatma)

Kāh yāruñ gögsi ağın kāh ruḥsārın öger
 → →
 Göñli Vechī'nüñ hemīşe dīn ü īmānundadur (G. 57)

Bir yaña göñlüm çeker bir yaña cānum zülfüñi

Āh kim tūş oldu bir miskīn iki dīvāneye (G. 168)
 →

Hırz yazdum bed-naḫardan hıfzıçün cānānumı
 →
 İtikādumla īmānı Ḥaķķ'a şaldum cānumı (G. 189)

Zihaf (= Kısaltma)

"Zihaf, "asıldan uzaklaştırma, zorla ve sürünerek yürüme" anlamlarına gelir. Aruz terimi olarak da uzun okunması gereken hecelerin kısa vezin gereği kısa okunmasına denir."⁵¹

Mey-gede her lahza Vechī ḥāne-i şādīyiken
 Sākī yār olmayıca 'ur beytü'l-aḫzandur bana (G.11/7)
 ↓
 Göñlini alub güzeller virme hergiz selām
 Ḥaylī müşkil derd olur bu 'āşık-ı dīdāreye (G. 157/3)
 ↓
 Hırz yazdum bed-naḫardan hıfzıçün cānānumı
 İtikādumla īmānı Ḥaķķ'a şaldum cānumı (G. 189/1)
 ↓

Vasl-ı Ayn

"Sonu ünsüz ile biten bir kelimenin ünsüz ile başlayan kelimeye vasıl yapılamayacağı bellidir. Dolayısıyla ünsüz ile biten bir kelimenin ayın harfî ile başlayan bir kelimeye de vasl edilememesi gerekir. Bununla birlikte Türk şairlerinin bu kurala fazla uymadığı

⁵¹ İpekten, 157.

görülmektedir. Bu durum aruzda vasl-ı ayın adını alır. Bunun sebebi ayın harfinin teleffuzda elif harfinin sesiyle karşılanıyor olmasıdır.”⁵² Ayn harfine yapılmasıyla bir aruz kusuru olarak kabul edilen ulamaya, yani “vasl-ı ayn”a sadece iki örnekte rastlanılmaktadır.

Her nāle kim bu sīne-i pūr sūzdan gelür
Gūyā ki āteşüñ Ğalevinden sedā çıkar (G. 46)

Beni öldürdüğüne ğamzeleri şāhidiken
Gör ol Ğayyārı ki elden kıomaz inkār etegin (G. 133)

Vechî, çoğu zaman ayn harfli hecelerde ayn harfini Türkçe mantığa uydurduğu ve açık hece olarak değerlendirdiği görülmektedir:

Ruĥlaruñdur ey şanem çün verd-i aĥmerden laţif
Kākülüñ olsa ‘aceb mi sünbül-i terden laţif (G. 80/1)

‘Aceb midür gözüñ ğāret iderse Vechî’nüñ göñlü
[Deri]nde terk mest olan bilür zevkını yağmanuñ (G. 93/5)

Miyānı vaşfunı ki diĥkatile dilberüñ yazub
Dilā nāzıkligile bir ‘aceb ince ĥayāl itdüñ (G. 96/3)

Maĝrūr olursa ĥüsnüne Vechî ‘aceb mi yār
Kim görmedi cihānda gözi kendüden güzel (G. 97/6)

Vechî sen bezm-i ezelde mest-i cām-ı ıřkıduñ
Ĥalk şanur şimdi mest olduñ mey-i engürdan (G. 153/5)

2.3.3 Kafiye ve Redif

Vechî Divanı’nda mücerred ve mürekkeb kafiye çeşitlerinin hemen hepsine rastlamak mümkündür.

Mücerred Kafiye: “Yalnız revî harfî ile yapılan kafiye dir.”⁵³ Yani tek bir sesin tekrarıyla meydana gelen kafiyelere denir. Divanda 91 tane mücerred kafiye vardır. Mücerred kafiye ye örnek olacak beyitlerden bazıları aşağıya çıkarılmıştır:

⁵² Saraç, 209.

⁵³ Saraç, 272.

Dilegüm bu dāimā olsun esen bād-ı seher
Kim bî-şād itdi virüb büy-ı zülüfününden haber (G. 41)

İşigününde yüzüm sürmek hemîşe baña ʿizzetdür
Ğubârı pâyüñ olmak başum üzre tāt-ı devletdür (G. 49)

Ol kıyāmet güzele gerçi gönül māt-il olur
Bir demi fırkatünün baña anuñ biñ yıl olur (G. 62)

Çün sākıyā ruğundur bu şeb-çirāğ meclis
Zulmetde n'ola kıalsun şol zāhid-i müvesvis (G. 70)

Ƙana ğarķ itdi vücūdum derdile yaşum benüm
Çok belādan arta kıaldı bu kıurı başum benüm (G. 110)

Zahm-ı nāhun tāze güller zahm sineñün sūsenüm
Nāleden bülbüleriyle toptoludur gülşenüm (G. 112)

Olmalu hastayum ben ol gözi bīmār şağ olsun
Cihānı tıtdı feryādum işidenden ırāğ olsun (G. 131)

Mürekkeb Kafiye⁵⁴: Birden fazla sesin tekrarıyla meydana gelen kafiyelere mürekkeb kafiye denir. Divan'da 114 tane mürekkeb kafiye vardır. Mürekkeb kafiye örnekle olacak beyitlerden bazıları aşağıya çıkarılmıştır:

Gündüzüm gice benüm şanmañ o māt itdi baña
Kimseler eylemedi baht-ı siyāt itdi baña (G. 4)

Āh kim ağıyāra uydı yār yāt olmaz baña
Dāim işi naķş geçmekdür nigāt olmaz baña (G. 8)

Vāķıf-ı esrār-ı ıķķ olan kışı hayrāt olub
Baķmadı dünyā-yı dūne tātib-i Raķmāt olub (G. 14)

Ger baña hūn-i vişāl-i dilber olursa naşīb
Pir uğurdan pādışāh-ı ʿālem olam ben ğarīb (G. 15)

⁵⁴ Saraç, 272.

Eserde kullanılan kafiyelerin harflere göre dağılımı şu şekildedir:

Harf	Sayı	Harf	Sayı	Harf	Sayı
â	21	âl	5	em	4
âb	2	âm	6	en	6
âc	1	ân	42	er	7
âd	5	âne	7	et	9
ağ	2	âr	28	l	7
âh	4	aş	4	r	5
âk	2	âz	3	ûn	2

Eserde kafiye dışında yoğun olarak kullanılan ahenk unsurlarından biri de rediftir. Redifleri ek halindeki redifler ve sözcük ve sözcük öbeği halindeki redifler olarak tasnif etmek mümkündür. Eserde 57 adet ek halinde redif kullanılmıştır. Ek halindeki rediflerin bazıları aşağıya çıkarılmıştır:

Zülfünü çîn itmege senüñ gümüşden şānedür
Ey saçı misk u hıtā barmaqlaruñ dendānedür (G. 37)

Didüm kim vaşf-ı hüsnüñle bu şîrüm tāze gülşendür
Didi kim bülbül-i tab‘ün anuñçün şād u rüşendür (G. 52)

Bahr-ı firāka şaldı bizi rüz-i gārūmuz
Yerilmedi ne yirde ne gökde gubārūmuz (G. 63)

Nāzına dil mi doyar dilber-i tannāzlaruñ
Añma ey şūh-i cihān baña senüñ nāzlaruñ (G. 94)

Sözcük veya söz öbeği halinde 122 redif kullanılmış olup örnekleri aşağıya çıkarılmıştır:

Cānā lebüñ hayālî cām-ı şarāba beñzer
Nār-ı belāda bağrum küyüñ kebabā beñzer (G. 51)

Olmışum ışkıla dīvāne elümden ne gelür
Yansam ol şem‘i şeb-istāna elümden ne gelür (G. 39)

Dostlar artar benüm gönlümde ğam **eksük degül**
 Ta'n-ı düşmen cevri-i dilber bir elüm **eksük degül** (G. 99)

Âh kim bir âfet-i cân oldu dil-dârum **benüm**
 Dil-rübâlıkda iki âlem deger yârum **benüm** (G. 102)

Bizümle bir nefes hem-dem **degülsün**
 Yüri vâri ey perî âdem **degülsün** (G. 130)

Olsam âceb mi ney gibi nâlân giçen gice
 İş eyleridi ğayrıla cânân giçen gice (G. 164)

Cân enîs olmadı cânânile öl[[me]]düm gitdi
 Gelmedi yanuma hicrânile öldüm gitdi (G. 199)

Vechî Divanı'nda 20 gazelde redif kullanmamıştır:

Ruĥlarıñda şanemâ olmasa zülf ü ĥat u ĥâl
 Misk ü ânerle benefşe bugün olmazdı mişâl (G. 98)

İçin döne döne kanını meclisde müdâm
 Yâruñ öykündiğiçün leb-i gül rengine cām (G. 105)

Gözi yâruñ ne âceb itdi saña mekr u füsün
 Pend<u>nâşihle göñül eylemedün terk-i cünün (G. 137)

Çîn-i zülfüne ĥatâdur dirisem misk ü ĥuten
 Kâd âzâde senün bendesidür serv-i çemen (G. 141)

Hasret-i la'l-i lebünle tırmaz ağlar dâde kan
 Ey yüzi lâle olur eşkümle rüyum erguvân (G. 154)

Vechî, Divanı'nda kafiye ve redifi başarılı bir şekilde kullanmaya özen göstermiştir. Buna rağmen kafiye kusurları olmuştur. Kafiye kusurlarının çeşitleri aşağıya çıkarılmıştır:

2.3.3.1. Kafiye Uyumsuzluğu

Aşağıya çıkarılmış olan gazellerde beyitler arasında kafiye uyumsuzluğu vardır:

Ol Mesîhâ-dem dil ğam-gînimi şād eylesün
Söylesün ma'dûm-i cismüm girü icād eylesün

Yeter acıtduñ beni la'liñden ey cān buse vir
Gözlerüñ zûlm itdüğine leblerüñ dād eylesün

Dāl zülfiyle elif kıddüm getürüb bir yire
‘Âşık olduğum cihānda bir iyü ād eylesün

Dil yanmaz nār-ı ışkunda şu kıysun başına
Cān hāk olmaz yolunda anı berbād⁵⁵ eylesün

Yārdan ayru mey içerse deñiz Vechi’yā kim
Def gibi göğsün döğüb ney gibi nālān eylesün (G. 140)

Bir ruhları gül zülfi semensāyumuz olsa
Bir lebleri mül cān u dil efzānumuz olsa

Öpmege ayağunı elümüz irişürdi
Ger ni‘met-i vaşlında bizüm pāyumuz olsa

Yār ışiginüñ cānla tecrīdi olurduk
‘İsā gibi göklerde eger cānumuz olsa

Ġam kıddümü çeng eyle diyü sīne def oldı
Meclisde bizüm nāle n’ola nāmumuz olsa (G. 181)

Dime kim ışkda yok derd ü belādan ğayrı
Ne dilerseñ bulunur zevk u şafādan ğayrı

Şīve u nāz-ı kitābında ne yazılmışsa
Okımış bilmiş o heb bāb u vefādan ğayrı

Coşa geldikce gönül göz n’ola kıan ağılarsa
Kimse teskīn idemez anı bekārdan ğayrı (G. 184)

Yār elinden için mihr-u maħabbet cāmını
Dostlar kesb idemez ışıyla‘ışret nāmını

⁵⁵ Kelime “bertād, ” şeklinde yazılmıştır.

Ergürüb mışr-ı maḥabbet içre rûz-ı vuşlata
Yâ İlâhî kimseye gösterme firḳat şānını

(G. 203)

2.3.3.2. İta

“İta, şiirde aynı kafiye'nin tekrarlanmasıdır.”⁵⁶ Gazelde asla hoş görülme'yen ita yedi beyitten az ara ile tekrarlandığında kusur olarak kabul edilmiştir. Aynı kelimenin 7 beyitten önce kullanılmış örneği aşağıya çıkarılmıştır:

Ḥayl-i müjḡānı ne zulm itse ḳaşından bilürüz
İstenür çünkü sipāhîsi çeri başından (G. 152/2)

Vecḥi' yâ bâde-i ḥum-ḥānda nûş eyleyelüm
Çü dimişlerdür için şuyı bîñār başından (G. 152/5)

2.3.3.3. Aynı Kelimenin Tekrarı

Şair matla da kullandığı bir kelimeyle yeniden kafiye yapmıştır.

Seni ḳoçmakḳ dilerdüm pîrahensüz
Anıñçün böyle ḳaldum pîrahensüz (G. 69)

İkinci beyit ile üçüncü beytin kelimeleri aynıdır.

Ḳana ḡarḳ itdi vücūdum derdile yaşum benüm
Çoḳ belādan arta ḳaldı bu ḳurı başum benüm

Ḳadd-ı mevzūnun ṭonadub ḥil'at-ı zībāyla
Şimdi ebḳār-ı ma'āni oldı yoldaşum benüm

Yalnız şanmañ ṭarîḳ-i ıṣṣḳda görüb beni
Ḥüb dilber ḡussasıdur çünkü yoldaşum benüm (G. 110)

Eserde kafiye için seçilen kelimelerin menşei dikkate alınarak şunlar kaydedilebilir: Şair ekseriyetle Arapça ve Farsça kelimelerle kafiye yapmıştır.

Āḥ kim aḡyāra uydı yār yār olmaz baña
Dāim işi naḳş geçmekdür niḡār olmaz baña (G. 8)

Bî-sütūn-ı ḡamda ben Ferḥād ser-gerdān olub
Seng-i hicrānile döḡdüm sīnemi nālān olub (G. 13)

⁵⁶ Saraç, 274.

Ger baña h n-i viş l-i dilber olursa naş b
Pir uğurdan p diş h-ı   lem olam ben ęar b (G. 15)

Sayıları az olmakla birlikte kimi beyitlerde T rk e kelimelerden kafiye yapıldığı da g r lmektedir:

Kana ęar  itdi v c dum derdile **yaş **um ben m
 ok bel dan arta  aldı bu  urı **baş **um ben m (G. 110)

Olmalu  astayum ben ol g zi b m r **ş ğ** olsun
Cih nı  utdı fery dum işidenden **ırağ** olsun (G. 131)

G  l mi şev ıyla bir mihr ya **yandurdum** yine
 ufte bigi n cm   şem in **uyandurdum** yine (G. 163)

Yukarıdaki  rnekler haricinde matla beytinde T rk e kelime ile kafiye yapılan hi  bir beyit yoktur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN VE SADELEŞTİRME

1^b

1

Mef'ûlü/ Mefā'îlü/ Mefā'îlü/ Fe'ûlün

Ey hükmünle mübdi'-i her şüret-i zîbā
V'ey kudretile muhterî'-i cümle-i eşyā

*Ey, hükmünle her kılığı süslü icad eden!
Ey, kudretiyle bütün eşyayı yaratan!*

Ey bağ-ı cihān içre koyub gülde letāfet
V'ey sırr-ı faşāhāt ile iden bülbülü gūyā

*Ey, dünya bahçesi içinde gülde güzellik
koyarak ey, güzel ve açık konuşma sırrını
bülbüle söyleten!*

İhlāsuñı gönülümde ayırma ki müebbed
Hāmem dü zebānıyla kıla birliğün inşā

*İhlāsını gönülümde ömrüm boyunca ayırma
ki gönülümle ve dilimle birliğin inşa kılayım.*

Her zerre senün varlığıña gün gibi şahid
Her kıatre senün medhün ider niyet ki deryā

*Her zerre senin varlığına gün gibi şahittir.
Her damla derya niyetiyle senin medhin
eder.*

Şun'uyla bulurlar seni ey şāni-i bî-çün
Bir ferd-i eḥadsın ki muvāḥḥid diyemez lā

*Ey benzersiz, eşsiz olan Allah! Seni
yarattıklarınla bulurlar. Bir tek, eşi benzeri
olmayansın ki senin birliğine inanan kimse
buna yok diyemez.*

Kevneyn bir emrünle senün oldı terettüb
Hem faşl-ı bahār ile ḥazān serdile germā

*Sıcak ilkbaharın, soğuk güzün ve iki âlem
senin bir emrinle düzene konuldu.*

Ne 'aqlıyla ne naklıyla vardır cū berāyet
Ey ḥayy-ı ebed saña nihāyet ola ḥāşā

*Ey Hayy-ı ebed! Haşa! Senin sonsuzluğunu
ne aqlıyla ne nakliyle son bulacağını
araştıran mahlukat vardır.*

Ḳapuñda selāṭin cihānda bende-i aḥḳar
Olursa sa'ādet bulur ey ḥayy-ı tüvānā

*Ey güçlü, kuvvetli Hayy! Hakir kulunuz
kapınızda olursa âleme sultan olmuş gibi
saadet bulur.*

Kim bendesidür işigünün bāy u gedā heb
Perverdesidür ni'metünün 'aḳil ü dānā

*Ki, zenginle fakir hep eşiğinin kölesidir.
Akıllı ve bilgili olanlar nimetinle
beslenirler.*

Her mücrim u 'āşī yüzünün ḳarası ile
Çün senden umar merḥameti kibr u Ḥudā yā

*Ey büyük Allah! Suçlu ve asilerin hepsinin
yüzü kara olduğu için senden merhametini
umar.*

Biñ bir aduñun ḥaḳḳı için Vechī'ye yā Rab
Raḥm eyleki her laḫza dir Allāh Te'ālā

*Ya Rab! Bin bir adın hakkı için Vechi'ye
acı ki, her an Allah Taala der.*

Mef'ûlû / Fâ'ilâtü / Mef'â'ilü / Fâ'ilün

DER- MEDH-İ RESÛL

Ey hâtem-i risâlet ü ser-hayl-i enbiyâ
Cemî' melâyik n'ola kılsa saña iktidâ

*Ey enbiyaların başı, peygamberlerin
sonuncusu! Cümle melekler sana tabi olsa ne
olur?*

Eflâke hizmetünde n'ola dönse rûz u şeb
"Levlâke"⁵⁷ didi çünkü senün şānuña Hüdā

*Felekler gece gündüz hizmetinde dönse ne
olur? Çünkü senin şanına Allah Levlâke dedi.*

Āşî naḥîf ümmetüne olduñ şefî' çün
Her derd-mende senden irişür kird-ü şifā

*Günahkâr ve zayıf ümmetine şefaati olduğu
için her derd sahibine senden şifa erişir.*

2^a

Bahr-ı günāha ġarkā bigāne olmaya
Kim maḥabbetünle senün ola āşinā

*Senin muhabbetin günah denizine batmış
olana yabancı olmaya ki tanıdık ola.*

Zulmet şebinde kıalmaz irdür rûz-ı vuşlata
Her yoldan azmışa ki ṭapañ ola reh-nümā

*Her yoldan azmış seni bula ki sen ona yol
gösteren olasın. (Böylelikle) Karanlık gecede
kalmayarak kavuşma gününe erdir.*

Zemzem yirine gözyaşını akıdan kişi
Kābe kapuñda Merve ḥaqqıçün bulur şafā

*Zemzem yerine gözyaşını akıtan kişi,
Kābe kapısında Merve Dağı hakkı için gönül
şenliği bulur.*

Ümmetden itse bir <...>
"Lebbeyk"⁵⁸ diye cümle-i ervāḥ-ı aşfiyā

Maḫşūd-i āferīniş-i kevneyn olmasañ
Bir aduñ olmazıdı cihān içre Muştafā

*İki âlemde maksadın bütün yaratılmışlar
olmasaydı, cihan içinde bir adın Mustafa
olmaz idi.*

Şer'ın livāsı yiri gögi tuttuğı bu kim
Āşî günehlü ümmet ide aña ilticā

*Bu şeriatın bayrağı yeri göğü tuttuğundan
isyankâr ve günahlü ümmet olup ona sığına.*

⁵⁷ "Sen olmasaydın ben kâinatı yaratmazdım."

⁵⁸ "Lebbeyk Allāhümme lebbeyk lebbeyk lâ şerîke leke lebbeyk inne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülk lâ şerîke lek." (Rabbim! Davetine sözüm ve özümle tekrar tekrar icabet ettim, emrine boyun eğdim. Rabbim! Senin davetine icabet boynumun borcudur. Senin eşin ve ortağın yoktur. Rabbim! Bütün varlığımla sana yöneldim; hamd senin, nimet senin, mülk senindir. Senin eşin ve ortağın yoktur).

Nefsî dedikde rûz-i haşrde o resûl
Sen ümmeti diyecek eyâ nûr-ı pür zîyâ

Ey nurlu, aydınlık resul! (Herkes) Nefsi nefsi dediği kıyamet gününde sen ümmetini diyeceksin.

Bu yüzi kara Vechî'yi ümmetden eyle 'ād
Ta kendülerden anı ayırmaya mâ'adâ

Bu yüzü kara Vechî'yi ümmetten say. Ta ki onu kendilerinden başkası diye ayırmassınlar.

Bu şemme ger şefâ'atun irürse lutfıla
İki cihānda guşsa u gam irmiye aña

Eğer şefaatin lütufla ererse, ona iki cihanda kaygı ve gam en küçük miktarda ulaşmaya.

Bende 'amel yoğ irmege dīdār-ı Cennet'e
Kaldı hemān işüm benüm Allāh'ıla saña

Amelim olmadığı için Cennet'e girecek yüzüm yok. Benim işim o anda Allah'la sana kaldı.

3

**Fe'îlātün / Fe'îlātün / Fe'îlātün / Fe'îlün
DER 'ÖZR**

Nice yazam 'acabā medhi belāğatla sana
Kāşırüm eylemegi hamdi faşāhatla saña

İyi ve güzel sözle acaba sana medhi nasıl yazsam? Kusurlu eyleme ki sana hamdı güzel ve açıkça yazayım.

Dilümi huşû u halelden eridüb eyle sa'īd
Okıyam medh u şenā ta ki sa'ādetle sana

Gönlümü, tevazu ve fesattan eriterek iyi ve güzel yaratılışla eyle, öyle ki sana mutlulukla mehdiyeler okuyayım.

Keremüñden gözüme nûr-ı hidāyet virtüben
Yā İlahî beni iletme çalāletle saña

Ya İlahi! Kereminden gözüme hidayet nuru vererek beni doğru yoldan sapmış olarak sana iletme.

Tövbeyile baña tevfiği meded eyle sezā
Varmayam rûz-i cezā tā ki nedāmetle saña

Uygun bir tövbeyle bana yardımını layık eyle. Ta ki kıyamet günü sana pişmanlıkla varmayayım.

Vechî'nün 'aybını yā Rabb sen urma yüzüne
Yüzünü tuta gelüb dost hacāletle saña

Ya Rabbi! Sen Vechî'nin aybını yüzüne vurma. Dost utanmasıyla sana yüzünü tutarak gelir.

VE LEHÜ

4

Fe'îlātün / Fe'îlātün / Fe'îlātün / Fe'îlün

2^b

Gündüzüm gice benüm şanmañ o mäh itdi baña
Kimseler eylemedi baht-ı siyāh itdi baña

O ay yüzlü güzel, gündüzümü bana gece etti, sanmayın. Kimseler bunu eylemedi, bana kara talihim eyledi.

Yine şatırac-ı maḥabbetde dilā ferziñini
Toğrısı şimdi bu kec-revligi şāh itdi baña

Ey gönül! Yine satrançta vezir (gibi yürümeyi) şimdi, doğrusu bu eğriliği bana şah etti.

Her gün āh eylerisem n'ola o[[1]] meh-pāremçün
Kendüiyi cānla sevmegi günāh itdi baña

Her gün o ay parçası için ah eylersem ne olur? Kendisini canıyla sevmeyi bana günah etti.

Yār uyup düşmene ğayrılar odasına gider
Dostlar kūy-ı 'ademden yaña rāh itdi baña

Sevgili düşmana uyarak başkalarının odasına gider. Dostlar yokluk köyünden yana bana ızdırap etti.

Ol boyı servi yüzi ayı benüm sevdiğüme
Vechi'yā yiri gögi Tañrı kerāh itdi baña

Ey Vechi! Selvi boylu, ay yüzlüyü sevdiğim için Allah bana yeri göğü iğrenç etti.

5

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Yine gözüm gönlümü bir derde kıldı mübtelā
Āh kim ölmekden özge aña bulmadum devā

Gözüm yine gönlümü bir derde tutkun kıldı. Ah ki, ona ölmekten başka ilaç bulamadım.

Bahr-ı ğamda ğarķ oluban bulmadum hergiz ħalāş
Gerçi oldum ol dişi lü'lü ile ben āşinā

Gam denizine battığımda hiç bir vakit kurtulamadım. Gerçi ben inci diş ile tanıdık oldum.

Hāy ölem o ħaste kim la'lünden em buyur didüm
Ol tabīb-i cān bir ağız dimesi kim hoş ola

Eyvah! Hastayım, öleceğim o dudağından çare buyur dedim. O can tabibi bir ağız demedi ki iyi ol.

Ey şabā 'azm-i Şıfāhān eyleme şimden giri
Hāk-i pāyün görelî çıktı gözümünden tütüiyā

Ey sabah yeli! Bundan sonra İsfahan'a gitme. Ayağının toprağını görelî sürme gözümünden düştü.

Tāleb-i iksir-i 'ışķum işüm altun eyledüm
Baña Vechi rūy-i zerdem şimdi yetür kimyā

Aşk iksirinin talebiyle işimi altın eyledim. Ey Vechi! Yüzüm sarardı, bana kimyayı ulaştır.

6

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Hā çeker gönlüm beni her laħza şahrādan yaña
Seyre çıķmışdur meger dilber muşallādan yaña

Ha, gönlüm beni her an çöle taraf çeker. Meger güzel musalladan yana geziye çıkmıştır.

Ḳandasun ey serv kim gülşende Cennet cūyiçün
Cūybār oldu yaşum sen serv-i bālādan yaña

Nerdesin, ey selvi boylum? Gül bahçesinde Cennet suyu olmak için senin uzun boyun sayesinde gözyaşım akarsu oldu.

Yā Pıñārbaşı durur yā Tunca'dur yaşum benüm
Kim kıomaz meylün Edirne'yile Bursa'dan yaña

Benim yaşıım ya Pınarbaşı, ya Tunca'dır. Öyle ki Edirne'yi Bursa'ya da bırakmaz.(akar)

Seyr iden kişi Geliboluçek'ün dilberlerin
Baķmadı hergiz Sitanbül u Ḳalātā'dan yaña

Gelibolu'nun güzellerini seyreden kişi, İstanbul ve Galata'ya doğru asla bakmadı.

Ol şanem taşvîrini görmezse kâfirler dağı
Varmıya hergiz müselmânlar kilîsâdan yaña
3^a

O put gibi güzel olanın tasvirini kâfirler dahi görmezse hiç bir suretle Müslüman kiliseye doğru ayak basmasın.

Baħr-ı ğamda zevrağ-ı vaşl-ı nigârı Vechi' yâ
Ben kenâra çekdiğümçe gitdi deryâdan yaña

Ey Vechi! Gam denizinde put gibi güzele kavuşma kayığını ben kenara çektikçe o deryadan yana gitti.

7

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Cânı yokdur adım ata serv-i boyuñdan yaña
Yüzi mi vardurki gel söz açâ rûyuñdan yaña

Uzun boyu sayesinde adım atacak canı yoktur. Yüzümü vardır ki yüzünden yana gelip de söz açâ.

Kara yaşludur benefşe işidelden dostum
Sünbülün meyl itdüğün rûyuñda müyuñdan yaña

Dostum yüzündeki kıl için sünbüle meylettiğini işitildiğinden yana menekşe aşırı bir biçimde üzüntülüdür.

Serv-i kıddün bağda görmezse olur cüst u cû
Hey nice çâpıñdur eşküm cüst u cûyuñdan yaña

Uzun boyun bağda görmezse hemen arayıp sorar. Hey, gözyaşım! Arayıp sormaktan yana ne kadar koşturursun?

Nice bir feryâd idersün bağda ey 'andelib
Gül kulağ urmaz çün senün hâ bu hûyuñdan yaña

Ey bülbül! Bağda niçin bu kadar çok feryad edersin. Çünkü gül işte bu hay huyuna kulak vermez.

Güiyâ dîvân-ı Vechî bülbül-i şûrîdedür
Per açub uçmağ diler gül-zâr-ı kûyuñdan yaña

Vechi'nin divanı sanki tutkun bülbüldür. Sevgilinin bulunduğu gülbahçesine doğru kanat açıp uçmak ister.

8

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Âh kim ağıyâra uydı yâr yâr olmaz baña
Dâim işi naķş geçmekdür nigâr olmaz baña

Ah ki! Sevgili başkalarına uyduğundan bana yar olmaz. İş daima süsleme olduğundan bana sevgili olmaz.

Ġarķa verdi seyl-i eşküm 'âlemî 'ummân idüb
Vâfi ol serv-i ser-efrâzum kenâr olmaz baña

Gözyaşım cihanı suya boğup engin deniz eyledi. O uzun boylu sevgili, bana kıyı olmaya yetmez.

Nâsihâ pend itme sevme gördüğün hûbı diyü
Hûblar sevmekde çünkim ihtiyâr olmaz baña

Ey nasihatçı! Bana gördüğünü sevme diye nasihat etme. Çünkü güzelleri sevmeye seçme ihtimali olmaz.

İşk şahrāsında ol dilber şırçā yir kaçub
Bir ‘aceb āhū-yı vahşīdür şikār olmaz baña

Gönül alıp götürēn güzel aşk çölünde
cam yere kaçarak bir acayip vahşi
ceylandır ki, bana av olmaz.

Āsitānunda ‘ömr benden oldu mu‘teber⁵⁹
Vechi’yā bir seg kadar da i‘tibār olmaz baña

Eşiğinde ömrüm benden hatırı sayılır
oldu. Ey Vechi! Bir köpek kadar da
değerim olmaz.

9

Fe‘ilātün / Mefā‘ilün / Fe‘ilün

Ġalib olmasa bizde faqr u fenā
Ġam belāsı neden olurdı kabā

Manevi yokluk bizde üstün olmasaydı
üzüntü sıkıntı niçin cübbemiz olurdu.

Yeg görünür her per ü dībādan
Genc-i ‘uzletde baña şāl u ābā

Her süslü motifli kumaş uzlet köşesindeki
şal ve aba ile aynıdır.

Jeng-i gamdan bulur mıydı keder
Gönül āyīnesinde olsa şafā

Gönül aynasında huzur olsaydı, gönlümde
gam, keder kiri bulunur muydu?

3^b

İremezsün bisāt-ı kurbе gönül
Pir-i mürşidden irmeyince du‘ā

Mürşidlerin pirinden dua ermeyince
yakınlık minderine eremezsin.

Yüzüne gülse Vechī aldanma
Çünkü yok dīni o yönde vefā

Vechi yüzüne gülse aldanma.
Çünkü sözünde durma yönünde dini yoktur.

10

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Nice cevır eyler görüñ ol şūh-ı tannāzı baña
Böyle nāz itmezdi ġaliba geçe nāzı baña

Eğlenmeyi adet edinen, o neşelinin bana
ne kadar eziyet ettiğini görün. Galiba,
benim hatırım sayılmasaydı bana böyle
naz etmezdi.

Dil alırdı dilberüñ sırr-ı dehānından haber
Bir nefes hem-dem olub keşf eylese rāzı baña

Gönül, güzelin ağzının sırrından haberler
alırdı. Bir an arkadaş olup bana sırrı açsa.

Haste gönlüm iniler çeng u defe kânūnile
Ol tabīb cān u dile kıldı şifā rāzı baña

Hasta gönlüm, çenk, def ve kanunla
inler. O tabip, canıma ve gönlüme
sırrını şifa etti.

Cānbāz-ı ‘āşk olub zülfünde oynar cān u dil
Oldı bu hengāmede şan‘at resen-bāzı baña

Aşk canbazı olup saçında can ve gönlü
oynatır. Bu gürültüde bana hünerli ip
canbazı oldu.

⁵⁹ Vezne uymuyor.

Vechi'yā ben ʿandelib-i gülsitān-ı dehriken
Kimse hergiz aṅmasuñ mürğ-i hoş-āvāzı baña

*Ey Vechi! Ben, devrin gül bahçesinin
bülbulüyüm. Kimse, hiçbir vakit bana
hoş sesli kuştan bahsetmesin.*

11

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Vaʿde-i vaşl eyleyen bir kavli yālāndur baña
Güç degül şimden girü cān virmek āsāndur baña

*Kavuşma, buluşma sözü vermek benim
için yalandır. Benim için bundan sonra
ölmek güç değil, bana kolaydır.*

Şafha-ı ruhsār üzre müzevvir haṭ yazub⁶⁰
Küfri ezber okıdan bir nā-müselmāndur baña

*Yanağının sayfası üzerine ispiyoncu hat
yazıp bana küfrü ezbere okutan bir
imansızdır.*

Dem-be-dem laʿl-i hayāliyle benüm nüş itdigüm
Siz mey-i şāfī şanırsız dostlar kandur baña

*Dudağının hayaliyle daima içtiğimi
sizler saf içki sanırsınız, dostlar bana o
kandır.*

Ġamzeñ oklarına kurbān eylemezsem ben beni
ʿĀşık olmak sen kemān ebrūya bühtāndur baña

*Yan bakışının oklarına ben beni feda
eylemezsem senin yay gibi güzel
kaşlarına âşık olmak bana ıftıradır.*

Yārsuz maʿdüm cismüm yārla mevcūddur
Zerreyüm zīrā ben ol hırşīd-i raḥşāndur baña

*Sevgilisi olmayan cismim bana sevgili
ile vardır. Zira o güneşin parlaklığında
ben zerreyim.*

Cān hayālīñsüz yedümde dostum kılmaz qarār
Göñlüme ider ki ansız yine zindāndur baña

*Dostum! Mülkümde sevgilinin hayali
olmadan bana rahatlık olmaz. O
olmaksızın gönlüm zindan gibi pek
sıkıntılıdır.*

Mey-gede her lahza Vechī ḥāne-i şādīyiken
Sāķī yār olmayıca ʿur beytü'l-aḥzandur bana

*Vechi, meyhane her an mutluluk evi
iken kadeh sunan ve sevgilisiz olunca
bana hüznün evi olur.*

4^a

12

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Hicr-i cānān bir yaña ğurbet belāsı bir yaña
Ey ecel billāh gel kırtar beni kıl bir yaña

*Bir yanda sevgiliden ayrılık bir yanda
yabancılık. Ey ecel! Allah için gel,
beni bir tarafa kılarak kurtar.*

Ol mehi nā-mihr içün üstüme bir gün düşmedüñ
Ey felek bilmem nedür şuçum ʿaceb n'itdüm saña

*O ay, sevgi için bir gün üstüme
düşmedi. Ey felek! Acaba sana ne
yaptım, suçum nedir, bilmem?*

⁶⁰ Vezne uymuyor.

Mezra^c-ı dilde eküb mihr-i maḥabbet toḥmını
 Āh ʿömrüm ḥāşılı heb ben baña itdüm baña

Ah! Ben, sevgi tohumunu gönül
 tarlasına ekerek ömrümün sonunu ben
 bana heba ettim.

Sen güneş ruḥsār için dün gice efḡānum görüb
 Ḥayretile şubḥ dek māh-ı felek ḳaldı ṭaña

Dün gece senin güneş yüzün için
 fiḡanımı gördüğünden gökteki ay
 sabah vaktine kadar şaşırdı.

Añduḡuduñ ʿādetüñ öldürmekiyse ḥışmile⁶¹
 Vechī-i bī-çārede dostum n’oldun saña

Dostum! Ādetin seni zikredeni hışım
 öldürmek ise Vechi çaresizdir. Sana ne
 oldu.

13

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Bī-sütün-i ḡamda ben Ferḥād ser-gerdān olub
 Seng-i hicrānile dögdüm sīnemi nālān olub

Ben, gam ve sıkıntı ile Ferhad gibi
 şaşkın olup sızlayarak ayrılık taşıyla
 göğsümü döğdüm.

Tiḡ-i ḥasret yarasıyla göğsümüñ çāken görüb
 Sīneme merhem gibi şarulmaduñ dermān olub

Hasret kılıcı yarasıyla göğsümü yırtık
 görüb göğsüme ilaç olup merhem gibi
 sarılmadın.

Leblerüñ esrārıyla cām-ı laʿlün yād idüb
 ʿĀlemi ḡeşt eylerem geh mest u geh ḥayrān olub

Dudakların sırrıyla kırmızı kadehi
 anarak sarhoşluk ve beḡeni ile cihanı
 seyreylerim.

Ey kemān ebrū şu deñlü ṭoldı ten tīrūñle kim
 Oḳña döndüm senüñ başdan ayaḡa ḳan <olub>

Ey keman kaşlı! Beden, oklarınla o
 kadar doldu ki, baştan ayaḡa kan olarak
 senin okuna döndüm.

Muṭribā laʿl-i lebi vaşfında başla bir ḡazel
 Kim erişe rūḥa lezzetler ḡidā-yı cān olub

Ey çalgıcı! Kırmızı dudağının
 niteliḡiyle bir gazelebaşla ki, can gıdası
 olup ruha lezzetler erişe.

Döne döne çarḡ gibi eksüḡe itmez nālīşüm
 Ol benüm bedr-i tamāmum āfet-i devrān olub

O benim dolunayımı gökyüzü gibi döne
 döne benim inlememi tamamlar, eksik
 etmez.

Ḳomadı tenḥā selāmet köşesinde Vechī’yi
 Çeşm-i āḥ ol şīve-kāruñ nergis-i fettān <olub>

Ah! O cilveli, mahmur bakışlı, fitneye
 teşvik eden göz olarak Vechi’yi
 kurtuluş köşesinde yalnız koymadı.

14

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Vāḳıf-ı esrār-ı ʿışk olan kişi ḥayrān olub
 Baḳmadı dünyā-yı dūne ṭālib-i Raḥmān olub

Aşk sırlarını bilen kişi aşka hayran olup
 Allah’ı isteyerek alçak dünya isteḡinde
 bulunmadı.

⁶¹Vezin kusurludur.

Ey gönül cehd it beḳā mülkiñi ma‘mūr eyle kim
Bu cihān varur fenāya ‘āḳıbet vīrān olub

*Ey gönül! Çabalayarak beka mülkünü
şen eyle. Çünkü bu âlemin sonu
yokluğa varıp yıkık olur.*

‘Ömrün eksildükçe şevḳ u zevḳuñ atarduñ dile
Şem‘a döndüñ sen vücūduñ naḳzına ḥandān olub

*Ömrün azaldıkça istek ve eğlenceyi
gönüle atardın. Vücudun bozulmasına
gülerek sen muma döndün.*

4^b

Pādişāh olduñ mı şanduñ aldanursun ʿİşine
Bu sarāy-ı miḥnete bir nice gün mihmān olub

*Bu gam sarayında uzun süre bir misafir
olursan zevk ve safaya aldanıp pādişāh
olduğunu sanırsın.*

Vechi’yā gel bu ‘alāyıkdan müberrā kıl özüñ
‘Āleme ḥükm it vücūduñ Mısrına şulṭān olub

*Ey Vechi! Gel, bu ilişkilerden kendi
benliğini hür kıl. Varlık ülkesine sultan
olarak cihana hükmet.*

15

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Ger baña ḥūn-i vişāl-i dilber olursa naşīb
Pir uğurdan pādişāh-ı ‘ālem olam ben ḡarīb

*Eğer bana sevgiliye kavuşma kanı nasip
olursa, ben garip uğur piri olarak âlemin
padişahı olayım.*

Cām-ı mey nūş eyleriken şehd-i la‘lūñ yādına
Telḥ-kām itdi beni zehr-i zebān-ı seg-raḳīb

*Bal dudağımı anmak için şarap kadehini
içerken köpek rakibin dilinin zehri beni
kederlendirdi.*

Çün ben anuñ derdmendiyüm devāyı neylerüm
Baña dermān derdidür yāruñ yūri var ey ṭabīb

*Ey tabib! Sevgilinin derdi benim
dermanımdır; yürü, git. Çünkü ben
onun derdi ile dertliyim, kurtuluşu
neylerim.*

Yār dimişdi ırāḳdan sīneñe bir tīr uрам
Yā Rab ol devlet müyesser olsa bārī ‘an-ḳarīb

*Sevgili uzaktan göğsüne bir ok vurayım,
demişti. Ya Rab! Hiç olmazsa o mutluluğu
çok geçmeden nasip eyle.*

Vechi’yā deyr-i fenāda sevdüğüm dilber benüm
Servi boylu gül yañaklu bir şanemdür dil-firīb

*Ey Vechi! Yokluk dünyasında benim
sevdiğim güzel, selvi boylu, gül
yanaklı, cazibeli, çok güzel biridir.*

16

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

Yine ben ādemi yana kılub gam-ḥānemi ḥalvet
Hezār iḥlāşla ol bir perīyi eylerüm ḥalvet

*Yine ben kişisini bu dünyada
yalnız kılarak pek çok
samimiyetle o periyle başbaşa
olurum.*

Bu mürde cismüme bir tīr revān atsa[[ol]] kemān ebrū
Cigerde saklayub anı bilürdüm cānuma minnet

*Kaşları yay gibi güzelden bu
ölmüş bedene bir ok atsa onu
ciğerde saklayarak ona çoktan
razı olurdum.*

Leb-i şîrînüne şekerüne öykünmek istemiş
‘Âcebdir küllesi anuñ olmaz ise bu nevbet⁶²

Şeker ve şirin dudağını taklid etmek istemiş. Onun tamamı artık şeker olmazsa şaşılır.

Bu ben dervîşe la‘lünden n’ola sen buse lûtf itseñ
Begüm begler cihân içre bulur in‘âmıla şöhret

Ben fakir ve ihtiyaçlı kimseye baklava dudağından lûtf etsen ne olur? Beyim, beyler dünya içinde iyilikleriyle şöhret bulur.

Segi kûyumdadur Vechî dimişsin rahm idüb cānā
Beni insān arasında mu‘azzez kıldı bu ‘izzet

Ey sevgili! Acıyarak Vechî köpekler mahallesindedir, demişsin. İnsanlar arasında bu değer beni şeref sahibi kıldı.

17

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Şem‘-i ruḥsārına yāruñ kendüñi pervāne it
Döne döne yana yana her ne dersen cāna it

Sevgilinin yanağının mumuna kendini pervane et. Ey sevgili, döne döne yana yana her ne dersen et.

Ey gönül her zülf-i leylînün düşüb sevdāsına
Saña kim der kendüñi Mecnûn gibi dīvāne it

Ey gönül! Sana kim der: Her siyah saçının sevdasına düşerek kendini Mecnûn gibi deli et.

5^a

Hasret-i cām-ı leb-i yārıla ey pîr-i muḡān
Ki olam lûtf eyle başum kâse-i meyhāne it

Ey meyhanecilerin en yaşlısı! Sevgilinin dudak kadehinin hasretiyle başımı meyhane kâsesi et ki, hoş olayım.

Yād idüb bir dem benümle olmadı çün āşinā
Yāre yā Rab cümle ‘ālem ḥalkını bîḡāne it

Ya Rab! Beni bir an hatırlayıp benimle dost olmadığı içincümle âlem halkını sevgiliye yabancı et.

Mesken olsun diriseñ künc-i ḥayāl-i dîlbere
Tā ebed dil-ḥānesini Vechî’yā vîrāne it

Ey Vechî! Dilberin hayalinin köşesi mesken olsun dersen gönül evini ta sonsuza kadar harap et.

18

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

Bu dehr-i pîrezenden el çekerdüm itse er himmet
İşüm altın olurdu eylese ol sîm-ber himmet

(O) Eğer yardım etseydi ben bu acuze dünyadan vazgeçerdim. O gümüş beden bir yardım eylese işim altın olurdu.

Dilā rāh-ı mezelletde bir avuc ḥāk-i pāy iken
Bulurdum ben ta‘ayyün etse erbāb-ı nazar himmet

Ey gönül! Alçalmış yolda bir avuç ayak toprağı iken, itibar sahipleri yardım etse ben meydana çıkardım.

⁶² Vezne uymuyor.

İrderdi ƣadrile eflāke başum āsitānunda
Ki ol řāhib-i sa‘ādetden olayıdı baña cer <himmet>

Mutluluk sahiplerinden beni çekecek yardım olsaydı eşiğinde bulunan başım itibarla göklere ererdi.

Gedā-yı řehrī eyler sāyesinde pādiřāh-ı dehr
Hümā-yı ƣuds gibi ger açarise bāl u per himmet

Padişah, mübarek hüma kuşu gibi kol ve kanadını açarsa yardımı sayesinde dünyadaki dilencileri şehirli eyler.

O řāhib devletüñ Vechī yüz urdum āsitānına
İriřdüm Kābe-i Mařřūda itdi rāh bir himmet

Vechi, o sadrazamın eşiğine yüz sürdüm. Bir yardım yoluyla sevgilinin mahallesine eriştim.

19

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Ömrüñi zāyi‘ geçürme cehlile ey dil ‘abes
Fı‘l-i nā- ma‘ƣül iderse çün olur ‘āķıl ‘abes

Ey gönül! Boş amel ve cahillikle ömrünü boşa geçirme. Çünkü akıllı kişi akla uygun olmayan eylemde bulunursa boş amel olur.

Bilecek dünyāda kişi āhiret ahvālını
Hāzret-i İzzet yanında olduğın bil ‘abes

Kişi dünyada boş amelinin ahiretteki durumunu bilecektir. (Bunun için) her anında Allah ın yanında olduğunu bil.

‘Aķluñı cem‘ it seni mest itmesün cām-ı gurur
‘Āķıl olan kimse ölse mest-i lā-yā‘ķıl ‘abes

Aklını bütün eyle, gurur kadehi seni sarhoş etmesin. Akıllı olan kişi sarhoş ölse ne versizdir.

Hüsnüne dilberlerüñ dil niçe hayrān ola kim
‘Āřıķ-ı dīdār-ı haķ olana hüsn ü dil ‘abes

Güzellerin güzelliğine gönül ne kadar hayran olsa bile Hak yüzünün tutkunu olana gönül güzelliği faydasız olur.

Vechī’ya min ba‘d okıyub yazma ƣayıķ sözlerün
Yeter olduñ hūblar diler vasfını ƣāil ‘abes

Ey Vechi! Güzellerin özelliklerini tamamladığın bundan sonra anlamsız sözleri okuyup yazma.

20

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Ey gönül çün ‘ıřķ-ı cānānile ƣılduñ imtizāc
Derdüñe cām- ı mey olur hem řabīb u hem ilāc

Ey gönül! Sevgilinin aşkıyla karışarak tek cisim haline geldiğın için şarap kadehi derdine hem tabip hem ilaç olur.

5^b

Pādiřāh-ı ‘ıřķ olub eflāke irem ƣadrile
Hāķ-i pāy-i yār olursa ger benüm başumda tāc

Eğer sevgilinin ayağının toprağı benim başımda taç olursa aşk padişahı olarak itibarla göklere ererim.

Vaşl-ı yārı ben niçün ilden temennā eyleyem
Ģayr-i Hāķķ’a ‘āķil itmez çünki ‘arz-ı ihtiyāc

Sevgiliye kavuşmayı ben niçin başkasından temenni eyleyeyim. Çünkü akıllı olan kimse Allah tan başkasına ihtiyaçlarını sunmaz.

Tütüyā-yı hāk-i pāy-i yāre geldi şabā
Merdüm-i çeşmüm var istikbāl ile gözün<i> ac⁶³

*Sabah rüzgārı, sevgilinin ayağının
tozunun sürmesini getirdi. Gözbebeğim,
var (onu) karşılamak için gözünü aç.*

La'l-i yāre meylüni terk itmese Vechī n'ola
Hālī olmaz bādeden çün şā'ir-i nāzuñ mizāc

*Vechi sevgilinin dudağından meylini
terk etmese ne olur. Çünkü şairin rica
huyu içkiden ayrı olmaz.*

21

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Tīg-i gāmzeñ dostum dil yarasun añmaz mı hīç
Yāhu gır u çeşmüm idüb dil yarasun añmaz mı hīç

*Dostum, yan bakışının kılıcı gönül
yarasını hiç anmaz mı? Ya Hu! Gözüm
ile savaş edip gönül yarasını hiç anmaz
mı?*

Ġam şebī āşıķ döküb her dem nücüm-i eşkini
Nāzile seyrān iden meh-pāresün añmaz mı <hīç>

*Āşık, hüznün gecesini her an yıldız
gözyaşını döker. İşveyle bakıp gezinen
ay parçası gibi güzel, seni hiç anmaz
mı?*

Çār-ı ebrū dilberün derdine uğradun beni
Hālūme kılub terahhūm çāresün añmaz mı <hīç>

*Dört kaşlı güzelin derdine beni
uğratan, durumuma merhamet kılıp
çaresini hiç anmaz mı?*

Yār-ı lā'li arzūsiyla mānend-i hībāb
Bu meye düşmüş yürür olsun añmaz mı <hīç>⁶⁴

*Sevgilinin dudağının arzusıyla
tohumlar gibi, bu şaraba düşmüş yürür
olsun, hiç anmaz mı?*

Vechi'yā ol taş boğumlu gönlünü nerm eyleyüb
Sīneñe urduğı senüñ hāresün añmaz mı <hīç>

*Ey Vechi! Taş boğumlu gönlünü
yumuşak eyleyip senin göğsüne
vurduğu sert kayayı hiç anmaz mı?*

22

Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün

Hīşār-ı ten fenā bulsun diriseñ gel bedenden geç
Beķā mülkünde rūhuñ şādılık isterse benden geç

*Ten kalesi ortadan kalsın dersen gel
bedenden geç. Bakılık mülkünde canın
sevinçlilik isterse egodan geç.*

Nice fāhr-ı libāsıla gerersen gögsiñi ey dil
Şehīd-i ışık olub sür yüzünü yire kefinden<geç>

*Ey gönül! Övünme elbisesiyle ne
kadar göğsünü gerersen Allah'a āşık
olarak yere yüzünü sür, kefinden geç.*

Ġamını yime māzinüñ nazar müstakbele eyle
Hemīşe hālūñi hoş gör ķo gāvġāyı geçenden<geç>

*Geçmişin derdini yeme, gelecek
zamanı düşün. Daima, durumunu hoş
gör; gelip geçenden kavgayı bırak.*

Ķo ķadd-ı yārı terk eyle getürme hātıra hātı da
Bu fāñi bağda ey dil yūri serv ü çemenden <geç>

*Sevgilinin boyunu, ayva tüylerini
hatıra getirme, terk eyle. kov. Ey
gönül! Bu ölümlü bağda selviden ve
çimenden vazgeçerek yürü.*

⁶³“Aç” kelimesi bir önceki beytin kafiyesine uysun diye “ac” olarak yazılmıştır.

⁶⁴ Vezne uymuyor.

Taḥammül itmeyüb cām-ı gurūra tîz mest oldu
Gelenler Vechî'yâ bezm-i şarâb-ı ışkâ senden geç

*Ey Vechî! Aşk şarabı meclisine
gelenler gurur veren içki kadehine
dayanamayıp senin tesirinle erkenden
sarhoş oldu.*

6^a

23

Mefā'ilün / Fe'ilātün / Mefā'ilün / Fe'ilün

Eline almasa ol yâr-i gül-izâr kadeḥ
Hemîşe bulmazıdı böyle itibâr kadeḥ

*Gül bahçesinin sevgilisi o kadehi eline
almasa kadeh her vakit böyle değer
bulmazdı.*

Bahârdur olalum çimen yıkasun⁶⁵
Tutalum elde güzellerle lâle-dâr kadeḥ

Zamānı ḥüsni muḳarrer degül çü sâķinüñ
Olur ise n'ola meclisde bî-ķarâr kadeḥ

*Kadeh, mecliste kararsız olursa ne olur.
Çünkü içki sunanın güzel vakti sağlam
değildir.*

Nigâr elüne kaçan vara diyü meclisde
Ne ķân yudar çeküben ḥayli intizâr kadeḥ

*Kadeh, meclisde sevgilinin eline ne
zaman varacağım diye bekleyerek çok
fazla kan yutar.*

Güzeller ile öpüşmek müyesser ola diyü
Tolu içen kişi itse n'ola şemâr kadeḥ

*Güzelleriyle öpüşmek kolay olsun diye
şarap içen kişi, kadehi meyve etse ne
olur.*

Ne mey perest ü ne ʿayyâş u rind ʿâr komış
Zemîne gelse tutar lâleden bahâr kadeḥ

*Kadeh, ne sürekli içen, ne çok içen, ne
de dünyayı boş göründe utanma
koymuş. Bahar, yeryüzüne gelse lâleden
kadeh tutar.*

Müdām hem- kadeḥ olsun o ḡonca leble hemân
Ķomaz ise ķomasun Vechî'de vaķâr kadeḥ

*O tomurcuk dudakla hemen ve devamlı
kadeh arkadaşı olsun. Kadeh, Vechî'de
ağırbaşlılık koymazsa koymasın.*

24

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Bezmimüz olmamağa ey la'l-i şeker-bâr telḥ
Sürelüm meclisden aḡyârı idüb telḥ⁶⁶

*Ey kırmızı dudağı şeker saçan,
meclisimiz acı olmasın diye başkalarını
acı edip dostlar toplantısından sürelim.*

Leblerüñden tatlu tatlu bûseler almaḡiçün
ʿĀrif olan bâdeyi añmak gerek ey yâr telḥ

*Ey sevgili! Dudaklarından tatlı tatlı
öptücük almak için, irfan sahibi olan kişi
acı şarabı anması gerekir.*

⁶⁵ Vezin kusurludur.

⁶⁶ Vezin kusurludur.

La'lıñi gördükce ağlarsa gözüm olmaz 'aceb
Şehd-nüşini bulur çün merdüm-i bîmār telh

*Dudağını gördükçe gözüm ağlarsa
gariplik olmaz. Çünkü hasta gözüm
balda acı tadını bulur.*

Bāğ-ı hüsnünden senüñ cānā bu ben dil hasteye
İrmese ger meyve-i vaşluñ olur bir bār telh

*Ey sevgili! Bu ben gönlü hastaya senin
güzellik bağından kavuşma meyvesi
ulaşmasa neticesi acı olur.*

Vechi'yā nādāna sen zinhār oğıma şi'rüñi
Leb-i mezāk çün gelür şîrîn olan eş'ār telh

*Ey Vechi! Senin şiirini cahil sakın
okumasın. Çünkü tatlı olan şiirlerin
onun dudağına acı gelir.*

25

Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün

Hey kıyāmet çekertüm haşr degin yā ne meded
Āb-ı vaşl-ı İrem inse bu büt hicrāna meded

*Hey güzel! Ayrılığın için kıyamete ve
haşra dek ne imdatlar çekirim. İmdat
olarak cennet bağına kavuşma suyu inse
(ne olur)?*

Būs-i la'lıñ hevesi hastesidür cānla dile
Sākiyā bāde getir kim ola peymāna meded

*Canımla gönlüm dudağını öpme
hevesinin hastasıdır. Ey içki sunan!
Büyük şarap kadehi getir ki yardım ola.*

Muṭribā luṭfile yedüben meclise kânūnla gel⁶⁷
Tā ki bu haste dile ide cāna meded⁶⁸

*Ey çalgıcı! Lutf ederek meclise kanunla
gel. Ta ki bu hasta gönüle ve cana
yardım ede.*

6^b

Ṭa'n-ı düşmen beni gāyetde za'îf itdi za'îf
Dostlar hālümü 'arz eyleñ o sultāna meded

*Ayıplama düşmanı beni son derece
zayıf etti. Dostlar yardım olarak
durumumu o sultana bildirin.*

Vechiyā haste dil ister leb-i şeftālüsini
N'ola görürse o bî-çāreye bir dāne meded

*Ey Vechi! Hasta gönlü dudağını öpmek
ister. O çaresiz, zavallıya bir tane
yardım ederse ne olur?*

26

Me'fūlü / Fā'îlātü / Me'fā'îlü / Fā'îlün

Öpmeg elüñi olsa n'ola ey pîr-i lezîz
Mısr-ı melāhat içre olur mu şeker lezîz

*Ey lezzetlerin piri! Güzel elini öpsem, ne olur?
Güzellik ülkesi içinde şeker daha lezzetli olur mu?*

Vaşf eyledi dehānı ki muṭrib terānede
Güşına irdi ehl-i mezākıñ haber lezîz

*Çalgıcı, nağmelerle ağzının niteliklerini
söylediğinden hoş giden haber, zevk ehlinin
kulağına erdi.*

Fıkr-i hayālūñile ölürsem baña ne gam
Maḥbūbla sipāhiye olur sefer lezîz

*Hayalinin fikriyle ölürsem ben ne kadar
üzülürüm. Sefer, sevgili ile süvari askere hoş
olur.*

⁶⁷ Vezin kusurludur.

⁶⁸ Vezin kusurludur.

Ẓıkr-i lebūñ toyurmadı hicrānuñ acısın
Her kanda atsalar ekeri ūn ider lezīz

Dudağını anmak ayrılık acısını tatmin etmedi. ünkü her ne zaman ekeri katsalar tatlı eder.

Cām-ı lebūñ şafāsını almazdı aynına
Mey şöhet beti görünmese Vechī'ye ger lezīz

Eğer Vechi'ye içki sohbeti hoş görünmese kadehe benzeyen dudağın zevkini gözüne almazdı.

27

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Yār kim dilber içre hüsñile mümtāzdu⁶⁹
Añniçün'ādeti ehl-i niyāza nāzdu

Yar ki, güzeller içinde güzelliğiyle seçkindir. Onun için tabiatı yalvarma ehline nazdır.

Göñlümi la'luñ hayālile gören zülfüñdedür
Rīsmān üstünde cānun gezdürür cānbāzdu

Gönlüm, dudağının hayaliyle gören siyah saçındadır. İp üstünde canbazlık yaparak canını gezdürür.

āmetüm enk olmasun mı şimdi ānūn oldu kim
Yāre uşşāk içre her bī-nevā dem-sāzdu

Uğruna kanun olduğum boyum şimdi enk olmasın mı? Sevgiliye āşıklar içinde her zavallı dostsuzdur.

Saklasam sırrıyle la'lin öpdüğümü n'ola kim
Fāş olıca ara yirde an olur bu rāzdu

Kırmızı dudağını öptüğüm sırrını saklasam ne olur ki? Bu sır ortaya ıkarsa ara yerde kan olur.

Vechi'yā mihr u maabbet olduğunca bende ok
Ol meh-i nā- mihr-bānuñ baña meyli āzdu

Ey Vechi! Bende sevgisi ok olduğu için, o vefasız ay yüzünün bana meyli azdır.

28

Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilün

Naş-ı īnūñ yüzüñe benzemege cānı mı var
Ya senūñ gibi anuñ add-ı hırāmānı mı var

Kırışık resminin senin yüzüne benzemeğe canı mı var? Ya senin gibi onun da salınarak yürüyecek boyu mu var?

Ey şanem rularıña dīnile īmān dimese
Küfr-i zülfüñ haıçūn zāhidüñ īmānı mı var

Ey şanem! Yanaklarına din ile iman demese kara zülfün hakkı için kaba sofunun imanı mı var?

7^a

Her gice sūziş ile şem'īñ aar gözi yaşı
Acabā bencileyin sīne-i sūzānı mı var

Her gece büyük acı ile mumun gözüntün yaşı akar. Acaba benim gibi yürek yakarı mı var?

⁶⁹ Vezin kusurludur.

Va'de-i vaşla hılâf eylese yâr olma melûl
Şimdiki hûblaruñ 'ahdile peymânı mı var

*Sevgilikavuşma sözünde durmasa
üzülme. Şimdiki güzellerin ahd ve
yemini mi var?*

Vechî ol gonçe lebûñ gül yüzi vaşfında bu kim
Bülbülün sencileyin tab'-ı hoş elhânı mı var

*Vechi, o tomurcuk dudak, gül yüzün
niteliği için bülbülün senin gibi hoş
nağme söyleyecek tabiatı mı var?*

29

Mefâ'ılün / Mefâ'ılün / Mefâ'ılün / Mefâ'ılün

Döker yaşlar gözide yumamaz şem' her şeb uyukdur
Cemâlün mihrine ey meh senün benzer ki 'aşıkdur

*Mum, yaşlar döker; gözünü yumamaz;
her gece uyanıktır. Ey ay yüzlü güzel!
Senin yüzünün güneşine aşığa benzer.*

Süvâr-ı esb-i nâz olub bugün meydân-ı hüsni içre
Güzellik hıl'atin giyseñ habîbüm giy yaraşıkdur

*Sevgilim! Bugün güzellik meydanı
içinde nazlı at binicisi olarak güzellik
elbisesini giysen uygundur, giy.*

N'ola her dem gözüüm yaşun ciger hûniyle beslersem
Tarîk-i ışkda baña o hem- rāhı muvâfıkdur

*Her an gözüümün yaşını ciger kanıyla
beslersem ne olur? Aşk yolunda o yol
arkadaşı bu yönüyle bana uygundur.*

Ne deñlü hûb yalıñ yüzlü geçse hancer şāha⁷⁰
Gider yanundan anı sen hayāsuz yüzi açıkdur

*Ey şah! Ne kadar güzel, parlak yüzlü
yanından geçerse sen onu hançerle
yanından uzaklaştı, o hayāsız,
utanmazdır.*

Şekerden tatlıdur dirsün leb-i cānānı şic'rüñde
Añunçün sözlerün Vechî hemîşe şehdi fāyıkdur

*Sevgilinin dudağı şiirinde şekerden
tatlıdır dersin Vechi'nin sözleri onun
için her vakit seçkin baldır.*

30

Fā'ılātün / Fā'ılātün / Fā'ılātün / Fā'ılün

Okıdıkça nāzla ol la'-i şeker bār şic'r
Lezzet-i güftarıyla oldu şirîn-kār şic'r

*Dudağının şeker saçan şiirini nazla
okudukça; şiir, söz lezzeti ile hoş
muamele eden oldu.*

Bu kadar elden ele varub düşer miydi dile
Gül gibi ger olmasaydı şahid-i bāzār-ı şic'r

*Eğer şiir gül gibi güzel olmasaydı elden
ele bu kadar varıp dile düşer miydi?*

Pādīşāh-ı 'ālem-āranuñ yanında qadr var
Ey gönül kılma ta'accüb olsa zer miqdār şic'r

*Ey gönül! Şiir altın ölçüsünde olsa
şaşıрма. Ālemi süsleyen pādīşāhın
yanında değeri var.*

Şol kadar tolmışdur eş'arıyla gönlüm hānesi
Ger nazar kılsañ görünür heb der ü dīvār şic'r⁷¹

*Gönlümün evi şiirlerin değeriyle o
kadar dolmuştur ki, eğer göz atsan şiirin
hepsi, Farsçanın fasihi gibi görünür.*

⁷⁰ Vezne uymuyor.

⁷¹ Metinde derî-vâr yazılmıştır.

Tîğ-veş keskin olur Vechî muraşşa^c sözleriñ
Çünkü yazarsın hemîşe böyle cevher-dâr şî^c

*Vechî, kıymetli taşlarla bezenmiş sözlerin
kılıç gibi keskin olur. Çünkü her zaman
böyle mücevherlerle süslü şiir yazarsın.*

31

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Yareler kim tîğ-i dilberde benüm sînemde var
Şehr-i ıışka girmeye yir yir konulmuş rehnüñdâr

*Aşk şehrine girmek için göğsümde yer
yer rehin konulmuş güzelin kılıcının
yaraları vardır.*

7^b

Ĥāk olaldan mihr-i ruhsârüñ hevâsıyla senüñ
Ey güneş yüzlü cihānda bî-ķarārüm zerre-vār

*Ey güneş yüzlü! Senin güneş yanağının
arzusuyla toprak olduğundan ālemde
zerre gibi kararsızım.*

Şaklasam cān gibi n'ola sînede tîrüñ şehā
Sen kemān ebrūdan oldur ben gedāya yādigār

*Ey şah! Okunu göğüste can gibi
saklasam, ne olur? Sen, keman kaşlı
sevgiliden, ben yoksula hatıra olur.*

Ey gözüüm yaşı süreyüm ķana ġarķ oldum idüm
Taşra çıķduñ eyledün zār-ı derūnum āşikār

*Ey gözümün yaşı! Kanda boğulmuş
oldüğundan dışarı çıkarak göntülden
gelen inlememi belli eyledin.*

Gül yüzüñe ķarşu Vechî zār olub ey ġonķe leb
Eyledi bülbul gibi ġülşende efġānın hezār

*Ey tomurcuk dudak! Vechî gül yüzün
için ġül bahçesinde bülbul olduğundan
ķokķa feryat etti.*

32

Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün

‘Aceb ol serv-i ķadd bilsem kimüñ bağında seyr eyler
Dirġā bilki ayırķlar şolu sağında seyr eyler

*Bilsem, o servi boylu kimin bağında
gezer. Belki solunda sağında
zayıflar gezerse şaşılır mı?*

Cüdā düşelden āh ol Ĥüsrev- ü Şîrin dehānumdan
Benüm Ferhād-veş ġöñlüm belā tağında seyr eyler

*Ah, o padişahın tatlı ağzından ayrı
düştüğüm için benim ġöñlüm
Ferhad gibi gam dağında gezer.*

Ĥayāl-i dāne-i ĥāl-i siyāhıyla sevdāya
Düşüb dil mürġini ġör kim saçı ağında seyr eyler

*Siyah ben tanesinin hayaliyle
sevdaya düştüğü için ġöñül kuşunu
ġör ki saçının ağında gezer.*

Bugün bāġ-ı leķāfetde nesi eksük zārāfetde
Tamām ol serv-i ra‘nāyı ġörün ķağında seyr eyler

*Bugün ġüzellik bağında incelik
bakımından nesi eksik, (hepsi)
tamamdır. O ġüzel boyu ġörün,
ķağında gezer.*

Dem-ā-dem ġözleri yaşını Vechî cüy idüb dir kim
‘Aceb ol serv <i>ı</i> ķadd bilsem kimün bağında seyr eyler

*O servi boylu acaba kimin bağında
gezdiğini bilmek istediğinden,
Vechî ġözünün yaşını her vakit
ırmak eder.*

Çünkü Hâk emriyle bu çarh-ı ser-gerdândur
Hikmetile kudrete eşyâ kamu hayrândur
Kimisi halkuñ gedâ vü kimisi sultândur
Fehm iderseñ 'ömr-i fânî ey gönül bir ândur
Her kuluñ başına yazılan gelür devrândur

Bu gök, Allah'ın emriyle başı dönmüş olduğundan Allah'ın hikmeti ve kudreti ile bütün nesneler ona hayrandır. Halkın bazıları fakir, bazıları sultandır. Ey gönül! Anlarsan gelip geçici ömür bir andır. Her kulun başına yazılan kader gelir.

Şükr kıl Allāh'a hālūñden şikāyet eyleme
İrdüğüñe kışsa-i derdüñ hikāyet eyleme
Nāle vü feryāduñı bî-hadd u gāyet eyleme
Hāzır⁷² ol müstaḳbel-i māzî rivāyet eyleme
Her kuluñ başına yazılan gelür devrândur

Allah'a şükür kıl, durumundan yakınma. Ulaştığına derdin hikāyesini anlatma. İnlene ve bağırıp çağırma çok fazla sınırsız olma. Geleceğe hazır ol, geçmişini rivayet eyleme. Her kulun başına yazılan kader gelir.

⁷ Çün virilmişdür bize maḥbûb u mey rûz-i ezel
^b Daḥı işbu ṭab'-ı mevzûnıla bu tarz-ı gâzel

İşte bu vezinle yazılmış gazel tarzı bile bize ezel günü mey ve sevgi ile verilmiştir.

⁸ ^a

Çalınub çeng ü ney okunsa n'ola şavt-ül 'amel
Zāhide aldanma dirse Cennet olmaz mı 'amel
Her kuluñ başına yazılan gelür devrândur

Çeng ve ney çalındığında amelim okunsa ne olur? Kaba sofuya aldanma derse amelin Cennet olmaz mı? Her kulun başına yazılan kader gelir.

Baḥr-ı gâmda fülk-i ten düşerse girdâb-ı gama
Rûzgâr-ı bî-vefâ el virmedi hayfâ dime
Nāleyile giryeyle geldi âdem 'āleme
Hâk kefil olmuşdurur sen rızkuñiçün gam yime
Her kuluñ başına yazılan gelür devrândur

Ten gemisi, feleğin gam denizinde dert sıkıntısına düşürse, vefasız zaman haksızlığına yardım etmedi deme. İnsanoğlu bu dünyaya inlemeyle, gözyaşıyla geldi. Allah kefil olmuştur, sen rızık için kayılanma. Her kulun başına yazılan kader gelir.

Kimseden çeşm-i vefâ kılma taleb 'ālemde sen
Aç gözüñ 'ibret gözet bir yirdeyiken cān u ten
'İş u 'işret kıl nitekim olasın sağ u esen
Dinle ey 'arif ki bu dem işbu sır < ı > saña ben
Her kulun başına yazılan gelür devrândur

Sen istek dünyasında kimseden vefa gözleme. O can ve ten bir yerde iken gözün aç, ibret gözet. Ye, iç ki sonunda çok fazla sağlam olasın. Ey arif! Benim sana işte bu sırlarımı dinle. Her kulun başına yazılan kader gelir.

Gönlüñ ma'mûr iken şehrinî vîrân eylese
Bir nemed giyüb yedi iklimi seyrân eylese
Ḥâtıruñ ḥandân idüb çeşmüni giryân eylese
Kellesin toḅ eyleyüb 'ālemde çevgân eylese
Her kulun başına yazılan gelür devrândur

Gönlün neşeli iken gönlünü kederli eyle. Bir keçe giyerek yedi diyarı bakıp seyretse. Gönlünü gülen edip gözünü ağlayan eyle. Kellesini top eyleyip dünyada oyun eylese. Her kulun başına yazılan kader gelir.

⁷² "ص" harfiyle yazılması gerekirken "ض" harfiyle yazılmıştır.

Mesnedüm yok devlet el virmez diyü kıan ağılama
İrüşür ummaduğıñ yirden saña nân ağılama
Döne döne inledürse çarh-ı gerdân ağılama
Gülmesün düşmenlerüñ ol şād u hāndān ağılama
Her kılun başına yazılan gelür devrāndur

Mevkim yok, devlet yardım etmez diye üzölme. Ağlama, sana ummadığın yerden ekmek gelir. Dönen felek, döne döne inledirse ağlama. Sevinçli ve gülen ol ki, düşmanların ağladığına gülmesin. Her kulan başına yazılan dönüp dolaşarak gelir.

Vechi'yā incinme şaķın gerdiş-i gerdünden
Defi' kııl renc-i melāli hātır-ı maḥzūndan
Derdüñe irdür devā çün ḥazret-i bī-çūndan
Vir teselli göñlüñe bu mısra-ı mevzūndan
Her kılun başına yazılan gelür devrāndur

Ey Vechi! Dönen felekten sakın incinme. Sıkıntı ve kederi hüznüñi gönlünden kaldır. Hazreti Allah, derdine deva erdirir diye bu vezinle yazılmış olan mısra ile gönlüne teselli ver. Her kulan başına yazılan kader gelir.

34

Mef'ülü / Fā'ilātü / Mefā'ülü / Fā'ilün

Bu kārban-ı ʿömr ki her ān gelür geçer
Görmez tozını kimse şitābān gelür geçer
Bir ecel ki dökmeýüben kıan gelür geçer⁷³
Bir köpridür bu ten ki aña cān gelür geçer
8 Sen göz yumub açınça bu devrān gelür geçer
8^b

Bu ömür kervanı ki her an gelir, geçer. Koşan kimse tozunu görmez gelir, geçer. Bir eceldir ki kan dökmeden gelir geçer. Bu ten bir köprüdür ki ona can gelir, geçer. Sen göz yumup açınca bu dünya gelir geçer.

Dünyāya virme dil[[i]] ki denīdür vefāsı yok
Çok gizli derdi var görünür devāsı yok⁷⁴
Balı mı var añun ki şoñında belāsı yok
Dār-ı fenāya bakma ki hergiz beķāsı yok
Sen göz yumub açınça bu devrān gelür geçer

Gönlünü dünyaya verme çünkü vefası yok, alçaktır. Çok gizli derdi var görünür çaresi yok. Onun sonunda musibet olmayan balı mı var? Dünyaya bakma ki hiç bir suretle bakılığı yok. Sen göz yumup açınca bu dünya gelir geçer.

Rüz şeb ay u gün tolanurlar ʿālemi⁷⁵
Biri güler senüñçün ider biri mātemi
Koma bu günü yarına hoş gör hemān demi
Edinme ḥ^vāb-ı gāflete bī-çāre ādemi
Sen göz yumub açınça bu devrān gelür geçer

Ay ve gün gece gündüz evreni dolaşırlar. Biri senin için güler, biri senin için matem eder. Bugünü yarına koyma, derhal o anı hoş gör. Zavallı ādemoğluna ait gāflet uykusunu edinme. Sen göz yumup açınca bu dünya gelir geçer.

Ey devlet-i zamāneyile eyleyen gurūr
Gör sāl u māh sürʿat ile itdügün sürūr
Seyr it ki yiryüzün nice zeyn eyledi kıbūr
Bu Mısr'a sel uğrayub itsin ʿubūr⁷⁶
Sen göz yumub açınça bu devrān gelür geçer

Ey, zamanın mutluluğı ile boş şeylerle böbürlenene! Çabukça sevindiğın ay ve yılı gör. Yeryüzünün nice mezarı süslediğini seyret. Bu Mısır ülkesine sel uğrayarak suyun öteki yakasına geçilsin. Sen göz yumup açınca bu dünya gelir geçer.

⁷³ Vezne uymuyor.

⁷⁴ Vezne uymuyor.

⁷⁵ Vezne uymuyor.

⁷⁶ Vezne uymuyor.

Sākiyā dehr elinde bu peymāne-i ecel
 Bezm-i elestden berü devr itdi bî-cedel
 Sunuldu her kişiye naşibi olan ezel
 Vechî ne hoş dimiş bunu üstâdı bî- bedel
 Göz yumub açınça bu devrân gelür geçer

*Ey içki sunan! Zamanın elinde bulunan
 bu ecel kadehi ruhların yaratıldığından
 beri kavga ile dolaştı. Her kişiye ezelde
 nasibi olan şeyler sunuldu. Vechi usta
 bunu benzersiz olarak ne hoş demiş:
 “Sen göz yumup açınca bu dünya gelir
 geçer.”*

35

Şİ‘R-İ ‘ÂŞIKHALİL BAZUGÂNZÂDE
Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘lün

Şehr içinde yine bir mählikâdur meşhûr
 Ele mir‘ât-ı gurûr aluben olmuş mağrûr

*Ülke içinde yine şöhretli bir ay yüzü güzeldir.
 Eline kibir aynasını alarak kibirli olmuş.*

Göricek saçlarını Süre-i Ve‘l-leyl okurum
 Bakıcak ruhlarına yâd iderüm Âyet-i Nûr⁷⁷

*Saçlarını gördüğümde Velleyli süresini
 okurum. Yüzüne baktığımda Nûr ayetini
 anarım.*

Tır-i müjgân atıcağ bakışı ‘âşıklaruna
 Sîneler toptolu oldu yine mânend-i kubûr

*Âşıklarına bakışında kirpiklerinin okunu
 attığından göğüsler yine ok çantası gibi
 dopdolu oldu.*

Hâne-i dilde yaşum rencide kalur⁷⁸
 Tamlalu evde çü bārân ola kim ide huzûr

*Gönül evinde gözyaşım incinmiş olarak kalır.
 Damlalı evde yağmur olduğundan kim huzur
 eder.*

Şu‘arâ ehlinüñ eş‘ârına haclet vire heb
 Vechi’yâ şi‘rün eger bulsa cihân içre şühûr

*Ey Vechi! Eğer şiirin cihan içinde bilinmiş
 olursa şairler şiirlerinden hep utanacaklardır.*

9^a

36

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

N’olduñ ağlarsın gözüm gurbette cānānuñ mı var
 Nice bir dürler dökersin baħr-ı ‘ummānuñ mı var

*Gözüm ne oldu gurbette sevgilin mi var
 ki ağlarsın? Engin denizin mi var ki bu
 kadar inciler dökersin?*

Akıdursun gözyaşı dolābdan ey büstān
 Yıl eser başında bir serv-i hırāmānuñ mı var

*Ey, bağ! Başında yel esen, nazla
 sallanan selvin mi var ki su dolabından
 gözyaşı akıtırsın.*

Ne kadar şüret virürsün kendüñe ey naķş-ı Çîn
 Yüzine beñzemege yāruñ sentün cānuñ mı var

*Ey nakkaş! Kendine ne kadar biçim
 verirsin? Sevgilinin yüzüne benzeyecek
 senin canın mı var?*

⁷⁷ Adını “nûr âyeti” diye bilinen ve Allah’ın gökleri ve yeryüzünü aydınlatan nurunu tasvir eden 35. âyetten alır.

⁷⁸ Vezne uymuyor.

Her seher niçün giribān olursun ey felek⁷⁹
Yohsa bir yüzden doğar hūrşīd-i rahşānuñ mı var

Ey felek! Her sabah niçin elbise yakası olursun? Yoksa bir yüzden doğan güneşin aydınlığı mı var?

N'olduñ ağlarsun nedür hālūñ senūñ ey ʿandelib
El gezer yüze güler bir verd-i handānuñ mı var

Ey bülbül! Ne oldu ağlarsın, senin durumun nedir? El üstünde tutulan, yüze güler, bir gülen gülün mü var?

Nāy gibi her nefes nālān olursun Vechi'yā
Sīne-i mecrūhuñ üzre dağ-ı hicrānuñ mı var

Ey Vechi! Ney gibi her nefeste inleyen olursun. Yaralanmış göğüs içinde ayrılık acısının damgası mı var?

37

Fāʿilātūn / Fāʿilātūn / Fāʿilātūn / Fāʿilūn

Zülfüñi çīn itmege senūñ gümüşden şānedür
Ey saçı misk-i hıṭā barmaqlaruñ dendānedür

Ey saçı misk ve hıta! Senin saçını toplayan parmakların gümüş dişli taraktır.

Serv-i kāmēt gönçe leb gilmānile pür zeyn olub
Bāğ-ı Cennet kim dinülür şimdi mekteb-hānedür

Selvi boylu, tomurcuk dudaklı delikanlılar ile süslü olduğundan okul şimdi sanki huzur veren, çok güzel Cennet bağıdır.

Fülfül-i Hindüstāne n'ola ragbet kōmasa
Dilberā hāl-i siyāhuñ Rūm'da bir dānedür

Karabiber Hindistan'da itibar koymasa ne olur? Ey güzel! Siyah benin, yüzünde bir tanedir.

Hasret-i laʿlūñle bir dem n'ola meysiz olmasam
ʿĀşık-ı şūrīdenūñ eğlencesi peymānedür

Dudağının hasretiyle bir an meysiz olmasam ne olur? Perişan aşığım eğlencesi büyük kadehtir.

Kūy-ı dilber variken ʿālemde ey Vechī baña
Kāʿbe ḥaqqı Cennet-i Firdevs ḥasret-hānedür

Ey Vechi! Dünyada sevgilinin bulunduğu yer var iken Ka'be hakkı için Firdevs Cennet'i bana inleme evidir.

38

Fāʿilātūn / Fāʿilātūn / Fāʿilātūn / Fāʿilūn

Leblerüñden buse cer itsem baña düşnām ider
Ben gedāya pādīşāhum gör nice inʿām ider

Dudaklarından öptücük çeksem bana sövüp sayar. Padişahım benim gibi fakire gör ne kadar iyilik eder.

Hey ne sāhirdür dehānuñdan kaçan nuql istesem
Leblerini piste kılub gamzesin bādām ider

Hey, ne büyüleyicidir ki; ne zaman ağzından meze istesem dudakları fıstık olup yan bakışını badem eder.

Neçe bir āvāre olursun meye düşüb dilā
Ol delūkanludur uyma kim seni bed-nām ider

Ey gönül! İçkiye düşerek nice bir perişan olursun. O delikanlıya uyma ki seni adı kötüye çıkmış eder.

9^b

⁷⁹ Vezne uymuyor.

Her kimünle hem-dem olsa rüz-i şeb ol dil-rübā
Gicesini Qadr ü anuñ gündüzün bayram ider

*O güzel her kiminle gece gündüz can
ciğer dost olsa; onun gecesini Kadir
Gecesi, gündüzünü bayram eder.*

Vechi'yā zāhid 'aceb mi çekse başun hırkaya
Bir lebi mül yārile hālvette fikr-i cām ider

*Ey Vechi! Kaba sofı acaba başına
hırkayı çekse, sevgilinin dudağının
içkisiyle tenhada şarap kadehini
düşünür mü?*

39

Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilün

Olmuşum ışkıla dīvāne elümden ne gelür
Yansam ol şem'-i şeb-istāna elümden ne gelür

*Aşkla deli olmuşum, elimden ne gelir.
O gece mumuna yansam elimden ne
gelir.*

Yār ayak başdı ki şanum dōke bir hañcer ile
Gir dōkün ister ise kāna elümden ne gelür

*Sevgili hañceriyle kanımı dōkmek için
uğradı. İstersen gir kanı mı dōk,
elimden ne gelir.*

Āb-ı vuşlat cigerüm tāzelemez çünki benüm
Yanayın āteř-i hicrāna elümden ne gelür

*Kavuşma suyuyla cigerim
tazelemediğinden ayrılık ateşiyle
yanayım, elimden ne gelir.*

Elüm irmez leb-i cān başşına Āsā dek⁸⁰
Vireyin cānumı cānāna elümden ne gelür

*Toprak olarak hasretle ayağına yüz
süreyim. Ben o sultana tek kul olayım,
elimden ne gelir.*

Pāyuña yüz süreyin hasretile hāk oluban
Tek şul olaben o sultāna elümden ne gelür

Baņa miħnet şolusun ğayrılara cām-ı řafā
Şalmaya ger şona devrāne elümden <ne> gelür

*Bana sıkıntı dolu olan kadeh,
başkalarına gönül rahatlığıdır. Eğer
talihim sona kalırsa elimden ne gelir.*

Vechi'yā cām-ı lebünden bir ayak içerisem
Şabirüm şasretile cāna elümden ne gelür

*Ey Vechi! Dudak kadehinden bir kadeh
içersemmezarım sevgiliye hasrette,
elimden ne gelir.*

40

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Řať iden vuřlat ümüdin firķatüñ řemřiridür
Dil delüb cānā geřen ey yār hicrūñ tīridür

*Sevgiliye kavuşma ümidini sona
erdiren ayrılık kılıcıdır. Ey Sevgili!
Gönül delip cana geçen ayrılığın
okudur.*

Nāle-i pür-süzümüñ eflāke çıķduğın benüm
İşidüb cümle melekler didiler kim yiridür

*Benim acı dolu inlemelerimin
göklere çıķtığımı, bütün melekler
işiderek dediler ki yeridir.*

⁸⁰Vezne uymuyor.

‘Aqlum alub ‘ışk deyrinde beni vālih kılan
Levh-i dilde naķş olunmış bir şanem tařvīridür

*Aşk dünyasında aklımı alıp beni
şaşkın kılan, gönül tahtasına resmi
yapılmış put gibi güzel bir kadındır.*

Tāb-ı tebdür řanmañuz [[o]] dilber gibi yaķub beni
Zerre-veş lerzān iden heb ol güneş teşiridür

*O güzelin beni hararetin gücü ile
yaktığını sanmayınız. Zerre gibi
titrek eden hep o güneşin etkisidir.*

Merhametle yā vefā yāhūd ‘itābıyla cefā
Vechi’yā āhır olıcaķ ikisinden biridür

*Ey Vechi! Sonunda ya merhametle
vefā, yahud azarlamasıyla cefadan
biri olacak.*

10^a

41

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Dilegüm bu dāimā olsun esen bād-ı seher
Kim beni řād itdi virüb bñy-ı zñlfñnden ģaber

*Dileğim daima bu olsun: Esen sabah
yeli, saçının kokusundan haber vererek
beni mutlu etsin.*

Çehremi pāmāl iderseñ ģāk-i rāhlñne n’olā
Kıymeti olur ziyāde ģāķde yatdıkça zer

*Yüzümü yolunun toprağında çiğnenmiş
edersen ne olur? Altın, toprakta yattıkça
daha fazla kıymeti olur.*

Āsitānuñda seg-i kūyuñla hem-dem olalı
Pādiřāhum ben gedā ģalk içre oldum mu‘teber

*Padişahım, mahallen ve eşiğindeki
köpekle can ciğer arkadaş olalı zavallı,
fakir ben halk içinde itibarlı oldum.*

Şubģ-dem didüm ki gice dñřde görem zñlfññ
Didi ey bī-çāre görünmiş saña uzun sefer

*Sabahleyin dedim ki gece rüyamda
siyah saçını göreyim. Ey zavallı! Sana
uzun bir sefer görünmüş, dedi.*

Dür diřññ evřāfını nařm eyledi cānā senññ
Anuñıçññ Vechi’nññ derler ki sözidür ģüher

*Ey sevgili! Senin inci dişinin
niteliklerini kafiyeli sözle anlattığı için
Vechi’nin sözüne cevher derler.*

42

Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilün

Güzelim ruģlaruñā benzedüğüçññ gül-i ter
Her seher bād-ı řabā dāmenini pür zer ider

*Güzelim, yanağın taze güle benzediğı
için, her sabah seher yeli eteğini altın
dolu eder.*

Āvārem ben bu ģasedden ki benüm şarşumda
Eñegin öpe ģirībānı belin ķoca kemer

*Karşımda gerdanını elbise yakası ve
belini koca kemerin öpmesi hasediyle
avareyim.*

Ağlayub derd-i dili dilbere ‘arż itdiyidi
Güldi nāř ile dedi kim göre daģa beter

*Gönül derdini güzele ağlayarak sundu.
Nazlanarak güldü, daha beterini görsün
dedi.*

Her ģiçe başı kesildikce olur řevķi ziyād
Şem‘i gördüm hele ben ģündüz yanana güler

*Her gece başı kesildikçe arzusu fazlalaşır.
Ben, hele mumu gördüm ģündüz yanana
güler.*

Merhem urma dise sinedeki zaħmuna yār
Vechi'yā çāre nedür neyleyüm bu da beter

Ey Vechi! Sevgili "Göğsündeki yaraya ilaç vurma." dese çare nedir, ne yapayım, bu da beter.

43

Mefāʿlün / Mefāʿlün / Mefāʿlün / Mefāʿlün

Gözi meydān-ı hüsn içre iki hūnī dilāverdür
Biri bir kanlu zālimdür birisi ser -mest kāfirdür

Güzellik meydanı içinde gözü iki kanlı delikanlıdır. Biri bir kanlı zalim, diğeri sarhoş zulmedendir.

Yaşum akdıkça serkeş oldu ve nerm olmadı gönli
Boyu servī nihālidür velīkin bağı mermerdür

Yaşım aktıkça başkaldıran oldu ve gönli yumuşak olmadı. Boyu selvi fidanıdır ama göğsü mermerdir.

Şeb-i vuşlatda yārıla tolu içüb öpüşmezseñ
Dilā ben bildiğüm bu kim bugün kana berāberdür

Ey gönül! Kavuşma gecesinde sevgiliyle dolu içipöpüşmezsen, benim bildiğim bu ki, bugün kanla beraberdir.

Bu dehr-i pirezenden kim ayrıklık ihtiyār itse
Yakın añnañ ki ol merdāneler içre aceb erdür

Bu acuze dünyadan kim ayrılığı seçse, iyice bilin ki o yiğitler içerisinde acayip erdir.

Derūnı pürdür envār-ı maʿāni birle Vechī'nün
Tehīdür şūretā kim zerreden kadriyle kemterdür

Vechi'nin gönlü parlak manalar ile doludur. Değer itibariyle böyledir fakat görünüşte boştur.

10^b

44

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Dil şaçuñ fikriyle ʿömrüm bī-ķarār olmuşdurur
Ten ğam-ı haṭṭuñla cān virüb ğubār olmuşdurur

Göntül, saçın fikrinde olduğundan ömrüm kararsız olmuştur. Beden, ayva tüylerinin gamıyla can verip toz olmuştur.

Jāle şanmañ her seher gülde ʿaraķdur görinen
Reng-i rüy-ı yārı görüb şerm-sār olmuşdurur

Her sabah gülün üstünde görünen teri jale sanmayın. (Gül) Sevgilinin yüzünün rengini görüp mahcup olmuştur.

Muşhaf-ı haķdur yūzi yazdıķda ķudret kātibi
Haṭṭ-ı ruhsārıyla āyet ber-ķenār olmuşdurur

Yüzü, kudret kâtibinin yazdığı hak kitaptır. Yüzü çizgilerle kucaklaşmıştır.

Yāruñ engüşt-i muħannāsında nāhūn şanmañuz
Māh-ı nevdür kim şafaķdan āşikār olmuşdurur

Sevgilinin kınalı parmağındaki tınak sanmayınız. Yeni aydır ki, şafaktan belli olmuştur.

Düşeli mülk-i fenādan bu diyār-ı ğurbete
Ben ğarībūñ mūnisi seng-i mezār olmuşdurur

Bu dünyadan gurbet diyarına düşeli, ben garibin cana yakını mezar taşı olmuştur.

Sevdiğim bir berber oğlanı güzeldür kim aña
Gice gündüz ay u gün âyine-dār olmuşdurur

*Sevdiğim, bir berber oğlanı güzeldir ki,
ona gece gündüz, ay ve gün ayna tutan
olmuştur.*

Vaşf-ı dendānuñla Vechī bir ğazel nazm itdi kim
Güş-i şāha şimdi dürr-i şāh-vār olmuşdurur

*Ey şah! Vechi, dişlerinin övgüsüyle bir
gazel yazdığından şimdi padişahın
kulağına yakışacak bir inci olmuştur.*

45

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Kāh olur ol kaşı ya kirpiklerini tır ider
Kāh olur kan dökmekiçün ğamzesin şemşir ider

*Onun kaşı ya da kirpikleri bazen ok
olur. Bazen de kan dökmek için
yan bakışını kılıç eder.*

Tır-i āhum mihr u māhūñ tablasın şaşırmayub
Toğruluqla her birinūñ sinesinde yir ider

*Ahımın okları sevginin nişan
tahtasını şaşırmayıp doğrulukla her
birinin göğsünde yer eder.*

Gösterüb dilber dehānunda bugün hatt-ı ğubār
Ālemi mühr-i Süleymān'ıla hoş teshir ider

*Güzel, bugün ağzında hatt-ı gubarı
gösterip Süleyman mühriyle ālemi
hoşça ele geçirir.*

H^y āceñ okutsa vefā bābın şakın incinme kim
Şāhum üstādı du'ası çok civānı pır ider

*Hocan, dostluk bölümünü okutsa
sakın incinme. Padişahım, çünkü
üstadının duası çok genci ihtiyar
eder.*

Tizdür ādemler öldürmekde Vechī tığ-i yār
Lık ol Āsā dem ihyā-yı mematı dir ider

*Vechi, sevgilinin kılıcı insanoğlunu
öldürmekte keskindir. Lakin o İsa
nefesli ölüye can vererek diri eder.*

46

Mef'ülü / Fā'ilātü / Mef'ülü / Fā'ilün

Derdün rakıb olursa o dilber baña çıkar
Ey dil sevinme nesne yogımış saña çıkar

*Derdin rakip olursa o güzel bana çıkar.
Ey gönül! Sana çıkacak nesne yokmuş
diye sevinme.*

Her nāle kim bu sīne-i pür-süzdan gelür
Güyā ki āteşün ālevinden sadā çıkar

*Her inleyiş ki, çok yanık olan göğüsten
gelir. Öyle ki ateşin alevinden bu ses
çıkır.*

Ol kaşları kemānuñ ölürsen ğamıyla
Ger yareler ciger tolu tır-i belā çıkar

*Eğer, o kaşları kemanın derdiyle
ölürsem; yaralar dolu ciğerimden bela
okları çıkar.*

11^a

Ben bī-sitārenūñ görüñüz nuhs-i tāl'in
Her mehlikāyı kim severüm bī-vefā çıkar

*Ben talihsizin uğursuz kaderini
görünüz. Her ay yüzlü güzeli severim
fakat vefasız çıkar.*

Vechî'nün uñmaduķ başınuñ gör belāsını
Her ķanda bir güzel görise mübtelā çıkar

*Vechi'nin ummadık başının belasını
gör. Her ne zaman bir güzel görse
tutkunu olur.*

47

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Ķāmetüñ gelse kıyāma ki kıyāmetler ķopar
Şalın ey serv-i revānum gel kıyāmetler ķopar

*Ayağa kalksan boyun görünse, büyük
gürültülü kavga çıkar. Ey salınan selvi
boy lu, salınarak gel; kıyametler kopar.*

Hān-ķah içinde ańsam leblerüñ esrārını
Vecd olub dervişler ķoķ dürlü hāletler <ķopar>

*Tekke içerisinde dudakların sırlarını
ansam dervişler, kendilerinden geçerek
ķoķ türlü haller kopar.*

Ķāmetüñ geldi kıyama ruhlarıñ gösterdi hāt
Devr-i āhirdür kıyāmetden 'alāmetler ķopar

*Ayağa kalkıp boyun göründüğünde
yüzündeki tüyler göründü. Dünyanın
sonudur, büyük belalardan izler ortaya
ķıkar.*

Bu ne āfetdür ki şabr u 'aķl u dil almağıķın
Şehrimüz dilberleri ģāyetde āfetler ķopar

*Bu ne büyük beladır ki, şehrimizin
güzelleri sabrı, aķlı ve gön lü almak için
ķoķ fazla büyük felaketler koparırlar.*

Ķadd-ı bālā-yı nigāra hem-ser olmaz Vechi'yā
Gerķi bāğ-ı dehrde ķık serv-i ķāmetler ķopar

*Ey Vechi! Uzun boy lu sevgili sana
arkadaş olmaz. Bu dünyada uzun
boylulardan büyük belalar ķıkar.*

48

Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilün

Dil ģayālün şanemā mülk-i dile şāh bilür
Burc-ı rif'atde senüñ ģün yüzüñi māh bilür

*Ey güzel! Gönül, hayalini gönül
mülküne padişah bilir. Yücelik
burcunda senin ģün yüzünü ay bilir.*

Ķam-ı zülfüñle neler ķekdüģümi ģussa ki şor
Ķişinüñ ģalini ģurbetde ķü hem-rāh bilür

*Sağın gamıyla ne tasalar ķektiğimi sor.
Ķünkü gurbetteki kişinin durumunu yol
arkadaşı bilir.*

Ṭa'n-ı düşmen beni şoldeñlü za'ıf eyledi kim
Dostlar sağ olacağım benim Allāh bilür

*Ayıplama düşmanı beni ķoķ fazla zayıf
eylediğinden, dostlar benim sağ
olacağımı Allah bilir.*

Rāz-ı ıřķımı dilā fāş ideyin dime şaķın
Senden ol yār ķaķar hālüñi nā-ģāh bilür

*Ey gönül! Gizlenen aşkını sakın açığa
vurayım deme. Durumunu bilirse o
sevgili senden ansızın ķaķar.*

Derd-i hicrüñle varıb ģayrata Vechi-i ģarīb
Ķāh bilmez unudub kendüzini kāh bilür

*Zavallı Vechi, ayrılık derdiyle
şşırdığından bazen kendisini unuttur,
bazen bilir.*

49

Mefāʿlün / Mefāʿlün / Mefāʿlün / Mefāʿlün

İşigünde yüzüm sürmek hemîşe baña ʿizzetdür
Gubâr-ı pâyüñ olmak başum üzre tâc-ı devletdür

*Eşiğine yüzümü sürmek benim için
daima yüceliktir. Ayağının tozu olmak
başım üstünde devlet tacıdır.*

Bir ağız sözile eyler bugün biñ mürdeyi ihyâ
Mesîhâ dirilür laʿlün benüm rûhum ne hikmetdür

*Bugün bir ağız söz ettiğinde bin ölü
dirilir. Dudağıyla Hz. İsa dirilir, ne
hikmetse benim ruhum dirilmez.*

11^b

Şeb-i vuşlat benüm şimdi gözümde uçar olmuşdur
Niçe gündür ki çekdiğüm belâ-yı rûz-i firkatdür

*Kavuşma gecesi benim gözümde
şimdi uçucu olmuştur. Ayrılık
gününün gamını uzun zamandır
çekmekteyim.*

N'ola burc-i beden yire berâber olsa yıkılsa
Hişâr iden benüm etrafımı heb seng-i miñnetdür

*Beden kalesi yere birlikte yıkılsa, ne
olur? Benim etrafımı kuşatan hep
gam taşıdır.*

Gözinün yaşı Vechî'nün ʿaceb mi diñmese bir dem
Garîb u bî-kesi güldürmeyen ʿâlemde gurbetdür

*Vechî'nin gözünün yaşı bir an
dinmese şaşılır mı? Garip ve
kimsesizi bu âlemde güldürmeyen
gurbettir.*

50

Mefʿülü / Mefāʿlû / Mefāʿlû / Feʿülün

Kim şalına ol serv-i hırāmāna berâber
Kim seyr ide yâ ol meh-i tâbāna berâber

*Hangi kişi nazla sallanan selvi ile
birlikte şalına? Ya hangi kişiyle
birlikte, o ay parlaklığını seyrede?*

Pîşüñ yaşum akıtmasa dür düşmene karşı
Ey dost senüñ çokdudur eşüñ kana berâber

*Düşmana karşı inci yaşımı peşin
akıtma. Ey dost, senin kanla birlikte
eşin çoktur!*

Ey daʿvî-i ışk itmede cân-bâzdur bilen
Cānuñ varise gel berü meydāna berâber

*Ey aşk davasını hilekârlık olarak
bilen, canın varsa birlikte yakın
meydana gel.*

Gerçi yedidür dūzañ adı evet ey dost
Âteşde degül hefte-i hicrāna berâber

*Ey dost! Ayrılık ateşinin günü beraber
olmamakla birlikte evet cehennemin
adı yedidir.*

Bir buseñe biñ cân virüben eylemezem ben
Kimdür anı cānâ tuta bir cāna berâber

*Ey sevgili! Ben bir öpücüğüne bin can
veririm. Onu bir cana eş tutacak hangi
sevgilidir.*

Meclisde baña büsede zulm eyleme ʿadl it
Sākî yaraşur kim ola peymāne berâber

*Mecliste bana öpücükte haksızlık
etme, doğru ol. İçki sunana büyük
kadehle dağıtmak yaraşır.*

Vechī'yi senüñ cennet-i kūyuñdan idüb dūr
Ağyār bir iş eyledi şeytāna berāber

*Vechi'yi senin cennet köşenden
uzaklaştırarak başkaları şeytanla
birlikte bir iş eyledi.*

51

Mef'ülü / Fā'ilātün / Mef'ülü / Fā'ilātün

Cānā lebūñ hayālī cām-ı şarāba beñzer
Nār-ı belāda bağrum kūyınıñ kebāba beñzer

*Ey sevgili! Dudağının hayali şarap
kadehine benzer. Bağrım, bela
ateşinde kuyu kebabına benzer.*

Feryād u nāleyile bu cism nā-tüvānem
Bir kıl ile çalınur köhne rebāba beñzer

*Bu bedenim bağırp çağırma ve
inleme ile zayıf olduğundan bir kıl ile
çalınan eski kemençeye benzer.*

Şol çārtāk içinde yārı görenler ider
Dördüncü gökde sākın bir āfītāba beñzer

*Şu barınak içinde sevgiliyi görenler,
dördüncü gökte hareketsiz duran
Güneş'e benzediğini söyler.*

Her serv-i kıdd görürse bī-ihtiyār ider meyl
Gönlüm benüm hemişe bir aqar āba beñzer

*Her servi boylu gördüğünde
seçmeksizin meyl ettiğinden benim
gönlüm daima bir akarsuya benzer.*

La'l-i nigāran için terk eyle meylünī dil
Vechī müferrih olmaz cām-ı şarāba beñzer

*Gönül, sevgilinin dudağına olan
meylini niçin terk eylesin? Vechi,
(dudağı) şarap kadehine
benzediğinden ferahlamaz.*

12^a

52

Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün

Didüm kim vaşf-ı hüsnüñle bu şi'rüm taze gülşendür
Didikim bülbül-i tab'ıñ anuñçün şād u rüşendür

*Dedim ki: Güzelliğini tarif etmeyle
bu şiirim taze gül bahçesidir. Dedi
ki: Bülbülün tabiatı sevinçli ve
parlak olduğundanır.*

Didim kim Ka'be'ye karşı iki çeşme durur çeşmim
Didi kim kūyumı gözler benüm anlar mu'indür

*Dedim ki: Gözüm Kābe'ye karşı iki
çeşme durur. Dedi ki: Onlar benim
mahalleyi gözetleyen yardımcılarıdır.*

Didim kânūnuñ oldı kāmēt-i ıṣāmı çeng itmek
Didi bu bezm-i şehlerde olıgeldi muḳannandur

*Dedim: Akşamleyin boy eğri büğrü
olmak için kanun çalgısı oldu. Dedi
bu şahlar meclisinde belli belirsiz
olageldi.*

Yağarsa başuma kūyuñda gökden la'lile yāḳūt
Gerekmez heb baña sensiz olar seng-i felāḫandur

*Mahallende gökten başıma lāl ve
yakut yağarsa gerekmez. Onların
hepsi bana senin sapanın taşları
olur.*

Bahāristān-ı hüsnüñde gāzeller kim yazar Vechī
Gören dir vaşf-ı rūyuñıla gülistān mezīyetdür

*Vechi, güzellik ilkbaharında gazeller
yazar ki; yüzünün güzelliği gören,
gül bahçesi niteliğinde der.*

53

Mef'ülü / Fā'ilātü / Mefā'ilü / Fā'ilün

Gördükce yârı hâtır-ı ğam-nâk şād olur
Şād olmasun mı cân göz ol dem güşād olur

Sevgiliyi gördükçe kaygılı gönül sevinçli olur. Can mutlu olmasın mı? Göz o zaman mutlu olur.

Tirüñ unuttı gelmez olub cānıla dili
Ey dost gelmemekle biliş kişi yād olur

Okun can ve gönlü unutarak gelmez oldu. Ey dost! Tanış olan kişi gelmemekle hatırlanır.

Cāndan hevāyı cām-ı lebüñ gitmese n'ola
Şol ğamze kim sürülmiye yādıyla yād olur

Candan dudak kadehinin hevesi gitmese ne olur? Şu yan bakış ki sürülmeyerek yabancı olur.

Ġamzeñ raķibe uyalı cān kaşdın eyledi
Şeytān arada olıcaķ elbet fesād olur

Süzgün bakışın rakibe uyalı canımı öldürmeye karıştı. Şeytan arada olursa elbete fitne olur.

Yüz sürdüĝi hemîşe budur Vechî kapuña
Şah işigüñde hizmet iden ber-murād <olur>

Padişah eşiginde hizmet etme arzusuna kavuştuğundan Vechi'nin daima kapıda yere kapanması bundandır.

54

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Hey müselmānlar o kâfir gör ne müşkil-kār ider
Büse ikrār itdigün şimdi baña inkār ider

Hey Müslümanlar o kâfirin ne zorluklar ettiğini görün. Kabul ettiği buseyi şimdi bana inkâr eder.

Hil'at-i hıızrıla kūyunda yârı göricek
Şanurum bağ-ı cihānuñ servidür reftār ider

Yeşil kaftanıyla mahallesinde sevgiliyi görecek olursam sanırım dünya bahçesinin selvisidir, salınarak yürür.

Cāk bütün dünyā kadar sevdüm ben āh ol bî-vefā
Dostlar şanmañ baña yarım ağız güftār ider

Ah, ben o vefasız bütün dünya kadar çok sevdim. Dostlar! Benimle yarım ağız söz edeceğini sanmayın.

Ben nice senüñ melāmet birle göĝsüm dögmeyem
Āsitānunda o şeh kulum dimege  ar ider

Ben nasıl senin azarlamanla göğsümü dökmeyeyim. O şah eşiginde kulum demeğe utanır.

Dīde büryān sīne giryān döne döne dil kebāb
Vardugınca saña Vechî nār-ı firķat kār ider

Göz kebab, göğüs gözyaşı, dil döne döne kebaptır. Vechi sana vardığında ameli ayrılık ateşidir.

12^b

55

Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilün

Ay efendüm senüñiçün meh-i t̄abān dirler
Leb-i ş̄irinüñiçün Çeşme-i H̄ayvān dirler

*Ay efendim, senin için ay ışığı derler.
Tatlı dudağın için ölümsüzlük suyunun
çeşmesi derler.*

Lebüñe gonçe-i dil-teng ağız açmazsañ eger
Saña nāzıla gülerseñ gül-i h̄andān dirler

*Eğer sıkıntılı yüreğini tomurcuk dudağına
açmayıp nazıyla gülersen sana gülen gül
derler.*

Bāğ-bān serve göre kadduñı beñzedürimiş
Ādem oğlānına olmaz kuru bühtān dirler

*Bahçıvan selviye göre boyunu
benzedirmiş. Ādemoğluna olmaz kuru
iftira derler.*

Leb-i mercānı firākına düşüb ağlayalı
Gözümüñ kanlu yaşın la'l-i Bedehşān dirler

*Mercan dudağının ayrılığına düşüp
ağlayalı, gözünün kanlı yaşına bedehşan
taşı derler.*

Vechī gül ruḥlaruñuñ vaşfını yazmağa senüñ
Bir kitab oldu adına Gülistān dirler⁸¹

*Vechi, senin gül yanaklarının niteliklerini
yazmakla bir kitap oluşturdu; adına
Gülistan derler.*

56

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Āşık-ı şūrīdeler anuñ-çün 'ayyāş oldılar
K̄an yalaşub cāmīle 'ışıyle kardaş oldılar

*Tutkun aşıklar onun için çok içki içen
oldular. Zevk ve safâ kan yalayarak
kardeş oldular.*

Ol leb-ü dendān firākıyla gözüme merdümle
Ayağuñ toprağına la'l ü güher-pāş <oldular>

*Göz bebeklerim o diş ve dudağının
ayrılığıyla ayağının toprağına yakut ve
cevher saçan oldular.*

Sırrıla sevmişiken cāna gözüme gönüm seni
Ağlamağdan inlemekden 'āleme fāş <oldılar>

*Ey sevgili! Gözüm gönüm seni gizli
olarak sevmişken ağlamaktan,
inlemekten dünyaya duyuldu.*

Sūsenüñ sünnī sipāhiler gibi t̄iğın görüb
Lāleler şahrālar[a] düşüb kızılbaş <oldılar>⁸²

*Süsenin sünni süvari askerleri gibi
kılıcın görüp laleler çöllere düşerek
kızılbaş oldular.*

Derd-i gam Vechī'den ayrılmağdı bir dem bu kim
Uramazlar terkini gurbette yoldaş <oldılar>

*Vechi'den gam derdi bir an
ayrılmadığından terkini veremeyerek
gurbette yol arkadaşı oldular.*

⁸¹ Vezne uymuyor.

⁸² Vezne uymuyor.

57

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Hancer-i perrāni kim ol dilberüñ yanundadır
Gördüğümce şanurum ben hastanun yanundadır

Uçan hançer ki o güzelin
yanındadır. Gördükçe sanırım ki
ben hastanın yanındadır.

Süre-i Nün vel-Ḳalem ebrüsi ḳadd-ı vaşfıdur
Āyet-i ḥüsn ü melāḥat ol perişānundadır

Sure-i Nün ve Kalem kaşının,
boyunun niteliğidir. Güzeliğin ve
şirinliğin alameti o dağınktadır.

Dirisen ḥüsnüñ mezīd olsun raḳībe olma yār
Çün beḳā-yı 'ömr-i devlet ey 'ömrüm edeb bābındadır⁸³

Ey ömrüm! Güzelliğin artsın dersin
başkalarına sevgili olma. Çünkü
ömür sonsuzluğunun zenginlik
kapısı bendedir.

Bir kez içmiş şūfī 'ömründe ḳomaz dilden meyi
Daḥı ol lezzet meger varise dendānındadır

Kaba sofı ömründe bir kez meyi
içmiş gönlünden kovmaz. Üstelik o
lezzet eğer var ise dış tanesindendir.

Ḳoşmağ ister ḥadd-ı gül-gūñe ḥaṭ-ı şebdizini
Ol benüm çāpük stivārum ḥüsn meydānındadır

Karayağız at ile gül renkli
yanağının sınırına koşmak ister. O
benim çabuk atlı askerim güzellik
meydanındadır.

13^a

Kāh yāruñ gögsi aḡın kāh ruḥsārın öger
Göñli Vechī'nüñ hemişe dīn ü imānındadır

Bazen sevgilinin göğsün aḡını,
bazen yanağını över. Vechi'nin
gönlü daima dīn ve imanındadır.

58

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Ey ḳamer çehre cemālün çeşmüme muntazır yeter
Gün yüzün āyīnesi ben zerreye maḫhar yeter

Ey ay çehreli! Gözümün yüzünü
gözlemesi yeter. Gün yüzün aynası
ben zerrenin ortaya çıkmasına yeter.

Devletünde pādīşāhum kīmyā-yı 'ışḳıla
Eşḳ-i çeşmüm rüy-i zerdüm baña sīm u zer yeter

Aşk kimyasıyla büyük zenginlikte
padişahım. Gözümün yaşı, solgun
yüzüm bana gümüş ve altın olarak
yeter.

Neylesün dünyāda bāḡı āḫiretde Cennet'i
İki 'ālemde aña kim bir gül-i aḫmer yeter

Dünyada bahçeyi, ahirette Cennet'i
neylesin. Çünkü iki cihanda ona bir
kırmızı gül yeter.

Mezra^c-ı dilde maḥabbet toḫmı 'ömrüm ḥāşılı
Ruḥlaruñda dāne dāne görinen beñler yeter

Ömrümün sonunda gönül tarlasına
sevgi tohumunu ekerek
yanaklarında tane tane görünen
benler yeter.

⁸³ Vezne uymuyor.

Ser-pā bürehne reng-i ta'alluḡdan el yuyub
Şol kim ǰalender oldı cihān tāt-dārıdur

*Baş açık yalın ayak olarak hile bağından
ilgisini kesip şöyle ki her şeyi hoş
karşıladığından dünya padişahı oldu.*

Öz çeşme-sārı ile iden Hıẓr'ı şerm-sār
Vechi'nüñ işbu şı'r i ter ü āb-dārıdur

*Kendi çeşmesinin çok olmasıyla
sevgiliyi utandıran Vechi'nin işte
bu taze, zarif, güzel ve nükteli
şiiiridir.*

61

Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün

Baḡa ḡancerleri mesned-i tır tıḡi zahır midür
Sinān-ı ḡamzeler rāh-ı ḡamında dest-ḡır midür

*Bana ḡancerleri, oku, kılıcı arka çıkacak
dayanak mıdır? Yan bakışının mızrağı ḡam
yolunda elimden tutan mıdır?*

Beni bend-i ḡam-ı ıḡşıla gerden-beste gördükce
Olurdum ālemüñ şāhı diyeydi ger esir midür

*Aşk ḡamının bağı ile beni boyun
eğmiş gördükçe eğer esir midir
deseydi dünyanın padişahı olurdum.*

Ruḡı al olduğun gördüm kızıl kan eyledüm eşküm
Güzel begler arasında benüm ol yār emir midür

*Yüzünün kırmızı olduğunu gördüm,
gözyaşımı kızıl kan eyledim. Benim o
sevdiğim güzel, beyler arasında bir
şehrin başı mıdır?*

Livā-yı āḡ çekdüm çün dilā sultān-ı ıḡş oldum
Serāy-ı salṡanat kūy i zi tozı serir midür

*Ey gönül! Aşk sultanı olduğum için ah
sancağını çektim. Hükümdarlık
sarayının mahallesinin izi, tozu taht
mıdır?*

‘Aceb nām u nişānıla irerdü başum eflāke
Dise ol şāḡ işigümde benüm Vechi faḡir midür

*O padişah, Vechi benim eşliğimde
zavallı biri dese acaba varlığımla
başım göklere erer miydi?*

62

Fā'ılātün / Fā'ılātün / Fā'ılātün / Fā'ılün

Ol kıyāmet güzele gerçi gönül mā'il olur
Bir demi firḡatünüñ baḡa anuñ biñ yıl olur

*Her ne kadar o kıyamet koparan
güzele gönül meyilli olsa da, bana
onun ayrılığının bir anı bin yıl olur.*

Coşa geldükce sözünden saçılı dır ü güher
Ma'rifet baḡr[ı] olan kimesne deryā dil olur

*Galeyana geldikçe sözünden inci ve
cevher saçılır. Bilgi denizi olan
kimsede gönül derya olur.*

Düşmesün vādī-yi hicrāna kişi mevt gibi⁸⁶
Ḥadd [u] pāyānı bulunmaz ne ‘aceb menzil olur

*Müptela olan kimse ayrılık vadisine
ölü gibi düşmesin. Nihayetinin
sınırı bulunmaz ne acayip uzaklık
olur.*

⁸⁶ Vezne uymuyor.

Ekmese tohum-u vefā dilber-i gendüm-günüm
Mezra^c-ı sebz-i cihāndān baña ne hāşıl olur

*Buğday renkli güzel vefa tohumunu
ekmese ekili yeşil yeryüzü
tarlasından ben ne elde ederim.*

Sırr-ı ışkî didüñ ağıyāra didün Vechî'ye sen
Hey benim rûh-ı revānum aña kim kâ'il olur

*Sen Vechî'ye başkalarına için aşkın
başı dedin. Hey benim güzelim, ona
kim inanır.*

63

Mef'ülü / Fā'ilātü / Mefā'ilü / Fā'ilün

Bahr-ı firāka şaldı bizi rûzigārumuz
Yerilmedi ne yirde ne gökde ğubārumuz

*Zaman bizi ayrılık denizine sürdü.
Tozumuz ne yerde, ne gökte kötülendi.*

14^a

Bu şîr-i ter eger yazıla kabir taşına
Erbāb-ı nazm zā'ir olalar mezārumuz

*Bu taze şiir eğer kabir taşına yazılsa şiir ehli
mezarımızı ziyaret eden olurlar.*

Nerd-i muhannet oynayalı tās-ı çarḥda
Naḫş-ı havādişile 'aceb düşdi zārumuz

*Gökyüzü tasında namert tavla oyunu
oyarken acaba zarımız olayların
görüntüsüyle mi düştü?*

Bezm-i şafāda çünkü şıduñ cām-ı bādeyi
Sāḳī 'aceb mi olsa dürüst inkişārumuz

*İçki sunan, eğlence meclisinde kadeh
şarabını kırduğundan acaba ona kırılmamız
dürüst olur mu?*

Ġam-hānemizde göremeyiz rûy-ı rāhatı
Vechî olalı ğuşşa vü ğam hem civārumuz

*Vechî, gam ve keder komşumuz olalı;
bu dünyada huzura hiç kavuşamayız.*

64

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Rūzdur ey şem^c-i bezm-ārā senüñle şāmumuz
Koysa şu mihriñ çerāğına 'aceb mi cāmumuz

*Ey mum! Akşam meclisimiz seninle
süslenir. Acaba şarap kadehimiz güneşin
alevine su koyar mı?*

Ne hevāda uçduğunu sen bilürsün zāhidā
Mürğ-i vahşi gibi boynuña takılsa dāmumuz

*Ey kaba sofı! Sen niçin çok sevindiğini
bilirsin? Tuzağımız, senin gibi yabani
kuşun boynuna takılsa.*

Hāk olaldan pāy-ı büseñ arzusuyıla senüñ
Ey yüzi gün zerrece yokdur bizüm ārāmumuz

*Ey gün yüzlü! Senin ayağının toprağını
öpmek arzusu olduğundan bizim zerre
kadar dinlenmemiz yoktur.*

Nā- murād-ı vādi-yi ışkūn selāmetden cüdā
Çün bizüm ehl-i melāmet olmağ oldu kāmumuz

*Aşk vadisinde ayrılıktan kurtulma
muradına ermediğimizden meclis
ehlinin ayıplaması zevkimiz oldu.*

Ol kıyāmet dīlberūñ medhūn yazalum Vechi'ya⁸⁷
Haşre dek dīvān u defterde okunsun Vechīyā

Ey Vechi! O kıyamet güzelin övgüsünü yazalım. Kıyamete kadar yüzüne karşı dīvān ve defterde okunsun.

65

Mef'ülü / Fā'ılātün / Mef'ülü / Fā'ılātün

Şol kim yolunda yāruñ başıla cāna kalmaz
Bazār-ı ışk içinde sūd u ziyāna kalmaz

Şöyle ki sevgilinin yolunda başıyla canı kalmaz. Aşk pazarında kâr ve zarar kalmaz.

Hoş gör zamāne hüsnuñ 'āşıklarun esirge
Her nice şaklar ise gül bāğ-bāna kalmaz

Āşıklarını güzellik zamanında hoş gör, esirge. Her ne kadar saklarsa da gül bahçivana kalmaz.

Āh u figān-ı bülbul yile verise āhir
Yokdur vefāsı 'ömrüm geçer zamāna kalmaz

Bülbul ah ve inlemeleri sonunda yile verse de ömrün vefası yoktur, geçer; şimdiki zaman kalmaz.

Ne evveline şād ol ne āhirine ğam yi
Dünyā-yı dūn bilürsün pīr ü civāna kalmaz

Ne evveline sevin, ne sonuna sıkıntı çek. Alçak dünyayı bilirsin yaşlıya ve gence kalmaz.

Yār itdüğünce āh ol cānu cihān-ı Vechī
Terk eyleyüb özini cān u cihāna kalmaz

Sevgili, Vechi'nin canına dünyada acı çekdirdikçe o özünü terk eyleyip canı dünyada kalmaz.

14^b

66

Mef'ālün / Mef'ālün / Mef'ālün / Mef'ālün

Şu kim nūş eyleye bir dem şarāb-ı erguvān sensiz
Añub cām-ı lebüñ sākī yudar derd ile kan sensiz

Şöyle ki erguvan sensiz bir an şarap içse kadeh sunan, derdiyle dudak kadehini anarak sensiz kan yutar.

Dem-ā-dem hasret-i dendānuñile ağlayub çeşmüm
Ne dürler dökdüğün görsün bu baħr-ı bī-kerān <sensiz>

Gözüm, her vakit dışının hasretiyle ağlayarak bu uçsuz bucaksız denize sensiz ne inciler döktüğümü görsün.

Fırağ-ı nār-ı haddüñle şu deñlü yandı cānum kim
Derūnumdan cihāna olmuşum āteş-feşān <sensiz>

Yanağının ayrılık ateşiyle o kadar canım yandı ki, sensizlikten āleme içimden ateş saçan olmuşum.

Añub envār-ı hüsnuñ ey yüzi gün zulmet-i ğamda
Döküb hicrile gözyaşun eridi şem'-i cān <sensiz>

Ey gün yüzü! Can mumu, gam karanlığında güzelliğin parlaklığını anarak ayrılık acısıyla sensiz gözyaşını dökerek eridi.

⁸⁷ Beytin kafiyesi öncesi beyitlerin kafiyelerine uymuyor.

Güneş yüzlüm temāşā-yı cemālünden olalı dūr
Karañudur gözüne Vechî'nün şimdi cihân sensiz

*Güneş yüzlüm! Yüzünü
seyretmekten uzak olalı, şimdi
sensiz âlem Vechî'nin gözünde
karanlıktır.*

67

Mef'ûlû / Mef'â'îlû / Mef'â'îlû / Fe'ûlûn

Dil la'îlûne cânım dise cânā 'aceb olmaz
Bî-çâre devā istese rûhum edeb olmaz

*Ey sevgili! Gönül, dudağına canım
dese acaba olmaz mı? Zavallı canım,
çare istese edepsizlik olmaz.*

Zülfüñ mi sebebdür beni dâr itmege didüm
Nâzıla gülüb didi beli bî-sebebe olmaz

*Siyah saçın mı beni darağacına
götürmeye sebeptir, dedim. Cilveyle
gülerek evet, sebepsiz olmaz dedi.*

Yâ Rabb koma lezzet-i dünyâyı sen anda
Şol kimsede kim 'ayş u neşât-ı tarab olmaz

*Ya Rabbi! Sen onda dünya lezzetini
koyma. Çünkü o kimsede eğlence,
sevinç ve şenlik olmaz.*

Sevdâyî saçı mihr-i ruḥıyıla nigāruñ
Ağlamadugum gülmediğüm rûz-ı şeb olmaz

*Sevgilinin saçının sevdası, yanağının
sevgisiyle ağlamadığım gülmediğim
gece gündüz olmaz.*

Her sîm tenüñ yoluna harc eylemegiçün
Vechî ruḥ-i zerdüñ gibi şâfi vü heb olmaz

*Her gümüş bedeni yoluna harcamak
için Vechî, sarı yüzün gibi temiz cevher
olmaz.*

68

Mef'â'îlûn / Mef'â'îlûn / Mef'â'îlûn / Mef'â'îlûn

Baňa âh ol benüm serv-i ḥırāmānum kenār olmaz
Dem olmaz kim gözüm yaşı anuñiçün cüy-bār olmaz

*Ah, o benim nazla salınan selvim
bana kucak olmaz. Onun için
gözümün yaşının akarsu olmadığı
an olmaz.*

Şarāb içsem güzel sevsem beni 'ayb eyleye vâ'iz
Mey ü maḥbûba 'âşıkda bilürsün ihtiyār olmaz

*Vaiz, şarap içsem; güzel sevsem
beni kınama. Şarap sevgisine
tutkun olanda seçme olmaz.*

Gelürler vardugumca segleri ta'zîm için karşı
Baňa şanma ki kūyında rakîbâ itibār olmaz

*Ey rakib! Büyükleme için karşı
geldiklerinden bana mahallende
itibar olmaz sanma.*

Yüzüñ gördükce rakş idüb 'aceb mi çarḥa girsem ben
Güneş gördükce mâhum zerrede hergiz qarār olmaz

*Ben, yüzünü gördükçe oynarak
acaba yuvarlak dolaba mı girsem?
Ayım, güneş yüzünü gördükçe
zerrede asla karar olmaz.*

Kara zülfinüñ ağıñ dāne-i ḥālînüñ üstine
Getirmeyince ey Vechî gönül mürği şikār olmaz

*Ey Vechî! Siyah saçın ağının üstüne
tek beni getirmeyince gönül kuşu
avlanmaz.*

15^a

69

Mefāʿlün / Mefāʿlün / Feʿülün

Seni қоçмақ дилердүм пīrahensüz
Anıñçün böyle қaldum пīrahensüz

*Seni gömleksiz kucaklamak isterdim.
Onun için böyle gömleksiz kaldım.*

Varub aғыarıла mey nüş idersin
Revā mıdur be zālīm yinse bensüz

*Ey zalim! Başkalarına uğrayıp şarap içersen;
bensiz yemeniz uygun mudur?*

Қопарды başума қadduñ қıyāmet
Ki dönmez baña bu dünyā mı sensüz

*Boyun başıma kıyameti kopardığından
bu dünya bana sensiz döner mi?*

Қақуб benden raқıbe yār olursun
Perīsin olımaзsuñ ehremsensüz

*Benden kaçıp başkalarına sevgili olursun;
şeytan olmadan cinlerin çok güzeli olamazsın.*

N'ola ruhsārıña haттuñ gelürse
Meşeldür ki bu olmaz gül dikensüz

*Yanağına tüy (diken) gelirse ne olur?
Bu misaldir ki: Gül dikensiz olmaz.*

Niçün benden hemīşe dūr olursun
Benüm ʿömrüm olur mu cān bedensüz

*Benden niçin uzak daima olursun?
Benim ömrüm! Cansız beden olur mu?*

Şarılmazsañ ölür derdüñle Vechī
Қалur ey sīm bu ten āhir kefensüz

Sarılmazsan Vechi derdinle ölü.
Ey, gümtüş (bedenli)! Bu beden sonunda kefensiz kalır.

70

Mefʿülü / Fāʿlātün / Mefʿülü / Fāʿilātün

Çün sāķiyā ruһuñdur bu şeb-çerāğ-ı meclis
Zulmetde n'ola қalsun şol zāhid-i müvesvis

*Ey içki sunan! Bu mecliste gece parlayan
yakut senin canın olduğundan şu kaba sofı
vesvese karanlığında kalsa ne olur?*

Ol huşk-таб-ı vāʿiz döküb gözi yaşını
Söyler rebābıla çok minberde raṭb u yābis

*Vaiz, tabiatı gereği minberde o kuru
gözyaşını dökerek rebabıyla çok fazla yerli
yersiz söyler.*

Bār-ı girān olupdur defterle baña destār
Şāhiddürür bu hāle müfti ile müderris

*Sarık defter sayesinde bana ağır yük
olmuştur. Bu duruma müftü ile müderris
şahittir.*

Māhūlyā-yı vuşlat başında ben ğarībūñ
Beñzer ki tālib ola bir gizli gence müflis

*Ben garibin kavuşma kuruntusu, iflas etmiş
olanın bir gizli hazinenin başındaki istekli
bekleyişine benzer.*

Vechī tarab-serāy-ı ıřķ olsa n'ola maʿmūr
Kim kıldı yār tāķ-ı ebrūsını mühendis

*Vechi, aşk sarayının eğlencesi şenlikli olsa
ne olur? Çünkü sevgilinin kemer
biçimindeki kaşını geometrik kıldı.*

71

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Levh-i hüsnünde haṭ-ı müşgîn ki peydâ eylemiş
Münşî-i gaybî 'aceb rengiñ inşâ eylemiş

Yüzünün üzerindeki misk kokulu tüyün
ortaya çıkmış. Acaba belirsizlerin
kaynağı, parlak rengini meydana mı
getirmiş?

Ruḥların sümbüllerile güllerle zeyn iden
Kāmet-i mevzūnuñ bir nāhl-ı zībâ eylemiş

Yanağını sümbüllerle, güllerle süsleyen
düzgün boyunu narin vücutlu ve süslü
eylemiş.

15^b

İstemez Firdevs bağın ṭalib-i dīdārdur
Gülsitān-ı hüsnüñi şol kim temāşâ eylemiş

Şu güzelliğin gül bahçesini kim
seyrederse cennet bağını istemez, yüzüne
istekli olur.

Tekyede dün gice şūfî şevkden ölmüşiken
Oturub tā şubh o şem' meclisi ihyâ eylemiş

Sofu öldüğünde o mum tekkede dün gece
sabaha dek oturarak meclisi büyük bir
istekle canlandırmış.

Her kişi rûz-ı ezel bir nesne itdükde ricâ
Pâyüñe yüz sürmegi Vechî temennâ eylemiş

Her kişi, ruhların yaratıldığı günde bir
nesne isteğinde bulunduğu Vechî,
ayağına yüz sürmeyi dilemiştir.

72

Mef'ülü / Mef'ülü / Mef'ülü / Fe'ülün

Dirlerse n'ola ol şeh-i ḥübāna satılmış
Bir buse-i cān-perveri biñ cāna satılmış

O güzeller şahına satılmış derlerse ne olur?
Gönül açan bir öpücüğü bin cana satılmış.

Çün ağızı altuna değer mısr-ı hüsnede
Beñzerse n'ola Yusuf-ı Ken'ân'a satılmış

Güzellik ülkesinde ağızı altın değerinde
olduğundan satılmada Yusuf Kenan'a
benzerse ne olur?

Yüz süreriken hizmetüne redd olunub âh
Bir bende-i sîm ḥ'āce-i hicrāna satılmış

Ah! Huzurunda yere kapanırken hizmetinden
geri çevrilerek bir gümüş bedeninin kölesi
olarak ayrılık tüccarına satılmış.

La'l ü leb ü dendānunu medḥ eyledüğüm şî'r
Bāzār-ı hüsnünde dūr ü mercāna satılmış

Kırmızı dudak ve dişini övdüğüm şiir,
güzellik pazarında inci ve mercana satılmış.

Gör uñmaduğın Vechî'nüñ avāre yürürken
Kul idüb özin bir güzel oğlāna satılmış

Avare yürürken ummadığın Vechî'nin
kendisini kul ederek güzel bir oğlana satılmış
olduğunu gör.

73

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Tāze ırmış yine bir gül yüzlü dilber varımış
Her kılında zülfünüñ bir baḡlu ejder varımış

Tekrar yeniden açmış bir gül yüzlü güzel
varmış. Saçının her kılında baḡlı bir ejderha
varmış.

Ben k̄ara yazulunuñ başında haṭṭ-ı yārıla
Yazulur rûz-i ezel dīvān u defter varımış

*Benim gibi kara yazgılının başında
sevgilinin yazısıyla ezel günü yazılmış
dīvan ve defter varmış.*

Yārî gördüm ıṣṣ-ı rûḥānī zuhūr itdi hemān
Şimdi bildüm sīnede bir gizlî sırr varımış

*Sevgiliyi gördüm manevi aşk hemen
ortaya çıktı. Göğüste gizli bir sırrın
olduğunu şimdi bildim.*

Baş eğmez hîçe almaz tâcdār-ı ʿālemi
ʿĀlem-i tecrīdde şol bir k̄alender varımış

*Şu ayrılma dünyasından el etek çekmiş,
dünyanın padişahına baş eğmeyen, önem
vermeyen bir derviş varmış.*

Terk idüb Vechī yalan dünyāyı tırma gidelüm
Gir belā-yı ıṣṣa anda gerçek erler varımış

*Vechi yalan dünyayı terk ederek
durmayıp gidelim. Aşk belasına gir,
onda gerçek yiğitler varmış.*

74

Fāʿilātūn / Fāʿilātūn / Fāʿilātūn / Fāʿilūn

Tiğ-i miḥnetden dilā kılmaḳ dilerseñ ser ḥalāş
Bir gözi cellāda boyun eg kim ide ter ḥalāş

*Ey gönül! Bela kılıcından başını
selamete erdirmek istersen gözü
acımasız birine boyun eğ ki gözün
yaşını selamete erdire.*

16^a

Āteşin laʿli firāḳı cāna kār itmişidi
Okıya okıya kıldı Sûre-i Kevşer ḥalāş

*Dudağından ayrılığın ateşi cana tesir
etmiş idi. Kevser suresini okıya
okıya selamete erdi.*

Eşḳ-i sīm u rûy-ı zerdüm sevdüğüm ʿayb eylemeñ
Çok belālardan ider kişiyi sīm ü zer ḥalāş

*Sevdiğim, solgun yüzümdeki gümtüş
gözyaşımı ayıplama. Altın ve gümtüş
çok kişiyi belalardan kurtuluşa
çıkartır.*

Nice ḥizmet itmeyem gül gibi cāma kim beni
Eyledi kayd-ı riyādan çün mey-i aḥmer ḥalāş

*Gül gibi şaraba niçin o kadar hizmet
etmeyeyim. Çünkü kırmızı şarap
beni iki yüzlülük bağından kurtardı.*

Sīnem içre Vechi'yā cānānesiz cānum benüm
Bir k̄afesde mürğdür kim dāimā ister ḥalāş

*Ey Vechi! Benim göğüs içindeki
sevgilisiz canım kafesteki zavallı
kuştur ki devamlı selamete ermek
ister.*

75

Fāʿilātūn / Fāʿilātūn / Fāʿilātūn / Fāʿilūn

Rûy-ı zībādur kişiyi işbu dünyādan ġaraż
ʿİşḳ-bāzīdür hemişe rûy-ı zībādan ġaraż

*Kişinin işte bu dünyadaki gayesi güzel
yüzlülüktür. Güzel yüzlülükten maksat
her vakit sever görünmektir.*

Zāhidā ben ḥūba bakşam sen baña ṭaʿn eyleme
ʿĀlem-i nūr-i tecellīdür temāşādan ġaraż

*Ey kaba sofî! Ben güzele bakşam sen beni
ayıplama. Bakıp seyretmekten maksat
cihândaki nurun ortaya çıkmasıdır.*

Bir boyu servi kenār itmekdurur bes yanadur
‘Āķil ü dānā olana bāğ-ı şāhrādan ġaraž

Akıllı ve bilgili olana bağ ve çölden maksat bir selvi boylunun çevresinin yanında durmaktır.

Hüsn görüb Tübāyı almaz selsebīlī ‘aynına
‘Āşıkā dīdārdur Firdevs-i a‘lādan ġaraž

Güzelliğini görerek cennet çeşmesini ve Tuba ağacını gözüne almaz. Aşık olana Cennet’teki altıncı bahçeden maksat yüz güzelliğidir.

Veçhi’yā ‘arz-ı ma‘ārifdür bu hāğ-ı ‘āleme
Sa‘y idüb sen yazduğın eş‘ār u inşādan <ġaraž>

Ey Veçhi! Senin bu âlem halkı için gayret ederek meydana getirdiğin şiirlerden maksat hünerlerini sunmandır.

76

Mef‘ülü / Fā‘latü / Mefā‘lū / Fā‘ilün

Levh-i ruhuñda gördi şu kim müşk-bār hağ
Yākūt-ı dehr yazdı didi bir ġubār hağ

Yanağının üzerindeki şu ayva tüyleri misk yağdurdığını gören kişi, âlemin Yakut’u bir toz yazısıyla bunu yazdı dedi.

Sürsem yüzüñde gözlerimi hağtıña n’ola
Bulur şafā-yı hüsnile çün i‘tibār hağ

Yüzündeki yazılara gözleri mi sürsem ne olur? Çünkü güzelliğiyle değer verilen yazı huzur bulur.

Mūr ayağı o mühr-i Süleymān’ı kıldı dūr
Āyīne-i cemāle varub inkisār hağ

Karınca’nın ayağı güzellik aynasına varıp beddua ettiğinden o yazı Süleyman’ın mühründen uzak kaldı.

Mülk-i melāhat oldı müselleme saña begüm
Oldı çü dest-i kudretile āşikār hağ

Beyim, güzellik mülkü sana teslim oldu. Elinin kudreti olduğu için yazı aşikâr oldu.

Hağ-ı hayālīn ile derüñde Vechī nağş
Çün hānelerde zīnet olur yādīğār hağ

Hayalinin resmiyle Veçhi’nin içine işlediğinden evlerde hatıra olarak ziynet eşyası olarak yazı olur.

16^b

77

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Ey gönül yanuñda cānan olmasa cāndan ne hağ
Ger gelüb pehlüye şarılmasa cānāndan ne hağ

Ey gönül! Sevgili yanında olmasa candan ne zevk alırsın? Sevgili eğer gelip yanına sarılmasa ne zevk alırsın?

Yār eger kavl u qarāra tırmıya ide hilāf
‘Āşıkā billāh şikeste ‘ahd ü peymāndan ne hağ

Eğer sevgili sözünde durmayıp yalan ederse Allah hakkı için kırılmış aşık söz ve yeminden ne zevk alır?

Sākī-i meclis tölular içdügince bezmde
Leb-be- leb olmayıcağız kırı seyrāndan ne hağ

Mecliste kadeh sunanlar içki içtiklerinde dudak dudağa olmadıktan sonra kuru bakmadan ne zevk alırsın?

Cennet-i kūyında yāruñ nūş-i la'li variken
Selsebil ile saña şol Āb-ı Hāyvān'dan ne hāz

*Sevgilinin cennet köşesinde kadeh içmek
var iken, sana Cennet'te şu ebedî hayat
veren sudan ne zevk alırsın?*

Vechi'yā şî'rūñde olmasa hayāl-i haş eger
Bu hūrūf üzre yazılmış sâde dīvāndan ne hāz

*Ey Vechi! Eğer şiirinde özgün hayalin
olmasa bu harfler üzre yazılmış
gösterişsiz divandan ne zevk alırsın?*

78

Mef'ülü / Fā'ilātün / Mef'ülü / Fā'ilātün

Meyline yāruñ ey dil ağıyār olursa māni'
Okı du'ā-yı Seyfi ta boynın ola kātı'

*Ey gönül! Sevgiliye meylane başkaları engel
olursa kılıç duasını oku ki ta boynundan kesen
ola.*

Zulmet şebinde gördi bārān-ı eşküml ol meh
'Arz eyledi cemālin mānend-i berķ-i lāmi'

*Karanlık gecede o ay yüzlü sevgili gözyaşı
yağmurumu gördü. Parıldayan şimşğe
benzeyen güzel yüzünü sundu.*

Ol māl tal'atıla olmazıdum muķārın
Yārān sitāre ile olmasa bende tāli'

*Bendeki talih dostların yıldızı ile bir arada
olmasaydı o ay yüzlü ile birlikte doğmazdım.*

Maħbūb u meyden olma bir lahza hālī ey dil
Yokdur vefası 'ömrüñ şaķın geçirme zāyi'

*Ey gönül! Mey aşkından bir an boş olma.
Vefası yoktur, sakın ömrünü yitik olarak
geçirme.*

Halkuñ kimisi şāfi kimisi şūfi olsa
Vechī ta'accüb itme ķün muħtelif tabāyi'

*Vechi, halkın kimisi halis, kimisi kaba sofı
olsa şaşırma; ķünkü birbirine uymayan
tabiatlerdeyiz.*

79

Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilün

Yāri şayd eylemege eylerisen sa'y-yı belīg
Kıl fedā başıla cānı yolına kılma dirīg

*Sevgiliyi güzel sözle avlamaya gayret
edersen esirgemedi başınla canını yoluna
feda eyle.*

Bir boyı serve hevā-dār oluriseñ ger [bir an]
Ra'd-veş nāle kılub giryeler eyle ķü mayiğ

*Eğer bir selvi boyluya tutkun olursan gök
gürlemesi gibi inleyerek gözyaşını bir anda
akıt.*

Ol güneş yüzlüye ben zerrenüñ ey bād-ı şabā
Nāme-i şevķini lutf ile sen eyle teblīg

*Ey sabah rüzgārı! O güneş yüzlü sevgiliye
ben zerrenin arzu mektubunu sen lutf
ederek ulaştır.*

Gözi tātārına temlik olıcaķ mülk-i hūsn
Haṭṭ-ı ruhsārını yazmışlar anuñķün yerliğ

*Tatar gözüne mülk olarak güzellik ülkesi
verildiğinden ferman buyurularak yüzünün
hatlarını yazmışlar.*

Şulha yir yokdurur ey Vechī raķīb segile
İkimüz ancaķ ayırd eyleyesedür bir tiğ

*Ey Vechi! Köpek rakiple barışa yer yoktur.
İkimizi ancak bir kılıç ayırd eylese.*

17^a

80

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Ruḥlarıñdur ey şanem çün verd-i aḥmerden laṭīf
Kākülün olsa 'aceb mi sünbül-i terden laṭīf

*Ey sevgili! Yanakların kırmızı gülden
hoş olduğundan, kākülün taze
sümbülden daha hoş olursa şaşılır mı?*

Leblerün vaşında yazdum yine bir şīrīn gāzel
Husrevā ma'nīde düşdi şehd ü şekerden laṭīf

*Ey padişah! Dudakların niteliğinde
yine şirin bir gazel yazdım. Manada bal
ve şekerden daha hoş düşti.*

Hāller gördi yüzünde merdüm-i çeşmüm didi
Hāḳ yaratmış her birini misk ü 'anberden laṭīf

*Gözbebeğim yüzündeki benleri
gördüğünde "Allah her birini misk ve
anberden daha hoş yaratmış." dedi.*

Dostum çün kimiyā-yı ışkıla kıldum nāzar
Hāḳ-i pāyūñ gözüme göründi cevherden laṭīf

*Dostum aşk kimyasıyla baktığımdan
ayağının toprağı gözüme cevherden
daha hoş göründü.*

Rūberū görmek müyesser olmayub didārını
Yāre kıldı çok du'ālar Vechī ezberden laṭīf

*Yüzünü yüz yüze görmek nasip
olmadığından Vechi, sevgili için
ezberinden hoş dualar çok kıldı.*

81

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Bāğ-ı ḥüsni mīvesini idecek ḥānāna vakf
Lūtf idüb kılsun leb-i şeftālusini cāna vakf

*Güzellik bağının meyvesini hanlara
harcayacak. Dudağının öpücüğünü lutf
ederek cana harcasın.*

Tālib-i tevliyyed olan kimseye menşüb degül
Kānī' olmaḳdur ğaraḫ 'ālemde birkaç nāna vakf

*Mütevelliğe istekli olan kimseye bağlı
değildir. Maksat dünyada birkaç
ekmeğe razı olmayı bilmektir.*

Cāzim oldum kim cihānı halk iden pādīşāh
Millet-i ḥüsni müselleme eylemiş ḥübāna vakf

*Cihanı yaratan padişahın, güzellik
saltanatını güzellere vakf ettiğine karar
verdim.*

Ger ölem ol muğ-peçe derdiyle ben ḥum-ḥānede
Kāse-i başum kıla pīr-i muğan mestānavakf

*Ben eğer meyhaneye çırağı derdiyle
meyhanede ölürsem meyhaneci, sarhoş
olarak başımı kase olarak vere.*

Hāne-i dilde hayāl-i yār olmağa muḳīm
Naḳd-ı eşküm eyledüm Vechī yine vīrāna vakf

*Sevgilinin hayali kederli gönül evinde
ikamet etsin diye yine gözyaşı
sermayesini harcadım.*

82

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Naḳd-i 'ömrin yāre eyler bu dil-i dīvāne şarf
Cān mıdur ol kim cihānda olmaya cānāna şarf

*Bu kederli gönül, ömür sermayesini
sevgiliye harcar. Sevgiliye, alemde
harcanmayan can mıdır?*

Mālik olsam genc-i Kārūn u Süleymān mülküne
Eyleridüm ben anı cem'iyet-i hūbāna şarf

Karun hazinesine ve Süleyman mülküne sahip olsam, ben onu güzeller topluluğuna harcarım.

Ṭolu içüb buse virmezseñ ölür ʿāşıkıların
Sākīyā meclisde kıлма himmetüñi kana şarf

Şarap içip buse vermezsen âşıkların öltür. Ey içki sunan! Mecliste iyiliğini kanla beraber harcama.

Tır-i gamzeñ sinede hūn-i cigerle beslerüm
Zāyiç olmaz her ne eylerse kişi mihmāna şarf

Süzgün bakışın okunu göğüste ciğer kanıyla beslerim. Kişi misafirine her ne harcarsa kaybolmaz.

17^b

Yogiken mihri o māhuñ Vechī verdüñ cānuñı
Var ki kılduñ dirīgā derd-i lebi dermāna şarf

Vechi, o ay yüzünün sevgisi yokken canını verdin. Dudağının derdi var ki eyvahlar harcadın.

83

Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilün

Sıdık ile bağladı çün gönlünü cānā şadağ
Girmeye meydāna n'ola ışıklıla merdāna şadağ

Ey sevgili! Temiz gönlünü ok kutusu gibi sadakatle bağlandığından, aşka yürekten bağlı olmayan ok kutusu meydana girmese ne olur?

Kendüzi toğrı yolu toğrı muşāhiblerle
Pādişāhuñ yanına geçdi vezirāna şadağ

Sadak, kendisi doğru, yolu doğru kişilerle vezire yakışacak sadak olarak padişahın yanına geçti.

Karşudan gördi gelür düşmenini gerdi göğüs
Ṭurdu şaf bağladı heybetle dilirāna şadağ

Sadak, karşıdan düşmanının geldiğini görünce göğüs gerip, heybetle ve cesaretiyle durup saf bağladı.

Dün n'ola aħmese girse ney ħadengi ucuna
Ṭa'n oğun itdi bugün Rüstem dostāna şadağ

Kayın ağacından yapılmış okun ucu alçak yere girse ne olur? Sadak, bugün ayıplama okunu Rüstem'e dost eyledi.

Nağş idüb sīnesine Rūm-ı ħıṭāyı berk
Berg-i sebzile n'ola varsa Ḥorāsān'a şadağ

Sadak, yüzünün miskini şimşek gibi göğsüne nağş edip yeşil yaprağıyla Horasan'a varsa ne olur?

Serv-i kıadd gönçe dehen kāküli sümbüllerile
Zeyn olub beñzerise n'ola gülistāna şadağ

Sadak, uzun boyu, gonca ağzı, kaküli ve sümbüllerle süslenerek gülbahçesine benzerse ne olur?

Vechi'yā terkisine terkeş aşmaz kimse
Gül-i zīnetile milket-i ʿOsmān'a şadağ

Ey Vechi! Miğferine kimse ok çantası asmaz. Sadak, Osmanlı memleketini gülliyle süslemiştir.

84

Mefāʿlün / Mefāʿlün / Feʿülün

Maḥabbet cām-ı pür keyfiyet ancak
Velikin nüş-i nîş-i miḥnet ancak

*Kadeh sevgisi ancak haz doludur;
lâkin olsa olsa tatlı ve acı gamdır.*

Toyurdu ḥaş u ʿāmı ḥ^vān-ı hüsnî
Duʿāsınmış döğünmez niʿmet ancak

*Güzel sofrası herkesi doyurdu.
Ancak iyilik duasına dayanılmaz.*

Efendisine şol dilber gulāmuñ
Kul olmasak şāḥib-i devlet ancak

*Şu kölenin gönül alan efendisine
kul olmasak; olsa olsa mutluluk sahibi olur.*

Gönül geç iʿtibārundan cihānuñ
Nazar kılsañ aña pür ibret ancak

*Gönül, âleme değer vermeden geç.
Ona ancak ibret dolu olarak bak.*

ʿAdem mülkine dön Vechî kaçalum
Cihān pür sır u şūr u keşret ancak

*Vechi, yokluk mülküne dön, kaçalım.
Âlem, ancak ziyadesiyle gürültü sırrıyla doludur.*

85

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Aç gözüñ ey dil cemāl-i cān-fezā-yı yāra bak
Fāriğ ol bāğ-ı cenāndan ʿışkıla dīdāra bak
18^a

*Ey gönül! Gözüñ aç, sevgilinin cana can
katan yüzünün güzelliğine bak. Cennetler
bağından vazgeç, aşkla güzel yüze bak.*

Zulmet-i gamdan ḥalāş olmak dilerseñ dāimā
Bir hilāl ebrū melek-sīmā güneş ruḥsāra bak

*Gam karanlığından daima kurtulmak
istersen, melek yüzünün güneş çehresine,
ay kaşına bak.*

Görmek isterseñ gözi yaşını Ferhād'uñ eger
Lāle devrinde hemişe dāmen-i kuhsāra bak

*Ferhad'ın gözyaşını görmek istersen eğer,
Lāle döneminde daima dağın eteğine bak.*

Rūz-i firḫatde cefā-yı ḥāre her dem şabr idüb
Gonçe etḫālünden isterseñ vefā gül-zāra bak

*Ayrılık gününde sıkıntı dikenine her zaman
sabredip taze goncalardan istersen vefa gül
bahçesine bak.*

Diriseñ ḳalbüñ şafā-yı ʿışkile pür nūr ola
Vechî'yā firḫat şebinde yazılan eşʿāra bak

*Ey Vechi! Kalbin aşk zevkiyle nur dolu
olsun der isen, ayrılık gecesinde yazılan
şiiirlere bak.*

86

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Hüsn asāsınuñ egerçi Ḥusrevā bünyādı yok
Lāk var mı bir leb-i şīrīn k'anuñ Ferhād'ı yok

*Ey padişah! Güzellik süsünün her ne
kadar da temeli yoktur. Lâkin hoş
dudaklının Ferhad'ı mı var ki, yok?*

Yidi ʔası geʔmiŝ aġudan firāḳuñ acıdur
Laʔl-i ŝirīnuñ yanında ŝekeruñ hīʕ ʔadı yok

*Ayrılığın yedi tastan geʔmiŝ zehirden
acıdır. Tatlı dudağının yanında ŝekerin
hiç tadı yok.*

Şīve vü nāzuñ kitābun okımış bilmiş ḥabīb
Līk bir bāb-ı vefā taʔlīm ider üstādı yok

*Seven, işve ve nazın kitabını okumuş
bilmiş. Fakat vefa mevzusunu öğrenir;
bir muallimi yok.*

Kār-ı ıŝḳı ŝemʕden öğrenseñe ey ʕandelib
Her giʕe hicr odı yaḳar sīnesin feryadı <yok>

*Ey bülbül! Āŝḳ işini mumdan öğrensene.
Her gece göğsünde ayrılık ateşini yakar,
feryadı yok.*

Bir büt-i tersā elünden cām-ı mey nūŝ ide gör
Çünkü bu deyr-i fenānuñ Vechi'yā bünyadı yok

*Bir güzelin elinden şarap kadehi içmeye
gör. Ey Vechi! Bu yokluk âleminin
temeli yok.*

87

Fāʕilātün / Fāʕilātün / Fāʕilātün / Fāʕilün

Cānı sergerdān iden zülf-i siyāhuñdur senüñ
Göñlüm alan göz ucuyla bir nigāhuñdur senüñ

*Gönlü şaşkın eden senin kara
saçındır. Gönlümü alan senin göz
ucuyla bir bakışıdır.*

Didüm ey meh gün yüzünde bu görünen ḥaṭ mıdur
Didi ey göynüklü ʕāŝıḳ dūd-ı āhuñdur senüñ

*Dedim, ey sevgili gün yüzünde bu
görünen ayva tüyleri midir? “Ey
yanık gönüllü āŝık senin ahının
dumanıdır.” dedi.*

Cāhile manşıb ʕaceb mi çok verilse cāhile
Ey göñül ehl-i hüner olmak günāhuñdur senüñ

*Bilgisiz kimseye acaba çok fazla
rütbe verilir mi? Ey gönül, hüner
sahibi olman senin günahındır.*

Ey göñül dervīŝ n’ola buse iḥsān itse yār
Mülk-i ḥüsne mālīk olmuş pādīŝāhuñdur senüñ

*Ey derviş gönül! Sevgili öpücük
bağışlasa ne olur? Senin padişahın
güzellik mülküne sahip olmuştur.*

Vechī ŝadık olduġuñā ıŝḳ daʕvāsında sen
Eŝḳ-i ʕeŝmüñle ruḥun rengi güvāhuñdur senüñ

*Vechi; sen, aşk davasında sadık
olduğunagözyaşınla yanağının rengi
senin şahidindir.*

18^b

88

Fāʕilātün / Fāʕilātün / Fāʕilātün / Fāʕilün

İşigünde pādīŝāhum kim gedāñam ben senüñ
N’ola bir kez sen de diseñ pādīŝāñam ben senüñ

*Padişahım ben ki senin eşiğinde
dilenciyim. Sen de bir kez ben senin
padişahının desen ne olur?*

Kāmet-i bālāña dil vermek belāsyıla āḥ
Zülfüñüñ bendinde ḳalmıŝ mübtelāñam ben senüñ

*Ah, uzun boyuna gönül vermek
belasıyla ben senin kara saçının
bağında tutulmuş kaldım.*

Cevher-i hâş oldu sözüm kîmyâ-yı ıışkıla
Çün didüm yoluñda cânâ hâk-i pâñam ben senüñ

Ey sevgili! Aşkın kimyasıyla sözüm has cevher oldu. Çünkü ben senin yolunda ayağımın tozuyum dedim.

Dostum bîgâneler n'ola kenâr itse beni
Bağr-ı gamda ğarğa âşînâñam ben senüñ⁸⁸

Dostum, yabancılar beni gam denizinden kıyıya çekse ne olur? Ben, senin gam denizinde boğulmaya aşınayım.

Didüm ey mâhum baña mihr ü vefâ kıl didi kim
Vechi'yâ mihr umma benden bî-vefâñam ben senüñ

Ey ay yüzlü güzel! Bana sevgi ve dostluk kıl, dedim. Dedi ki: "Ey Vechi! Benden sevgi umma; ben senin vefasızım."

89

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Göñlüm oldu bendesi bir kadr-i 'âlî kimsenüñ
Hâtırî âyîne-veş pâk ü şafâlî kimsenüñ

Gönlüm; derecesi ve rütbesi yüksek, gönlü ayna gibi pak ve şenlikli bir kimsenin kölesi oldu.

Kendüme çöpçe nazar kılmaz çü dünyâ hâşılı
Çöpçe görünmez gözine lâubâlî kimsenüñ

Sonuçta dünyada kendime çöp gibi bakmam. Çünkü ilgisiz kimsenin gözüne çöp gibi görünmez.

Tagıdub zülfünü 'aşıklara zul(ü)m eyleme
Düşmesün boynuna sultânüm vebâlî kimsenüñ

Zülfünü dağıtarak âşıklara zulm eyleme. Sultanım, kimsenin vebali boynuna düşmesin.

Sînesin taşlarla döğüb şu gibi zâr olmadan
Ol cemâlî göricek kıalmaz mecâlî kimsenüñ

Göğsünü su gibi taşlarla dövüp inleyen olmadan; o kimsenin, yüz güzelliğini görececek mecali kalmaz.

Rüşen olur Vechi'yâ cem'iyet-i 'irfânda
Ayıla gün gibi noşşân u kemâlî kimsenüñ

Ey Vechi! İrfan topluluğunda insanın başkalarına karşı noksanı ve kemali ay ve gün gibi apaçıktır.

90

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

Ne müşkildür bu kim 'id ola ve olmaya bir yâruñ
Hilâl-ebrü güzeller seyr ide ya nice âgyâruñ

Ne zordur ki bayram ola ve bir sevgilin olmaya. Ya başkalarının hilal kaşlı güzelleri çokça seyretmesi ne zordur.

Görüb dildârıla şalıncığa şalınduğun âgyâr
Bilür mi'râçduğın kendüye Manşür dildârün

Sevgili ile şalıncakta sallandığını gördüğünde başkaları da ona Mansur olduğunu bilir.

Gelüb bir kerre çünkim el ucuyla merhabâ itmez
Vişâlî 'idini umma gönül sen ol cefâkâruñ

Gönül, sen o eziyet edeninin bayramına kavuşmayı umma. Çünkü gelip bir kerre el ucuyla merhaba etmez.

⁸⁸ Vezne uymuyor.

Şu deñlü zîb ü fer vermiş yüzine özüne dilber
Güzellüğün bu resme görmedüñ hiç ol sitem-kāruñ

Güzel, yüzüne o kadar süs ve parlaklık vermiş ki o zulüm ve haksızlık edenin güzelliğini bu resimde hiç görmedin.

Baňa rüz-i vişālünde eger sen buse virseydüñ
Şehā helvā-yı ʿīd olurdu ol laʿl-i şeker-bāruñ

Ey şah! Eğer sen bana kavuşma gününde öptük verseydin, o şeker yağdıran dudağının bayram helvası olurdu.

19^a

Görürseñ ʿīd-gehde cāme-i gül-günle yārümü
Yoluna laʿl ü mercān döksün iki çeşm-i ħunbāruñ

Bayram yerinde sevgiliyi pembe elbisesiyle görürsem, kan yağdıran iki gözüm yoluna yakut ve mercan döksün.

Çün meh-rūya olduñ müşteri bayrām gün Vechi'yā
Şeherden şeb erince olmasun ğayrıla bāzāruñ

Ey Vechi! Ay yüzlü güzele bayram günü istekli olduğundan, sabahtan akşama kadar başkalarıyla alışverişin olmasın.

91

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Zeyn olaldan āl güllerle gülistānuñ senüñ
Nergisi meftün ider şol çeşm-i fettānuñ senüñ

Senin gülistanını al güllerle süslü olduğundan senin fitne çıkaran gözün nergisi hayran eder.

Raħm idüb bir kerre göğsüñ ağını göstermedüñ
Beñzer ey kāfir ki yok sîneñde imānuñ senüñ

Bir kere acıyarak göğsün ağını göstermedin. Ey, (sevgili) göğsünde imanı olmayan kâfire benzersin.

Ayuñ on dördine beñzer bir nigārum var benüm
N'ola olsa ey felek ħurşīd-i raḥşānuñ senüñ

Benim, ayın ondördüne benzer güzel yüzlü bir sevgilim var. Ey felek, senin güneşinin parlaklığı olsa ne olur?

Bezm-i ʿişret kimseye bākī degüldür sākīyā
Şimdi hoş sürdür ki geçer çü deverānuñ senüñ

Ey kadeh sunan! İçki meclisi kimseye ebedî değildir. Şimdi hoş sürdür çünkü senin de devranın geçer.

Yār odaña gelince evlerinden çıkuban
Azacığ cānlusun ey Vechī çıkar cānuñ senüñ

Ey Vechi! Sevgili odana geldiğinde evinden çıkarken (zaten) azıcık canlısın; senin canın çıkar.

92

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

A benüm rüḥ-ı revānum cismümi cānsuz koduñ
Ġurbete gidüb beni pür derd ü dermānsuz koduñ

Ey benim canlı ruhum! Cismimi cansız koydun. Ġurbete gidip beni çok dertli ve dermansız koydun.

Meh gibi hüsniñ münevver eyleriken bezmümüz
Ay efendüm şöbheti şem'î şebistânsuz kôduñ

Ey efendim! Güzelliğin ay gibi meclisimizi aydınlık eylerken sohbetimizi mumsuz koydun.

Hüznile Ya'küb-veş kıldum ben ey Yūsuf cemāl
Sen gidüb Mısr'a gönül mışrını sultânsuz <koduñ>

Ey Yusuf yüzlü! Sen Mısır'a giderek gönül ülkesini sultansız koyduğundan ben Yakup gibi hüzninle kaldım.

Dest-i hasretle benüm çāk oldı şabrum cübbesi
Dāmenüñ girmez ele gör ne girbānsuz kôduñ

Benim sabrımın elbisesi hasret eliyle yırtıldı. Eteğin ele geçmez; gör, ne yakasız koydun.

Vechī dūr eyleyüb rüyuñıla kūyuñdan senüñ
Bülbül-i şūrīde ki gülsüz gülistānsuz <koduñ>

Vechi, seni bulunduğun taraftan uzaklaştırıp âşık bülbül gibi gülsüz gülistansız koydun.

93

Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün

Şafāsın bilmeyenler la'î-i yār u cām-u hamrānuñ
Bulunmaz Sûre-i Kevser hâkı dā'ini dünyānuñ

Sevgilinin dudağını ve kızıl şarabının zevkini bilmeyenler, Kevser suresinin hakkı için dünyanın derdi bulunmaz.

Kemāl-i hüsniñ hergiz nazar-gāh eylesün çeşmüm
Meh-i bedre çü yoķ nokşānı bilürsün temāşānuñ

Gözüm, mükemmel güzelliğini kesinlikle bakılacak yer eylesin. Çünkü seyredersen dolunaydan asla noksanlığı olmadığını bilirsin.

19^b

Hayāl-i la'îlün ālıyla alub cān naķdını virmez
Kara gözlüm bu yerlerde olur mu alan alānuñ

Dudağının hayalinin hilesiyle alıp can servetini vermez. Kara gözlüm bu yerlerde hileni alan olur mu?

Düşürüb yıldızın māhuñ şehirde nūra garķ itdi
Cihānı pertev-i hüsni o mihr-i 'ālem-ārānuñ

O dünyayı aydınlatan güzelliğin, âlemi süsleyen güneş gibi şehir vakti ay ve yıldızını düşürerek nura batırdı.

'Aceb midür gözüñ gāret iderse Vechī'nüñ gönli
[Deri]nde terk mest olan bilür zevķını yağmanuñ

Acaba gözün Vechi'nin gönlünü yağlamalar mı? Kapıda kendini sarhoşluğa terk eden yağma edilmenin zevkini bilir.

94

Fe'îlātün / Fe'îlātün / Fe'îlātün / Fe'îlün

Nāzına dil mi doyar dilber-i tannāzlaruñ
Añma ey şūh-i cihān baña senüñ nāzlaruñ

Güzel, herkesle eğlenenlerin nazına gönül mü verir? Ey âlemin padişahı! Bana senin nazların anma.

Bāzlar eylese gönlüm ser-i zülfünde n'ola
Rīsmān üzre olur şīvesi cān-bāzlaruñ

Gönlüm saçının ucunda oyunlar
eylese ne olur? Hile yapanların
civesi ip üzerinde olur.

N'ola elden komasa hālūñi zülfūñ şanemā
Eksik olmaz ayağunda beñi şāh-bāzlaruñ

Ey güzel! Saçındaki benini elde
komasa ne olur? Kuşun
ayağındaki beni eksik olmaz.

Eşk-i çeşmüm n'ola ger kıadduñ meyl eylese
Abdan kaçması yok serv-i ser-efrāzlaruñ

Gözyaşım eğer boyuna meylerse
ne olur? Başı yüksek selvilerin
sudan kaçması yoktur.

Vechī'nūñ āh ki feryāduna dād itmediler
Zulmile başı koşalı gāmze-i gāmmāzlaruñ

Ah, fitnecilerin yan bakışının
haksızlıklarına başımı koştum.
Ama Vechi'nin feryadını
(duyup) def etmediler.

95

Fā'ilātūn / Fā'ilātūn / Fā'ilātūn / Fā'ilūn

Cānı gitmek şabr ider cevruñe sen cānānenūñ
Āşināsısun hemīşe gördüğüñ bīgānenūñ

Senin gibi sevgilinin zulmüne
çok fazla istekli olduğundan
sabreder. Sen, daima gördüğün
ilgisizi tanıyorsun.

Īş u nūş itmege vardı yār bayram ertesi
Açılub şād oldu çün toğdı günü mey-hānenūñ

Sevgili, bayram ertesi yiyip
içmek istediğinden meyhanenin
talihi rast gidip açılarak mutlu
oldu.

Dün gice mey meclisinde öpdüğüçün la'lūñi
Kānını içsem gerekdir ben bugün peymānenūñ

Dün gece içki meclisinde
dudağını öptüğün için ben bugün
şarap kadehinin kanını dökmem
gerekir.

Āl giyüb āl idersin dostum āşıklara
Böyle m'olur şīvesi her şāhid-i kāşānenūñ

Dost bildiğin āşıklara kırmızı
giyip hile edersin, her sevgili
kışkının civesi böyle mi olur?

Rahm idüb yā Rab Vechī'nūñ gönli evin didüm didi⁸⁹
Kimse ma'cūr olduğunu bilmez ol vīrānenūñ

Ya Rabbi! Acıyarak Vechi'nin
gönlü evin dedim: "O harap
yerin bayındır olduğunu kimse
bilmez." dedi.

96

Mefā'ilūn / Mefā'ilūn / Mefā'ilūn / Mefā'ilūn

Kāra giyüb behey zālīm gözüm yaşını al itdūñ
Benüm gönlümü almakda ācāyib mekr u āl itdūñ

Ey zalim! Yas tutturarak gözümün
yaşını al ettin. Benim gönlümü almakta
acayib hile ve tuzak kurdun.

⁸⁹ Vezne uymuyor.

20^a

Ḳarār idemeyüb bir dem perīṣān olduğum bu kim
Ḳara zülfüñ gibi ‘ömrüm beni şūrīde ḥāl itdün

Periṣan olup bir an karar veremediğinden ömrüm beni siyah saçın gibi dağınık etti.

Miyānı vaşfunı ki diḳkatile dilberüñ yazub
Dilā nāzikliğile bir ‘aceb ince ḥayāl itdün

Ey gönül! Sevgilinin belinin niteliklerini dikkatlice yazdığından acaba ince nazikliğiyle nasıl bir hayal ettin?

Elüñden cām-ı şādī düşmesün devründe ey sākī
Bugün meclisde bir ṭolu şunub def-i melāl <itdün>

Ey içki sunan! Devrinde elinden mutluluk kadehi düşmesin. Bugün mecliste şarap sunarak sıkıntıları ortadan kaldırdın.

Kemālen büldirüb nazmuña ey Vechī bu şi‘rile
Cihān kāmilleri içinde izḥār-ı kemāl itdün

Ey Vechi! Vezinli ve kafiyeli sözü bütünüyle bildirip bu şiirinle kāmiller dünyası içinde (kendini) gösterdin.

97

Mef‘ülü / Fā‘ilātü / Mefā‘ilü / Fā‘ilün

Ḥammāme gelse girse o nāzuñ beden güzel
Tāḥsīn idüb cemālüne der her gören güzel

O nazlı ve güzel beden hamama gelse ve girse her gören, takdir edip yüzüne güzelliğini der.

Kāküllerüni çözsē ḳara gözlerin süzüb
Şan sünbülile nergis olur bir semen güzel

Kara gözlerini süzerek perçemini çözsensanırsın, sümbül, nergis ve yasemin gibi bir güzel olur.

Keşf-i ḥicāb olursa n’olur cān bilmezsin
Bu resmile ki görünür ol fütadan güzel

Sevgilinin bilmediği utanma sırrım ortaya çıkarsa ne olur? Bu resimle ki ipek peştamaldan güzel görünür.

Ḥammām içinde nāzıla şalınsa ol perī
Hoş gösterürdi lūṭfile endām iken güzel

Peri gibi o güzel hamam içinde nazla şalınsa, boyu posu, iyiliğiyle güzeli hoş gösterdi.

Ben bildigüm budur ki güzellerde buseyi
Biñ der-miyan güzelden olur bir viren <güzel>

Benim bildiğim budur ki: Güzellerde öpücüğü bir veren, bin güzelden daha ortada olur.

Mağrūr olursa ḥüsnüne Vechī ‘aceb mi yār
Kim görmedi cihānda gözi kendüden güzel

Vechi, sevgili güzelliğiyle gururlanırsa şaşılır mı? Dünyada gözü kendinden daha güzelini kimse görmedi.

98

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Ruḥlarıñda şanemā olmasa zülf ü ḥaṭ u ḥāl
Misk ü ‘anberle benefşe bugün olmazdı mişāl

Ey put gibi güzel! Yanağında saçın, kokun ve benin olmasa misk ve anber kokusuyla menekşe bugün misal olmazdı.

Allar[1] geydüñse hüsüne mağrūr olma
Tır it cevır ü cefâyı berü gel cânumuz al

Alları giyerek güzelliğınle gururlanma.
Zulmü ve eziyeti ok ederek beri gel
canımızı al.

Kākülün pādīşahum her ne kadar zālīm ise
İhtiyār eyledüm ol zulmi benüm boynuma şal

Padişahım, kākülün her ne kadar zalim
ise, o zulmü benim boynuma sal,
raziyım.

Yıllar oldu şeb-i firqat baña duzāh görünür
Yā İlāhī umarum Cennet ola rüz-i vişāl

Yıllardır ayrılık gecesi bana cehennem
görünür. Ey Allahım! Umarım,
kavuşma günü Cennet ola.

Merd-i kāmīl göricek Vechī sür ayağına yüz
Çü bilürsün yüzünü yırde tutar ehl-i kemāl

Vechi, olgun insan görürsen yüzünü
ayağına sür. Çünkü bilirsin, ehli kemal
yüzünü yerde tutar.

20^b

99

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Dostlar artar benüm gönlümde gam eksük degül
Ta'n-ı düşmen cevır-i dilber bir elüm eksük degül

Dostlar, benim gönlümde gam eksik
değil; artar. Düşmanın
ayıplamasından, güzelin eziyetinden
elim bir eksik değildir.

Şubh gibi yār gelse şem^c-veş kan ağlarum
Hālet-i sūz-i derūnum dem-be-dem eksük degül

Sevgili sabaha yakın gelse mum gibi
kan ağlarım. İçimin acısının durumu
vakit vakit vardır.

Tācidār-ı ālem olur āsitān-ı yārda
Her kimün başında k'ol hāk-i kadem eksük degül

Ki, her kimin başında ayak toprağı
eksik olmazsa o, sevgilinin
eşiğindeyken âlemin taç giyen
padişahı olur.

Her denī bir manşib-ı a'lāyıla oldu āzīz
Ol cihetden cânuma cevır ü sitem eksük degül

Her rezil, yüksek memuriyetleriyle
şöhretini artırarak saygın oldu. O
yönden taraf canımda zulüm ve
haksızlık eksik değil.

Qalmayub ayakda n'ola bulsa vezīr-i dest-gīr
Bu cihāndur Vechi'yā şāhib-kerem eksük degül

Vezir ayakta kalmayıp yardım eden
bulsa ne olur? Ey Vechi! Bu âlemde
cömertliğe sahip kimseler eksik değil.

100

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Bāğ-ı hüsın içinde şanma serv-i kāmēt görmedüm
Gördüm amma bir saña beñzer kıyāmet görmedüm

Güzellik bağında sanma uzun boylu
görmedim. Gördüm ama sana
benzer bir uzun boylu görmedim.

Āteş-i hicrāndan āfet nesne var mı diriseñ
Görmedüm vallāhi billāhi hey āfet görmedüm

Ayrılık ateşinden daha büyük felaket var
mı dersin? Vallahi billahi böyle büyük
felaket görmedim.

Va'd-i vaşl itdüğüne niçe inanasun gönül
Çok zamān oldu ben andan bir ʿalāmet <görmedüm>

Gönül kavuşma sözü verdiği ne nasıl inanasın? Çok zaman oldu; ben ondan bir alamet görmedim.

Āsitānuñda kuluñ olmağa kılmađuñ qabūl
Āh kim ol devlete bende liyākat görmedüm

Eşiğinde kulun olmayı kabul etmedin. Ah ki, o makama bende hüner görmedim.

Şubha dek her gice feryād ü figān itsem n'ola
Hüblarda şimdi ben Vechī şadākat görmedüm

Her gece sabaha kadar feryad ve figan etsem ne olur? Vechi, şimdiki güzellerde ben sadakat görmedim.

101

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Gün yüzün göstermiyelden ol yüzi māhum benüm
Yıldırımlar gibi çıktı göklere āhum benüm

Benim ay yüzlü sevgilim! Güne benzer yüzünü göstermedin. Benim feryadım yıldırımlar gibi göklere çıktı.

Īd-i vaşluñda cesīm ü cānı kurbān ideyin
Tek beni ol günlere ırgırsın Allāh'um benüm

Kavuşma bayramında can cismimi kurban edeyim. Allah'ım beni tek o günlere ırgırsın.

Beydağ-ı hāl-i ruḥı māt eylemezdi gönlümü
Böyle kec-rev olmasa ferzīn gibi şāhum benüm

Şahım, piyale taşı vezir gibi olmasa ve böyle geçmesiydi benim gönlümü yenemezdi.

Ol kemān ebrūdan irmezdi baña tır-i belā
İşigüne toğrı varmasa eger āhum benüm

Eğer benim ahım sevgilinin eşiğine doğru varmasaydı o keman kaşlı yardan bana bela oku ermezdi.

21^a

Korķarum kim çarḥına bir gün o māhuñ tokınur
Vechī āteşyāndur āh-ı şehē⁹⁰-kāhum benüm⁹¹

102

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Āh kim bir āfet-i cān oldu dil-dārum benüm
Dil-rübālḫda iki ʿālem deger yārum benüm

Ah ki, benim gönlümü alan sevgili can bela oldu. Benim sevgilim iki âlemde gönül almaya değer.

Gülşen-i kūyuñda āh u nāle mesken tūtalı
Toludur bülbüllerile şimdi gülzārum benüm

Ah ve inleme gül bahçesinin köşesini mesken tutalı, benim gül bahçem şimdi bülbüllerile doludur.

⁹⁰ “ح” ile yazılan bu kelime metinde “چ” yazılmıştır.

⁹¹ Vezne uymuyor.

Zârlıgum işidüb rahm itmedi yârum baña
Eyledi bî-zâr âlemden beni zârum benüm

*Sevgilim yüksek sesle ağlamamı duyup
bana acımadı. Benim ağlamam, beni
dünyadan bıktırdı.*

Hasretâ vü firkatâ bir gün baña rahm itmedi
Cevri âdet ideli yâr-i cefâ-kârum benüm

*Ey hasret ve ayrılık! Bir gün bana acımadın.
Benim sevgilim eziyeti alışkanlık edeli
sıkıntı çekiyorum.*

Gören öpüb başına kor Vechi'yâ beñzer diyü
Dilbertün barmağına tûmâr-ı eş'ârüm benüm

*Ey Vechi! Benim şiirlerim sevgilinin parmağına
dürülmüş nesneye benziyor diye gören öpüp
başına koyar.*

103

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Âsitânunda o şahuñ bende-i kurbānıyım
Şüretâ dervîş ma'nâda cihân sulţānıyım

*O şahın eşliğinde kul olmaya fedayım.
Görünüşte derviş, manada cihan
sultanıyım.*

Gayrı meclisde nice ol hurrem u handân ise
Bezm-i gamda bende añun ney gibi nālānıyım

*O sevgili başka mecliste ne kadar
sevinçli ve güler yüzlü ise, dert
meclisinde bende onun ney gibi figan
edeniyim.*

Hün-ı gamdur yidiğüm zehr-i belâdur içdiğüm
Bir misâfirhânedür dünyâ ki ben mihmānıyım

*Yediğim gam kanıdır, içtiğim bela
zehridir. Dünya bir misafirhanedir ki,
ben onun misafiriyim.*

Meyl idersem n'ola cāndan la'lünñññ helvāsına
Ey şeker leb ben ki esrâr-ı lebün hayrānıyım

*Dudağının helvasına istekle
meyledersen ne olur? Ey şeker dudaklı!
Ben ki dudağının sırlarının hayranıyım.*

Çarha girsem tâ ki germiyyetle Vechî rûz u şeb
Ol meh-i nâ-mihr-bānun çünki ser-gerdānıyım

*Vechi, ta ti gece gündüz hararetle çarka
girsem ne olur? Çünkü ben o vefasız ay
yüzlünün başı dönmüşüyüm.*

104

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Ol boyı serve yanaşdum hālüm i'lām eyledüm
Gelmedi hergiz kenāra hayli ikdām eyledüm

*O selvi boya yanaştım, halimi anlattım. Çok
fazla çaba göstermeme rağmen asla çevreme
gelmedi.*

Güyyā bir taşıla şeytānı atdum Ka'be'de
Küy-ı dilberde bugün ağıyāra düşnām eyledüm

*Sevgilinin köyünde bugün başkalarına
söz saydım. Sanki Kâbe'de şeytana bir
taş attım.*

ʿAks-i la'l-i yārıla kıan yutmağičün dem-be-dem
Eşk-i hününüm şarāb u gözlerüm cām eyledüm

*Sevgilinin dudağının hayali ile daima kan
yutmak için kan bulaşmış gözlerimi şarab
için kadeh eyledim.*

21^b

Sen gözi āhūyı ağıyārıyla şayd itsem gerek
Ben o kelbi anuñiçün emrūme rām eyledüm

Sen, gözü güzeli, başkalarıyla avlamam
gerektiğinden ben o köpeği onun için
emrime itaatkār eyledim.

Vech-i zībāsına yāruñ olduğıçün nisbetüm
‘Ālem içre ben baña Vechī diyü nām eyledüm

Sevgilinin yüzünün güzelliğine
bağlılığım olduğu için, ben bana âlem
içinde Vechi diye nam saldım.

105

Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilün

İçin döne döne kanını meclisde müdām⁹²
Yāruñ öykündiğiçün leb-i gül rengine cām

Sevgilinin gül renkli dudağını taklit etmesi
nedeniyle mecliste devamlı kadehin kanını
döne döne için.

Bir nazar görürise şive-i reftāruñ eger
Büstānda bile eksüklüğüñi serv tamām

Eğer yürüyüşteki edan bir nazar görürse
gül bahçesinde bile eksikliğini selvi
tamamlar.

Yıllar ile yolını bekleyüben hāk oldum
Virmedi rahm idüben bir gün o meh baña selām

Yıllardır yolunu bekleyerek toprak oldum.
Ay yüzü acıyarak bana bir gün selam
vermedi.

Tāk-ı ebrūsun o hırşid-i cemālün görelî
Māh-ı nev halka begüş oldu olup aña gulām

Hilal, o güneş yüzünün kemer
biçimindeki kaşını görelî, ona köle olarak
kulağa küpe oldu.

Zülf ü ruhsāruna olduğunu meylüñ bileli
Vechi’yā yār kıılır cevır saña şubhıla şām

Ey Vechi! Yüzündeki saçına meylin
olduğunu bileli, sevgili sana sabah akşam
zulmeder.

106

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Hān Muḥammed demidür sağ u selāmet olalum
İçelüm bāde’i rüsvāy ü melāmet olalum

Han Muhammet devridir sağ ve selamet
olalum. Rezillik badesini içelim ve
kınanmış olalum.

Devleti dāim ola diyü du‘ālar kıluban
Rūz u şeb ni‘met-i cūdile ziyāfet olalum

Devleti daim olsun diye ben dualar
kılayım. İhsan cömertliğiyle gece
gündüz yiyip içelim.

İçüb altun kadehi cāna meserret virelüm
Kırtulub gussa vü gamdan yine rāḥat olalum

Altın kadehi içerek cana şenlik verelim.
Yine gam ve kederden kurtularak rahat
olalum.

Nüş idüb şevkıla şāhāne ayağ tölularun
Kāşif-i sırr-ı hākı ehl-i kerāmet olalum

Şaha yaraşır kadeh dolularını şevkle içip
Hakk’ın sırlarını keşfederek keramet ehli
olalum.

⁹² Vezin uymuyor.

Vechi'yā derdi çeküb vird idelüm bu sözi kim
Hān Muhammed demidür sağ u selāmet olalum

*Ey Vechi! Derdi çekip bu sözü dilimize
dolayarak sağ ve selamet olalım çünkü
Han Muhammet devridir.*

107

Mefāʿlün / Mefāʿlün / Mefāʿlün / Mefāʿlün

Seni ben ğayr meclisde görüb ğāyetde ʿār itdüm
N'ola hicrūñle cān virsem ölümüm ihtiyār itdüm

*Ben seni başka biriyle mecliste gördüğümde
fazlasıyla utandım. Ayrılığınla can versem ne
olur? Ölmeyi seçiyorum.*

Belā vü firķat u miħnet ki cemʿ olmuşıdı bende
Şehā vuşlat ümidile ķamusın tār u mār itdüm

*Gam, ayrılık ve sıkıntı cümlesi
bende toplanmıştır. Ey şah! Sana
kavuşmak ümidiyle bütününü
dağıttım.*

22^a

Döküben derdle her dem yoluñda eşk-i ħūñnüm
Efendüm ħāk-i pāyūñe dūr ü gevher-nişār itdüm

*Efendim! Yolunda daima dertle
kanlı gözyaşı dökerek ayağının
tozuna inci ve mücevher saçan
oldum.*

Rakībūñ fitnessile dūr oluban kūy-ı dilberden
Bugün yārumdan ayrılub ʿaceb terk-i diyār <itdüm>

*Rakibin fitnessiyle sevgilinin
bulunduğu yerden uzak
olduğundan sevgiliden bugün
ayrılıp memleketi terk etsem,
şaşırmayın.*

108

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Uğur eyledün ıışķ derdine devāsın bulmadum⁹³
İbtidāsun gördüm amma intihāsın bulmadum
Zehr-i ğam nūş eyledüm cām-ı şafāsın bulmadum
Dilberüñ dünyā gibi hergiz vefāsın bulmadum

*Aşk derdine bereket eyledin, çaresini
bulamadım. Başlangıcını gördüm ama
sonunu görmedim. Gam zehrini içtim;
kadehin zevkini buladım. Dünya gibi
hiçbir vakit sevgilinin vefasını
bulmadım.*

Şāh-ı ıışķum kūşe-i miħnet sarāyumdur benüm
Bezm-i firķatde figāñ ü nāle nāmumdur benüm
ʿĀlemi odlan yaķan āh devāyumdur benüm
Dilberüñ dünyā gibi hergiz vefāsın bulmadum

*Gam köşesindeki sevgiliye aşkım
benim sarayımdır. Ayrılık meclisinde
ıztırap ile bağırıp inleme benim
namumdur. Ālemi ateşle yakan ah
benim ilacımdır. Dünya gibi hiçbir
vakit sevgilinin vefasını bulmadım.*

Yirde yaşum gökde āhum arayub her arayı
Ol boyu serv-i revāñi āh ol meh- pāreyi
Ne öpüb ne ķoca bildüm idemeyüb çāreyi
Dilberüñ dünyā gibi hergiz vefāsın bulmadum

*Ah! O uzun boylu, ay parçası sevgiliyi
yerde yaşım gökte ahım her yeri
aramaktadır. Çaresini bulamayıp ne
öptüm ne de koca bildim. Dünya gibi
hiçbir vakit sevgilinin vefasını
bulmadım.*

⁹³ Vezin uymuyor.

Dillere düştüm rakı̄büñ iftirāsından yine
Baña kim neylerise heb Ĥudā'sından yine
Kibr ü kınin añladum bir merĥabāsından yine
Dilberüñ dünyā gibi hergiz vefāsın bulmadum

*Rakibin iftirāsından yine dillere
düştüm. Bana kim ne eylerse yine
hepsi Allah'tandır. Kibir ve kınin
olduğunu yine bir merĥabasından
anladım. Dünya gibi hiçbir vakit
sevgilinin vefasını bulmadım.*

N'olayıldı Vechi'yā ben gelmiyeydüm 'āleme
Yāĥut hem-dem olmıyaydum ol melek-ĥū ādeme
Āh benden yüz çevürdi ermez imiş dem deme
Dilberüñ dünyā gibi hergiz vefāsın bulmadum

*Ey Vechi! Ne olurdu, ben bu āleme
gelmeseydim? Yahut melek huylyla
arkadaş olmayaydım. Ah, benden yüz
çevirdi; zaman zamana ermez imiş.
Dünya gibi hiçbir vakit sevgilinin
vefasını bulmadım.*

109

Fe'ılātün / Fe'ılātün / Fe'ılātün / Fe'ılün

Niçe bir gönölümüzi derdile ġam-nāk idelüm
Gelüñüz bağa varıp Ĥıř u țarab-nāk idelüm
Muțribüñ nālesinüñ yirini eflāk idelüm
Mest-i lā-yā'ķıl olalum yaķalar çāk idelüm

*Daha ne kadar gönölümüzü dertle ġamlı
edelim. Geliniz bağa varıp, yiyip içerek
çoşalım. Sarhoş olup çalgıcının inlemesini
göklere çıkaralım. Çokça sarhoş olarak
yakaları yırtalım.*

Müdde'ınüñ nazarı irdügi yirden kaçalum
Gül deminde yine gülşende benefşe içelüm
Ĥıř u Ĥıřret idüben kendümüzden geçelüm⁹⁴
Mest-i lā-yā'ķıl olalum yaķalar çāk idelüm

*İnatçının düşüncesinin olduğu yerden
kaçalım. Gül zamanında yine gül bahçesinde
menekşe içelim. Yiyip içerek kendimizden
geçelim. Çokça sarhoş olarak yakaları
yırtalım.*

22^b

Ĥasedi redd ideyün řoĥbetümüzden sürelüm
Bir lebi mül güzeli cān u gönülden sevelüm
Cān virüb büsesine řarāb-ı la'ılün emelüm⁹⁵
Mest-i lā-yā'ķıl olalum yaķalar çāk idelüm

*Ĥasedi redderek soĥbetimizden sürelim.
Kadeh dudaklı bir güzeli canı gönülden
sevelim. Öpücüğüne can vererek şarap
dudağın emelim. Çokça sarhoş olarak
yakaları yırtalım.*

Bir kadeĥ řāfı meyile ikilikten geçelüm
Tebe birliğe ey sākı bugün aç içelüm⁹⁶
Ĝam-ı ferdāyı ferāmüş idüben ĥoř geçelüm
Mest-i lā-yā'ķıl olalum yaķalar çāk idelüm

*Bir kadeh saf mey ile ikilikten geçelim.
Ey içki sunan! Bugün birlikte yok olmak için
aç içelim. Yarının gamını hatırdan çıkararak
ĥoř vakit geçirelim. Çokça sarhoş olarak
yakaları yırtalım.*

Bülbülüñ nālesini bağda ġüş eyleyelüm
Mey içüb serĥoř olub ĥatırı ĥoř eyleyelüm
Bāde-veş meclis-i řāĥānede cüş eyleyelüm
Mest-i lā-yā'ķıl olalum yaķalar çāk idelüm

*Bülbülün inlemesine bağda kulak verelim.
şarap içip sarhoş olup gönli ĥoř edelim.
şahın meclisinde bade gibi çoşalım. Çokça
sarhoş olarak yakaları yırtalım.*

⁹⁴ Vezne uymuyor.

⁹⁵ Vezne uymuyor.

⁹⁶ Vezne uymuyor.

Nev -bahār oldı çemen şöḥbeti māvi kılalum
Gülelüm oynayalum zevk u temāṣā kılalum
Vechi'yā dilberile şöḥbeti tenhā kılalum
Mest-i lā-yā'kıl olalum yaḳalar çāk idelüm

*İlkbahar oldu, çimen sohbetini sulu kılalım.
Gülelim, oynayalım; zevkle bakıp seyredelim.
Ey Vechi! Güzelle sohbeti yalnız yapalım.
Çokça sarhoş olarak yakaları yırtalım.*

110

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Ḳana ğarḳ itdi vücūdum derdile yaşum benüm
Çok belādan arta ḳaldı bu ḳurı başum benüm

*Derdim sebebiyle gözyaşım
vücudumu kana boğdu. Benim bu
kuru başım çok beladan geri
kalmadı.*

Ḳadd-ı mevzūnın ṭonadub ḥil'at-ı zībāyla
Şimdi ebḳār-ı ma'āni oldı yoldaşum benüm

*Biçimli boyunu güzel, süslü elbiseyle donatıp
şimdi daha evvelce düşünülmemiş manalar
benim yoldaşım oldu.*

Yalıñuz şanmañ ṭarīḳ-i ıṣḳda görüb beni
Ḥüb dilber ğussasıdur çünki yoldaşum benüm

*Beni aşk yolunda görüp yalnız
sanma. Çünkü güzel dilberlerin gamı
benim yoldaşıdır.*

Başuma ıṣḳuñ siyāset-ğāhı içre şancılı
Ḥancerüñ şekli şanur gören iki ḳaşum benüm

*Başım aşk yüzünden sancılı olduğu
için infaz yerinde iki kaşımı gören
hançerin şekli sanır.*

Didimā dilber Vechi'yā beñzetme servi ḳaddüme⁹⁷
Şalunub seyr eylesem olmaz ayakdaşum benüm

*Ey Vechi! Güzelin boyunu boyuma
benzetme dedim. Salınarak gezsem
benim arkadaşım olmaz.*

111

Mef'ülü / Fā'ilātu / Mef'ülü / Fā'ilün

Şol ḳaşları kemāneniye bir ğazel didüm
Ḳurbān tırūñ olayın ey lebi bedel didüm

*Şu kaşları keman gibi olan güzele, bir gazel
dedim. Ey (sevgili)! Dudağının karşılığı
olarak okunun kurbanı olayım, dedim.*

23^a

Dilden dile ol āfete yol eyle diyeli
Ṭıġ-i firāḳıla dilümi şanki dil didüm

*Gönülden gönüle o güzele yol eylesin diye
ayrılık kılıcıyla dilimi sanki dil dedim.*

Şehnāz eyledükce işüm nāle eyleyüb
Uşşāḳa rāstı yaraşur bu 'amel didüm

*Müzik çaldıkça işim inlemek olduğundan
âşıklara bu doğru amel yaraşır, dedim.*

Rāz-ı dehānuñile ki dem- bestedür gönül
Ey gönçe leb bu şekli ile hüll didüm

*Ey <sevgili>! Gönül, ağzının sırlarıyla
sustuğundan gonca dudak olarak bu şekilde
çözüldü, dedim.*

⁹⁷ Vezne uymuyor.

Sākī düşürdi cām-ı meyi Vechi'yā şıdı
Ayīne-i Sikendere virdi helāl didüm

*Ey Vechi! Kadeh sunan, şarap kadehini
düşürüp kırıldığından İskender'in aynasına
verdi, helal dedim.*

112

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Zahm-ı nāhun tāze güller zahm sineñüñ süsenüm
Nāleden bülbüllerile toptoludur gülşenüm

*Turnağının ve gönlünün yarası benim
susen gibi taze güllerimdir. Gül
bahçem bülbülün inlemeleriyle
dopdoludur.*

Hāne-i dilden güneş hüsñüñ temāşā kılmağa
Ey meh-i burc-ı melāhat gözlerümdür rūzenüm

*Ey ay burçlu! Gönül evinden güneş
güzelliğın seyretmeğe gözlerim
yüzünün güzelliğine oruçludur.*

Gül yüzüñ gönçe lebüñ şeydāsı olaldan senüñ
Kūşe-i bağ oldu bülbül gibi cāna meskenüm

*Ey sevgili! Senin gül yüzün, gonca
dudağın divanesi olduğumdan bülbül
gibi bağın köşesi meskenim oldu.*

Karañu olurdu bu dünyā raķībüñ gözüne
Gelse ğam-hānem müşerref kılsa çeşm-i rūşenüm

*Parlak gözlüm gamhaneme gelerek
şeref verse bu dünya başkalarının
gözüne karanlık olurdu.*

Vechi'yā firķat diyārında dilegün yalıñuz
Hamdulillah baña hemdür yaşumıla şīvenüm

*Ey Vechi! Ayrılık diyarında dileğın
yalnız gözyaşı ile birlikte Allah'a
hamd etmek olsun.*

113

Mef'ülü / Fā'ilātü / Mef'ālü / Fā'ilün

İrseydi bir kez ayağüñ öpmeye ger elüm
Halt oldu hāk-i pāyuñile diridüm gülüm

*Eğer elim bir kez ayağımı öpmeye nail
olsaydı, ayağının tozuyla sözü
karıştırarak gülüm derdim.*

Yāruñ dehānı vaşfunı vird-i zebān idüb
Ağyāruñ adın ağzına almaz benüm dilüm

*Sevgilinin ağzının tasvirini diline
doladığından benim dilim başkalarının
adını ağzına almaz.*

Evvel tarīķ-i ıışķa kadem başdum ey gönül
Āhir bu yolda kūy-i ʿadem gibi menzilüm

*Ey gönül! İlk önce aşk yoluna
ayakbastım. Bu yolun sonunda konak
yerim yokluk köyü gibidir.*

Kendüm bileli kışt-ı ğam-ı ıışķ-ı yārda
Tuħm-i vefādan olmadı bir ħubbe ħāşilüm

*Kendimi sevgilinin aşkının derdinin tarlasında
bileli rağmen vefa tohumundan bir sevgi
meydana gelmedi.*

Sīnem döğüñmeden def ü çeng oldu kāmētüm
Avāzeler virürse n'ola tende her kılum

*Göğsüm dövülmekten tef ve boyum çeng
oldu. Tende her kılum feryad ederse ne
olur?*

Cān virdüm oldum ölmege meydān-ı ışıkda
Şol hūni gözler olalı ey Vechī ıanılum

*Ey Vechi! Şu kan dökmeye meyilli
gözler katilim olalı, aşk meydanında
ölmek için çok fazla istekli oldum.*

23^b

114

Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilün

Ār idermiş baña kulum dimege pādişehüm
Anı çok sevmeden özge nedür ola günehüm

*Padişahım, bana kulum demeğe utanırmış.
Onu çok sevmekten başka nedir günahım.*

Her gice şem^c gibi cānumı odlara yakub
Kara günler getirür başuma dūd-i siyehüm

*Her gece mum gibi canımı ateşlerle
yakarak kara dumanım başuma kötü
günler getirir.*

Nār-ı firkatde yanub hasretile hāk oldum
Baña bir zerre kadar eylemedi mihri mehüm

*Ayrılık ateşinde hasretle yanarak toprak
oldum. Yar, bana bir zerre kadar sevgi
eylemedi.*

Ben gedā işigüne sürebileydüm yüzümü
Āleme şāh oluban göke atardum külehüm

*Ben dilenci, yüzümü eşiğine
sürebilseydim āleme padişah olmuş gibi
çok sevindirirdim.*

Şādılık şehrini kılsam n'ola ey Vechī harāb
Şāh-ı ışıkumla benüm şeker-i ğamdur sipehüm

*Ey Vechi! Mutluluk şehrini perişan
kılsam ne olur? Aşkımın şahıyla benim
askerlerimin arası gam şekeridir.*

115

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Bir gözi kaşı kara ğarrā güzeldür sevdiğüm
Mişli yok ālemde ğāyet bī- bedeldür sevdiğüm

*Benim sevdiğim gözü kaşı kara,
gösterişli biridir. Sevdiğimin ālemde
benzeri yok, son derece eşsizdir.*

N'ola öpüb kocmağ istersem beni ayb eylemeñ
Kim benüm bir gonca lebdür ince beldür sevdiğüm

*Öpüp kucaklamak istersem beni
ayıplamayın, ne olur? Çünkü benim
sevdiğim gonca dudaklı, ince
bellidir.*

Cān u gönülden seni sevdükme incinme kinem
Güzel olanı severler pür mişāldür sevdiğüm

*Seni canı gönülden sevdiğime
incinmesen ne olur? Sevdiğim
misaldir ki güzel olanı çok severler.*

Zāhidā sen sür riyāyıla olan zühdüñ benüm
Mey ile māhbübıla tarz-ı ğazeldür sevdiğüm

*Ey kaba sofü! Senin şenlikle
çoğanlan ibadetin benim mey ile
mahubla sevdiğim gazel biçimidir.*

Dense Vechī ayağūñ toprağıdur hışm ile
Halk içinde anca söz olur bu eldür sevdiğüm

*Öfkenerek Vechi ayağının toprağıdır
dense sevdiğim, bu yabancı halk
arasında böylece söz olur.*

116

Mef'ülü / Fā'ilātü / Mefā'ilü / Fā'ilün

Īsā nefeslü bir şanemüñ ben helākiyüm
Her şubḥ anuñ güneş yüzünüñ sīne-çākiyüm

*Ben İsa nefesli bir güzel kimsenin
perişanıyım. Her sabah o güneş
yüzlüden dolayı yüreği yaralıyım.*

Ḥaṭṭ-ı gubārına ḥalel irişmesün diye
Ḥaṭṭāt-ı dehr elinden inlemiş ca ḥākiyüm

*Ayva tüylerine zarar gelmesin diye
zamanın hattatı elinden inlemiş yer
toprağıyım.*

Başım devāyıla n'ola hoş olmasa benüm
Çün ol ṭabīb-i cān u dilüñ derd-nākiyüm

*Benim başım çareyle hoş olmasa ne
olur? Çünkü o can ve gönül tabibinin
dertlisiyim.*

Gönlüm yunub arındı benüm kir-i gussadan
Şu gibi çünkü 'āşık-ı dīdār-ı pākiyüm

*Gönlüm gam kirinden yıkanıp
temizlendi. Çünkü su gibi temiz yüzün
aşığıyım.*

24^a

Tiğ-i gāmından eyleme Vechi'yā ḥāzer
Meydān-ı 'ışk içinde çün vehm bī-bākiyüm

*Ey Vechi! Gam okundan korunmazsın.
Çünkü aşk meydanı içinde manasız
korkudan çekinmem.*

ŞİR-İ 'ĀŞIK ḤALİL

117

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Gül gibi hercāi ḳopdı çünkü cānānum benüm
Bülbülüm 'āyb olmasun feryād u efgānum benüm

*Gül gibi sevgilimin vefasızlığı
ortaya çıktığından bülbül gibi
feryat ve figan edişim ayıp
olmasın.*

Gözlerüm ebr-i bahārı gibi ağlarsa n'ola
Gayrılarla şalunur serv-i ḥırāmānum benüm

*Gözlerim bahar bulutu gibi ağlarsa
ne olur? Nazla salınan selvim
başkalarıyla salınarak yürür.*

Geldi ḥaṭṭı dilberüñ gitdi bu bāğun revnaḳı
Ḥārılarla şimdi pür oldu gülistānum benüm

*Dilberin kokusu gelince bu bağın
güzeliği gitti. Şimdi benim gül
bahçem dikenlerle dolu oldu.*

Dün gice ol māhı aındum şubḥ olunca ağladum
Şem'-veş gözyaşı dökdi çeşm-i giryānum benüm

*Dün gece o ay yüzlü güzeli andım,
sahaba kadar ağladım. Benim
ağlayan gözüm mum gibi gözyaşı
döktü.*

Gördiginüñ cānını alur çeşm-i yāruñ bu 'aceb
Kim görür görmez anur yok mı şanur cānum benüm

*Acaba bu sevgilinin gözü,
gördüğünün canını mı alır? Çünkü
beni gören kişi hemen canımın yok
olduğunu anlar.*

Çāk kıldı sīnemi tiğ-i gāmıla āh kim
Ḥalka fāş oldu cigerde sūz-i pinḥānum benüm

*Ah! Gam kılıcıyla göğsümü
yırttığından benim ciğerimdeki gizli
derdim halka yayıldı.*

Serv-i kıaddün bendesidür istemez āzād ola
İşigünden Vechi'yi redd itme sultānum benüm

Uzun boyunun kölesidir, serbest
kalmayı istemez. Benim sultanım
eşğinden Vechi'yi geri döndürme.

118

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Bağlayub zülfüne dil-bende giriftār oldum
Cānsuz derde tolaşdum nece nā-çār oldum

Gönül bağlayanın saçına bağlanarak tutkun oldum.
Sevgilisiz derde bağlandım pek çok zaman
çaresiz oldum.

Hastalar kanun içre gözleri yāruñ didiler
Cān u dilden işidüb ben dahi bī-mār oldum

Sevgilinin gözleri hastaların kanını içre
dediler. İşittiğimde büyük bir samimiyetle
ben dahi hasta oldum.

Nokta deñlü deheni kılca miyānı sırrın
Añladum āh bilüb kâşif-i esrār oldum

Ah! Nokta kadar ağzı, kıl kadar ince belin
sırrını anlayıp bileyerek sırları keşfeden
oldum.

Ra'd-veş nāle kılub ebr gibi ağlayayın
Çünkü ol serv-i ser-efrāza hevā-dār oldum

Gök gürültüsü gibi inleyip bulut gibi
ağlayayım. Çünkü o başı çeken selviye ben
aşık oldum.

Dār-ı vuşlat hevesi zülf ü ruhi fikrile
Giceler şubha degin derdile bī-dār oldum

Kavuşma yeri arzusu, saç ve yanağının
fikriyle geceden sabaha kadar dertle uykusuz
oldum.

Vechi'yā 'ār gerekmez didiler 'aşıka çün
Terk idüb 'ārıla nāmūsı bī-'ār oldum

Ey Vechi! Aşığa ar gerekmez dediklerinden
ar ile namusu terk ederek utanmaz oldum.

24^b

119

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Cām-ı meydür 'ışk sırrın dem-be-dem fāş eyleyen
Nār-ı gāmdur şem' gibi gözlerüm yaş eyleyen

Aşk sırrını daima açığa çıkaran şarap
kadehidir. Mum gibi gözlerimi yaş
eyleyen gam ateşidir.

Muħkem itmiş 'aşıkun bünyād-ı 'ışk sīnede
Gönlüñi āhen kıluban bağırını taş eyleyen

Aşk, aşığın gönlini demir, bağırını taş
eyleyerek gönülde aşkın temelini
sağlam etmiş.

Rind şāhid-bāz olub mey-h^vāre olmağdur müdām
Lāubālī 'aşıkı 'ālemde kālleş eyleyen

Gönül ehli kimse, güzelle oynayıp devamlı
içip, saygısız davranarak Aşığa ālemde iki
yüzlülük eyleyendir.

Eylemişdür eşkümi metā müjem cādū benüm
Merdüm-i çeşmümdür dilbere ferrās eyleyen

Güzel göz, kirpiklerimi ve gözyaşımı
sermaye eylemiştir. Güzele
hizmetçilik eden, gözbebeğimdir.

'İşk rāhında seni ey Vechi bī-bāk eyledi
Fırkāt ü derd ü belāyı saña yoldaş eyleyen

Ey Vechi! Aşk, yolunda sana ayrılığı,
derdi ve belayı arkadaş eyleyen seni
korkusuz eyledi.

Ey şeh 'ādī çü sen İzmir Horāsān idesin
Feth idüb Bağdād'ı şarkī cümle tālān idesin
Yaraşur ednā kuluñ fağfūr-ı haķan idesin
Vaķtidür kim Rüm'i şimden girü şādān idesin

Ey Şah! Sen adalet için İzmir'i Horasan edesin. Bağdad'ı fethederek bütün Doğu'yu yağmalayasın. Çok aşağı kullarına Çin hakanı olmak yaraşır. Bundan sonra Rum ülkesini sevinçli etmenin vaktidir.

Pādişahsun 'āleme 'āzz ü sa'ādet birlesin
Bitigüñden dutardı Çīn ü Semerkand ü Hıtan
Rāmdur çün emrüne Mısır'ıla Şām ile Yemen
Vaķtidür kim Rüm'i şimden girü şādān idesin

Āleme yücelik ve mutluluk ile birlikte padişahsın. Çin, Semerkand ve Hıta ülkeleri fermanına uyardı. Mısır, Şam ve Yemen senin emrine boyun eğmiştir. Bundan sonra Rum ülkesini sevinçli etmenin vaktidir.

Haķ Te'ālā çün seni kıldı Süleymān-ı zamān
Emrüne rām oldu 'ālem içre cümle ins ü cān
Devlet ü 'āzz ü sa'ādet birle ey şāhib-ķıran
Vaķtidür kim Rüm'i şimden girü şādān idesin

Allah Taala seni zamanın Süleyman'ı kıldığı için âlemdaki bütün insanlar ve cinler emrine boyun eğdi. Ey başarılı hükümdar! Zenginlik, yücelik ve mutluluğu birlikte eylesin. Bundan sonra Rum ülkesini sevinçli etmenin vaktidir.

Ey bisāt-ı dergehünde Heşt Cennet hākdur
V'ey hümāyı himmetünde heft-ķışver zır ber
Devlet-i iķbālūññ oldu muķı'ı bāhr u berr
Vaķtidür kim Rüm'i şimden girü şādān idesin

Ey (şah), huzurunda yeryüzü sekiz Cennet olarak yayılmıştır. Ey (şah), dünyanın yedi bölgesinin altı üsttö yüce yardımındadır. Kara ve deniz saadet ve mutluluğuna itaat eden oldu. Bundan sonra Rum ülkesini sevinçli etmenin vaktidir.

İñledi gāv-ı zemin sitem semendüñden senüñ
Dutardı şīr-i felek beyüm kemendüñden senüñ
Geldi bu söz irdi Vechī derdimendüñden senüñ
Vaķtidür kim Rüm'i şimden girü şādān idesin

Dünyayı taşıyan öküz, senin atının cefasından inledi. Beyim, arslan burcu senin kemerinden tutardı. Vechi, bu söz gelerek senin derdine erdi. Bundan sonra Rum ülkesini sevinçli etmenin vaktidir.

Gülsitān-ı Rüm'a çün ol vird-i hāndāndur gelen
Mülk-i İslām'uñ tamāmet cismine cāndur gelen
Ĥamdulillāh kim penāh-ı dīn ü imāndur gelen
Şādılık devrānidur Sulţān Süleymān'dur gelen

O gelen, Rum ülkesinin bahçesindeki gülen güllüdür. O gelen, İslam mülkünün tamamının cismine candır. Hamdolsun ki; gelen imanın ve dinin sığınılacak yeridir. Gelen, mutluluğun dönüp dolaştığı Sultan Süleyman'dır.

Çün kudümü müjdesi neşr oldu cümle 'āleme
Ehl-i küfrüñ cānına od düşdi irdi māteme
Leşker-i İslām'a kuvvet geldi yir yokdur ġama
Şādılık devrānidur Sulţān Süleymān'dur gelen

Uzaktan gelme müjdesi cümle âleme yayıldığından küfür ehlinin canına ateş düşerek yasa büründü. İslam ordusuna kuvvet geldi, kedere yer yoktur. Gelen, mutluluğun dönüp dolaştığı Sultan Süleyman'dır.

Her kişi bir yārıla bir kûşe kılsun ihtiyār
Cām- ı Cem nûş eyleyüb dilde kıomasun inkisār
Bu mübārek demlere ırgırdı çünküm rûzigār
Şādılık devrānıdur Sultān Süleymān'dur gelen

*Her kişi bir sevgiliyle bir köşe seçsin.
Cemşid'in kadehini içerek gönülde
kırılma koymasın. Bu dünyada
mübarek zamanlara erdirdiğinden
gelen, mutluluğun dönüp dolaştığı
Sultan Süleyman'dır.*

Devr idüb şarkı ser-ā-ser tıg-i hūn-efşānla
Zeyn idüb rüy-ı zemīni 'asker-i 'Osmān'la
Hamdulillāh Rūm'a 'āvdet eyleyüb erkānla
Şādılık devrānıdur Sultān Süleymān'dur gelen

*Baştan başa Doğu'yu kan saçan
kılıcıyla dolaşarak Osmanlı askeriyle
yeryüzünü süslemiştir. Rum ülkesine
askerleriyle geri döndüğü için,
Hamdolsun. Gelen, mutluluğun dönüp
dolaştığı Sultan Süleyman'dır.*

Zulmet-i gamdan halāş oldu zemīn ü āsmān
Gün gibi çün oldu tālī' pādīşā kāmran
Vechi'yā olsun nice mūr za'f ü nātüvān
Şādılık devrānıdur Sultān Süleymān'dur gelen

*Gam karanlığından yeryüzü ve gökyüzü
kurtuldu. Padişah arzusunı kavuştuğundan
bahtı gün gibi oldu. Ey Vechi! Pek çok
karınca zayıf ve kuvvetsiz olsun. Gelen,
mutluluğun dönüp dolaştığı Sultan
Süleyman'dır.*

122

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Yāre diyün meclise gelsin gice mihmān olsun
Gün toplansun toğub ol bir meh tapan olsun

*Sevgiliye diyin dost topluluğuna gelsin,
gece misafir olsun. Gün, doğup etrafında
dolanarak o bir aya kulluk etsin.*

Cigerüm āteş-i hicrile kebāb eyleyeyin
Hūn-i dil andan akub dīde-i giryān <olsun>

*Ayrılık ateşiyle ciğeri kebap eyleyeyim.
Gönül kanı ondan akarak gözyaşı olsun.*

Şubh dek şevk u cemāliyle cānlar eriden
Bir ben olayın ve bir şem' i şebistān <olsun>

*Sabaha kadar güzeliğini görme arzusuyla
canlar eriten bir ben olayım ve bir de gece
mumu olsun.*

'Ālemün gencini bu bezmde harç itmezsem
Yire geçsün bu cihān meleküti vīrān olsun

*Dünyanın hazinesini bu mecliste
tüketmezsem yok olsun, bu dünya saltanatı
harap olsun.*

Düşeli gurbete Vechī nice dervīş evliya
İrüşüb kādre n'ola bir gice sultān olsun

*Vechi! Pek çok derviş, evliya gurbete
düşeli itibara erişerek bir gece sultan olsa
ne olur?*

25^b

123

Me'ülü / Fā'ilātü / Me'ülü / Fā'ilün

Cām-ı meyün şafāsını dünyāya virmezsin
Dīdār-ı hūba bakmağı 'uqbāya virmezsin

*Şarap kadehinin zevkini dünyaya vermem.
Güzelin yüzüne bakmayı ahirete vermem.*

Dīdār-ı yārıla gönül eğlendi gidemez
Kūy-i nigār-ı Cennet'ü Mevā'ya virmez

Sevgilinin yüzüyle gönül eğlendi, gidemez.
Sevgilinin köşesini Cennet mekânına
vermem.

Rindâne künc-i mey-gedde ʿālem eyleyüb
Başumı şūfīler gibi gavgāya virmez

Kalender gibi meyhane köşesinde âlem
eyleyerek başımı sufiler gibi kavgaya
vermem.

Künc-i kanāʿat olalı ʿālemde meskenüm
Şāl u ʿabāyı atlas u dībāya virmez

Dünyada meskenim kanaat köşesi olalı şal ve
abayı, atlas ve ipekli kumaşa vermem.

Vechī yüzimi ayağı tozuna sürmegi
Bir pāyedür manşib-ı āʿlāya virmez

Vechi, ayağının tozuna yüzümü sürmeyi pek
çok yüksek mevkiye vermem.

124

Mefʿülü / Fāʿilātün / Mefʿülü / Fāʿilātün

Kuhl-i başar o mürdem ʿaynem dem şabādan
İziñ tozın görüldün geçdüm ben ol hevādan

İzinin tozundaki göz ilacını sabah
ritzgârında gördüğümde ben o istekten
geçtim.

Kūyuñ tavāf iderken Kible'm seni görürsem
Cānum tenüme sığmaz Merve haqqı Şafā'dan

Bulunduğun yeri tavaf ederken Kible
olarak seni görürsem Merve, Safa hakkı
için canım tenime sığmaz.

Bālā-yı saçuñ dil mübtelā olaladan
Bend-i cefāda kıldı kurtulmadı belādan

Gönül, uzun saçına tutkun olduğundan
eziyete bağlı kaldı, beladan kurtulmadı.

Yāru muşāhib olub idinmezidi hem-dem
Derdüñi hasta gönlüm yek görme devādan

Sevgili, çevresindekilerle sohbet edip
arkadaş olmazdı. Hasta gönlüm, derdini
çareden ayrı görme.

Cevher diseñ sözine bu Vechī'nüñ revādür
Çün hāk-i pāyüñe ol yeg didi kimyādan

Vechi'nin bu sözüne cevher desen yakışır.
Çünkü o, ayağının tozu için bir
kimyadandır, dedi.

125

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Dür döker çeşmüm dem-ā-dem sen leb-i mercāniçün
Zerd olubdur ruhlarum sen sīm-ten cānāniçün

Senin mercan dudağın için
gözüm devamlı inci döker.
Gümüş tenli sevgili için
yanaklarım altın sarısı olmuştur

Günde biñ ker miñnetile öl diriseñ rāzıyım
Dostum billāhi ben gam yimez bir cāniçün

Günde bin kere eziyetiyle öl
dersen billahi razıyım. Dostum
ben bir can için gam yemem.

Laʿl-i cān bāḥşuñ Sikerder görse ey Hızr-ı zamān
ʿAzm-ı zulmet eylemezdi çeşme-i ḥayyāniçün

Ey zamanın Hızır! Can
bağışlayan dudağını İskender
görse ab-ı hayat suyu için
karanlık yoluna girmezdi.

Baş açık yalın ayak her gün tolanur kūyuñı
Bir ışıkdur didiler ħurşid-i nūr- eḫşāniçün

*Mahallesini her gün baş açık
yalın ayak dolanır. Nur saçan
güneş için bir ışıktır, dediler.*

Dilberi yolunda Vechī ħāk olursa n'ola kim
Şimdi cān virdi ʿāşıklar güzel o ħulāmiçün

*Vechi, sevgilisi uğruna toprak
olursa ne olur ki? Aşıklar şimdi o
güzel delikanlı için can verdiler.*

26^a

126

Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilün

Beni āgyā[r] ayırurum dirse cānānumdan
Yārurı terk eylemezüm ayrılırur cānumdan

*Başkaları beni sevgilimden ayırmak
isterse canımdan ayrılırım ama
sevgilimden ayrılmam.*

Dāmen-i vaşla umardum ki irişeydi elüm
Dest-i ħasret beni tutmasa ħirībānumdan

*Hasret eli benim yakamdan tutmasaydı
elbisesinin eteğine elimin erişmesini
umardım.*

Her gice şanma felekde görinen encümdür
Şuʿlelerdür ki çıkar sīne-i sūzānumdan

*Her gece gökyüzünde görüneni yıldızlar
sanma, (onlar) göğsümü yakan ateşin
alevleridir.*

Bezm-i ħamda güzelüm vü pür āhdan diñle ki tā
Bilesün nidüğimi nāle vü eḫḡānumdan

*Güzelim, ta ħam meclisindeki çok fazla
ahımı dinle ki, inleme ve ħıḡanımdan ne
ettiğimi bilesin.*

Beni güldürmedi Vechī ħoreli ol ħoreli
Kime ħan aḡlayayın dīde-i ħiryānumdan

*Vechi, o gördüğünde beni
güldürmediğinden gözyaşımınla kime
üzüntü duyayım.*

127

Meḫʿülü / Fāʿilātü / Meḫʿülü / Fāʿilün

Cānā ħönül meyānuña n'ola virürse cān
K'olur ħalenderüñ nesi varise dermiyān

*Ey sevgili! ħönül, belin için can verirse ne
olur? Çünkü alçak ħönüllü kimselerin nesi
varsa ortada olur.*

Büstānda serv ü ʿarʿarı ħaddüñe beñzedüb
Bir ħurı nisbet eyledi bizümle bāḡ-bān

*Baḡban, boyunu bahçede yabani serviye
benzeterek bizi kızdırmak için duygusuz bir
benzetme yaptı.*

Āgyāra ħarşu baña ħışın meyl eylemez
Faşl-ı şitāda çünkü şahā suḡt olur kemān

*Başkalarına ħarşı bana ħışın meylemez. Ey
Şah! Çünkü kış mevsiminde keman yanık
olur.*

Aḡzuñla bil ki ʿacabā var mı yok mudur
Derk idemedi ħiç anı ʿaḡl-ı ħurdedān

*Acaba yar mıdır; yok mudur aḡzınla bil.
Akıllı ve bilgili olanlar onu ħiç anlayamadı.*

Gördükce yüzüñin'ola eḫşüm olursa maḡv
Ey māḡ gün ħorise sitāre olur nihān

*Yüzünü gördükçe gözyaşım heba olursa ne
olur? Ey ay gibi güzel! Yıldızlar, güneş
ışığında görünmez olur.*

Gider ğam eşkümi şeb-i zülfünde göricek
Māhum çü yıldızıyla yürür gice kārban

*Gamlı gözyaşını saçının karanlığında
görünce ortadan kaldır. Ay yüzüm! Çünkü
kervan gece yıldızıyla yürür.*

Dīdār-ı yārı görmezise Vechī bir nazar
Düzāh görine gözlerine gülşen [ü] cinān

*Vechi, sevgilinin yüzünü bir bakışta
görmezse gözlerine gül bahçesi ve Cennet,
Cehennem görüne.*

128

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Ey şeker leb Mısr-ı hüsnüñ Yūsuf-u Ken'ān'ı sen
Ağrı altun döker dirsem saña erzānı sen

*Ey şeker dudaklı! Sen güzellik
ülkesinin Yusuf Kenan'ısın. Senin
ağırlığınca altın döker dersem sana
layıktır.*

N'ola giryān eyleseñ bülbüllerüñ her küşede
Gülşen-i bāğ-ı leṭāfet gonçe-i ḥandānı sen

*Bülbüllerini her köşede ağlatsan, ne
olur? Güzellik bağının gülbahçesi,
gülün goncasısın?*

26^b

Ol kıdd-i bālāyla bu ḥüsn lebi hem-tāyla
Pür belāsın pür cefāsın bir cihān fettānı sen

*O uzun boyunla, bu benzersiz ve güzel
dudağıyla çok belalısn, çok cefalısn, bir
cihanı karıştırırsın.*

Şol ki görmüş degül hergiz senüñ nesl-i beşer
Ey perī bu şeydalarla sen bir ādem cānı sen

*Şöyle ki insan neslindeki hiç kimse seni
asla görmüş değil. Ey peri! Sen bu aşk
coşkunluğuyla yokluk canısın.*

La'li şīrīnünden özge nesne gelmez gönlüme
Vechi'yā sen yāruñ esrār-ı leb-i ḥayrānı sen

*Şirin dudağından başka nesne gönlüme
gelmez. Ey Vechi! Sen sevgilinin
dudağının sırlarının hayranısın.*

ŞİR ʿAŞIK HALİL MUŞTAFİ

129

Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün

Boyuñ serv ü yüzüñ güldür öpülmezsün çoçulmazsun
Miyānuñ mū lebüñ müldür öpülmezsün çoçulmazsun

*Boyun selvi ve yüzün güldür.
Öpülmezsün, kucaklanmazsın.
Belin kıl, dudağın şaraptır.
Öpülmezsün, kucaklanmazsın.*

Uyub ağyār-ı bed-kīşe hemīşe cevır idüb pīşe
Yazık ben hasta dervīşe öpülmezsün çoçulmazsun

*Yabancılar ve kötü kişilere
önceden uyup daima eziyet
edersen ben hasta dervişe yazık
olur. Öpülmezsün,
kucaklanmazsın.*

Eser ki zār-ı müştākī degül bezm-i ḥüsn bākī
Niçün meclisde ey sākī öpülmezsün<çoçulmazsun>

*Ey içki sunan! Güzellik meclisin
ebedi olmamasına rağmen niçin
mecliste can atanların inlemeleri
eser? Öpülmezsün, kucaklanmazsın.*

Habībüm serv-i kāmetsün iken gāyet kıyāmetsün
Güzeller içre āfetsün öpülmezsün <çoçulmazsun>

*Sevgilim, selvi boylu iken
böylelikle pek büyük belasın.
Güzeller içinde aklı baştan
alansın. Öpülmezsün,
kucaklanmazsın.*

Nazar kıl bārī ki gāhī kuluñdur Vechī vallāh
Çün ey dilberlerüñ şāhı öpülmezsün çoçulmazsun

*Ey güzellerin sultanı! Vallahi,
Vechi kulundur, hiç olmazsa
bazen ona bak. Öpülmezsün,
kucaklanmazsın.*

130

Mefāʿlün / Mefāʿlün / Feʿülün

Bizümle bir nefes hem-dem degülsün
Yüri vār ey perī ādem degülsün

*Bizimle bir an arkadaş değilsin.
Ey peri! Yürü git insan değilsin.*

Dimek cānlar bağışlar mürde cisme
Saña kim dir Mesīhā- dem degülsün

*Ölmüş bedene canlar bağışlarsın.
Sana kim İsa nefesli değilsin, der.*

Dilā dīdār-ı yārı göremezsün
Harīm-i ıışka gir māhrem degülsün

*Ey gönül! Sevgilinin yüzünü göremezsün.
Aşk haremine gir, mahrem değilsin.*

İçürmez cām-ı şādı sākīyi devr
Anıñçün ey gönül hurrem degülsün

*Kadeh sunan devir, mutluluk kadehini
içirmez. Ey gönül! Onun için şen değilsin.*

Rakībün yirine bağlarsa Vechī
Kapusunda bir itden kim degülsün

*Vechi, rakibin yerine seni bağlarsa ki
kapısında bir itten biri değilsin.*

131

Mefāʿlün / Mefāʿlün / Mefāʿlün / Mefāʿlün

Olmalu hastayum ben ol gözi bīmār sağ olsun
Cihānı tıtdı feryādum işidenden ırağ olsun

*O gözü hasta, sağ olsun diye ben hasta
olmalıyım. Feryadım dünyayı tuttu,
işitenden uzak olsun.*

27^a

Sevād-ı haṭṭuñı gördüm didüm levḥ-i cemālünde
Getürdüñ katlūme āyet göreyin yüzüñ ağ olsun

*Yüzünün üzerinde kara yazıyı
gördüm, dedim: “Öldürülmeme nişan
getirdin gör, yüzün ağ olsun.”*

Gelürseñ bāğa ey serv-i hırāmānum haber kıl kim
Çemende nergisile gül saña göz ü kulağ olsun

*Ey nazla salınan selvi! Bağa gelirsen
haber kıl ki, bağda nergis ile gül sana
göz ve kulak olsun.*

Gümüş sāgar tolusı çıkarur bezm ehlini başdan
Elünde devr iden müdām altun ayağ olsun

*Gümüş kadeh dolusu meclis ehlini
baştan çıkarır. Elinde devamlı
dolaşan altın kadeh olsun.*

Delürdün ғаға düşdün Vechi'yā Ferhād-veş saña
O yüzi gül leb-i şîrîn gelüb ғаğ üstü bāğ olsun

*Ey Vechi! Ferhad gibi delirdin,
dağlara düştün. O gül yüzlü, şirin
dudaklı gelip sana dağ üstü bağ
olsun.*

132

Mefāʿlün / Mefāʿlün / Mefāʿlün / Mefāʿlün

Gönül ne fāyda böyle vefāsız yār sevmekden
Gül-i raʿnā-veş ikiyüzlü bir dildār sevmekden

*Gönül, dışı sarı içi kırmızı bir gül
gibi ikiyüzlü ve böyle vefasız
sevgiliyi sevmek neye yarar?*

Ġaraž her lāhza bir hercāyinün cevriñi çekmekden
Hemīşe bir yüzi şems ü kamer ruhsār sevmekden

*Gönül, her an bir vefasızın
eziyetini çekmekten maksat daima
yüzü güneş ve yanağı ay olan bir
güzeli sevmektir.*

Çü bildün el gezüb böyle yüze güler derledigün
Uşan ey bülbül dileseñde gül-i ruhsār sevmekden

*Ey bülbül! Ellerde gezip yüze gülüñi
dilesende böyle terlediğini bildiğin için
gül yanaklıyı sevmekten usan.*

Metāʿ-ı vaşlına biñ cān virürsem yana yirdürmez
Dilā menbaʿuñ nedür bes şāhid-i bāzār sevmekden⁹⁸

Benüm ol sevdiğüm dilber sipāhī-zādedür gerçi
Gönül mülkün ḫarāb itdi geçüb tīmār sevmekden

*Gerçi, benim sevdiğim o güzel
tumar sahibi oğludur. Sevgi için
sürekli hizmet gönül mülkünü
harap etti.*

Kimine yüz virür kimine cefā deyrinde bend eyler
Uşandum ben büt-i tersā saçı zünnār sevmekden

*Kimine yüz verir, kimini eziyet
dünyasında bağlı tutar. Ben, güzel
sevgiliyi ve kuşak saçlıyı
sevmekten usandım.*

Çün anlardan şikāyet eyledün sen Vechī şîründe
Güzeller uşanurlarsa n'ola eşʿār <sevmekden>

*Vechi, sen şîründe onlardan
şikāyet ettiğin için güzeller şîir
sevmekten usanurlarsa ne olur?*

133

Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilün

Dutdı dīvāne gönül kākül -i dildār etegin
Yine Manşūr-ı şafta istedi dildār etegin

*Divane gönül, sevgilinin eteğinden, saçından
tuttu. Yine Mansur gibi darağacındayken
sevgilinin eteğini istedi.*

Beni öldürdüğüne ġamzeleri şāhidiken
Gör ol ʿayyārı ki elden kıamaz inkār etegin

*Beni öldürdüğüne süzgün bakışları şahit iken,
o hilekārı gör ki inkār ettiğini elde koymaz.*

⁹⁸ Bir önceki beytin 2. dizesiyle çaprazlama yapılmıştır.

İt rakībūñ n'ola kūyında öpersem elüni
Kalmaz ayakda kişi dutan ulular etegin

*İt rakibin köyünde elini öpersem ne olur?
Uluların eteğini tutan kişi ayakta kalmaz.*

Rāz-ı cān bülbülünün halka açılma muğicün
Gönçe leblerle dutalum yine gülzār etegin

*Can bülbülünün sırlarını gonca dudaklarla
halka açma. Meyhaneci için yine gül bahçesi
gibi eteğin tutalım.*

27^b

Kūh-i ğamda yaķasuz ķalsa ‘acabā Vechī
Hiç yıkılduğına bakmaz dutar ol yār etegin

*Vechi acaba gam dağında yakasız kalsa
yıkılduğına hiç bakmadan o sevgilinin
eteğinden tutar.*

134

Mefā‘lün / Mefā‘lün / Mefā‘lün / Mefā‘lün

Ben anuñcün mi ķul oldum k’olam āzād efendümnden
Biñ ölsem zulmile bir kez dimezdün dād efendümnden

*Ben efendimden azat olmak için
mi kul oldum. Efendimin
zulmüyle bin kez ölsem bir kez
adalet demezdim.*

Yaķarsa sīne-i mecrūhı ger dāğ-ı hicriyile
Beni şanmañki ney gibi idem feryād efendümnden

*Eğer ayrılık ateşiyile yaralanmış
göğsümü yakarsa efendimden ney
gibi feryad ederim, sanmayın.*

Ṭutuyın tığine gerden varur ķarşu benüm cānum
Gelürse ger beni ķatl itmege cellād efendümnden

*Sevgilim! Eğer efendimden beni
öldürmeye cellat gelirse, onun
kılıcına karşı olarak ben
boynumu tutayım.*

Gelürseñ gülşen-i kūyunden ol gül yüz-i dildāruñ
Getür bŷy-ı maķabbetden baña ey bād efendümnden

*Ey rŷzgār! O, gül yüzlü
sevgilinin gül bahçesinden
gelirsen efendimden bana
sevgisinin kokusunu getir.*

Ġulāmum gerçi ey Vechī ben oldum ğussadan āzād
Bi Hamdullah ki olmadum hele nā-şād efendümnden

*Ey Vechi! Gerçi ben gamdan
kurtulsam bile köleyim. Allah’a
şükürler olsun ki şimdiye kadar
efendimden hüznülm olmadım.*

135

Mef‘ülü / Mefā‘lŷ / Mefā‘lŷ / Fe‘ülün

Unutmaduñ ey şeh beni çün zŷlm ŷ sitemden
Eksük n’ola ki kāh dağı luṫf ŷ keremden

*Ey Şah! Beni zulüm ve siteminden
unutmadığın için bazen de lütuf ve
keremin eksik olsa ne olur ki?*

Gözümde ve gönümde ‘ayānıdı ħayālŷ
Uyanmadın ey yār gözüm ħ^vāb-ı ‘ademden

*Ey sevgili! Hayalin gözünde ve
gönümde belli idi. Gözüm, yokluk
uykusundan uyanmadın.*

Başumda şehā olurıdı tāk-ı saʿādet
Girseydi elüme benüm ol hāk-i kademden

*Ey şah! Ayağının toprağı elime geçseydi
o benim başumda mutluluk tacı olurdu.*

Hışm eyleme ol hām-ı gümüş barmağın öpsem
Ol hāmeleri kılma dirîğ ehl-i kaleminden

*O ham gümüş parmağın öpsem kızma. O
kalemleri kalem ehlinde esirgeme.*

Bu deyr-i fenāda beni heb añlayan oldur
Vechī uşanam şanma beni sen o şanemden

*Bu yokluk dünyasında beni hep anlayan
odur. Vechi, sen beni o güzelden
usanırım, sanma.*

136

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Yā Rab ol sīmin beden yāri қо hublar olmasun
Koymayın ol manşıba zer hīç dirlik bulmasun

*Ya Rab! O gümüş beden sevgiliyi koy
hilekār olmasın. Onu devlet hizmetine
koymayın, sıkıntısı hiç huzur bulmasın.*

Bir tolu şun bezmde ağlatma hāndān it beni
Ben ġarībūñ hālüne sākī şurāhī gülmesün

*Sākī, beni ağlatma, bir kadeh sunarak
gülen et (ki) ben garibin haline
mecliste sürahi gülmesin.*

Ey gül-i ter rahm idersen ger bu şolmuş beñzüme
İrişüb bād-ı hazān hüsñüñ bahārı şolmasun

*Ey taze gül! Eğer bu solmuş benzime
acırsan, sonbahar rüzgārı erişerek
güzelliğın baharı solmasın.*

28^a

Ben tehī destī koyub ağıyāra yār içdi tolu
Ömrüñ peymānesi billāh nice tölmasun

*Sevgili bana testi koyup başkalarına dolu
içirdi. Billahi ömrün kadehi nasıl
dolmasın.*

Hāne-i dil vaşl-ı yārıla çü ābād olmadı
Yāra yalvar Vechī gelsün böyle vīrān olmasun

*Vechi, gönül evi sevgiliye kavuşmayla
şen olmadığı için sevgiliye yalvar gelsin,
gönül evi böyle üzgün olmasın.*

137

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Gözi yāruñ ne ʿaceb itdi saña mekr u füsün
Pend <u> nāşihle gönül eylemedüñ terk-i cünün

*Sevgilinin gözü acaba sana nasıl bir
hile ile büyü etti. Gönül, nasihat ve
öğüt ile deliliği terk etmedin.*

ʿAnberin kaçını çeşm üzre görüb ehl-i nazar
Nazar üstünde yazılmış didiler meşkile Nün

*Nazar ehli gözünün üstünde güzel
kokulu kaşlarını görünce Nün, meşk
sanatıyla iltifat üzerine yazılmış,
dediler.*

Yārıla cām leb-ā-leb görüb öpüşdiğünü
Bağrı meclisde şurāhīñüñ olur derdile hūn

*Mecliste sevgili ile kadehin dudak
dudağa öpüştiğini görünce sürahinin
bağrı dertle kan olur.*

Ġam-ı Şîrîn ile Ferhād helāk olsa n'ola
Nerre-şîr olsa çün eyler kişiyi ıışk zebûn

*Şîrîn'in derdiyle Ferhad perişan olsa
ne olur? Çünkü aşk, aslan olan kişiyi
bile zayıf eyler.*

Vechi'yâ kıomadı kec-revligünü çarh gibi
Dönmeyüb kıutb murād üzre nedem baht-nigûn

*Ey Vechi! Kutup, murat üzre
dönmeyip çarh gibi eğrilik yaptığından
kara talihimden pişmanım.*

138

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Gönlümi zülfüñ gibi āşüfte-hāl itmeñ neden
Yaşımı ıışkıñ yolunda pāyimāl itmeñ neden

*Gönlümü saçın gibi dağınık
etmen, neden? Gözyaşımı aşkın
yolunda ayakaltına alman, neden?*

Hatt getürdi ruħlarıñ ıuşşāk kıatl olsun diyü
Nāme-i tezvîre şāhum emşāl itmeñ neden

*Āşıkların öldürülsün diye yanağın
ferman yazısı getirdi. Şahım,
dedikoduculuk mektubunu neden
örnek ediyorsun?*

Zāhidā dirsene ki n'olur ölice kı hālün senün
Dirliğimde baña mähşerden suāl itmeñ neden

*Ey sofü! Dersin ki öldüğünde
senin halin ne olacak? Bana
dirliğimde neden mahşerden sual
edersin?*

Servi gördüm kıametün şandum didüm hışm eyleyüb
Sāye-i kıaddümdür ol yañlışı hayāl itmeñ <neden>

*Selviyi görerek boyun sandığımda O
boyumun gölgesidir, yanlış düşündün,
diyerek öfkelenmen neden?*

Ağzıyla bilene şi'ründe yāruñ anmazam
Yok yire her lāhza Vechi kıl ü kıāl itmeñ <neden>

*Sevgilinin ağzıyla bildiğini
şiirinde anmazım. Vechi, her an
boş yere dedikodu etmen, neden?*

139

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Mest olub cām-ı mahabbetden müdām eylemesün
Unudub dünyā ğamun taħaşır özüni bilmesün

*Sevgi kadehinden sarhoş olup
sürekli eylesin. Gaminla
dünyayı unutup ta mahşerde
kendini bilmesin.*

Zülfü <nü> ruhsāruñı vird idecekti zāhidā
Okıyub ve'-ş-Şemsi her gün <ü> dün namāzı kılmasun

*Ey kaba sofü! Her gün ve gece
ve'-ş- Şemsi'yi okuyup saçını ve
yanağını diline dolayacağından
namaz kılma.*

28^b

Ey kemān ebru şu kim yoluñda kıurbān olmadı
Bağruna bir tîr ur geçsün añarū eylesün

*Ey keman kaşı! Şöyle ki yolunda
kim kurban olmadı? Göğsüne bir
ok vur ki öbür tarafa geçsin.*

Yār lutfundan demiş ‘ad olıcağ ‘aşıklarum
Ol raķīb segde adam yirine şayılmasun

*Sevgili iyiliğinden aşıklarım
sayılacak demiş. O kelp rakib de
adam yerine sayılmasın.*

Vechi’yā çıkdıkça seyre şaķın ağıyār-ı pelīd
Ol boyı serv-i revānuñ yanına taķılmasun

*Ey Vechi! Sevgili geziye
çıktığında o rezil yabancı, uzun
boy lu sevgilinin yanına sakın
takılmasın.*

140

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

Ol Mesīhā-dem dil gam-gīnimi şād eylesün
Söylesün ma‘dūm-i cismüm girü icād eylesün

*O, İsa nefesli, dertli gönlümü mutlu
eylesin. O, İsa nefesliye söylesin yok
olan cismimi yeniden ortaya koysun.*

Yeter acıtduñ beni la‘lūnden ey cān buse vir
Gözleruñ zulm itdigüne lebleruñ dād eylesün

*Ey sevgili! Dudağınla canımı yaktığın
yeter, öpücük ver. Gözlerinin zulm
ettiğine, dudakların adalet eylesin.*

Dāl zülfile elif kıaddüm getirüb bir yire
‘Āşık olduğum cihānda bir iyü ād eylesün

*Āşık olduğum saçıyla dik olan
boyumu bir yere getirip dünyada iyi
bir nam eylesin.*

Dil yanmaz nār-ı ‘ışkunda şu koysun başına
Cān hāk olmaz yolunda anı berbād⁹⁹ eylesün

*Aşkın ateşiyle gönül yanmazsa başına
su koysun. Can, yolunda toprak
olmazsa onu helak eylesin*

Yārdan ayru mey içerse deñiz Vechi’yā kim
Def gibi gögsün döğüb ney gibi nālān eylesün¹⁰⁰

*Ey Vechi! Deniz ki, sevgiliden ayrı
şarap içerse göğsünü def gibi dövsün,
ney gibi inleyen olsun.*

141

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

Çīn-i zülfüne hıtādur dirisem misk ü hoten
Kād āzāde senūñ bendesidür serv-i çemen

*Kıvrımlı saçına misk ve hıta ülkesi
dersem kabahattir. Salınan servi, senin
hür boyunun kölesidir.*

Lebüni virmişiken ağızuma aldı yine yār
Lā-cerem girü alurmuş kişiye cānı veren

*Sevgili, dudağını ağızıma vermişken
yine aldı. Elbette kişiye canı veren geri
alırmiş.*

Mihr-i ruhsāruñıla kūyuñı terk eylemezim
Çünkü imāndan olurmuş şañemā Cennet vaţan

*Ey güzel! Yanağının sevgisiyle
köyünü terk eylemem. Çünkü Cennet
yurdu imandan olurmuş.*

⁹⁹ Kelime “bertād, ” şeklinde yazılmıştır.

¹⁰⁰ Mısra önceki beyitlerin kafiyesine uymuyor.

Ṭurreñüñ ‘adetidür yol kesüben diller alur
Fitnedür nergis-i fettānuñuñ aşub zeķan

*Yol keserek gönüller almak kıvrımlı
kākülünün ‘adetidir. Baştan çıkaran
gözün çene çukurunu aşarak fitne
çıkartır.*

Beñzüm altun gibi vardıkça şarardığı bu kim
Ḥaylī demdür yüzüme bakmaduñ ey sīm beden

*Ey gümüş beden! Epey zamandır
yüzüme bakmadığın için benzim altın
rengi gibi sarardı.*

Vechī’yüm kim lebünün rāzını şordum nice kim
Hiç gülşende baña açmadı bir gonçe dehen

*Vechi’yim. Dudağının sırrını pek çok
kimseye sordum ama gül bahçesindeki
hiç bir gonca bana ağzını açmadı.*

29^a

142

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Özge fikrüm yokdur ümmīd ü vişālün variken
Ġayrı hem-dem istemez gönüm ḥayālün variken

*Sevgiliye kavuşma ümidim varken
başka fikrim yoktur. Gönüm, haylin
varken başka arkadaş istemez.*

Köze gör pervāne-i dil neçe oda düşmesün
Ḥāne-i dilde senün şem‘-i cemālün variken

*Gönül evinde senin yüzünün mumu
var iken gönül keleşği gör nice köz
ateşine düşmesin.*

Şaçlarıñ misk-ü ḥıṭānuñ kıldı bāzārūn şikest
‘Anber atıldı oda ḥaddünde ḥālün variken

*Saçların misk ve hıtanın pazarını
yenilgiye uğrattı. Yanağında benin
varken anber ateşe atıldı.*

Dil-rübālar sevmegi terk itme zinhār ey gönül
Çekmege bār-ı ğam-ı ışk-ı mecālün variken

*Ey gönül! Aşkın gam yükünü çekmeye
takadın varken gönül alan güzelleri
sevmeyi asla terk etme.*

143

Fe‘ilātün / Mefā‘ilün / Fe‘ilün

Başdan ayağa zīnet olmuşsın
Hey güzel ne kıyāmet olmuşsın

*Baştan aşağı süslenmişsin.
Ey güzel! Ne afet olmuşsun.*

Ḥalkşu gibi aķdı ayağuna
Şāhum ehl-i velāyet olmuşsın

*Halk su gibi ayağına aktı.
Şahum, Hakk’a yakınlar ehli olmuşsun.*

Yüri ey nār-ı firķat-i dilber
Beni yakmağa āfet olmuşsın

*Ey sevgilinin ayrılığın ateşi yürü, git.
Beni yakmaya bela olmuşsun.*

Büseñe vireyün didüm cānum
Didi ehl-i şehāvet olmuşsın

*Öpücüğüne canım vereyim, dedim.
Cömertler ehlinden olmuşsun, dedi.*

Gördi şi‘r-i fāşāhatun dir yār
Vechi’yā pür belāġat olmuşsın

*Sevgili şiirin güzelliğini gördüğünde “Ey Vechi!
Sözün yerinde söyleme ustası olmuşsun.” der.*

144

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Ey [pehlüyü] melāmetde bugün şeydā gören
Dil-rübālar ıŝkıyla vāleh ü rüsvā gören

*Ey! Gönül alanların aşkıyla bugün
kınanmışlıkta yanımı tutkun, şaşırmış ve
ayıp gören.*

Acıdı cān u gönülden rahm idüb ahvālūme
Fırkat eyyāmunda eşk-i çeşmümi deryā gören

*Ayrılık günlerinde gözyaşımı derya gören
hallerime acıyarak içtenlikle şefkat etti.*

Nice gülsün bu fenā dārında yā Rab bir kişi
Girye eyler ana rahminden gelüb dünyā gören

*Ya Rab! Ana rahminden bu yokluk
diyarına ağlayarak gelen bir kişi bu
dünyayı gördüğünde nasıl gülsün.*

Nāzır olmaz ʿālemüñ gencine-i emvāline
ʿĀlem-i tecrīdde bir şüret-i zībā gören

*Tecrid âleminde güzel yüzünü gören,
âlemin hazinesinin mallarına bakmaz.*

Zerre-i nāçize Vechī sen gibi kılmaz nazar
Kendüyi ʿālemde bī- mişl ü bī-hem-tā gören

*Vechi, âlemde kendini benzersiz ve eşsiz
gören sen gibi varlığı pek ufak olana
bakmaz.*

29^b

145

Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün

Haṭṭun gördüm helāk oldum gam u gussayla kayğudan
Ne kara günlere kaldım cüdā düşdüm ol mihrudan

*Ayva tüylerin gördüm; gam,
keder ve kaygıdan perişan
oldum. O güneş yüzülden ayrı
düşerek bir felakete uğradım.*

Görüb ol cāme-i sebzile bir serv-i revān şandım
Gelürken şiveyle nāzıla cānāne karşıdan

*Sevgili, karşıdan işve ve
nazla geldiğini gördüğümde
yeşil renkli elbisesiyle
yürüten selvi sandım.*

Beni la'l-i lebūñ gördükce lutf it şāhum ağlatma
Bilürsün olmayub naḫşı ziyān eyler şükür şudan

*Şahım, kırmızı dudağını
gördükçe iyilik et, beni
ağlatma. Suyun boşa
harcanmadığını bilen
şükreyler.*

Görüb dīvāne olduğum ta'accüb itmesün kimse
ʿAceb mekr u füsün irdi baña ol çeşm-i cādudan

*Divane olduğumu gören
kimse bana şaşırmasın.
Acaba, o büyüülü gözden
bana hile ve büyü mü erdi?*

İki gözüm n'ola dūr olsa Vechī yola bakmağdan
Vefādur umduğum gelemedikce yār çār-ebrūdan

*Vechi, iki gözüm yola
bakmaktan uzak olsa ne
olur? Dört kaşlı sevgiliden
umduğum gelemeyen
vefadır.*

146

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Bağruma seng ü firāk u derd ü gam bağlayayın
Kāh toprak oluban ki şu gibi çağlayayın
Bu hevāda nār-ı gamla sīnemi tağlayayın
Devr cevrin mi cefā-yı yārı mı ağlayayın

Yüreğime ayrılığın, derdin ve gamın taşını bağladığımdan bazen toprak olurum, bazen de su gibi çağlarım. Bu havada gam ateşiyle göğsümü dağılayayım. Devrin eziyetine mi, sevgilinin cefasına mı ağlayayım.

Çarh ser-keş kimsenün feryādına dād eylemez
Dem mi vardır kim ʿitāb u zulmle bünyād eylemez
Gönlümün şehrini vīrān eyler ābād eylemez
Devr cevrin mi cefā-yı yārı mı ağlayayın

Asi felek, kimsenin feryadına adalet eylemez. Azarlama ve zulümle inşa etmediği zaman mı vardır ki? Gönlümün şehrini üzgün eyler, şen eylemez. Devrin eziyetine mi, sevgilinin cefasına mı ağlayayım.

Ne güzellerde vefā buldum ne dünyāda ben
Ne yaman sāʿatde geldüm bu harāb ābāda ben
Ney gibi derd-i derūnile gelüb feryāda ben
Devr cevrin mi cefā-yı yārı mı ağlayayın

Ben, ne güzellerde ne de dünyada vefa buldum. Ben bu viran zamanın ne kötü saatinde geldim. Ben ney gibi gönül derdiyle feryada geldiğimden, devrin eziyetine mi, sevgilinin cefasına mı ağlayayım.

Serv-i qadler meyl idüb rahm eylemezler hālūme
Kanda varsam uğrarım bir çeşm-i āfet zālīme
Halk-ı ʿālem cümle hayrāndur benüm ahvālūme
Devr cevrin mi cefā-yı yārı mı ağlayayın

Uzun boylular meylederek halime acımazlar. Nerede olursam bir zalimin gözünün belasına uğrarım. Benim durumuma bütün âlem halkı hayrandır. Devrin eziyetine mi, sevgilinin cefasına mı ağlayayım.

ʿAks-i laʿl-i yārı gördüm Vechi'yā peymānede
N'ola ger mesken tutarmışum köşe meyhānede
Gülmek olmadı müyessir çün bu miḥnethānede
Devr cevrin mi cefā-yı yārı mı ağlayayın

Ey Vechi! Kadehte sevgilinin dudağının hayalini gördüm. Eğer meyhane köşesini mesken tutarsam, ne olur? Bu sıkıntı evinde gülmek nasip olmadığından devrin eziyetine mi, sevgilinin cefasına mı ağlayayım.

30^a

147

Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün

Hayātı cāvidān buldum nigāruñ ağzı yārundan
Baña nafi' görünmüştür o Hızruñ çeşme-sārundan

Güzel sevgilinin ağzından hayatı ebedi buldum. O, bana Hızr'ın çeşmesinden faydalı görünmüştür.

Maḥabbet bāhr içinde belā bādına tūş olub
Tenüm bir keştidür eyler şikāyet rüz-i gārundan

Sevgi denizinde musibet yeline rastlayıp benim bir gemidir, rüzgârından şikâyet eyler.

Beni yārumdan ayırub ser-i kūyundan ırdılar
Ne müşkildür cüdā düşmek kişi yār u diyārundan

Beni sevgilimden ayırarak mahallenin başından ayırdılar. Kişinin sevgilisinden ve mahallesinden ayrı düşmesi ne çetindir.

Saňa dil vireli Vechī olub şūrīde vü şeydā
Melāmet ihtiyār itdi geçüb nāmūs u ‘arundan

*Vechi, sana gönül vereli perişan ve
divāne olup namus ve arından
geçerek kınanmayı seçti.*

148

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Dilber-i ra‘nāsı olan kimse gurrā şıķılsun
‘Arş-ı ā‘lādan ķadd-ı servini bālā şıķılsun

*Pekālā güzeli olan kimse canından
sıķılsın. Selvi boylu, boyu için Arş-ı
a’la’dan sıķılsın.*

Yārımı göstermek revā mıdur raķīb kāfire
Hey müselmānlar anı Bārī Ta‘ālā <sıķılsın>

*Hey müslümanlar! Kāfir rakibe sevgiliyi
göstermek uygun mudur hiç olmazsa
Allah’tan sıķılın, diyorum.*

‘Aynem izüñ tozuna kuhl-i başar dise senüñ
Olmağa nāzır yüzüñe çeşm Nebi’ya <sıķılsun>

*Ey Nebi! Gözüm, senin izinin tozuna
sürme olmaya hazırım dese. Yüzüne
bakan göz sıķılsın.*

Kim sürse la‘lūñi mihr u maħabbet sırrını
Sīnesi içre ķılub cān gibi ihfā <sıķılsun>

*Kim dudağına sevgi ve muhabbet sırrını
sürse göğsünün içinde can gibi saklayarak
sıķılır.*

Bādede ‘āķs-i cemāl-i yār gören Vechi’ya
Cām içinde āf-i tab-ı ‘ālem-ārā şıķılsun

*Ey Vechi! Badede sevgilinin yüzünün
yankısını gören, kadeh içinde ālemi
süsleyen güneş sıķılsın.*

149

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

Gönül deyrinde şūret gösterürse o şanem bir gün
Baķarsam yüzüne bin yıl tanır mı o şanem bir gün

*O güzel, bir gün gönül
āleminde resmini gösterirse
yüzüne bin yıl bakarsam o
güzel beni bir gün tanır mı?*

Ġubār-ı kūyıyā ol zerre-i nā-ķizikin ey dil
Olasın baňa gün gibi bu ‘ālemde ‘ālem bir gün

*Ey gönül! Sevgilinin
bulunduğı mahallenin tozunun
değersiz zerresi olarak bu
ālemde bana bir gün, işaret gibi
bilinesin.*

Ķadd u zülf ü dehānıñ çü oldum mübtelāsı ben
‘Aceb mi hālī olmazsa dil u cāndan elem <bir gün>

*Ben boyun, saçın ve ağzının
düşküñü olduğumdan acaba
isteyerek bir gün kederden
kurtulsam ne olur?*

Ölüb yıllarla hāķ olsam bite güller mezārımda
Okı remz nāzıla şīrüm benüm ol gonçe-fem <bir gün>

*Ölüp yıllar sonra toprak olsam
mezarımda güller bittiğinde
benim gizli şիրimi o gonca
ağzınla bir gün nazla oku.*

Nice zemzem¹⁰¹ gibi gözyaşı dökem Vechi'yā yāruñ
Ḥarīm-i Ka'be-i kūyunda ölem muhterem bir gün

*Ey Vechi! Sevginin Kutsal
Ka'be mekânında bir gün
saygıdeğer olayım diye
zemzem gibi ne kadar gözyaşı
dökeyim.*

30^b

150

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Kim yüzi şuyuyla giderse bu miḥnet ḥāneden
Zāhirī vü bāṭinī pāk oldu toğdı anneden

*Kim bu bela evinden yüzü suyuyla
giderse iç ve dış âlemdenkilerden
anadan doğmuş gibi temiz olur.*

Yedi başlu ejderi bilmez nigeḥ-bān olduğun
Ḥaylī eblehdür şular kim genc umar her vīrāneden

*Şunlar o kadar şaşkındır ki her
virane evden hazine umar, yedi
başlı ejderin gözcü olduğunu
bilmezler.*

Āḫılısañ kıl ḥāzer aldanma dünyā mekrine
Ḳalbūñi şāf eyleyüb işit sözi dīvāneden

*Akıllıysan dünyanın büyüüne
aldanma, sakın. Kalbini saf
eyleyerek sözü deliden işit.*

Gülistān-ı dehrūñ āḫir āteş-i sūzān olur
Nālīşī bülbülden öğren yanmağı pervāneden

*Dünyanın gül bahçesi sonunda
yanan ateş olur. İnlemeyi
bülbülden, yanmayı kelebekten
öğren.*

Zāhid-i ḥōd-bīn olma lāubālī 'āşık ol
'İşk mestī mescidi fark eylemez meyhāneden

*Kaba sofu bencil olma, kayıtsız
âşık ol. Aşk sarhoşu olana meyhane
mescidden farklı değildir.*

Cān gözile bir nāzar kıl āşinā ol ḥāḳıla
Reh-nümālīk umma olsa biñ güzel bīgāneden

*Manevi güçle bir nazar kıl, doğrulukla
tanıdık ol. Bin güzel olsa da kayıtsızdan
kılavuzluk umma.*

Ömrünü tīğ-i ecel kaç itse āḫir gam degül
Vechi'yā sen kesme meylūñ cānib-i cānāneden

*Ömrüne sonunda ecel kılıcı son
verse gam değil. Ey Vechi! Sen
sevgiliden yana meylini kesme.*

151

Mef'ülü / Fā'ilātü / Mef'ülü / Fā'ilün

Şarılmağ isteridüm o kāş-ı kemāne ben
Tīr-i belāya oldum anuñçün nişāne ben

*Ben o kaşı kemana benzeyene sarılmak
istediğimden ben bela okuna hedef oldum.*

Rāz-ı dehānı fikr-i meyānı gönüldedir
Dostsam 'aceb mi sırla demem kemāne ben

*Ağzının sırrı, belinin fikri gönüldedir. Ben
acaba kemanla dost muyum, demem.*

¹⁰¹ Zemzem kelimesindeki ilk “z” noktasız yazılmıştır.

Ferhād'ıyıla gitdi çü Mecnūn'ı ʿālemūn
Geldüm ʿalāmetiçün olardan cihāna ben

*Ālemin divanesi Ferhad'ıyla gittiği için ben
dünyaya oralardan alametler için geldim.*

Beñzetdi çün hilāl-i kemanına kaçınıñ
Çarḥ okın urdum ehemile āsmāne ben

*Kaşını hilal gibi inceye benzettiği için ben
feleğin okunu ahımla göğe vurdum.*

Bir demde Vechi'yā iderüm biñ belāya şabr
İşk ehli içre n'ola ölürsem yegāne ben

*Ey Vechi! Bir nefeste bin belaya
sabrederim. Aşk ehli içinde bir tek ben
ölürsem ne olur?*

152

Fāʿilātūn / Fāʿilātūn / Fāʿilātūn / Fāʿilūn

Görmüşüz rüz-i ezel naḳşını naḳḳāşından
Bilmişüz ḥüb olacağın göz ü kaşından

*Resmini, ezel günü resim yapanından
görmüşüz. Gözünden ve kaşından güzel
olacağını bilmişiz.*

Ḥayl-i müjgānı ne zūlm itse kaşından bilürüz
İstenür çünkü sipāhisi çeri başından

*Kırpık takımı ne kadar zulüm etse kaşından
biliriz. Çünkü sipahi çeri başından istenir.*

Dür dişünden dest-i rāzı açılma n'ola kim¹⁰²
Şaḳlumaz cāndāne olsa kişi sırdaşından

*İnci dişinden sır eli açılma ne olur ki? Kişi
sırdaşı olan beyninden sırlarını saklayamaz.*

31^a

Beni öldürmege geldikde o ḥūni görmez
Kana garḳ oldu tenüm gözlerümün yaşından

*Tenim, gözlerimin yaşından kana batmış
gibi olduğu (halde) beni öldürmeğe
geldiğinde o kanı görmez.*

Vechi'yā bāde-i ḥum-ḥānda nūş eyleyelüm
Çü dimişlerdür içiñ şuyı biñār başından

*Ey Vechi! Meyhanede bade içelim.
Çünkü suyu pınar başından için demişlerdir.*

153

Fāʿilātūn / Fāʿilātūn / Fāʿilātūn / Fāʿilūn

Dīde ruḥsāruñ ḥayālile ṭoludur nūrdan
Başuma sevdā-yı zūlfüñ tācdur semmūrdan

*Gözüm, yüzünün hayaliyle nurla
doludur. Saçının sevdası başıma
samurdan taçtır.*

İşigünde dāne-i ḥāl-i ruḥuñ kılma dirīğ
Hey Süleymān'um bugün kem-ter benüm kim mūrdan

*Ey Süleyman'ım! Eşiğinde
yanağındaki ben tanesi
esirgeme. Bugün ben ki
karıncadan daha hakirim.*

Tār-veş inceldi ve cānum benim kıldı tehī
Nāydan gūş eyle nālim nağmemi ṭanbūrdan

*(Vücutum) ip gibi inceldi ve
canımı boş kıldı. İnlememi
neyden, nağmemi tamburdan
dinle.*

¹⁰² Vezne uymuyor.

‘Āleme olur nevāle işbu kūrş-i afitāb
Her seherki kim gelür şol ser-nigün tennürdan

*İşte bu Güneş yuvarlağı âleme yiyecek
olur. Çünkü her sabah ki o, güzelden
başsağı olmuş olarak gelir.*

Vechī sen bezm-i ezelde mest-i cām-ı ıışkduñ
Halk şanur şimdi mest olduñ mey-i engürdan

*Vechi, sen ezel meclisinde
sevgi kadehiyle sarhoştun.
Halk şimdi üzüm şarabından
sarhoş olduğunu sanır.*

154

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Hasret-i la‘l-i lebünle tırmaz ağlar dīde kan
Ey yüzi lāle olur eşkümle rūyum erguvān

*Kırmızı dudağının hasretiyle göz
durmadan kan ağlar. Ey lale yüzlüm!
Gözyaşımınla yüzüm erguvan olur.*

Komaz ağzundan dilünden ben ġarībi seg rakīb
N’ola ağlarsa zebān-ı hālde her üstülh^vān

*Köpek rakip, ben garibi ağzından
dilinden kovmaz. Her kemik hal diliyle
ağlarsa ne olur?*

Kısmet rüz-i ezelde fehm idersün ey hākīm
Cām-ı ıışk-ı yāruñ oldu bir hayālī āsmān

*Ey akıllı kişi! Ezel gününde kısmeti anlarsın.
Sevgilinin aşkının kadehi semada bir hayal
oldu.*

Āyet-el Kürsi okı çık ‘arş-ı ‘alāya gönül
Ta ola tokuz felek yolunda kat kat nerd-bān

*Gönül, Ayet-el Kürsi’yi okuyarak Arş-ı
Ala’ya çık. Ta dokuz felek yolunda kat
kat merdiven ola.*

Yāruñ istersün ki Vechī ince bilün kocasın
Cān u baş u hānmānı yoluna kıl dermiyān

*Vechi, istersin ki sevgilinin ince bel
kocasın. Canını, başını ve ocağını
sevgilinin yolu için ortaya koy.*

155

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Gönlünü akıtmasa ol serv-i gül ruhsāra şu
Yüzi üzre sürinüb varmazıdı gül-zāra şu

*Su, gönlünü o selvi boylu, gül yüzlüye
akıtmasayüzü üzre sürünerek gül
bahçesine varmazdı.*

‘Āşıķ-ı dīdārdur dīdār-ı hākķı şıbsüz
Sīnesini taşlayub başlayalı reftāre şu

*Su, yüzünün aşığı olduğu için göğsünü
taşlayarak gitmesi doğruluğun şüphesiz
görünüştür.*

31^b

Cām-ı la‘lün nüş idicek tīgüñe meyl eylerüm
Dostum mahmūr olıcaķ çok iķer meyh^vāra şu

*Kırmızı kadehi iķecek kılıcına meyleylerim.
Dostum, iķki iķen su gibi iķtiğinden sersem
olacak.*

‘Ārız-ı cānāna hatt-ı siyāhī görmeden
İrmesün yā Rab kimesnenün gözine kara şu

*Ya Rabbi! Sevgilinin yanağındaki siyah
yazıları görmeden kimsenin gözüne
kara su inmesin.*

Ey saç ileyli anı çekmez idi zencire bād
Düşme Mecnūn oluban derdile tağlara şu

Ey siyah saçlı! Su, dertle dağlara divāne olarak düşmeseydi, rüzgār onu zincire çekmezdi.

‘Arızuñ ‘arz eyle cānā çeşm-i hūn ālūduma
Nāşihā şihhat vire ol merdüm-i bī-māra şu

Ey sevgili! Kan bulaşmış gözümeye yanağını sun. Ey nasihatçı! O su, hasta gözümeye sağlık vere.

Vechī dīvānuñda şi‘r-i āb-dāruñ dir gören
Bir mühendis hendeseyle ağıdur gül-zāra şu

Vechi; divanındaki taze şiirlerini gören bir mühendisin hendeseyle gül bahçesine su akıttığını söyler.

156

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

Kim nazar kılsa benüm bu dīde-i giryānuma
Özi göyner şem‘ gibi sīne-i sūzānuma

Kim benim gözümün yaşına baksa yürek yakanlarıma kendisi mum gibi yanar.

Başun a‘dānuñ keserdi ol nigār sāde rū
Tīg gibi ger benüm tağılsa gelse yanuma

O delikanlı sevgili, eğer benim yanuma kılıç gibi takılıp gelse düşmanların başını keserdi.

Leblerüñ emsem disem lutf eyleyüb hışm eyleme
Yohsa acıyub kıyarum ben bu tatlı cānuma

Dudakların emsem desem, acıyarak güzellik eyleyip öfkelenme. Yoksa ben bu tatlı canıma kıyarım.

Geçdi sīnemden benüm öldürdi varıb düşmeni
Ey kemān ebrū okuñ görinçe girdi kanuma

Ey keman kaşlı! Okun benim göğsümden geçip kanıma girdiğini görünce varıp düşmanları öldürdü.

Vechi’yā çünkim melekler vaşfdur kārüm benüm
Yazıla a‘māl-ı şālih defter ü dīvānuma

Ey Vechi! Meleklerin niteliği amelleri yazmak olduğundan benim de defter ve divanıma doğru işler yazılması kârımdır.

157

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

Her kim mu‘tād oldu bu deyr-i fenāda bādeye
Meyl ider bī-ihtiyār elbete rūy-i sādeye

Her kim bu yokluk dünyasında badeye alışmış olursa elbette sade yüze kendiliğinden meyleder.

‘Aşık-ı dīdār olıcağ ‘ālem-i ervāhda
Kayddur bāğ-ı cinānda merdüm-i āzādeye

Ruhlar âleminde yüzünün âşığı olan kişi, Cennet’te hür olana bağ olacaktır.

Göñlini alub güzeller virme hergiz selām
Haylī müşkil derd olur bu ‘aşık-ı dīdāreye¹⁰³

Güzeller selam vererek asla gönlini almasın. Bu, yüzüne aşığa çok zor dert olur.

¹⁰³ Önceki beyitlerin kafiyesine uymuyor.

Rind derd-aşâm gönünden müsāvīdür işi
Zāhid-i ḥod-bīn otursa zühdiçün seccādeye

*Kaba sofı kendini beğenerek seccadeye
ibadet için otursa gönlündeki işi dünyayı
hoş görenin çektiği derde eşittir.*

Pāyūne sāyuñ gibi Vechī sürer her gün yüzün
Pādişāhum n'ola rahm eylesen ol üftādeye

*Vechi, gölgen gibi ayağına her gün
yüzünü sürer. Padişahım o biçare aşığa
acırsan ne olur?*

32^a

158

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Bezm-i meyde söz olur mı şevkıla saz olmasa
Nāliş-i muṭriblerüñ sāzıyla dem-sāz olmasa

*Çalgıcıların inlemeleriyle sazı
arkadaş olmadan mey meclisinde
neşesiz sazsız söz olur mu?*

Yüzüne bakdıkça artar gönlümün ger meyyiti
Nerm olmaz ḥatırı çün bülbülün yaz olmasa

*Yüzüne baktıkça gönlümün
ölmüşlüğü artar. Eğer bülbülün hatırı
olmasaydı, yaz yumuşak olmazdı.*

‘Āşıka virmezdi Ḥaḳ şabr u taḥammülle niyāz
‘Ādeti dilberlerüñ cevır ü cefā nāz olmasa

*Güzellerin ezası, cefası ve naz tabiatı
olmasaydı, Allah, aşığa sabrı, dayanmayı
ve yalvarmayı vermezdi.*

Her ne deñlü nāle vü feryād idersem ney gibi
Kimse bilmez yandugum beñzüm eger sāz olmasa

*Her ne kadar ney gibi inleyip
bağırsam da eğer yüzüm solgun
olmasa yandığını kimse bilmez.*

Vechi'yā meydān-ı ‘ışka başmasun hergiz kadem
Da‘va-yı ‘ışk eyleyen ‘ālemde serbāz olmasa

*Ey Vechi! Ālemde āşk iddiasında
bulunup da yiğit olmayan hiç kimse
āşk meydanına asla ayak basmasın.*

159

Mef'ülü / Fā'ilātü / Mef'ülü / Fā'ilün

Ḥüb aña atañı niye geldi bu ḥāneye
Ey ādemoğlu ki şaḳın el şunma dāneye
Dime her ādem okın irdürem nişāneye
Ḳadduñ gümān iderise āh u dāneye
Gördüñ zamāne uymadı sen uy zamāneye

*Ey insanoğlu! Atanın bu haneye niçin
geldiğini iyi anla; taneye el uzatma,
sakın. Boyun, küçük bir aha güman
ederse her insanın okunu nişangāha
erdirim deme. Zamanın uymadığını
gördüğünde sen zamana uy.*

Nefsünden aña sen saña düşmen cefāsını
Bālne dehrüñ eyleme meyl an belāsını
Ḥayyāt-ı dehr biçmese devlet ḳabāsını
Der u piş gey añnıña faḫruñ libāsını
Gördüñ zamāne uymadı sen uy zamāneye

*Düşmanın sana eziyetini sen nefsinden
anla. Dünyanın yastığına meylleme,
belasını an. Dünya terzisi gururlanma
elbisesini biçtiğinden devlet kaftanını
alına giyerek <onu> gözönüne getir.
Zamanın uymadığını gördüğünde sen
zamana uy.*

Âla olursa ğam yime ʿālemde her denī
Çün hākten yaratdı dilā halk iden seni
Bağdıķca h^var görme şaķın saña düşmeni
Tīr-i każāya gel dutayın karşı sen seni
Gördüñ zamāne uymadı sen uy zamāneye

*Ey gönül, âlemde her soysuz çok fazla
yüce olursa üzülme. Çünkü yaratan, seni
topraktan yarattı. Sana düşman olanı
sakın hakir görme. Kaza oklarına karşı
gel, sen sana tutun. Zamanın uymadığını
gördüğünde sen zamana uy.*

Kan ağlama gözüm düşecek dār-ı gurbete
Şabr u taḥammül eyle gönül bār-ı miḥnete
Yanub yakılma uğrıyacak nār-ı fırkate
Berk it kuşağını gelüben şöyle gayrete
Gördüñ zamāne uymadı sen uy zamāneye

*Gözüm, gurbet yurduna düştüğünde
üzüntüye kapılma. Gönül; eziyet, elem
yüküne sabreyle, katlan. Ayrılık ateşine
uğrayınca şikâyet etme. Şöyle gayrete
gelerek kuşağını sağlam et. Zamanın
uymadığını gördüğünde sen zamana uy.*

32^b

Saña yavuz şatana sen iyilikler it hemān
Her ne iderse çünkü bulur kişi bī-gümān
Kımaz kimesnenüñ haķķını kimsede cihān
Pīr olayın deriseñ eyā yār-i nev-civān
Gördüñ zamāne uymadı sen uy zamāneye

*Sana kötülükler yapana sen hemen
iyilikler et. Çünkü kişi her ne ederse
şüphesiz bulur. Dünya, kimsenin hakkını
kimsede koymaz. Ey delikanlı sevgili!
Yaşlı olayım dersin. Zamanın
uymadığını gördüğünde sen zamana uy.*

Kaldum ayaķda zilletile diyüb itme āh
Mülk-i kanāʿate olasın ta ki pad-şā <h>
Gönlünde kımayıb heves-i mal u ʿizz-i çāh
Gördüñ zamāne uymadı sen uy zamāneye

*Değerimi yitirip hor görüldüm diyerek
içini çekme. Gönlünde mal hevesi ve
yücelik kuyusu koymayarak ta ki kanaat
mülküne padişah olasın. Zamanın
uymadığını gördüğünde sen zamana uy.*

Dünyāya tut ki hükm idiserdür bugün özüñ
Yārın iner mi sen kara toprak tolar gözün
Der-gāh-ı Hāķķ'a var mıdur aña varcak yüzün
Pendüm işit ki bu ola dāim senün sözün
Gördüñ zamāne uymadı sen uy zamāneye

*Farzet ki bugün sen dünyaya
hükmedeceksin. Sen yarın kara toprağa
indiğinde gözüne kara toprak dolar.
Hakk'ın dergāhında ona varacak yüzün
var mıdır? Nasihatimi işit ki bu daima
senin sözün olsun. Zamanın uymadığını
gördüğünde sen zamana uy.*

Kibr ü cehūduñ artuğ olur ise rağbeti
Ahir zaman irüşdi var elbetde hikmeti
Bil nefsi şūmdan saña geldikce nekbeti
Kılma şikâyet itme kimesniye töhmeti
Gördüñ zamāne uymadı sen uy zamāneye

*Büyüklenmenin ve çıftılığın çok fazla
rağbeti olursa elbette hikmeti vardır, artık
ahir zaman erişti. Sana uğursuz nefisten
talihsizlik gelirse kimseyi suçlayarak
şikâyet etmeyeceğini bil. Zamanın
uymadığını gördüğünde sen zamana uy.*

Nān-pāre-i cevāne yeter nefsiñe gıdā
Ten-perver olma Hāķ yoluna rūḥi kıl fedā
Tāciyla hırķayıla ey şāḥib-i ridā
Fehm eyle saña Hāķ'dan olubdur bu söz nidā
Gördüñ zamāne uymadı sen uy zamāneye

*Arpa ekmeği parçası nefsiñe gıda olarak
yeter. Ey post sahibi! Rahatına düşkün
olma; Hak yoluna tacınla, hırkanla canını
feda eyle. Bu sözün sana Hak'tan nida
olduğunu anla. Zamanın uymadığını
gördüğünde sen zamana uy.*

Devlet yeter saña şeref-i fazl u ma'rifet
Kāruñ senüñ gerek ki ola hilm u ma'delet
Devlet dediklerinin olur ahır çü let
Vechī muşarra' ile sözüñ ahire ilet
Gördüñ zamāne uymadı sen uy zamāneye

Marifet ve faziet şerefi sana zenginlik
olarak yeter. Yumuşaklık ve adillik gerek
ki senin kazancın ola. Mevki dedikleri
sonunda dayak yeme olduğu için Vechi,
sözünü mısralarla sonuna ilet. Zamanın
uymadığını gördüğünde sen zamana uy.

160

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Sen yüzi mähı gören bu hüsni-i bī-hemtâyıla
Gayrı kılmadı nazar yıllarla 'ömrüm ile

Sen gibi yüzü ayı ve güzelliğiyle benzersizi
gören ömrüm başkalarına yıllarca bakmadı.

33^a

Söz deminde mürdeler ihyā idermiş leblerüñ
Güyyā hem-dem olupdur Hāzret-i 'İsā'yıla

Dudakların Hazreti İsa'yla sanki arkadaş
olmuş olup söz vaktinde ölüleri
diriltirmiş.

Dostum mülk-i 'ademden ben gelelden 'aleme
Bī-vefālîkda seni gördüm hemān dünyâyıla

Dostum, yokluk mülküden dünyada
geleli o anda dünyayla seni vefasız
gördüm.

Nūr-i ferle her yaña gün gibi pertev şalub
'Ālemi yakduñ hey āfet bu ruh-ı zībâyıla

Hey güzel! Güzel yüzünün parlaklığın
nuruyla her yana gün gibi ışık salarak bu
âlemi yaktın.

İrmeyüb sīb-i zenaḥdānuña Vechī'nüñ eli
'Ömrünü hayfā geçürdi rüz-gār eyvâyıla

Vechi'nin eli elmaya benzeyen güzel
çenesine ermediğinden ömür devrini
pişmanlıkla boşa geçirdi.

161

Mef'ülü / Fā'ilātü / Mef'ülü / Fā'ilün

Gönlüm qarār idermidi dildārum olmasa
Dünyā bütün yıkılırdı yārum olmasa

Sevgili olmasaydı gönlüm durur muydu? Yārım
olmasa bütün dünya yıkılırdı.

Sen Yūsuf-ı zamānı göreydi 'Azīz Mısr
Dirdi n'olaydı gayrıla bazārum olmasa

Aziz Mısır senin Yusuf zamanını görseydi:
"Başkalarıyla alışverişim olmasaydı, ne
olurdu?" derdi.

İnkār iderdüm olduğuma mest-i 'ışk ben
Cām-ı mey-i maḥabbete ikrārüm olmasa

Şarap kadehine sevgimi saklayamayıp
söylememiş olsaydım, ben aşk sarhoşu
olduğumu inkār ederdim.

Pīşüm olurmuydı leb-i dilbere heves
Bezm içre bir kadeh gibi bī-kārum olmasa

Meclis içinde bekār bir kadeh gibi olmasam,
sevgilinin dudağına heves tarafım olur muydu?

Şem'-i cemālūne kim iderdi nazar senüñ
Fırkāt şebinde dīde-i bī-dārum olmasa

Ayrılık gecesinde uykusuz gözüm olmasa senin
yüzünün mumuna kim bakardı?

Cān hıızrı zinde olmazdı böyle Vechi'yā
Āb-ı hayāt gibi ger eş'arum olmasa

*Ey Vechi! Eğer ölümsüzlük suyu gibi şiirlerim
olmasa Hızır canı böyle diri olmazdı.*

162

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Rūz-i hicrūñde nazar kıldıkça rū-yı zerdime
Saña ey sīmīn beden kim dir ki aña zer dime

*Ey gümüş bedenli! Ayrılık gününde
solgun yüzüme baktıkça sana kim der ki
ona altın sarısı deme.*

La'l-i yāre ey gönül sen meylüñi terk eyleyüb
Āb-ı hıızr u selsebīl u çeşme-i kevser dime

*Ey gönül! Sen sevgilinin kırmızı dudağına
meylini terk edersen ölümsüzlük, Cennet
ve Kevser suyu deme.*

Rāh-ı ıışık içre senüñ ile tek u bñy eyleyüb
Yoluña ser dizmeyen yoldaşıña server dime

*Aşk yolu içinde seninle öteye beriye
koşuşarak yolun için baş dizmeyen
yoldaşına başkan deme.*

Ey müselmān sen tarīkunda bugün toğruyiken
Bī-haķīkat olana kim dir saña kāfir dime

*Ey Müslüman! Sen bugün yolunda
doğruyken hakikatsiz olan kişi için sana
kim der, kāfir deme.*

Vechi'yā her kimden incinseñ mesāwī itmeyüb
Yüzine söyle sözüñi sen aña irşir dime

*Ey Vechi! Her kimden incinsen dahi
kötülük etmeyip sen sözünü yüzüne söyle,
ona erişir deme.*

33^b

163

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Göñlümi şevkıyla bir mihrūya yandurdum yine
Huft e bigi nücmüñ şem'in uyandurdum yine

*Gönlümü arzusuyla yine bir güzele
yandurdum. Uyumuş gibi yıldızların
ışığını yine uyandurdum.*

Sāķīnuñ mey-gün lebünden bñseler alub bugün
Döne döne sāģaruñ aģzun şulandurdum yine

*Kadeh sunanın kırmızıya çalan
dudağından bugün döne döne öpücükler
alarak yine kadehin aģzını sulandurdum.*

Da'va-yı ıışık itmede şādık degñlsñn diriken
Muşhaf-ı hñsnine and içdüm inandurdum yine

*Aşk iddiasında bulunmada sadık
değilsin derken güzelliğın kitabına
yemin ederek yine inandurdum.*

Seg raķībi bend-i miħnetle egerçi baēladum
Göricek ol çeşm-i āhūyı boşandurdum yine

*Her ne kadar köpek rakibi musibet baēıyla
baēladıysam da gözüñ, o güzel gözliyiñi
görecek diye yine hñgür hñgür aēladım.*

Görinen hñnnā degñldür elleründe Vechi'yā
Ķanlı yaşumla anı sürħa boyandurdum yine

*Ey Vechi! Ellerin de görünen kına
deēildir. Kanlı yaşımla onu yine
kırmızıya boyandurdum.*

164

Mef'ûlû / Fâ'îlâtû / Mefâ'îlû / Fâ'îlûn

Olsam 'aceb mi ney gibi nālân giçen gice
İş eyleridi ğayrıla cānān giçen gice

Sevgili başkalarıyla geçen gece zevk ve safa
eyler idi. Acaba geçen gece ney gibi inleyen
mi olsaydım?

Ol māha karşı sūz-i derūnun edince 'arz
Cānlar eritdi şem'-i şebistān giçen gice

O aya karşı yürek ızdırabını sununca gece
mumu geçen gece canlar eritti.

Ahşamlamadı gerçi bizümle bu şeb o māl
Menzil komadı eyledi seyrān giçen gice

Her ne kadar da olsa o güzel bu gece bizimle
akşamlamadı. Geçen gece bir yerde
konaklamayıp gezip dolaştı.

Olurdu mürde cismüme 'İsā-yı rūh-ı bāhş
Şarsam ben anı sīneme 'uryān giçen gice

Ben onu geçen gece göğsüme çıplak sarsam
ölmüş bedenime Hz. İsa gibi can bağışlamış
olurdu.

Yārın tolular içdüğine germ olub müdām
Yārān iderdi çāk-ı girībān giçen gice

Dostlar, sevgilinin kadehini içtiklerinde
hararet kazanmak için geçen gece sürekli
yaka yırtardı.

Gül yüzlü gönçe leblü güzellerle zeyn olub
Bezm olmuşdı taze gülistān giçen gice

Gül yüzlü, gonca dudaklı güzellerle
süslenerek meclis geçen gece taze gül
bahçesi olmuştu.

Vechī melekler ile içerdün mey nüh- tak
Eflāke çıka na'ra-yı mestān giçen gice

Vechi, dokuz kat gökteki melekler ile mey
içtiğinden sarhoşluk narası geçen gece
göklere çıka.

165

Fâ'îlâtûn / Fâ'îlâtûn / Fâ'îlâtûn / Fâ'îlûn

Yār dülbendini zeyn eyleyecek güller ile
Toldurur bülbül dil 'ileli ğulgullar ile

Sevgili başörtüsünü güller ile süsleyecek.
Bülbül, gönlünü bu sebeple bağırıp
çağırışma ile doldurur.

Yād idüb cām-ı leb ü la'îlûni ol gönçe femün
Hullet-i fāsīde İş iylileme müller ile

O gonca ağızlının kırmızı dudağının
kadehini anarak gerçek dostluğu şaraplar
ile bozanlarla iş eyleme.

34^a

Cem' olursa ser-i kūyuñda'aceb mi 'uşşāk
Bāğuñ olur güzelüm zīneti bülbüller ile

Acaba âşıklar mahallenin başında toplansa
güzelim, bağım bülbüller ile süslü olur mu?

Sākī-yi sâde ruḥa karşı terennümler ider
Meclis-i meyde şurāḥī yine kulkullar ile

Kadeh sunan, yine içki meclisinde
delikanlıya karşı şurahi sesleriyle şarkı
söyler.

Şaçlarıñ fikriyle Vechī diyüb taze ğazel
Dört beş dāne güli bağladı sünbüller ile

Vechi, saçların fikriyle taze gazel söyleyerek
dört beş tane güllü sünbül ile bağladı.

166

Fe'îlâtûn / Fe'îlâtûn / Fe'îlâtûn / Fe'îlûn

Büy-ı pîrâheni ger taraf gülîstâna gele
Câmesûn çâk ide gül bûlbûli efgâna gele

Eğer gömleğinin kokusu gül bahçesi
tarafından gelirse bûlbûl gül için bağırıp
çağırarak elbisesini yırtar.

Seni cânıyla seven cânına kaçd itme didüm
Didi cânuñ varisesen dañi mendâna <gele>

Seni cânıyla sevenin canına kast etme
dedim: "Canın varsa sen dahi bin tane
gele." dedi.

Ėankı kâfir ki yüzün gördi müselmân oldı
Maşaallâh ol dilber tersâ- beçe îmâna gele

Kâfir olan Hristiyan çocuğı, o güzelin
yüzünü gördüğünde Maşallah diyip
imana gelerek müslüman olan nerede?

Dem-i vuşlatda benüm derdile Ėan ağladugum
Beñzer ol Ėd şafâ-bâhş ki bārâna gele

Kavuşma anında benim dertle
üzüldüğümde gelen gözyaşım, yağmur
gibi gelerek safâ ve neşe veren bayrama
benzer.

Gözi âhûları şayd eylemege Vechî gibi
Ėışk şâhrâsına kim ola ki şîrâna gele

Ceylan gözlüleri avlama. Ola ki aşk
çölüne Vechi gibi arslan gelir.

167

Fâ'îlâtûn / Fâ'îlâtûn / Fâ'îlâtûn / Fâ'îlûn

Sûz deminde verür ağzuma şeker leblerile
Nice tatlıdur emişmek şu şeker leblerile

İztırap vaktinde ağzıma dudaklarıyla
şeker verir. Şu şeker dudaklarıyla
emişmek ne kadar tatlıdır.

Ol perî âdem olub âdeme yakışmaz Ėış
Eyledüm tecrübe ben anı mücerreblerile

O, çok güzel insan olup insana zevk
ve safâ yakışmaz. Ben onu sinama ile
tecrübe eyledim.

Ėâli'm gün gibi sa'd olduğunu bilürüdüm
Ger Ėadem başsa yüzüm üstüne kebke<lerile>

Eğer yüzümün üstüne ayaklarıyla
bassa bahtımın uğurlu olduğunu gün
gibi bilirdim.

Hâl şanemüñ görinen Muşhaf-ı Ėüsnünde anuñ
Kâtib-i şun' Ėomış nokta mürekke<lerile>

O güzelin güzellik kitabında görünen
benini yazan kâtip, mürekkepleriyle
nokta koymuş.

Vechî şorar sege itlerilen yâr olalı
Şâh işigünde yürür şimdi müte'arrib<lerle>

Vechi rakibe sorar: Köpeklerle sevgili olalı
padişah eşliğinde şimdi Araplaşmış
olanlarla birlikte yürür mü?

168

Fâ'îlâtûn / Fâ'îlâtûn / Fâ'îlâtûn / Fâ'îlûn

Ėâşık olaldan berü şem'-i ruh-ı cânâneye
Âhum âteş-bâzı yanmağ öger o pervâneye

Sevgilinin yanağının mumuna âşık
olduğumdan beri ahım o keleşe
ateşle oynayanın yanmasını över.

34^b

Bir yaña gönlüm çeker bir yaña cānum zülfüni
 Āh kim tüş oldı bir miskīn iki dīvāneye

*Saçını gönlüm bir yana, canım bir
 yana çeker. Ah ki! Misk kokan
 saçın iki divāneye tutuldu.*

Her tolu içdikce meclisde baña senbūse şun
 Sākiyā ben tövbelüyüm būsesiz peymāneye

*Mecliste her ne zaman kadeh
 içildiğinde sen bana tatlı sun.
 Ey kadeh sunan, ben öptücüksüz
 şarap kadehine tövbeliyim.*

Bir kadeh mey içmedin mest olduğum ‘ayb eyleme
 Cām-ı la‘lūñ şevkıyla vararum mey-ḥāneye

*Bir kadeh içki içmeden sarhoş
 olduğumu kınama. Kadeh gibi
 kırmızı dudağının arzusuyla
 meyhaneye varırım.*

Baḥr-ı ḥayrunda ‘aceb mi ğarḫ olursam Vechi’yā
 Āşinā çıkar o dilber gördügi bīgāneye

*Ey Vechi! İyilik denizinde acaba
 suya batmış olsam o sevgili
 gördüğü yabancıyı tanır mı?*

169

Mefā‘lūn / Mefā‘lūn / Mefā‘lūn / Mefā‘lūn

Yine şehr-i Gelibolu müşerrefdür güzellerle
 Ki her birisi meşhūr oldı biñ dürlü gazellerle

*Gelibolu şehri yine güzellerle
 kendisine şeref verilmiştir. Çünkü
 her birisi bin türlü güzellerle ün
 kazandı.*

Yüri her serv-i ḳadd zālīm nedür bu yok mı inşāfuñ
 Beni ayaklara şalub yeter şalındūñ illerle

*Selvi boylu zalim yürü; bu nedir,
 insafın yok mu? Beni ayaklara salıp
 her yabancıyla naz ve eda ile
 yürüdüğün yeter.*

Deñiz yālısıdır rūḥum güzeller bunda ‘ayb olmaz
 Öpülmek gönçe leblerle ḳoçalmak ince bellerle

*Güzeller! Ruhum deniz yalısidir,
 bunda kınama olmaz. Gonca
 dudaklarla öpülmek, ince beller
 ihtiyarlamak ister.*

İşim gücüm güzeller üzre cān virmek olmışdur
 Benüm ḥālüm n’olur ya Rab ölürsem bu ‘amellerle

*İşim gücüm güzeller için ölmek
 olmuştur. Ya Rab! Bu amellerle
 ölürsem benim halim ne olur?*

Revā mıdur ıraklardan baḳub Vechī mahalleñde
 Maḥalleñ bilmeyüb sen seyr idersen nā-maḥallerle

*Vechi, mahallende uzaklardan
 bakmak uygun mudur? Sen
 mahallenı bilmeyip yersiz yerlerde
 gezersin.*

170

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

Ey mül çün yasağ oldı bu dem peymāneye
 Cām-ı la‘lūñden meded ben mey-zede mestāneye

*Ey (sevgili)! Şarap, bu zaman
 kadehe yasak olduğundan kırmızı
 dudağın kadehiyle kendinden geçmiş
 olan bana yardım et.*

Müher uruldun muhtesib her bir hum-i mey ağzına
Müşkil-i rāy rûze katl oldu der mey-hâneye

Memur tarafından her bir şarap küpü
ağzına mühür basıldı. Gün, meyhane
kapısı olarak güçlükle öldürüldü.

Zāhidā dünyā tıruldun mey-gede ma'mūriken
Künc-i mey gizlenmekle beñzedi vîrāneye

Ey sofî! Meyhane şen iken
dünyadan usandın. Şarap köşesi
gizlenmekle harabeye benzedi.

Ger şafāsını bileydün şūfiyā şāfî meyün
Benden evvel 'azm iderdün küşe-i mey-hâneye

Ey ehli sofî! Eğer saf içkinin
zevkini bilseydin, meyhane köşesine
benden evvel niyet ederdin.

Fırsat el virürse yarıyla ayağı getirüb
Nüş idüb tenhāda Vechî kâil ol rindāneye

Vechî, sevgiliyle kadeh içme fırsatı,
imkânı olursa kalendere yakışır şekilde
kimsesiz yerde içmeye razı ol.

35^a

171

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Ḳapusundan dūr kılduğı beni budur raḳīb
İstemez toz ḳonduğunu āsitāni yārda

Beni sevgilinin kapısından uzak kılan
başkaları sevgilinin eşiğine toz
konduğunu istemez.

İşk elinden ḥālūmi görüb baña raḥm itmedün
Bir kimesne ḳalmamışdur yār da ağıyārda

Aşk yüzünden ne hale düştüğümü
görüp ne sevgili ne de başkaları beni
acıyan kimse kalmamıştır.

Dāne dāne eşkidür Ferhād'ın ey şîrîn dehen
Lāleler şanmañ görinen dāmen-i kühsārda

Ey şîrin ağızlı! Dağın eteğinde
görünenleri laleler sanma; Ferhad'ın
tane tane gözyaşındır.

Dil-rübālar şîrûn ağızdan ḳomaz şeker gibi
La'lüni yād ideli Vechî senün eş'ārda

Vechî, senin kırmızı dudağını şiirde
zikredeli; gönül alanlar, şeker gibi
şiirini ağızdan kovmaz.

172

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Tūtî-i dil medḥ okur bir ḥüb-ı zîbā üstüne
K'ışidüb taḥsîn iderler ol şeker-ḥā üstüne

Gönül kuşu, süslü, yakışıklı bir güzel
üstüne övgüler okur. Öyle ki
işittiklerinde o şeker çiğneyen üstüne
güzel bulurlar.

La'li üzre dem-be-dem ḥāl-ı siyāhî dūr gören
Bir megesdür kim ḳonubdur taze ḥurmā üstüne

Kırmızı dudağı üstündeki kara beni
daima inci gören, taze hurma üstüne bir
sinek konmuştur, (der.)

Kendözin ol māha teşbîh itmegiçün āf-tāb
Āsmānı ḳutnı giymiş al kemhā üstüne

Güneş, kendisini o ay yüzüğe güzele
benzetmek için kırmızı kumaş üstüne
pamuk giymiş gökyüzü olmuştur.

Olmasa şeydā benüm tek zār olub gül-zārda
Ditreyüb düşmezdi bülbül verd-i ra'cā üstüne

*Gül bahçesinde bir tek benim gibi
inleyen divane olmasa, bülbül
titreyerek güzel gül üstüne düşmezdi.*

Medh iderken leblerin aḥmak raḳībūñ adını
Vechi'yā acı yimekdür ṭatlu ḥelvā üstüne

*Ey Vechi! Dudağını överken
başkalarının adını anmak, tatlı helva
üstüne acı yemek gibidir.*

173

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Baḥa kimse hem-dem olmazdı ḡam-ı yār olmasa
Ḥāṭırum bir lāḥza ṣād olmazdı ḡam-ḥ'ār olmasa

*Sevgilinin gamı olmasa bana kimse
arkadaş olmazdı. Kederlenen olmasa
gönlüm bir an mutlu olmazdı.*

Yol başub başlar kesüb kim alırdı dilleri
Dil-rübālar ṭarrası ālemde ṭarrār olmasa

*Ālemde gönül çalanlar hırsız
olmasaydı kimler yol basıp başlar kesip
gönülleri alırdı.*

Kūy-ı dilberden ḡaraḡ ḥüsnün temāṣā kılmadur
Cennet'e meyl eylemezdi kimse dīdār olmasa

*Güzelin mahallesinden maksat
güzelliğe bakıp seyretmektir. Güzel yüz
olmasa kimse Cennet'e meyl
eylemezdi.*

Yāre āşıklar neçe i'lām iderdi ḥālini
Levḥ-i ḥāṭırdan gelür ebyāt u eş'ār olmasa

*Sevgiliye aşıklar hafızaya gelen
manzum söz ve şiirler olmasa hallerini
nasıl anlatırlardı?*

Vechi yüzün gördüğünce nāle kılsa n'ola kim
Böyle bülbül zār mı olurdu gül-zār olmasa

*Vechi, yüzün gördüğünde inlese ne
olur ki? Gül bahçesi olmasa bülbül
böyle inler miydi?*

35^b

174

Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilün

Ṭotalum Cennet ola meclis dilber yirine
Beni kim aḥlaya cām-ı mey-i aḥmer yirine

*Kadehi güzel yerine tatalım toplantı yeri
Cennet olsun. Beni kırmızı şarap kadehi
yerine kim anlaya?*

Muşḥaf-ı ḥüsnüñe baḳdıḳca eyā ḥür-i behişt
Oḳırum ḥaṭṭuñ lebüñ Süre-i Kevser yirine

*Ey Cennet kızları! Güzellik kitabına
baktıkça çizgilerini ve dudağını Kevser
süresi yerine okurum.*

Yā Rab ol nūr-ı muşavvir nice ra'cādur kim
Ḳamaşur göz naḡar eyleirse anuñ her yirine

*Ya Rab! Onun tasvirinin nuru ne kadar
güzeldir ki, onun her ne yerine bakılırsa
göz kamaşır.*

Seyre gelse ḳadd u ruḥsārünü zeyn eyleyeyin
Bāḡda gül utana serv-i şānevber yirine

*(Sevgili) Boyunu ve yüzünü süsleyerek
bakmaya gelse hoş kokulu boyu yerine
bağdaki gül utana.*

Vechi'yā bundan ulu ʿizzet olur mu saña
Yār işigünde seni bağlaya itler yirine

*Ey Vechi! Sevgilinin eşğinde itler yerine
seni bağlasa sana bundan daha büyük değer
olur mu?*

175

Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilün

Kaçan ol muğ-beçenüñ ğamzesi fettānıg ide
Cānı mı varki şanem kimse hānanlıg ide

*Ne zaman meyhane çırağının süzgün bakışı
fenalık yapar. Putun canı mı var ki kimseye
sultanlık ede?*

Ḳanı bir merd-i dil-āverki raḳıḳı tutuban
İt gibi öldüre ḥalk içre bir insānıg ide

*Nerede bir mert, yiğit yürekli biri ki halk
içinde bir insanlık edip rakibi tutarak it gibi
öldüre.*

Nedür ey pīr-i ḥarābāt işi sākīnūñ kim
Baña geldikce şoyub sāğarı oğlanlıg ide

*Ey meyhanelerin ihtiyarı! Kadeh sunanın
işi nedir ki? Bana geldikçe içki bardağını
soyarak oğlanlık eder.*

Taşradan taʿna böyle derd kılurlar içine
Şimdi mey-hānede bir ʿarīf eger ḳanlıg ide

*Şimdi meyhanede bir irfan sahibi eğer kana
bulaşsa dışarıdan çekştirerek böylece içine
dert koyarlar.*

Yārumuñ Vechī ḳul olmakdan işigünde varıb
Ġaraḳı bu ki bütün ʿāleme sultānıg ide

*Vechi, sevgilisinin eşğine varıp kul
olmaktan maksadım bütün āleme sultanlık
etmektir.*

176

Mefʿülü / Mefāʿlū / Mefāʿlū / Feʿülün

Dil vireliden ol boyı serv ü yūzi aya
Raḥm eyledi yir gök bu belā-dīde gedāya

*O boyu selvi ve yüzü aya benzeyene
gönül verdiğiinden, belaya çatmış bu
yoksula yer gök acıdı.*

Gitmez kapısından ne kadar dögse ve sögse
İt cānludur ağıyār duyar cümle belāya

*Ne kadar dövse ve kötü söz söylese
kapısından gitmez. Başkaları bütün
belalara çok fazla dayanıklılık gösterir.*

Ḳan düşmez imiş ādeme öldürse raḳıḳı
Ḳatl it didi mevzīyi tanışdum ʿulemāya

*Ādemoğlu rakibi öldürse kan düşmezmiş.
Konuyu ālimlere danıştım: Öldür, dedi.*

İzi tozını ağırı altuna alurdum
Şatılsaydı misk-i biñi bin bahāya

*Miskin bini bin bahaya satılsaydı, izinin
tozunu ağırlığınca altına alurdım.*

Vechī dir idi şīʿr-i Necātī'ye nazīre
Ger cānib-i şehden nazar olsa şuʿarāya

*Eğer şahlardan yana şairlere bakılsaydı
Vechi, şiirim Necati'ye nazire derdi.*

36^a

177

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Cūy idüb yaşun o servüñ kâmet-i dil-cūsuna
İşigünde hâk olur cânlar viren pā-būsuna

*O gönül çeken selvinin boyuna gözyaşını
akarsu edip ayağını öpmek isteyenler ölerək
eşiğinde toprak olur.*

Bu tehī gamda şızub şâf oldı kalb-i sūz-nāk
Yār bāzu-bend zeyyin eylesün bāzusuna

*Bu kalp, gam yalnızlığında gönül yakandan
sızarak temiz olduğundan sevgili kolunun
pazısına süs eylesin.*

Söylese biñ dürlü söz ʿuşşāk hakkında raķīb
Şaymaz o dilber anı hergiz kabā yankusuna

*Her ne kadar da başkaları âşıklar hakkında
bin türlü söz söylese o güzel onun kaba
yankısını asla asla önemsemez.*

Ger pekîdür sihr okı ol kaşı yanuñ gözleri
Mekr u efsün ögredür Keşmîr ili cādūsuna

*Gerçi kaşının yanındaki o gözlerinin sihir
oku iyidir. Keşmir ili cadısına hile ve büyü
öğretir.*

Reşk ider şeker sözine tūṭi-i şîrîn kelām
Yār gelse Vechî'nüñ ayîne-veş qarşusuna

*Sevgili Vechî'nin karşısına ayna gibi gelse
dudu gibi şeker ve tatlı sözünü kıskanır.*

178

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

İşigünde yüz sürelerden bir gice hâk üstüne
Kadrile başum benüm irüşdi eflāk üstüne

*Eşiğinde bir gece toprak üstüne
yüzümü sürseydim benim başım itibar
ile göklere ererdi.*

Hey cānsuz¹⁰⁴ aşık dīvānedür gönüm benüm
Tig-i yarı gördi uryān düşdi bî-bāk <üstüne>

*Hey, cansız âşık! Benim gönüm
divanedir. Sevgilinin kılıcını
gördüğünde korkusuzca üstüne çıplak
düşti.*

Yaralar gözden görürdün kanlu yaş akıtdugun
Bir nazar kılsañ eger bu sîne-i çāk üstüne

*Eğer bu yüreği yaralının üstüne bir
baksan yaraların kanlı gözyaşı
akıttığını gözlerinle görürdün.*

Ayağın öpdükce sürerdüm yüzümü gözümü
Korkarum kan bulaşa ol dāmen-i pāk <üstüne>

*Ayağını öptükçe yüzümü gözümü
sürerdim. Korkarım o temiz eteğin
üstüne kan bulaşır.*

Ayağın toprağına Vechî yüzün sür diriseñ
Hey iki gözüm efendüm çeşm-i nem-nāk üstüne

*Ayağın toprağına Vechî yüzün sür
dersen hey iki gözüm efendim yaşlı
gözüm üstüne.*

¹⁰⁴ “ج” ile yazılması gerekirken metinde “ز” ile yazılmıştır.

179

Mef'ülü / Fā'ilātün / Mef'ülü / Fā'ilātün

Bezm ehli içre sākī şunduñ elüme bāde
Kanı yutdılar hasedden olsun dek ziyāde

*Kadeh sunan meclis içinde elime bade
sunduğundan meclistekiler daha çok
kıskançlık olsun diye eziyete katlandılar.*

Bir yaña senüñ miñnet bir yaña tīg-i hasret
Sīnem kıatı sitemde başum yavuz belāda

*Bir yanda senin sıkıntın, bir yanda hasretin
kılıcı, göğsüm çok sitemde, başım fena
beladadır.*

İrmez hümāy-i zülfüñ pervāz ne per açub
Uçarsa her ne deñlü dil mürği ol hevāda

*Gönül kuşu, o havada ne kadar uça da ne
kadar kanat açsa da saçın saadetine ermez.*

Ben mübtelāyı derde ğarķ itdi bāhr-ı hayret
Tutmaz elümi kimse bilişde āşināda

*Tutkun olan beni hayret denizinde derde
batırdı. Ne dost ne de arkadaşlardan hiç
kimse elimi tutmaz.*

36^b

Güyā iti dilinden ki nām-dār olduñ
İrmez cihānda Vechī bu nesne yahşi ada

*Vechi, sanki itin dilinden iyi adla meşhur
olduğundan bu iyi ada dünyada nesne ermez.*

180

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Dem-be-dem kan ağlarum bu hātır-ı maḥzūnıla
Gülmek olmaz çün müyessir bir ruḥ-i gül-gūnıla

*Bu hüznünlü gönlümle daima kan
ağlarım. Çünkü gül renkli bir yanakla
gülmek nasip olmadı.*

Gözleri doymazki baķa la'li āteş-tābuña
Neyleyüm çeşmümde iki merdüm pür-hūnla

*Gözleri ateş gibi yakıcı kırmızı
dudağına bakmaya doymaz.
Neyleyeyim gözümdeki iki göz
bebeği kan içindedir.*

‘Aķıl añlar ey saçı leyli kitāb-ı ḥüsnüñe
‘Işķ bābında benüm yokdur sözüm Mecnūn’ıla

*Ey saçı gece gibi karanlık! Kitap gibi
güzelliğini akıl anlar. Aşk kapısında
benim Mecnun’la sözüm yoktur.*

Çeng-i ğamda ḥasta em ey muṭrib-i ‘İsā nefes
Gel ṭabīb olub baña eyle şifā ḳānūnıla

*Ey İsa nefesli çalgıcı! Gam çalgısında
hastayım, gel bana tabip ol kanunla
şifa eyle.*

Şi'rüñ efsānıyıla cānı musaḥḥar eyledi
Vechi'yā teshīr olur dāim perī efsūnıla

*Şiirin büyüsiyle sevgiliyi ele geçirdi.
Ey Vechi! Peri, büyü ile daima ele
geçirilir.*

181

Mef'ülü / Mefā'ilü / Mefā'ilü / Fe'ülün

Bir ruḥları gül zülfi semensāyumuz olsa
Bir lebleri mül cān u dil efzānumuz olsa

*Bir tane yanakları gül, saçı yaseminimiz olsa, can ve
gönlümüzü artıran bir şarap dudaklarımız olsa.*

Öpmege ayağını elümüz irişürdi
Ger ni‘met-i vaşlinda bizüm pâyumuz olsa

*Eğer ulaşılacak mutluluk bizim payımız olsaydı
ayağını öpmeye bizim elimiz erişirdi.*

Yār işiginün cānla tecrīdi olurduk
İsā gibi göklerde eger cānumuz olsa

*Eğer Hz.İsa gibi göklerde canımız olsaydı her
şeyden el çekerek canımızla sevgilinin eşliğinde
olurduk.*

Ġam kıaddımı çeng eyle diyü sīne def oldu
Meclisde bizüm nāle n’ola nāmumuz olsa

*Mecliste bizim iniltimiz mamumuz olsun diye
gam boyumu çeng eyledi, göğüs tef oldu.*

Şeydālīgumı gördi benüm didi güzeller
Vechī gibi bir ‘āşık-ı rüsvānumuz olsa

*Güzeller benim şaşkınlığımı gördüğünde
dediler ki: “Vechi gibi ayıpları meydana çıkmış
bir āşığımız olsa.”*

182

Mefā‘lün / Mefā‘lün / Mefā‘lün / Mefā‘lün

Cemāl-i yārla ğam-ḥānemiz bāğ u bahār olsa
Baña Cennet gerekmezdi cihānda ger hezār olsa

*Sevgilinin yüzünün güzelliğiyle
bu dünya bağ ve bahar olsa. Eğer
dünyada bülbül olsaydı bana
Cennet gerekmezdi.*

Severdüm ben seni ‘ömrüm cihānda ömrüm oldukça
Güzellik olmasa fāni maḥabbet ber-ḳarār olsa

*Güzellik fāni olmasa, sevgi
devamlı olsa ömrüm, ben seni
dünyada yaşadıkça severdim.*

Ne hoş zīnet virürdü bu cihān bāğına lūṭfile
Benüm serv-i ser-efrāzum hemīşe der- kenār olsa

*Başı yüksek selviyle daima kucak
kucağa olsak bu dünya bağına
güzellikle ne güzel süs verirdi.*

37^a

Güzellik ḥil‘atün geymiş güzel bekler yolunuz līk
Ölünce ḳulluğın itsem bana bir şehriyār olsa

*Güzel, güzelliği elbisesini giymiş
lakin yolunuzu bekler. Bana bir
padişah olsa da ölene kadar kul
olsam.*

Felekden intikāmum almağ göreydün nice olur Vechī
Bir elde bāde-i ḥamra bir elde la‘l-i yār olsa

*Vechi, bir elde kırmızı şarap, bir
elde sevgilinin dudağı olsaydı
göreydin felekten intikamını
almak nasıl olurdu?*

Vefāsızdur felek yoǧdur aña hıç iʿtimād itmek
 Velī emrine lāyıkdur Hūdā’nuñ inkıyād itmek
 Şalātile selāmile Resūl’uñ rūh-ı pāküne
 Gerekdür mü’min olan kimse her lāhza yād itmek
 Ne gelse Cānib-i Hāq’dan hemān hūsn-ķabūl eyle
 Bilüb noķşānunu vācibdür Raḥman’dan ziyād itmek
 Bu devr-i bī-vefāya ḥod ķadīmī ʿādet olmuşdur
 Ayırıp yarı yārından ķişıyi nā-murād itmek
 Dirīg u derd kim gökde melekler ķağrışub āydur
 Gerekdür ehl-i derd olan bir terciʿi bend yād itmek
 Vezāret gūlsitānundan iki üç gonçe dūr oldu
 Kālub pāşada nār-ı ğam evlāduñ yiri nūr oldu

Asüb-ı bād-ı ecel yā Rab nihāl servler buldı
 Hāzān mergiyile heb ruhlarınuñ gülleri soldı
 Göricek bu muşibet hālını hayret olub servi
 Benefşe boynunu egdi ve sūnbūl saçunu yoldı
 Sarāy-ı Hāzret-i Pāşā tehī oldıķūn anlardan
 Sitanbūl içre feryād u figān u ğulğule tıldı
 Bu mātemden cihān ḥalkı kıyāma geldiler cümle
 Bir ayak biñ ayak üzre meger kim rüz-ı ḥaşr oldu
 Sihr-i hātifden āvāz ciger-sūz irişub baña
 Didi bu sözi di saña kimesne dirise n’oldı
 Vezāret gūlsitānundan iki üç gonçe dūr oldu
 Kālub pāşada nār-ı ğam evlāduñ yiri nūr oldu

37^b

Dirīgā şüküfte güller oldu böyle pejmürde
 Dirīgā ʿandelīb-i bāğ-ı devlet zār u ğüyādur
 ʿAceb mi her gice giyse ķaralar māder deverān
 Olan vālih bu mātemlerle her ğün kūh u şaḥrādur
 Yanub yakıldığun görüb firāk u hicrile pāşā
 Bu maʿnā-i iden ezber dilünde ḥalk zibādur
 Vezāret gūlsitānundan iki üç gonçe dūr oldu
 Kālub pāşada nār-ı ğam evlāduñ yiri nūr oldu

Felek vefasızdır ona hiç güvenme yoktur. Lakin Allah’ın emrine boyun eğmek yaraşır. Salat ve selam ile Resul’(s.a.v)’ün temiz ruhunu mümin olan kimse her an hatırlaması gerekir. Allah tarafından ne gelse hemen güzellikle kabul eyle. Noksanını bilerek Rahman’dan artmasını istemek vaciptir. Kişiyi sevgilisinden ayırıp muradına ermemiş etmek vefasız olan bu zamanın kendi geçmişinde âdet olmuştur. Eyvah ve dert ki melekler gökte bağırıp söylerler. Dert sahibi olan biri terci-i bendi hatırlatması gerekir. Vezirlik bahçesinden iki üç gonca uzak oldu. Evladın gam ateşi paşada kalarak yeri nur oldu.

Ya Rab! Ölüm rüzgârı fidan boylu hakanları buldu. Sonbahar ölümüyle hep yanaklarının gülleri soldu. Selvi bu musibet halini görtünce hayrete düştü. Menekşe boynunu eğdi ve sümbül saçını yoldu. Hazreti Paşa Sarayı onlardan boş olduğu için İstanbul’un içi feryad, figan ve velleyle doldu. Bu yastan bütün dünya halkı ayağı kalktı. Bir ayak bin ayaküstünde sanki kıyamet günü oldu. Gaybın büyüsiinden ciğeri yakan ses bana erişerek dedi ki: “Sana kimse ne oldu?” derse bu sözü de: “Vezirlik bahçesinden iki üç gonca uzak oldu. Evladın gam ateşi paşada kalarak yeri nur oldu.”

Yazık, açılmış güller böyle solgun oldu. Yazık, devlet bağının bülbülli ağlayan ve söyleyendir. Acaba felek, anne gibi her gece karalar giyer mi? Olan bu matemlerle her ğün, dağ ve çöl şaşırmıştır. Paşa’nın ayrılık acısıyla yanıp yakıldığını görüp bu manayı dilinde ezberleyen halk güzeldir. Vezirlik gül bahçesinden iki üç gonca uzak oldu. Evladın gam ateşi paşada kalarak yeri nur oldu.

Mātemlerle gözyāşı ciğerler içre h^vān oldu
 Yazarken ağlayub derdā ki kalem ser-nigūn oldu
 Silüb āyine vü terk eyleyüb şīrīn kelāmını
 Kafesden uçdı tūtiler şekerler zehr-i gūn <oldı>
 Egerçi Hāzret-i Pāšā'ya gelmişdür katı fırkat
 Velākin Cennet'ü Mevā'ya anlar rehnümün oldu
 Hümālar çün giriftār-ı kemend-i mevt oldılar
 Bu derde dimeyüb şīr-i felek daḥi zebūn <oldı>
 Görün begler bu ḥālātı duyar mı kimse bu derde
 Kāzā-yı nā-gihān irdü cefā-yı dehr-i dūn <oldı>
 Vezāret gülsitānundan iki üç gonçe dūr oldu
 Kālub pāšāda nār-ı gam evlāduñ yiri nūr oldu

Felekler inledi gamdan bulutlar döktiler yaşı
 Karardı lālenün hep bağrındaki başı¹⁰⁵
 Cīvān-ı nāzenünler āh eccl derdine uğrayub
 Biri birinin oldılarda mevte içre yoldaşı
 Döküb her çeşme gözyaşın içdi cümle-i deryālar
 Bu derdile enīn itdi cihānuñ taḡı ve taşı
 Kalem çekdikde levh üzre muḳadder eyleyüb āḥir
 Meger bu resmile yazmışdı ol şani' naḳḳāşı
 Çün inler 'ömr-i kūtahla cihāndan itdiler rıḥlet
 İlāhī Hāzret-i Pāšā'ya sen virdün uzun yaşı
 Vezāret gülsitānundan iki üç gonca dūr oldu
 Kālub pāšāda nār-ı gam evlāduñ yiri nūr oldu

*Hüzünle karışık gözyaşı ciğerlerin
 içerisinde yemek oldu. Yazık,
 kalemler ki yazarken ağlayarak
 başaşağı oldu. Gözüni silip ve tatlı
 sözlerini terk eylediğinden
 duduşları kafesten uçtu, şekerler
 çeşit çeşit zehir oldu. Her ne kadar
 Hazreti Paşa'ya ayrılık acısı
 gelmişse de onlara sığımlı olacak
 Cennet'te yol gösteren oldu. Hüma
 kuşları ipe esir düşerek
 öldüklerinden arslan burcu dahi bu
 derde zayıf dememiş oldu. Bu
 halleri görün beyler, bir kimse bu
 derdi hisseder mi? Aşağılık
 dünyanın eziyeti ansızın gelen kaza
 oldu. Vezirlik gül bahçesinden iki
 üç gonca uzak oldu. Evladın gam
 ateşi paşada kalarak yeri nur oldu.*

*Felekler gamdan inledi, bulutlar
 gözyaşını döktüler. Lalenin
 bağrındaki başı bütünüyle karardı.
 Ah, nazlı delikanlılar eccl derdine
 uğrayarak çaresiz olarak
 birbirleriyle ölüm içinde yoldaş
 oldular. Her çeşme gözyaşını
 dökerek bütün deryaları içti.
 Dünyanın daḡı ve taşı bu derdle
 inledi. Kitab-ı Mübin'e yazılarak
 sonunda üzerine çizildi. O resim
 yapan Allah, meḡer bu resimle
 yazmıştı. Dünyadan kısa ömürle
 göç ettiklerinden inler. Allah'ım
 Hazreti Paşa'ya uzun yaşı sen
 verdin. Vezirlik gül bahçesinden
 iki üç gonca uzak oldu. Evladın
 gam ateşi paşada kalarak yeri nur
 oldu.*

*“Ey gönül ārāmı ruh-i revān eglencesi
 Ārzū-yı leblerüñdür şimdi cān eglencesi*

*Şehr-i hüsnüñ tolanup zülfüñde eyler nāleler
 Giceler feryād olur çün pāsbān eglencesi*

*Bāḡ-ı hüsnüñde kadüñle haddüñe meyl eylesem
 N'ola kim serv ü gül olur bāḡbān eglencesi*

*Gözlerüñ ādemler öldürse ta'accüb itme kim
 Merdüm-i hūn-rīzūñ olur çünki kan eglencesi”¹⁰⁶*

¹⁰⁵ Vezne uymuyor.

38^a

Mutribā naḫşı cemālūñ seyri egler gönümüz¹⁰⁷
 ʿĀşıkūñ olur nigār-ı dil-sitān eglencesi

*Ey çalgıcı! Yüzünün resmini
 seyrederek gönümüz avunur.
 Gönül alan sevgili, âşığın eglencesi
 olur.*

“‘Ālemūñ sūd u ziyānın her ki almaz ‘aynına
 Olmaz ey hāce anuñ mülk-i cihān eglencesi

*Vechī’nün böyle şarāb u şāhide meyl itdügi
 Gālībā Dīvān-ı Hāfiz’dur hemān eglencesi”¹⁰⁸*

184

Feʿilātūn / Feʿilātūn / Feʿilātūn / Feʿilūn

Dime kim ıışkda yok derd ü belādan ğayrı
 Ne dilerseñ bulunur zevk u şafādan ğayrı

*Deme ki aşta derd ve beladan
 başka bir şey yok. Zevk ve safadan
 başka ne dilerseñ bulunur.*

Şīve u nāz-ı kitābında ne yazılmışsa
 Oğımış bilmiş o heb bāb u vefādan ğayrı

*İşve ve nazın kitabında ne
 yazılmışsa vefa bölümünden başka
 o hepsini okumuş bilmiş.*

Coşa geldikce gönül göz n’ola kan ağlarsa
 Kimse teskīn idemez anı bekārdan ğayrı

*Gönül galeyana geldikçe göz kan
 ağlarsa ne olur? Onu ergenden
 başka kimse yatıştıramaz.*

Ne virür ne getirür kuhl ü başar olmağışun
 Hāk-i pāyūñ gözüme bād-ı şabādan ğayrı

*Ayağının toprağını saba yelinden
 başkası gözüme sürme olmak için
 ne verir ne getirir.*

Derd olmuşdı ğam-ı ıışkuñıla Vechī’ye kim
 Hālūni bilmez anuñ kimse Hūdā’dan ğayrı

*Aşkın gamı Vechi’ye dert olmuştu
 ki, Allah’tan başka kimse onun
 halini bilmez.*

185

Feʿilātūn / Feʿilātūn / Feʿilātūn / Feʿilūn

Sevin ey dil ki yine meclise hūbān geldi
 Hicrile mürdeyiken cismümüzze cān geldi

*Ey gönül, sevin! Çünkü yine meclise
 güzeller geldi. Ayrılığınla bedenimiz ölü
 iken cismimize can geldi.*

Sidre tāvusı gibi bāğda cevelān kıldı
 Kāmu bezm-i ehli didi Ravza-ı Rızvān geldi

*Cebrail Aleyhisselam gibi bağda gezindi.
 Bütün meclis ehli Cennet geldi, dedi.*

¹⁰⁶ Köksal, 2658

¹⁰⁷ Metnin önceki kısımları silik, beyit cetvelde yer almaktadır.

¹⁰⁸ Köksal, ,2659

Viridi cān bezmine şol deñlü ziyā ruhları kim
Bir qarañu giceye şan meh- tābān geldi

*Yanağı o kadar parlaktı ki meclise can
verdiğinden sanki karanlık bir geceye
parlak ay geldi.*

Hasret-i laʿlūñile merdüm-i çeşmüm şanemā
Şol kadar ağladığım yaş yirine kan <geldi>

*Ey put gibi güzel! Kırmızı dudağının
hasretiyle gözüm o kadar ağladı ki göz
bebeğimden yaş yerine kan geldi.*

İşk derdi göre āhır ne ʿaceb müşkilmüş
Vechi'yā gerçeğim evvel saña āsān geldi

*Ey Vechi! Doğrusu aşk derdi ilk önce sana
göre kolay geldi. Sonunda ne acayip
zormuş.*

186

Feʿilātūn / Feʿilātūn / Feʿilātūn / Feʿilūn

Gönül eğlencesi yok ʿāşıkā peymāne gibi
Ki virür rūḥa şafālar leb-i cānāne gibi

*Aşığa şarap kadehi gibi gönül eğlencesi
yok. Çünkü ruha sevgilinin dudağı gibi
zevk verir.*

Aldı cānıyla dili şabr u qarārūm kımadı
Kaşd-ı cādū gözünün dostum eymāne gibi

*Dostum çok güzel ve iri gözüyle doğru
yeminlerle kasıtlı olarak canımla gönlümü
alıp sabır ve rahatımı koymadı.*

Zāhidūn taʿānesi taşından emīn olmağçün
Ehl-i ʿısuñ yiri yok dīnde mey-ḥāne gibi

*Kaba sofunun zemmeden taşından emin
olmak için yaşama ehlinin meyhane gibi
dinde yeri yok.*

38^b

Levh-i dil her güzelün naqşıyla zīn oluban
Sīne pūr oldu şanemler ile büt-ḥāne gibi

*Gönül tahtası her güzelin resmiyle
süslenerek göğüs puthane gibi putlarla
dolu oldu.*

Vechi'yā mey-gede lebleri cāmını şunub
Seni mest eyleyen ol gözleri mestāne gibi

*Ey Vechi! Meyhane dudak kadehlerini
sunarak o gözleri seni sarhoş gibi mest
eyledi.*

187

Mefāʿilūn / Feʿilātūn / Mefāʿilūn / Feʿilūn

Gönül karar idemez gice gündüz āb gibi
Tenüm ḥayāle dönerse n'ola ḥabāb gibi

*Gönül su gibi gece gündüz duramaz.
Bedenim su üzerindeki kabarcıklar
gibi zayıflarsa ne olur?*

Yaşımı dūr benim kıldı çünkü kāse-i mey
N'ola akarsa gözümün yaşı şarāb gibi

*Mey kasesi benim yaşımı uzak
kıldığından gözümün yaşı şarap gibi
akarsa ne olur?*

Nücūm-i eşkülūme¹⁰⁹ zeyn olursa n'ola felek
O māhum oldu cevher-cāy-ı āf-tāb gibi

*Gökteki yıldızlar gözyaşıma süs olursa
ne olur? O güneş gibi sevgilim yer
cevheri oldu.*

¹⁰⁹ “eşküm” kelimesi “eşkölüme” şeklinde yazılmıştır.

Tenümi zaḥm-ı firāk itdi tār gibi naḥīf
Fiḡān u nāle kılırsam n'ola rebāb gibi

*Ayrılık yarısı bedenimi saç teli gibi
zebun etti. Rebab gibi ızdırıp ile
bağırıp inlersem ne olur?*

Olurdu Vechi'nün altın işi o sīm tenün
Sürerdi pāyuna yüzün eger turāb gibi

*Eğer o gümüş bedeninin Vechi'nin
olsaydı işi altın olduğundan ayağına
yüzünü toprak gibi sürerdi.*

188

Fe'īlātūn / Fe'īlātūn / Fe'īlātūn / Fe'īlūn

Gözlerüm nūri disem olañı gözüm bebegi
N'ola aña nazar [itse] iki gözüm bebegi

*O çok kıymetli kimseye gözlerimin nuru
desem. Ona iki gözüm bebeği diye iltifat
etsem ne olur?*

Her nefes 'āşık-ı dil-ḥasta fiḡān eylemeyüb
Neylesün gibi yir yir çü delikdür yüregi

*Gönlü yaralı aşık her nefeste ızdırıp ile
bağırıp çağırsa neylesin, çünkü yüreği
yer gibi deliktir.*

Sidre şāḥında kızıl güller açıldı şanırum
Egnine yār alıcak nāzıla altun benegi

*Sevgili sırtına altun kumaşı nazla
aldığında sanırım sevgilinin uzun
boyunda kızıl güller açıldı.*

Bir alāy olsa güzeller arasında görünür
Çün mah-ı bedr nücüm içre o ḥüsn ili begi

*Bir güzeller topluluğu arasında olsa
görünür. Çünkü güzellik yurdunun beyi,
yıldızlar içinde ayın ondördü gibidir.*

Şöyle muḥkem tutayın kim ölicecek meyyitüme
Vechi'ya ola kefen pāre benüm yār etegi

*Ey Vechi! Sevgilinin eteğinden şöyle
sağlam tutayım ki öldüğümde ölümüne
benim kefen parçam olsun.*

189

Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlūn

Hırz yazdum bed-naazardan hıfzıçün cānānumı
İtikādumla imānı Ḥakk'a şaldum cānumı

*Sevgilimi kötü bakıştan korumak için
muskı yazdım. Canımı, imanımı
gönülden inarak Hakk'a saldı.*

Tūr sāḥra söyle çemen ehline bildür 'andelīb
Bir güliçün bu hezārān itdügüm efgānumı

*Bülbül; dağ, çöl ve çimen ehline bildir,
söyle: Bir gül için bin kere ızdırıp ile
bağırıp çağırdım.*

39^a

Gel kerem kıl yolunıçün billāh ey büyük şabā
Yāre irsāl it benüm bu nāme-i hicrānumı

*Ey büyük rüzgār! Allah için gel
yolun uğruna lutfet. Benim bu
ayrılık mektubumu sevgiliye
gönder.*

Okıyan āb-ı ḥayāt içmiş gibi ölmez ebed
Yazalı şī'rümde ben vaşf-ı leb-i cānānumı

*Ben şiirimde sevgilinin dudağının
özelliklerini yazalı okuyan
ölümsüzlük suyunu içmiş gibi
sonsuz dek ölmez.*

Şubha dek yıldız şayar bu çeşm-i giryānum benüm
Görmesem bir gice Vechī ol meh- tābānumı

*Vechi, o ay gibi parlak yüzlüyü bir
gece görmesem bu ağlayan gözüm
sabaha kadar uyuyamaz.*

190

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Seyr ider seg bāğda serv-i dilārālar gibi
Pâyüñe yüzün sürer çok verd-i rā'nālar gibi

*Rakib, bağda selvi boylu güzeller gibi
gezinir. Pek güzel güller gibi saygıyla
ayağına kapanır.*

Gerçegüm ıışkuñ gamı zehr-i helāhildür senüñ
Dostum dil tağlı emdi anı helvālar gibi

*Gerçekte senin aşkının derdinin zehri
çaresizdir. Dostum şimdi gönül
helvalar gibi dağlanmış.*

Büy-ı zülfüñ arzu idüb şabānuñ bilürüm
Hep beni dīvāne kılan işbu sevdālar gibi

*Saçın kokusunu arzu ederek hep beni
deli eden sabah yelini işte bu sevdalar
gibi bilirim.*

Kanlu yaşımda zenaḥdān-ı ḥayālī dilberüñ
Zeyn olur mu meclisünde tāze elmālar gibi

*Güzelin taze elmaya benzeyen
çenesinin hayali kanlı yaşımdadır.
Meclis taze elmalar gibi süslenir mi?*

Kanum içüb mest olub her demde gavḡālar kılub
Gözlerüñ tātārı dil mülküni yağmalar gibi

*Gözlerin kanımı içerek sarhoş olup her
an kavgalar çıkarak gönül mülkünü
tatar süvarileri gibi yağmalar.*

Vechi'yā Tufān-ı Nūḥī āleme unutturur
Coşa geldüğünce gözüm yaşı deryālar gibi

*Ey Vechi! Gözümün yaşı deryalar gibi
coştukça āleme Nuh Tufanı'nı
unutturur.*

191

Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün

Ne resme ḥüb-ı tahrīr eylemişdür şun^c-i nakḡāşı
Senüñ levḥ-ü cemālünde nigār ol göz ü kaşı

*Resim yapan, senin yüzünün
üzerinde sevgilinin o kaşı ve gözünü
ne güzel anlatmıştır.*

Gözi yaşı münakḡaş cāme āhı odı zerrīn tāt
‘Aceb mi ‘āşıkuñ olsa müzeyyen añnı başı

*Ah ateşiyle nakışlı, kumaş elbiseye
gözyaşını altın taç yaptı. Aşğın alınının,
başının süsü olsa şaşılır mı?*

‘Aceb mi ben ḥaḡīḡi ger zebün eylerse bār-ı gam
Benüm çekdüğümü çekmez cihānun tağı ve taşı

*Gam yükü şayet beni hakikaten aciz
eylerse şaşmayın. Benim çektiğimi
dünyanın dağı ve taşı çekmez.*

Düşüldün mihriñe ey meh senüñ sūz-ı firākuñla
Giceler subha dek şem^cün gözünüñ dökmedi yaşı

*Ey ay yüzlü güzel, senin sevgine
düşüp ayrılık ateşiyle mum gibi
geceden sabaha kadar yanarak
gözyaşını dökmedi.*

Dem-ā-dem ḥasret-i cām-ı leb-i la'lüñle Vechi'yā
Mey-i nāb gönül virdi olub mey-ḥāne o başı

*Ey Vechi! Kırmızı dudak kadehinin
hasretiyle daima meyhane başı
olarak o halis şaraba gönül verdi.*

39^b

192

Mefāʿlün / Mefāʿlün / Mefāʿlün / Mefāʿlün

Degül çeşmüm bekârı çün hayāl-i yârdan hâlî
‘Aceb mi olmasam ger ol perî ruhsârdan hâlî

Gözüm, sevgilinin hayali ile boş ve bekâr değildir. O peri yanaklıdan boş olmasam şaşılır mı?

Nigārā nergis-i ser-mestinüñ bîmârî olaldan
Degüldür rûz-i şeb dil-hâne-i humârdan hâlî

Ey resim gibi güzel! Gözünün sarhoşluğunun hastası olduğundan gönül evi gece gündüz baş ağrısından boş değildir.

Cemālūñden cüdâ dil sîne-i şad çâkde inler
Kafesde mürğ gibi kim ola gül-zârdan hâlî

Yüzünün güzelliğinden ayrı kalan paramparça gönül ki kafesteki kuş gibi gül bahçesinden ayrı kalmış gibi inler.

Yaşum şu gibi ağıdı gülistân içre cemālūñsüz
Gerekmez Cennet olursa baña vîzârdan hâlî

Cemalin olmadan gülbahçesi içinde gözyaşım su gibi aktı. Bana günahlardan arınmış olursa Cennet gerekmez.

Lebünden cân virüb bir büsesüni yâruñ alurdum
Olaydı Vechî’yâ bir dem cihân ağıyârdan hâlî

Ey Vechî! Dünya başkalarından bir an boş olsaydı, sevgilinin can veren dudağından bir öptüğüünü alırdım.

193

Mefʿülü / Fāʿilātü / Mefāʿlū / Fāʿilün

Göklerde isteriken eyâ mehlikâ seni
Minnet-i Hudâ yirde virüpdür baña seni

Ey ay yüzlü güzel! Seni göklerde isterken, Allah seni bana yerde verdi.

Ėam yimezidüm öldüğüm görsem ey şanem
Bir taze cevri çok güzele mübtelâ seni

Ey put gibi güzel! Seni, eziyeti çok olan genç ve güzel birine tutkun görsem öldüğüm gam yemezdım.

Bir kez dağı vefâ kıla ey ‘ömr-i nâzenin
Yüz biñ cefāyiçün mi yaratdı Hudâ seni

Ey narin yapılı! Ömründe bir kez dahi vefa kıl. Allah seni yüz bin cefa için mi yarattı?

Mey eyledi halâş riyâdan hele beni
Zâhid ‘aceb mi zühdüñ ide hüd-nümâ seni

Hele beni içki iki yüzölçüden kurtardı. Kaba sofu ibadetin seni gösteriş meraklısı ederse şaşırma?

Vechî bahâ-yı vaşluña cân virdüğü bu kim
Sevdirdi her kişiye bu hüsn ü bahâ seni

Vechî, kavuşmanın bedeli olarak can verdiğinden senin güzelliğini ve değerini herkese sevdirdi.

194

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Sevmese dil bülbüli yāruñ gül-i ruhsārını
Bezm-i gülşende hezār itmezdi āh u zārını

*Gönül, sevgilinin gül yanağını sevmeseydi;
bülbül, gülbahçesi meclisinde feryat etmezdi.*

Meclis içre boşanur gamdan şurāhīnün içi
Sāgar öpdüğünce yāruñ la'l-i şeker-bārını

*Kadeh, sevgilinin şeker yağdıran kırmızı
dudağını öptükçe meclisteki sürahinin içi
gamdan boşanır.*

Bezm-i gülşende o servün işidüb şalınduğın
Ravzadan baş egdi Tübā görmege reftārını

*Gül bahçesi meclisinde o selvinin salındığını
işittiğinde çimenli bahçeden Tuba ağacı edalı
yürüyüşünü görmek için başını eğdi.*

Dilberün engüşt-i sīmīnine teşbīh ideli
Gözün öpüp başına kor şirümün tūmārını

*Şiirimin tomarını güzelin gümüş parmağına
benzeteli, (onu) öpüp gözünün başının
üzerine koyar.*

Şanasun her şir bir dükkān şeker- rīzdür
Vechī yāruñ yādına zeyn ideli eşārını

*Vechi, sevgilinin hatırına şiirlerimi süsleyeli,
her şiir bir şeker saçan bir dükkān sanırsın.*

40^a

195

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Çün müyessir olmadı gün yüzlü cānān şöḥbeti
Nideyin baña ḥarām olsun gülistān şöḥbeti

*Gün yüzlü sevgilinin sohbeti nasip
olmadığından gülistan sohbetini ne
edeyim, bana haram olsun.*

Saz u sözüle mey ü maḥbūb-ı hoş āvāzıla
Hüb olur tenhā olıcaḳ ehl-i 'irfān şöḥbeti

*İrfan sahibi kişilerle yalnız olarak saz,
söz, içki ve sevgili ile hoş sesle yapılan
sohbet güzel olur.*

Āhum artarsa raḳībi gördüğümce n'ola kim
Āteş-i sūzānıla olur zemistān şöḥbeti

*Başkalarını gördükçe feryadım artarsa
ne olur ki? Kış sohbeti yakan ateşle olur.*

Fıkr-i esrār-ı lebün itsem gelür la'lüñ dile
Tatluya māl olur elbetde ḥayrān <şöḥbeti>

*Dudağının sırlarını düşünsem gönlüme
kırmızı dudağın gelir. Hayranların
sohbeti elbette tatlıya benzer.*

Gözlerüm yaşun görürken azm-i şahrā eyleme
Yaraşur ey serv-i ḳadd o dāde yārān şöḥbeti

*Gözlerimin yaşını görürken (onu)çöl
eyleme. Ey selvi boylu! O vergi,
sevgililer sohbetine yaraşır.*

Vechi'yā gönlüm hemīşe yārı eyler āru
Olıcaḳ çeng ü def u nāyıyla yārān şöḥbeti

*Ey Vechi! Gönlüm daima sevgiliyi arzu eder.
Sevgilinin sohbeti çengle, defle ve ney ile
olacak.*

196

Mef'ulü / Fā'ilātü / Mefā'ilü / Fā'ilün

Cān virsem añu ben leb-i cān-bāhş yārumı
İsā gelüb ziyāret iderdi mezārumı

*Ben, sevgilinin can veren o dudağına can
versem Hz. İsa gelip mezarımı ziyaret ederdi.*

Ben ehl-i Cennet olduğum öldükde bileler
Kūyına bād eger iledürse ğubārumı

*Rüzgār eğer benim tozumu mahallesine iletirse
Cennet ehli olduğumu öldüğümde bileler.*

Cānā beden ta'ānıdı yiriz tob-ı āhla
Ceyş-i ğamuñ gelüb kuşadıldun hışārumı

*Beden cana düşman idi, ah topuyla yeriz.
Gamın askeri gelip kalemi kuşattı.*

Naqqāş kār-ḥāne-i rüz-i ezel baña
Gösterdi ğayb āyīnesinden nigārumı

*Allah bana ruhların yaratıldığı gün iş yerinde
gizliler aynasından güzel sevgilimi gösterdi.*

Bāhr-ı ma'ārif olalı ey Vechī coş idüb
Derr-i ma'āniyile pür itdüm kenārumı

*Ey Vechi! Gale yana gelerek bilimler denizi
olup manalı eserlerle çevremi doldurdum.*

197

Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilün

Dağ delüb sīnemi [üryanile] nālān itdi
Ben hevā-dār beni ney gibi pür efgān itdi

*Yara, göğsümü delerek sızlayan etti.
Ben aşığı, beni ney gibi bağırıp çağıran
eyledi.*

Gönlümün vardı meyli ki meyye tövbe ide
Sākiyā cām u lebün şevkī pişmān itdi

*Ey kadeh sunan! Gönlümün içkiye tövbe
etmeye meyli vardı ki, dudak kadehinin
şiddetli arzusu pişman etti.*

Bir şeb eksüklük idüb bedr ki öykündi meh
Ol hacāletle bir ay üzini pinhān itdi

*Ay ki bir gece eksiklik edip dolunaya
özendi. O utangaçlıkla bir ay kendisini
sakladı.*

40^b

Ruhlarıñda göricek zülf-i semen-sā ki didüm
Sidre Tāvusı berīn sāhn-ı gülistān itdi

*Yanaklarında yaseminimsi saçını görerek
dedim ki: Cebrael Aleyhisselam pek yüce
gül bahçesi etti.*

İdinüb Kışşā-yı Mecnūn'ı la Ferhād'ı halk
Vechi'yā ıışķ seni 'āleme destān itdi

*Ey Vechi! Ferhad'la Mecnun kıssasını icat
ederek aşk seni dünyaya destan etti.*

198

Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilün

Künc-i ğamda çekerüm zülf-ü siyāhı ğamını
Ah kim eylemedi derdüme emsem femini

*Gam köşesinde siyah saçın gamını
çekerim. Ah ki ağzını emsem derdine
çare olmadı.*

Günde biñ kez beni öldürmüşdi hasretile
Gördüm ey dost hele düşmenümüñ mātemini

*Beni hasretle günde bin kez öldürmüştü.
Ey sevgili! Hele düşmanının yasını
gördüm.*

Ol kıyāmet n'ola añmazsa benüm firķatımı
Beni ta haşr undum şanmañ o vuşlat demini

*O afet, benim dostlardan ayrılığımı
anmazsa ne olur? Benim o kavuşma
zamanını ta mahşerde unutturum sanma.*

Gördüñ āyine-i İskender'e çün virdi hālel
Rūzigāruñ gönül elden qoma Cām u Cem'ini

*Gönül, İskender'in aynasına bozukluk
verdiğini gördüğün için zamanın Cemşid
şarabını elden bırakma.*

Bir demi firķatinüñ Vechi'ye biñ yıl görünür
Ol kıyāmet güzelüñ eylemedi cālemini

*Ayrılığının bir vakti Vechi'ye bin yıl
görünür. O afet güzelin zevk ve safasını
sürmedi.*

199

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Cān enīs olmadı cānānile öl[[me]]düm gitdi
Gelmedi yanuma hicrānile öldüm gitdi

*Can, sevgili ile dost olmadı, öldüm, gitti.
Dinmez acı ile yanıma gelmedi, öldüm
gitti.*

Yār beñzetdi qaddüm serve diyü çizdi küffār
Āh kim ben qurı bühtānile öldüm gitdi

*Ah! Sevgili, boyumu selviye
benzettiğinden kâfirler beni kuru iftira ile
çizdiler, öldüm gitti.*

Ol tabīb-i dil u cān eylemedi baña devā
Nideyin derd-i firāvānile öldüm gitdi

*O can ve gönül tabibi, bana çare eylemedi.
Ne edeyim, çok fazla dertle öldüm, gitti.*

Umarum kabrümün üstini güzer-gāh ideler
Cān virib hasret-i hūbānile öldüm gitdi

*Umarım kabrimin üstünü geçit ederler.
Güzellerin hasretiyle can vererek öldüm
gitti.*

Dağ-ı firķatlarla ney gibi bağrum delinüb
Vechi'yā nāle vü efgānile öldüm gitdi

*Ey Vechi! Ayrılık elemeleriyle bağrım
delindiğinden ney gibi inleme ve bağırıp
çağırmayla öldüm gitti.*

200

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

N'ola gözümde hayālî o mahuñ eylese cāy
Yaşar āb kenārında şeh idinse sarāy

*O ay yüzlünün hayali gözümde yer
eylese. Şah, su kenarında saray edinerek
ömür sürse ne olur?*

Qaşd ider kim dil u cān melekütini gāret ide
Hayl-i müjgānı çeküb başuma bir kara alāy

*Bir kara alayın fazlaca kirpiğini başıma
çekerek can ve gönül mülkünü
yağmalamayı amaçlar.*

41^a

201

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Serv gibi şalınan yār olmasun öldür beni
Sāyesinde sayar ağyār olmasun öldür beni

*Beni öldür ki selvi gibi salınan sevgili
olmasın. Beni öldür ki başkaları
gölgesinde sayılmasın.*

Yār-ı çār-ebrū görüb firķat şebinde derdile
‘Aşık-ı bī-çāre nā-çār olmasun öldür beni

*Beni öldür ki zavallı aşık sevgilinin dört
kaşını ayrılık gecesinde görüp dertle
çaresiz olmasın.*

Ol perī ‘āşıklarunun gönlün alub mekrile
‘Ādeti nāzıyla inkār olmasun öldür beni

*Beni öldür ki o peri gibi güzel,
aşıklarının gönlünü hile ile alarak naz
âdetini saklamasın.*

Arzu-yı dār-ı vuşlat tākatum tāk eyledi
Gözüme ‘ālem benüm dār olmasun öldür beni

*Sevgiliye kavuşma yerinin arzusu
tükenmiştir. Beni öldür ki, dünya gözüme
darağacı olmasın.*

Vechi’yā dillerde şimdi şöhre-i āfāk olan
Sūzla yazduğun eş‘ār olmasun öldür beni

*Ey Vechi! Beni öldür ki; şimdi dillerde
olan, dertle yazdığım şiirlerin bütün
dünyaca tanınmış olmasın.*

202

Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilün

Olmasa ‘āşık-ı dildārda ışk ezeli
Gördüğü gibi severmiydi her bir güzeli

*Āşıқта gönül alan sevgilinin aşkı ezeli
olmasaydı, her bir güzeli gördüğü gibi
sever miydi?*

Yine bir kırmızı kemhālu mehe düşdi gönül
Ki bulunmaz felek-i atlas içinde bedeli

*Gönül, yine kırmızı ipek kumaşlı ay gibi
güzele düştü. Ki, dünyada bedeli
bulunmaz.*

Zülf ucundandı heb çekilen derd ü belā
Ĥamdullāh o perī luṭfile kesdi cedeli

*Çekilen dert ve belaların hepsi saçın
ucundandı. Allah'a hamd olsun ki o peri
gibi güzel münakaşayı iyilikle kesti.*

Rūz-ı mahşerde işüm yā Rab ola yāre du‘ā
Ĥabrine böyle varır çünkü kişinin ‘ameli

*Ya Rabbi! Mahşer gününde işim sevgiliye
dua etmek ola. Çünkü kişinin niyeti
mezarına böyle varır.*

Bir güneş yüzlüye Vechī yüzini eyledi ḥāk
Gün şebinde n’ola çıkarsa anuñ bir gazeli

*Vechi, bir güneş yüzlüye yüzünü toprak
eyledi. Onun gazeli bir günün gecesinde
çıkarsa ne olur?*

203

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Yār elinden için mihr-u maḥabbet cāmını
Dostlar kesb idemez ışıyla‘işret nāmını

*Sevgilinin elinden sevgi kadehini için.
Dostlar yaşamayla içki içme ününü
kazanamaz.*

Zāhidā gel bādeden her gün beni men' eyleme
 'Arif olan kimseler kuvvet eylemez eyyāmını

*Ey kaba sofı! Gel, beni her gün
 içkiden uzaklaştırma. Arif olan
 kimseler gündüzleri kuvvet eylemez.*

El çekib serv-i şanevberden nazar kılmaz bugün
 Her ki ol kıdd-ı hıramānuñ görür endāmını

*Her kim ki o naz ile yürüten sevgilinin
 boyunu görürse bugün selvisinden el
 çekerek bakmaz.*

Ergürüb mısr-ı maḥabbet içre rûz-ı vuşlata
 Yā İlāhî kimseye gösterme fırkat şānını¹¹⁰

*Ya İlāhi! Sevgi ülkesi içinde kavuşma
 gününe erişmiş olan kimseye ayrılık
 şānını gösterme.*

İllere nısf kadeh aña toludur şunduğı
 Sākınuñ billāh görüñ Vechî'ye abramını

*Billahi, kadeh sunanın yabancılara
 dolular, Vechî'ye ise yarım kadeh
 sunduğunu görün.*

41^b

204

Mef'ulü / Fā'ilātün / Mef'ulü / Fā'ilātün

Dil-pürlik deminde bir nev cīvāna düşdi
 Şem'-i ruḥunı gördi şevkıyla yana düşdi

*Gönül, cesur yüreklilik zamanında bir genç
 yiğite düştü. Balmumu yüzünü görmek
 arzusuyla yanmaya başladı.*

Ol kaşları kemānum müjgānı tırin itdi
 Sīnemde yir idindi toğrı nişāna düşdi

*O, kaşları kemanım kirpiklerini ok etti.
 Doğru nişana düşerek göğsümde yer
 edindi.*

Kısmet olunduğında ḥün-i cemālî anuñ
 'Aql u dil aldı pāyun lebleri cāna düşdi

*Onun kanı kısmet olduğunda pay olarak
 yüzünün güzelliği aklımı ve gönlümü aldı,
 dudakları cana düştü.*

Āh u figānıla dil yir buldı işigüñde
 Dervîş-vāryıla bir āsitāna düşdi

*Iztırap ve inleme ile gönül eşliğinde yer
 buldu. Derviş gibi olarak bir eşliğe düştü.*

Gönlüñ senüñ be Vechî bir görmegile yüzün
 Adını dimek olmaz ibn-i filāna düşdi

*Be Vechi, senin gönlün yüzünü bir
 görmeyle adını demek olmaz, filanın
 oğluna düştü.*

205

Mef'ulün / Mef'ulün / Mef'ulün / Mef'ulün

Bu ḥüsn 'ālem-ārāyı saña şāhum Ḥudā verdi
 Güzeller içre anuñçün dinür ismün Ḥudāverdi

*Şahım bu âlemi süsleyen güzelliği
 sana Allah verdi. Onun için güzeller
 içinde ismine Hudaverdi denir.*

Hemîşe 'ālem-i ḥalkı begüm baş üzre tutmazdı
 Eger beñzetmeseydi yüzüñi böyle Ḥudāverdi

*Beyim, âlem halkı eğer yüzünü
 efendiye benzetmeseydi daima
 böyle baş üstünde tutmazdı.*

¹¹⁰ Beytin kafiye örgüsü diğer beyitlere uymuyor.

Gözüm gördi gönül sevdi ‘acāyib derde tūş oldum
Ne müşkil derdimiş ‘ömrüm kişiye bu gönül derdi

*Gözüm gördü, gönlüm sevdi
acayip derde tutuldum. Ömrüm,
kişiye bu gönül derdi ne çetin
dert imiş.*

‘Aceb mi şeşdür gamda alub derdile zār olsa
Şu kim as-ı maabbetde senüñle oynadı nerdi

*Gamda alıp derdiyle inlemek
şasıllacak tesadüf olsa gerek. Şöyle ki
sevgi tasında seninle tavlâ oynadı.*

Bugün zehr- i am ‘ālem yakıbdur Vechi’ nün barun
Derüni derdine şahid degül midür ruh-i zerdi

*Bugün Vechi’nin barındaki gam
zehri ālemi yakmaktadır.
Yüzünün sarılığı içteki derdine
şahit deil midir?*

206

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

albini şāf eyleyen āyīne-i rūşen gibi
‘Āleme virür ziyā hūrşīd-i nūr-efgen gibi

*albini parlak ayna gibi halis eyleyen
dünyaya güneş gibi aydınlık saçar.*

Za‘fla ey dil nizār it sīne-i lerzānki
oma isterseñ o sīm endāmı pirāhen gibi

*Ey gönül! Yaşlanmak istersen o gümüş
bedeni göğüste zayıflıkla titreyen gömlek
gibi zayıf et.*

Yoluña cān vireyin cānā dedikce hışm idüb
urmayıb baña aba baar gözi jājen gibi

*Ey sevgili! Yoluna can vereyim dedikçe
öfkelenip bana devamlı cüppenin gözü
gibi kötü bakar.*

Ol kemān ebrū nigārumçün yine bed-ū raīb
Sözler itdigüm oındı baruma dehren gibi

*O keman kaşlı sevgili için ettiğim sözler
yine kötü huylu başkalarına tahra gibi
barına dokundu.*

42^a

Bāhr-ı amda felek ten düşdi belā girdābına
Göñlüm uyuldun hevāya Vechi’yā yelken gibi

*Ten, feleğin gam denizinde bela
girdabına düştü. Ey Vechi! Gönlünü
yelken gibi arzularına uydurdun.*

207

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Yār elinden içmeyen ‘ışıyla cām-ı vuşlatı
‘Ālem-i keşrettedür bilmez bu sır-ı vahdeti

*Sevgilinin elinden kavuşma şarabını aşk ile
içmeyen, bolluk dünyasındadır, bu birlik
sırrını bilmez.*

Pür belādur balına meyl eylemezler ‘ālemüñ
Zehr olur ‘āriflere dünyā-yı dünüñ lezzeti

*Dünyanın balına meylemezler, çok fazla
beladır. İrfan sahiplerine sefil dünyanın
lezzeti zehir olur.*

Her kaçan kim yārla nūş eyleye şāfī-yi meyi
Cennet-i didār olur şüfinüñ oldum alveti

*Her ne zaman ki sofı sevgili ile saf meyi
içerse yalnız olduğunda yüzü Cennet olur.*

Zāhid şad sâle olursa diriz ehl-i riyā
Şüretine kimüñ olmasa muṭābık sîreti

*Kaba sofı, kimin iç yüzü dış görünüşüne
uygun olmasa yüzyılda geçse riya ehli
deriz.*

Vechi'yā raġbet gerekse var yûri mey-hāneye
Yekdurur yirinde çünkim her kişinüñ hürmeti

*Ey Vechi! Raġbet gerekse yürü meyhaneye
var. Çünkü her kişinin saygısıyerinde
tekdir.*

208

Mef'ülü / Fā'ilātü / Mefā'ilü / Fā'ilün

Cānān işigüne şu ki rehberlik eyledi
Cennet'de yir idindi peyemberlik eyledi

*Şöyle ki sevgilinin eşigine rehberlik eyledi.
Cennette yer edindi, peygamberlik eyledi.*

Her kim kapıñda mesken idüb hāk-i pāyüñi
Ser-tāc idindi 'āleme serverlik eyledi

*Kapındaki her kim ayağının toprağını
mesken edinirse çok sevilen sayılan olarak
dünyaya başkan oldu.*

Zünnār-ı zülfün ol şanemüñ boynuna şalub
Bī-dīn-i raḳībi görince kāfirlik eyledi

*O güzel zünnar saçını boynuna salıp dinsiz
başkalarını görtünce kāfirlik eyledi.*

Bu dehr-i pīrezen yüzine bakmayan kişi
Tecrīd 'ālemünde 'aceb erlik eyledi

*Bu acuze dünyanın yüzüne bakmayan kişi el
çekme dünyasında acayip erlik eyledi.*

Cām-ı cihān-nümā-yı elünde gören didi
Devründe Vechī daḫi Sikenderlik eyledi

*Elinde dünyayı gösteren cam haritayı gören,
Vechi bile zamanında İskender'lik eyledi,
dedi.*

209

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Gitmedi cānānenüñ gözden hayāl-i kāküli
Bir aḳar şudur ki bitmişdür yanında sünbülü

*Sevgilinin kākülünün hayali gözden
gitmedi. Bir sümbüldür ki akarsu
yanında bitmiştir.*

Nāleler eylerse göñlüm devr-i hüsünüñde ne ġam
Vaḳt-i gülde bülbülüñ çün eksük olmaz ġulgulu

*Gönlüm, güzellik devrinde inlerse gam
yoktur? Çünkü gül vaktinde bülbülün
bağırıp çağırması eksik olmaz.*

Şād olub atar külahun āsmāne lāle-vār
Bir ruḫi gül yādına elde tutan cām-ı mülü

*Bir gül yüzlü hatırına şarap kadehini
elde tutan kişi sevinçli olarak lale gibi
külahını gökyüzüne atar.*

42^b

Bezm-i mey bir ġulistāndur ḳadd sākī servidür
Cam-ı gül āvāze-yi bülbül şurāḫī ḳulḳulu

*Kadeh sunan; gül şarabı, bülbülün
yüksek sesi, selvi boylu sürahinin
çıkardığı sesle içki meclisi bir gül
bahçesidir.*

Dāne-i ḫāli siyāhun görse yāruñ Vechi'yā
Rūm'a hergiz gelmiye Hindūstān'ıñ fülfüli

*Ey Vechi! Sevgilinin kara beninin tanesini
gören Hindistan karabiberi asla Rum
ülkesine gelmesin.*

210

Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilün

N'ola kan ağlarısam hasretile hāme gibi
Hātırım hayli şikest oldu benüm nāme gibi

*Benim gönlüm aşk mektubu gibi çok fazla
kederli olduğundan kalem gibi hasretle kan
ağlarsam ne olur?*

Ol perīnün beni leylī saçı Mecnūn ideli
Cem^c olur halk-ı cihān başuma hengāme gibi

*O peri gibi güzelin kara saçı beni divane
edeli, dünya halkı başıma gürültü gibi
toplanır.*

Şarılurdum çeküben sīneme ey sīm-i beden
Seni koynuma koyabilsem eger hāme gibi

*Ey gümüş beden! Eğer seni koynuma
kalem gibi koyabilsem göğsüme çekerek
sarılurdum.*

Kendü 'aybunı riya perdesi örtmüş göremez
Zāhidün ta'n hemān rind mey-i aşāme gibi

*Kendi ayıbını riya perdesi örttüğünden görmez.
Rindin kaba sofuyu kınamasını mey gibi görür.*

Cūy idüb yaşını bülbül gibi zār oldu yine
Nazar-ı Vechī'nün ol serv-i gül endāme gibi

*Vechi; o selvi boylu, gül endama
baktığında gözyaşını akıtarak bülbül gibi
yine inledi.*

211

Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilün

Bir senün gibi cefā-pīşe u bed-hū kanı
Bire zālīm seni tutmaya mı 'aşık kanı

*Senin gibi bir zalim ve kötü huyluya
kanmış. Ey zalim! Aşk kanı seni tutmuyor
mu?*

Büse-i la'lüñi şun cānuma kaşd itse gözüñ
Rāygān girmez ele hey güzelüm ādem cānı

*Gözüñ canımı öldürmeye kast etse de kırmızı
dudağının öpücüğünü sun. Hey güzelim!
İnsanoğlunun canı ele bedava girmez.*

Pendini pīr-i muğānuñ tutub itmez baña rahm
Varsa yokdurur ol muğ-peçenün imānı

*Meyhanecinin öğütünü tutup bana acımaz.
O meyhane çırağının imanı var mıdır,
yoktur?*

Tende cān yirine тұrur hele ey kaşı kemān
Geleli sīneme gamzeñ oqınuñ peykānı

*Ey keman kaşlı! Yay bakışın okunun
ucundaki demir göğsüme geleli bedende
can yerine durur.*

Şöyle rengin yazayın Vechī leb-i vaşfını kim
Kim işidürse hemān görmege irsün cānı

*Güzel dudağının niteliğini şu şekilde
yazdım ki kim işitirse canı hemen görmek
istesin.*

212

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Hasta oldum gelmedi bir görmege cānān beni
Vaqtidür şimden gırü koyub giderse cān beni

*Hasta oldum, sevgili beni bir görmeye
gelmedi. Can, bundan sonra beni koyup
giderse vaktidir.*

Bir mehûn mihriyle girdüm çarha ser-gerdân olub
Bilmezem âhirine uğrada bu devrân beni

*Bir ay yüzünün sevgisiyle perişan
olarak çarha girdim. Bu talih beni
sonuna uğratur mu, bilmiyorum.*

Döne döne şevkle çarh urdum her halkada
Devr içinde eyledi bir mäh ser-gerdân beni

*Bir sevgili beni zaman içinde hayran
ettiğinden her halkada arzuyla dönerek
daireler çizdim.*

43^a

Ƙanuma giren vefāsız yāre virdüm gön̈lümü
Ġark oldum yaşuma görünce tıtdı Ƙan beni

*Gön̈lümü kanıma giren vefasız yare
verdim. Gözyaşıma battığımı görünce
beni kan tuttu.*

Kaʿbe kūyunda Vechī ola kemān ebr-i ħalīl
Cān virdüm ʿıd vaşla eylese Ƙurbān beni

*Vechi, Kābe mahallesinde keman kaşlı
güzele dost olarak beni kurban eylesin
diye kavuşma bayramına can verdim.*

213

Mefāʿlün / Mefāʿlün / Feʿlün

Begāyet ħūbdur āb-ı revānı
Kişi baǵdıǵca ħazz eyler revānı

*Akıp giden akarsuyu son derece hoştur.
Kişi akışına baktıkça hoşlanır.*

Varırsañ seyr içün bir mürġ-zāra
Gelüb feryād ider her mürġ zāra

*Gezmek için kuş bahçesine vardığında
her kuş inleyerek feryad eder.*

Öter Ƙumrī ve bülbül bāġ içinde
Bu resme naġme olmaz bāġ-ı çinde

*Kumru ile bülbül baġ içinde öter.
Bu resme saçının kıvrım baġında güzel söz olmaz.*

Bu şehir olduġuçün meyve-ĥāne
Nazar kılsañ töludur meyve ĥāne

*Bu memleket meyve evi olduġu için
dikkatle baksan ev meyve doludur.*

Olub her ravzanuñ bir gülsitānı
Geyer kemĥā-yı güller gülsitānı

*Her yerin bir gül bahçesi olduğundan güller, gül
bahçeleri ipek kumaş giyer.*

Şuy-ı cülāb u ĥākī ʿanber-i ĥām
Nazar kılsañ ĥişārı sīm u ruĥām

*Gümüş ve mermer kaleye dikkatle baksan suyu
gülsuyu, toprağı işlenmemiş anberdir.*

Ĥuşūşā kulesi irmiş hevāya
Niçe yeltene düşmen ol hevāya

*Özellikle kulesi havaya ermiş.
Ne kadar düşman o arzuya heves ede.*

Ʀaşından bir gümüş Ƙandīle beñzer
İçi toptöludur Ƙandīle beñzer

*Ʀaşından bir gümüş kandile benzer.
İçi dopdolu kandile benzer.*

Leb-i deryāsı ĥöd-cāna feraĥ-bāĥş
Bu ki çok düşmüş olduğda feraĥ-bāĥş

*Deniz kenarı kendi canına sevinç verendir.
Bu ki çok düşmüş olduğunda feraĥ verendir.*

Varırlar seyr içün anda güzeller
Görür ‘aşıkları ğarrā güzeller

*Güzeller o anda geziye varırlar.
Güzeller, güzel âşıkları görür.*

Girüb deryāya oynar sīm tenler
Açılır aķ göğüsler sīm tenler

*İnce bedenler deryaya girerek oynar.
Gümüş bedenlerdeki ak göğüsler açılır.*

Muḥaşşal bī-bedel şehr-i mu‘azzam
Buña inkār virür kār-ı mu‘azzam

*Sonuç olarak büyük şehir benzersizdir.
Büyük yaratıcı buna inkār verir.*

İçinde var melek şüret şanemler
Tapar anlara deyr içre şanemler

*İçinde melek yüzlü güzeller var.
Bu dünyadaki güzeller onlara tapar.*

Görüb şehr içre bir hoş yār-ı cānı
Kişiniñ tende kalmaz yarı cānı

*Şehir içinde hoş bir sevgili canı gördüğünde
kişinin teninde yarı canı kalmaz.*

Bu yıl ḥod Ḥazret-i Pāşā’yı Kāsım
Ki oldur kullara erzāķı kāsım

*Bu, Hazreti Kasım Paşa’nın kendi yılıdır.
Ki o dur kullara rızıkları taksim eden.*

Sa‘adet birle kışladı içinde
Müşerref kıldı taşunda içinde

*Mutluluk ile içinde kışladı.
Taşın içini bile şerefli kıldı.*

İlāhī menzile irdür bu māhı
Sa‘adet birle geçsün sāl u māhı

*Ya Rabbi! Bu ayı sonuna erdir.
Mutluluk ile ay ve yılı geçsin.*

43^b

Olub bekler hemīşe aña bende
Olam kemter beg işigüñde bende

*Ona kul olarak daima bekler.
Bende bey eşiğinde değersiz olayım.*

Keremle lūtf u ḥulķ ise ‘adet
Başundan gitmesün tāk-ı sa‘adet

*Huyu, tabiatı cömertlik ve bağış ise
mutluluk tacı başından gitmesin.*

Nazar kıldı keremden ben ğarībe
Anuñçündür bu elfāz-ı ğarībe

*Ben garibe, cömertliğiyle ilgi gösterdi.
Bu garib sözler onun içindir.*

Çü şehriñ vaşfı irdü intihāye
Yazılsun vaşf-ı ḥūban bī-nihāye

*Şehrin nitelikleri sona erdiğinden
güzellerin nitelikleri sonsuz yazılsın.*

214

Mefā‘lün / Mefā‘lün / Fe‘ülün

Bugün ser-defter-i ḥūbān şāhı
‘Alī beg oğlu Yūsuf Ḥasan şāhı

*Bugün defterin başında yazılı olan
güzellerin şahı Alī Beyoğlu Yusuf Hasan şahıdır.*

Ümîd olan vefâdur ol güzelden
Nice bir ağlayub çıka göz elden

*O güzelden umulan vefadır.
O kadar çok ağlaya ki göz elden çıka.*

Birisi şol Hüseyn oğlu Hasandur
Boyı serv-i revân hüsn-i Hasandur

*Birisi şu Hüseyn oğlu Hasan'dır.
Boyu yürüten selvi, güzel Hasan'dır.*

Gören tahsîn ider zîbâ cemâlün
İbil aña harc ider dünyâca mālun

*Güzel yüzünü gören takdir eder.
Ona dünya kadardışı deveyi harcar.*

Birisi kethüdâ oğlu hemî şâh
Gönül mülkünde şimdi oldurur şâh

*Birisi kethüda oğlu hem de şahdır.
Gönül mülkünde şah şimdi odur.*

Didüm vaşline ol şūhuñ bahā ne
Didiler kim gerek aña bahāne

*O şaha kavuşmaya değer ne dedim.
Dediler ki ona bahane gerek.*

Kapucı oğlu birisi Mehemmed
Muṭni olsun Allāh u Muḥammed

*Birisi kapıcı oğlu Muhammed'dir.
Allah ve Muhammed yardımcısı olsun.*

Vefâsı ʿāşıkına her dem olsun
İlāhî bir demi yüz biñ dem olsun

*Aşığına vefası her zaman olsun.
İlahi, bir nefesi yüz bin nefes olsun.*

44^a

Birisidür hemî şâh ibn-i Hüsrev
Leb-i şîrîn özi pür-süz Hüsrev

*Birisi İbni Hüsrev, hem de şahdır.
Dudağı tatlı, kendisi çok fazla yanık padişahdır.*

Gönül Ferhād- veş āvāresidür
Sürüb yüz işigine varasıdur

*Gönül, Ferhat gibi perişandır.
Eşiğine vararak yüz sürmek ister.*

Biri Rüstem beg oğlu beg ʿAlî'dür
Sedef içinde şankim bu ʿalîdür

*Birisi Rüstem Beyoğlu Ali Bey'dir.
Bu sanki inci kabuğu içinde yücedir.*

Nazar kılsañ yüzi bedr aya beñzer
Şu kim sevmez anı bed-rāya beñzer

*Dikkatli baksan yüzü ayın on dördüne benzer.
Şöyle ki kötü düşünceliye benzeyeni sevmez.*

Karındaşı Aḥmed ol şūhu cefā-kār
Ala mihr u vefā aña cefā kār

*Kardeşi o Ahmet neşeli ve eziyet çekmiş.
Vefa güneşi onun ailesine eziyeti kazanç eyleye.*

Gözümüze görünmez çün müdāmi
Lebi yādına çākeriz müdāmi

*Şaraba düşkün olduğundan gözümüze görünmez.
Dudağının hatırına sürekli kölesiyiz.*

ʿAmcazāde birisi H^vāce Bayrām
İrüb vaşluna ide H^vāce Bayrām

*Birisi amcaoğlu Hoca Bayram,
rütbeyle ererek bayram ede.*

Kitāb t̄az okur yazar miṣālī
Kara gözlüler içre yok miṣālī

*Fermanı, kitap gibi hızlıca okur, yazar.
Kara gözlüler içinde benzeri yoktur.*

Oruç oğlu birisi ism-i Yūsuf
Varise anda varur hüsn-i Yūsuf

*Birisi Oruç oğlu ismi Yusuf'tur.
Varsa anında Yusuf'un güzelliği varır.*

Göñül mışrında sultāndur hayālī
Hayāline kimüñ ire hayālī

*Hayali gönül şehrinde sultan olmaktır.
Hayaline kimin hayali erer.*

‘Alīdür birisi Turgut-zāde
Metā‘-ı vaşlını kıoysa mezāde

*Birisi Turgut oğlu Ali'dir. Kavuşmak
için elindeki sermayesini satışa çıkarsa.*

Aña cānyla gönülüm müştērīdür
‘Aceb almaz mı bulsa müştērīdür

*Onu almaya canım ve gönüm isteklidir.
Acaba alıcı bulsa almaz mı?*

44^b

Bi-ḥamdillāh ki bu medḥ oldı āḥir
Kābūl ola du‘āmız evvel āḥir

*Allah' a şükürler olsun ki bu övgü son buldu.
Duamız önünde ve sonunda kabul ola.*

İlāhī Ḥazret-i Pāṣā hemīṣe
Muzaffer fer ola pāṣā hemīṣe

*Ey Allah'ım! Hazreti Paşa daima ola.
Paşa, daima parlak zaferler kazana.*

Olub Sultān Süleymān'ın vezīri
Ri‘āyet ide her bālā vezīri

*Sultan Süleyman'ın veziri olduğundan
yüksek vezirlerin hepsi hürmet ede.*

İki ‘ālemde yā Rāb ber-murād it
‘Adūsın ḳahruñıla nā- murād it

*Ya Rabbi! İki âlemde dileğine kavuşan et.
Helakınla düşmanlarını muradına erdirmiş.*

İlāhī Vechī'nüñ budur du‘āsı
Ki ḳapuñda ḳabūl ola du‘āsı

*İlahi! Vechi'nin duası budur:
Ki duası kapıda kabul ola.*

Mīm

Tamam

Ḳad ve ḳa‘al-ferāgu min tesvīde fī şeh-r-i şevvāl ḥatime bil-ḥayr ve‘l-iḳbāl sene
tis‘ā ve ḥamsīn ve tis‘āmine el- hicretiye el-Muşṭafaviyye ‘ālā yedi‘l-‘abdil-faḳīr el-
ḥaḳīr Muḥammed bin Meḥmed e‘ş-şehīr bi-Mü‘minzāde ḡafara zünūbehümā ve setera
u‘yūbehümā v‘el-ḥamdü levliye ves-şalatü ‘ālā nebīyyi fī- beldeti Rodoscūḳ

SONUÇ

16. yüzyılın ortalarında yaşadığını tahmin ettiğimiz Vechî, eserinde özel hayatına dair bilgilere hiç yer vermemiştir. Çeşitli kaynaklarda da ismi geçmesine rağmen doğum ve ölüm tarihine, mesleğine, bağlı bulunduğu tarikata, memuriyetine ve yaşadığı sosyal çevreye ait bilgilere rastlanılmamaktadır. Eserinin incelenmesiyle elde edilen bilgiler şairimizi tanıtmak için yeterli değildir. Elde ettiğimiz bilgilerin tezkirelerde adı geçen şairimizin duygu ve şiir anlayışını ortaya koyması ve bu bilgilerin de günümüze bir katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

Vechî'nin bilinen tek eseri divanıdır. Kütüphanelerin araştırılması rağmen sadece bir nüshasının olduğunu tespit edebildik. Divan Edebiyatı geleneğine uyarak eserine münâcât ve na'tla başlamış du'â ile bitirmiştir. Vechî'nin divanı gayri müretteb bir divandır. Her harften bir gazel yazmıştır. Eseri gazel ağırlıklıdır.

Vechî, 16. yüzyılın ikinci yarısına uygun olarak Arapça ve Farsça kelimeleri çokça kullanmıştır. Vechî'nin Arapça ve Farsçanın yanı sıra Türkçe arkaik kelimeleri de kullandığını görmekteyiz.

Üzerinde çalıştığımız bu divanda 196 gazel, 2 kaside, 2 mesnevi, 1 kıt'a, 4 nazm, 3 muhammes, 5 murabba, 1 terci'-i bend bulunmaktadır.

Vechî, diğer şairlerce de çokça kullanılan vezin kalıplarını tercih etmiştir. En çok remel bahrinin “Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün” kalıbını kullanmıştır. Şiirlerinde zengin kafiye'nin yanı sıra yarım kafiye de kullanmıştır. Şiirlerindeki redifler ek, sözcük veya söz öbeği, ek ile birlikte sözcük veya söz öbeği şeklindedir. Şiirleri redif açısından zengindir.

Buraya kadar söylediklerimiz, Vechî Dîvânı'nın incelenmesi sonucu elde ettiğimiz bilgilere dayanmaktadır. Ancak şairin gölgede kalan ve sanatının aydınlatılması için hayatı ile ilgili öğrenilmesi gereken eksik kalmış yönleri vardır. Bu açıdan nerede doğmuş, kaç yaşında vefat etmiş, hangi sosyal çevrede yetişmiş gibi sorulara alınacak cevaplar çok önemlidir. Şair hakkında kesin bir bilgi sunabilmek için çok yönlü başka çalışmalara ve daha çok bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akkuş, Metin, *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası – Edebi Türler ve Tarzlar*, Fenomen Yayınları, Ankara 2006.
- Aydemir, Yaşar, *Behiştî Dîvânı*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 2000.
- Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayıncılık, İstanbul 2010.
- Büyüker, Nilgün, *Kafzâde Fâizî Leylî vü Mecnûn*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul 2011.
- Canım, Rıdvan, *Divan Edebiyatında Türler*, Grafiker Yayınları, Ankara 2010.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 2007.
- Ece, Selami, *Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2007.
- , *Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri(I-II)*, Eser Basım Yayın Dağıtım Matbaacılık, Erzurum 2015.
- Ergin, Muharrem, *Osmanlıca Dersleri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1998.
- Erkal, Abdulkadir, *Divan Şiiri Poetikası (16. Yüzyıl)*, Birleşik Yayınevi, Ankara 2009.
- Erverdi, Ezel, Kutlu, Mustafa, Kara, İsmail, (Yay.) *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*, Dergâh Yay., İstanbul 1977, C.VIII, s. 522.
- İpekten, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2014.
- , *Şair Tezkireleri*, Grafiker Yayınları, Ankara 2002.
- İsen, Mustafa, *Sehî Bey Tezkiresi “Heşt – Behişt”*, Akçağ Yayınları, Ankara 1998.
- İsen, Mustafa, vd., *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2006
- Köksal, M. Fatih, *Edirneli Nazmî'nin Mecma'ı'n- Nezâ'ir*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphane ve Yayımlar Genel Müdürlüğü 2012, s. 83.

Köktekin, Kazım, *Eski Anadolu Türkçesi*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2008.

Levent, Ağâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2008 Ankara, C. I, s, 298.

Pala, İskender, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul 2007.

Saraç, M.A. Yekta, *Klâsik Edebiyat Bilgisi –Biçim–Ölçü–Kafiye*, 3F Yayınevi, İstanbul 2007.

-----, *Klâsik Edebiyat Bilgisi – Belâgat*, Gökkuşbu Yayınevi, İstanbul 2010.

Şentürk, Ahmet Atilla - Kartal, Ahmet, *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul 2006.

Tuman, Mehmet Nâil, *Tuhfe-i Nâilî*, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001.

Elektronik Kaynaklar:

Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20.06.2016).

Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=344>, (Erişim Tarihi: 26 Eylül 2016).

Yazma Eser Tarama, <https://www.yazmalar.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20 Eylül 2016).

Zülfe, Ömer, “*Biyografik Bilgiler Açısından İki Nazire Mecmuası*”, http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt4/sayi18_pdf/1_dil_edebiyat/zulfe_omer.pdf, (Erişim Tarihi: 02 Ağustos 2016).

Atatürk Üniversitesi SBE Tez Yazım Kuralları, <https://atauni.edu.tr/yuklemeler/a4e682892e45952c11427abebb1bb3db.pdf>, (Erişim Tarihi: 20 Aralık 2016).

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi, <http://www.islamansiklopedisi.info/index.php> (Erişim Tarihi: 03 Ekim 2016).

DİZİN

(Yazar, Eser ve Yer Adları)

A

Ahî, 4, 17
Ahmed Bey, 3
Ahmed, Ms. 214
Ali Beg, 2, Ms. 214
Allâh, K.2, M. 33, G. 48, G. 101, Ms. 214
Allâh Taalâ, K. 1
Amasya, 2
Antakyalı, 7
Antalyalı Vechî, 1, 4, 7
Antalyalı 5, 7
Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, 8
Atâyî, 4
Aydemir, Yaşar, 8

B

Bağdad, Mr. 120
Bari Taalâ, G. 148
Bayezid, 2
Behiştî Dîvânî, 8
Beytü'l-ahzan, G. 11
Biyografik Bilgiler Açısından İki Nazire Mecmuası, 4
Bursa, G. 6
Büyüker, Nilgün, 8

C

Cam- ı Cem, Mr. 121
Canım, Rıdvan, 9
Canib-i Hak, Tb. 183
Cem, 18
Cem Sultan, 18
Cem Sultan'ın Türkçe Dîvânî, 18
Cennet, G. 6, G. 37, G. 50, G. 76, G. 98, G. 141
Cennet'ü Meva, G. 123, Tb. 183
Cennet-i Firdevs, G. 137

Ç

Çetinkol, Fatma Baş, 5
Çin, Mr. 120

D

Divan Edebiyatında Türler, 9
Dîvân-ı Behiştî, 8

E

Ece, Selami, 21
Edirne Şehrengizi, 8
Edirneli Nazmî, 3, 6
Elverdi, Ezel, 5, 7
Engin, Sedat, 18
Eski Türk Edebiyatı El Kitabı, 6
Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz, 30

F

Fâizî,
Fehîm, 5
Ferhad, 9, G. 13, G. 32, G. 85
Feyzî Alî, 5
Firdevsî, 5
Frengistan, 18

G

Gelibolu, 6, G. 169
Gelibolu Şehrengizi, 8
Gelibolucek, G. 6
Gelibolulu, 5, 6
Gelibolulu Vechî, 1, 7, 8
Gelibolulu Vecihî, 8

H

Hacı Derviş, 8
Hādî, 8
Haft, 4, 17
Hak, Mr. 33, G. 80, G.158
Hak Taalâ, Mr. 120
Harim-i Kā'be, G. 149
Hasan, Ms. 214
Hayretî, 8
Hazret-i İsa, G. 160
Hazret-i Paşa, Tb. 183
Heşt ö Behişt, 1,5
Heşt Cennet, Mr. 120
Hızrî Beg, 4, 17
Hindustan, G. 37, G. 209
Huda, K.1, K. 2, Mr. 108,
Hudaverdi, G. 205
Husrev, Ms. 214
Hüseyin, Ms. 214

İ

İbn-i Husrev, Ms. 214
İlahi, G. 1, G. 98, G. 203, Ms. 214
İntizāmī, 8
İpekten, Haluk, 2, 4, 7, 30, 31, 32
İrem, G. 25
İsa, G. 39, G. 116, G. 164, G. 180, G. 181, G.196
İsen, Mustafa, 1, 4, 6, 19
İshak Çelebi, 6
İskender, G. 208
İstanbul, G. 6, Tb. 183,
İstanbul Şehrengizi, 8
İzmir, Mr. 120

K

Kā'be, K. 2, G. 37, G. 52, G. 104, G. 212
Kafzāde Fāizī, 4
Kafzāde Fāizī Leylī vü Mecnūn, 8
Kanuni, 5
Kanuni Sultan Süleyman, 2, 3
Kasım Paşa, 2
Kātip Hacı Derviş, 8
Kerīmī, 8
Keşmir, G. 177
Klasik Edebiyat Bilgisi Belagat, 15, 18
Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim - Ölçü- Kafiye, 16
Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri (I-II),
21
Köksal, M.Fatih, 2, 3, 16, 17, 18

L

Levent, Ağah Sırrı, 3, 7, 12

M

Mansur, G. 90, G. 133
Mecma'u'n- Nezā'ir, 1, 3, 6
Mehammed Çelebi, 2
Mesihī, 5
Mısır, 7, G. 92, Mr. 120, G. 161, Mh. 34
Muhammed, Ms. 214
Muhammed Han, G. 106
Mustafa, K. 2

N

Necāfī, 13,16, 18
Neşāfī, 8
Nihālī, 1, 4

P

Pervane b. Abdullāh, 4
Pervane Beg Mecmu'ası, 4, 6
Pervane Beg Nazire Mecmu'ası, 5
Pınarbaşı, G. 6

R

Rab, K.1, G. 3, G.15, G.17, G.67,G.95
Rahman, Tb. 183
Ravza-i Rızvan, G. 185
Resul, K. 2
Revānī, 4
Riyaz'üş- Şuara,
Riyāzī, 5
Riyāzī Tezkiresi, 7
Rodoscuk, 17,
Rūm,3
Rumeli, 6, 8
Rüstem, Ms. 214

S

Safa, G. 124
Safī, 3, 14
Saraç, M. A. Yekta, 15, 18, 29, 32, 33, 34, 38
Sehī, 2, 5, 6
Sehī Bey, 6
Sehī Bey Tezkiresi, 1
Semerkand, Mr. 120
Sidre Tavusu, G.185
Sultan Bayezid, 2
Sultan Süleyman, 3, Mr. 121, Ms. 214
Süleyman, G. 76, G. 82, Mr. 120, G. 153

Ş

Şair Tezkireleri, 2
Şam, Mr.120
Şemsī, 2
Şehrengiz-i Gelibolu, 8

T

Tab'ī, 8
Tācī-zāde, 17
Tanrı, G. 4
Taşlıcalı Yahyā, 8
Tuba, G. 75, G. 194
Tufan-ı Nuh, G. 190
Tuhfē-i Nāilī, 5
Tuman, Mehmet Nail, 5, 6

Tunca, G. 6

Turgut-zāde, Ms. 214

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/

İsimler/ Eserler/ Terimler, 5

Türk Edebiyatı Tarihi, 3

U

Ulvi, 4, 16

Usûlî, 8

Y

Ya'kûb, G. 92

Yavuz Sultan Selim, 4

Yemen, Mr. 120

Yusuf Hasan, Ms. 214

Z

Zübdetü'l-Eş'âr, 4, 6

Zülâlî, 4, 17

Zülfê, Ömer, 4

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Veli ATALAY
Doğum Yeri ve Tarihi	Aşkale, 1978
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Programı
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Milli Eğitim Bakanlığı Erzurum Palandöken Toplu Konut Ortaokulu
İletişim	
E-Posta Adresi	veli-atalay25@hotmail.com.tr
Tarih	02.03.2017